

ODSEVANJA

Koroška,
jesen –
zima
2009

75
76

revija za leposlovje in kulturo

Poštnina plačana pri pošti 2380 Slovenj Gradec

ODZELAVANJU

6,5 EUR

NA PLATNICAH

*Pino Poggi,
Poletna muzejska
noč, KGLU,
20. 6. 2009*

Pino Poggi: Pozitivni dialog, knjiga skulptura, 1968

Kazalo

Vladimir Verdnik	HREPENENJE	5	POEZIJA
Marijana Vončina	SVETLOBA BLEDIH DNI	10	
Peter Petrovič	IZ DNEVA V DAN	12	
Veronika Mravljak	VSAKO JUTRO JE POTREBNO RAZJASNITI POGLED	14	
Maja Visinski Andrej	MLADA KOROŠKA POEZIJA	15	
Anja Golob	MLADI LJUDJE NA VLAKIH	16	
Gašper Bivšek	VALOVANJE	19	
Primož Karnar	PESEM PO NAREKU	20	
Ana Pisar	NEBO SEM PREREZALA NA POL	22	
Barbara Žvirč	NEKJE V DRUGEM ČASU	24	
Janko Messner	ZGUBLJENI ČAROVNI PRSTAN	25	PROZA
Andrej Makuc	FRIDA ali OPASNO PO ŽIVOTU	27	
Jani Rifel	KOT	31	
Franc Vezela	MALO NEOBIČAJEN OBIČAJEN DAN	36	
Janko Čeru	MOJA MUZA	41	
Janja Wollmaier	PREGLED LITERATURE SODOBNIH KOROŠKIH AVTORJEV IN AVTORIC	45	RECENZIJE
Helena Merkač	GLAVNA OSEBA: PROFESOR KLASINC	53	
Franček Lasbaher	Prim. Drago Plešivčnik, dr. med., SUB MONTE JUNIPERI, Izpod Brinjeve gore v Slovenj Gradec WINDISCHGREZ	57	
Franček Lasbaher	STROKOVNO IZPOPOLNJEVANJE UČITELJSTVA V OKRAJNEM GLAVARSTVU SLOVENJ GRADEC	59	
Franček Lasbaher	VLADIMIR WAKOUNIG: DER HEIMLICHE LEHRPLAN DER INDERHEITENBILDUNG / SKRIVNI UČNI NAČRT MANJŠINSKEGA IZOBRAŽEVANJA.	63	
Marko Košan	»ZAGLEDAL SEM SE V SVET, ZAPRL OČI, OD SRAMU ZADET.« Sedemdeset let Pina Poggija	65	LIKOVNA PRILOGA
A. M. in J. P.	HELENA HORVAT	70	FILM KULTURA
Benjamin Kumprej	NOSTALGIJA NEKEGA POZNEGA DNE O Jakobu Rejaku in njegovih slikah	82	
Alenka Walzl Prodnik	BRANJE JE POTOVANJE NA BARKAH PREK TIŠINE – Potujemo že 60 let – 60 LET KNJIŽNICE KSAVERJA MEŠKA SLOVENJ GRADEC	84	
Doroteja Vrance	IZGRADNJA KNJIŽNIČNE ZBIRKE V KNJIŽNICI KSAVERJA MEŠKA	86	
Draga Ropič	DOMOZNANSKA ZBIRKA	89	
Alenka Obretan Mestek			
in Darja Hribernik	MLADINSKA DEJAVNOST	91	
Draga Ropič	DRUŽENJE OB KNJIGAH ... in MEŠKOVA BUKVARNA	94	
Mojca Močilnik	JESEN LETA 1964	95	
Marijana Vončina	OŽIVLJEN SPOMIN	96	
Marinka Lamprecht	ZDRAVILNA ENERGIJA DREVES	97	
F. Vezela	A P O KALIPSA	98	
Marko Košan	NAGOVOR OB SLOVENSKEM KULTURNEM PRAZNIKU	100	
	BERNEKERJEVA ODLIČJA ZA LETO 2008	104	
Jože Potočnik	DRUŠKOVIČI IN SLOVENJ GRADEC (Nekaj paberkov iz prve polovice 20. stoletja)	108	
Andreja Gologranc	KRONIKA KULTURNIH DOGODKOV januar-oktober 2009	112	KRONIKA

Vladimir Verdnik

HREPENENJE

Hrepenenje

*Mar ne hrepenijo zvezde,
da bi se objele,
da bi se druga ob drugi ogrele?*

*Mar ne hrepeni ocean,
da bi se dotaknil neba,
da bi vrnil modrino nikoli danega poljuba tja,
kamor ne more,
če poprej ne izhlapi,
če v ognju ne izpari?*

*Mar ne hrepeni življenje,
mar ne kipi nenehno,
mar z razkošjem razsutih semen ne vpije v pro-
strano vesolje,
da še želi roditi,
da se mora,
da se mora nenehno ploditi?*

*Mar ne hrepeni kamen,
da bi vsaj enkrat poletel,
da bi čutil,
kako je, če letiš,
kako je
ne biti ujetnik nepremičnosti,
kako je,
če dihaš zrak,
kako je,
če,
četudi za trenutek,
kako je,
če živiš?*

*Mar ne razumeš besede hrepenenje?
Zakaj molčiš?
Je res, kar slutim:
po hrepenenju
hrepeniš?*

Njuna jesen

*Ko se rosa osuši,
pregrnita s sencami teles pomladne trave.*

*Na skorjah stoletnih dreves pustita sledi
vlažnih kož.*

*V polju divjih radoživih rož se kdaj pa kdaj
izgubita,
zatipajta po sebi,
v zrcalu neba si bosta razodela,
da živita.*

Okopljita se gola v tolmunu želja.

*Pustita,
da vama po laseh prši umirjeni dež.*

*Brez besed se v temo zazrita,
naj se dotikajo dlani,
naj duši sami,
kar si želita,
govorita.*

*Pojdita na poletno noč prek trga,
po poteh,
kjer hodijo ljudje,
v katedralo,
kjer molijo goreče.*

*S prepletenimi rokami
prižgita svoj dar bogu,
naj med tisočerimi tudi za vaju dogorijo sveče.*

*Potrgajta sadove na jesen,
ko hlad počasi lomi suho listje
in poje veter menuet.*

*Poiščita v sebi,
kar je še ostalo,
sledi stopinj,
ki jih na hitro v sled zaklepa led.*

Neživo

*Dotakni se drobnega kamna!
Čutiš njegovo hladnost ali toploto,
hrapavost ali gladkost?
Dojemaš njegovo obliko, vidiš njegovo barvo?
Stisni ga v dlan!
Prilagodil se bo toploti tvojega telesa.
Sprejel bo del tvoje toplote ali pa ti oddal del
svoje.
Odvisno od tega, kdo izmed vaju je toplejši.*

Toplejši oddaja hladnejšemu.

*Odvzel ti bo del tistega, kar poganja tvoje telo,
ali oddal del tistega, kar poganja njegovo.
Razširil se bo,
če je bil hladnejši od tebe,
skrčil, če je bil toplejši.
Postal boš del dotikanja.
Neskončno majhni delci kamnine
se bodo za neskončno majhen del
razmaknili ali za neskončno majhno razdaljo pri-
bližali drug drugemu.
V tebi se bo zgodilo enako.*

*Je to samo preprosto dejstvo?
Je vse tako neverjetno preprosto?
Prehajanje toplote je prehajanje energije.
Prehajanje energije je gibanje,
gibanje nečesa, kar je manjše in hkrati večje od
neskončnosti.*

Gibanje je življenje.

*Glej, preprost majhen kamen je bil v tvojih dlaneh
in v neživo je dahnilo živo.
V neživem se je neživo zganilo.
Je zato postalo živo?
Kaj je živo in kaj neživo?
Kaj je bivanje in kaj minevanje?
To so tvoja in to so moja vprašanja.*

Illuminacija

*1. moški glas
Vesolje.
Neizmerno,
nenehno se razširjajoče.
Prostor, ki se nikjer ne konča.*

*2. moški glas
Kako nedoumljiva trditev.
V prostoru so vendar telesa – planeti, sonca,
kometi.
Vsako telo je določene velikosti,
zavzema torej znan,
izračunljiv prostor.*

*1. moški glas
Telesa se oddaljujejo in prostor se širi.
Se prostor širi v nekem drugem prostoru in ta
spet v drugem?*

*2. moški glas
Vsak prostor je vendar izmerljiv.*

*1. moški glas
Pravijo, da je bil nekoč neskončno majhen,
neskončno zgoščen.
Na meji neskončnega približevanja je torej začete-
tek*

*razmikanja v neskončnost oddaljevanja.
Na meji neskončnosti oddaljevanja je konec
začetka
neskončnega približevanja.*

*2. moški glas
Je neskončno velik prostor hkrati neskončno
majhen?*

*Se dotikata neskončno veliko in neskončno majh-
no?*

*Rob vesoljnega prostora bi bil dosegljiv.
Popotovanje v neskončno majhno je morda pre-
prostejše od popotovanja v neskončno veliko.*

*1. moški glas
Morda pa je vse mnogo bolj preprosto.
Prostor, čas, končnost, neskončnost –
vse je le misel,
ki potuje v nesmisel.*

Iz onostranstva glasovi

1. ženski glas: *Ali imaš trenutek časa?*

2. ženski glas: *Zakaj?*

1. ženski glas: *Na vprašanje odgovarjaš s vprašanjem?*

2. ženski glas: *Če vprašam zakaj, želim samo vedeti, kaj od mene želiš?*

1. ženski glas: *Želim, da si vzameš čas zame.*

2. ženski glas: *Ah, čas, čas zate.*

1. ženski glas: *Kako si čudna, kot da ti je žal časa zame.*

2. ženski glas: *Ni mi ga žal, čeprav ...*

1. ženski glas

Kaj čeprav?

2. ženski glas

Čas je minevanje.

1. ženski glas

Beseda čas res diši po smrti. Nevarna beseda, kratka. Nevarne besede so vedno kratke.

2. ženski glas

Čas presojamo po povprečni dolgosti človeškega življenja.

Predpostavi, da to življenje traja toliko časa, kot traja trenutek.

Da bi človek doumel besedo čas, bi mar moral za to porabiti vse svoje življenje?

1. ženski glas

Ne, zagotovo ne.

Besede čas ne berem, prepoznavam jo.

Besedo čas bi tvoj človek pač prepoznal v neskončnokrat krajšem času.

2. ženski glas

Hitrost časa je prilagajena hitrosti življenja.

Enodnevnica preživi svoje življenje v času, ki ga ljudje dojemamo kot dan.

Njeno življenje po njenih merilih ni krajše od človeškega.

Morda je celo daljše.

1. ženski glas

In življenje drevesa, ki živi več tisočletij, je morda krajše od življenja enodnevnice, morda krajše od časa, ki ga porabim za prepoznavanje besede čas.

2. ženski glas: *Trenutek je krajši in hkrati daljši od življenja. Čas je trenutek.*

*

1. ženski glas: *Hvala, ker si si vzela čas zame.*

2. ženski glas: *Ali imaš trenutek časa?*

Opomini

Ko bi znal dojeti, kako zrno peska živi, ko ga skoz in skoz prežiga podivjana sončna energija,

ko bi znal razumeti, kako je do slehernega atoma hvaležno,

ko ga poboža kaplja dežja,

ko bi videl, kako izpod žerjavice uspe pobegniti, črn, od boga pozabljeni hrošč,

pa ga trenutek zatem v letu pobere star kos,

ko bi kdaj slišal, kako predirno plane v zrak krik galeba, ko omahne v val, da potone v smrt,

če bi se kdaj vsaj malo potrudil, bi morda videl,

kako zatrepeta stoletno drevo,

ko zarežejo vanj, da ga podrejo,

ko bi se kdaj resnično zazrl v motne oči starke,

ki je nekdaj ljubila,

ki je rodila,

ki je sladko dehteče dete dojila,

ko bi vsaj enkrat kakor viharник stal na robu previsa,

bičan z ledenim dežjem, polomljen od vetra,

že stokrat odmrl, a vendar še z iskro, ki tli,

ki poganja en sam, samcat list,

ki še živi.

Ko bi ob starcu, ki se poslednjič pred smrtjo zave,

pomislil,

da tudi tebe nekoč doleti,

ko bi zbral svoje moči in gledal,

kako ženska rodi,

kako zaveka otrok, ko prvič vdihne,

kakor da se življenja boji.

Ko bi vsaj enkrat postal ob grobovih,

na pomlad, ko vse cveti, ko čutiš opoj,

ko vidiš, da je ljubezen,

ki bo morda prešla,

a zdaj tako žari.

Ko bi storil vsaj nekaj od tega,

ko bi prisluhnil vase,

ko bi z resničnim spoštovanjem v dlan zajel zrno peska,

s katerim sva pričela in začutil, da tudi to živi,

takrat bi morda spoznal,

da je sleherni trenutek sreča,

sreča brez primere.

S teboj je in čaka, da jo ugledaš,

potem ti pove,

da si.

LEPOSLOVJE

Sanjavosti

*Bil je to samo dotik,
potem ko je noč položila med njiju meč.
Tako jima je zapretila,
z ostrino je obudila spomin na prepoved,
da se ljubiti ne sme.*

*Slišal je,
da se je zganila,
v tišino je narahlo dahnil njeno ime.*

*Neslišno mu je odgovorila in
prek ostrine sta si segla v roke.*

*Na steklu se je razbil grom.
Za trenutek je videl njene lase.*

Obrnila se je k njemu.

*Tako sta se znova dotaknila,
s premikom odej,
z zvokom teles
na rjuhah greha.*

Nevihtna noč se je splazila mednju.

Na rezilu je odseval blisk.

*Videl je,
kako sta krvavela.*

Potem ga je objela.

*To je bil samo dotik,
ko je noč položila med njiju meč,
a takrat sta se tako ljubila,
ljubila sta se in ljubila.*

Smisel

*Živeti,
upati,
včasih sanjati;
v neizmernost,
v ponovljivost,
v neminljivost.*

*Na razplamtele strasti staviti vse.
Verjeti,
da se ničesar ne izgublja,
da se le spreminja,
da se po poteh prostora nenehno vrti.*

*Da so naključja,
ki priključejo srečo,
polnost doživljanj,
čarobnost zate rojenih dlani.*

*Odžejati se,
piti,
ko se vate zazrejo,
ko se na tebi ustavijo hrepeneče oči.
Izmed stoterih izbrati čašo,
ki ne pahne v temo,
ki te na krilih pričakovanja z vodo mladosti
ponese v nebo.*

*Urgati znova in znova prvi pomladni cvet,
biti razpet med vprašanja,
ki jim odgovora ni,
ujeti trenutek,
ko je iskrenost,
ko zate druga duša gori.*

*V predoru trepetavih senc mirno čakati na novo
telo.
Pozabiti na izgubljeno.
Odmisliti vse,
kar je bilo.*

To je smisel.

Skepsa

Ali lahko zaupaš človeku?

*V času moje mladosti tega vprašanja ni bilo.
Bili so dobri in bili so slabi ljudje.
Bili so ljudje vredni
in bili so ljudje ne vredni zaupanja.*

*Takrat je bilo nebo visoko, vresje opojno in
zemlja je dišala.*

*Nikoli se ni zgodilo, da bi vredni zaupanja
postali tega ne vredni,
včasih pa so zaupanja ne vredni postali
zaupanja vredni.*

*To je bilo zato, ker je bilo takrat nebo visoko,
vresje opojno, zemlja dišeča.*

*Zdaj nebo ni visoko, vresje ni več opojno in
zemlja ne diši,
zato nikar ne misli,
da lahko zaupaš ljudem,
še sebi ne,
zakaj
tudi v tebi je nekdo, ki ni ti.*

Spoznanje

*Malo je besed za spoznanje spoznanja.
Ključni sta besedi sreča in nesreča.
Zvenita mehko,
blago,
nemara razkošno,
kakor pač že sta ujeti v predstavah notranjega
življenja.
Radoživost sreče, tesnoba nesreče
nista zgolj občutji,
sta del preprostosti življenja,
ki ga čaramo.
Spoznati najvišjo srečo je včasih nesreča,
kajti sreča je kot dim, ki se razgubi v nebo,
je kot voda, ko izhlapi,
ali led, ko se stopi.
Pa tudi nesreča je lahko dim, voda, led,
a najpogosteje je kamen,
ki ga stoletja oblivajo valovi sreče,
da ga zgladijo,
a ga bolj in bolj ostrijo.*

Sreča

*Tako malo je treba sreči, da vzvalovi.
Sijaj iskrenih oči,
roka, ki dlje, kot je v navadi, roko pridrži.
Dotik, kot po naključju,
nasmeh, ki se z ustnic na mrki obraz preseli,
beseda, ki si želi priti vate,
začutiš jo in ji pustiš,
da v tebi odmeva,
da zveni, mehko izzveni.
Toplota sonca,
na obrazu kaplja dežja,
snežinka na dlani,
telo v objemu morja.
Tako malo je treba sreči, da vzvalovi,
nešteto je priložnosti,
ujemi svojo,
zaupaj,
celo zrno peska,
ki zaide v oči,
je lahko sreča,
ki pač po svoje,
s skelečo bolečino govori,
da je v tebi,
da valovi,
od srca gnana
temna, topla, živa kri.*

Besede

*Iz globine notranjega so,
iz skrivnosti neizživetega,
iz hladnega, samotnega dna se lahko
vzpenjajo v svetlobo,
na gladino,
da govorijo
v tišino.*

Preblisk

*Težko je biti človek,
najbrž je težko tudi, če si žival.*

LEPOSLOVJE

SVETLOBA BLEDIH DNI

*Ko dež vsak dan
zaliva hrib, ravan,
svetloba blede
se nasmiha
le za kratek čas.
In sonce tam nekje
za temnimi oblaki ždi,
kot da sramuje se,
pogleda na ljudi,
ki neprestano pletejo
hudobne misli,
a za lepoto dneva
mar jim ni.*

MEGLA

*V jutrih
pajčevinaste meglice
prepredajo
cvetoče grmiče
in megla se leno
v dolino priplazi.
In ko se sonce zasmije
s svojo toplo milino,
se megla nad reko
odplazi in posuši.*

ODMEVI

*Moje besede
so odmevi
petja drobne ptice,
ki zgodaj zjutraj
me zbudi
in
na večer
vabi me k počitku
v svoj nočni mir.*

ČUDEN SVET

*Danes si,
a jutri se lahko
zgodí,
da čas se ustavi,
da dih zastane
in beseda onemi.*

*Vrnitve ni,
ostane le spomin,
ki sčasoma zbledi.*

*Zato naj bo
le danes,
a jutra
si vsak znova
naj pobožno zaželi
in srečno z njim živi.*

POSTOJ

*Postoj tedaj,
ko začutiš,
da v srcu
prebuja se
cvetoči maj!*

*Postoj
in razjasni obraz,
oko naj zažari
in hrepenečim
se željam predaj!*

Marijana Vončina

SVETLOBA BLEDIH DNI

POZNA POMLAD

*Se predrami dan
pozne pomladi,
dišeč po poletju
in radostnem
ptičjem petju.*

*Vse v preproge
zelenih trav
je odeto,
na bregu košenina
še v polnem cvetju.*

*Iz daljav spomina
priplava slika koscev
in njih vriski
ob veselem petju.*

NEPREBRANE MISLI

*Med vrsticami
prebrane knjige
iščem besede,
ki niso zapisane.*

*Domislim si nove,
da ohranim v spominu
vsebino in še svoje
neprebrane misli.*

Stari trg, julij 2009

LEPOSLOVJE

Pino Poggi, razstava LIBRI, KGLU, 2009

Peter Petrovič

IZ DNEVA V DAN

LEPOSLOVJE

IZ DNEVA V DAN

*Iz teme v temo skozi jutra grem
in beli dan življenja kapljo vzame mi.*

Iz dneva v dan.

In kaj potem.

(1990)

UTRINEK

*Čudna je noč,
ki sem v njej.*

*Utrinek seka nebo,
utripa, sveti, migeta.*

*Kako dolgo še?
Kdaj izgorel bo?*

*Dolga je noč,
ki smo v njej.*

(1989)

ZVEZDI

*Kot dve zvezdi v prostranem vesolju
sva si vsak sebi.*

*Le misli in želje,
te mogočne prijateljice
vežejo nitke.*

*In včasih pogled v oči.
Bežen poljub.*

(1986)

ČISTO SAM

*Pada kaplja,
pada kaplja za kapljo.*

*Pada dan,
pada dan za dnem.*

*Prazen, izčrpan kopnim,
zadnji dan nekoč slutim.*

*Ti mi kdaj pa kdaj ogreješ srce,
ti mi pomeniš izgubljeno sonce,
ti me dvigaš v nebo,
siliš me v slepoto.*

*Iščem te,
iščem te še in še.*

*Sam sem, sam,
čisto sam s tvojo podobo.*

(1990)

BLODNJE

*Vse so le blodnje,
so strašni prividi,
vsa naša hotenja,
naše želje in upi.*

*Čas in črna praznina,
dve hitri puščici
goltata vse.*

*Še so sanje,
so srčni utripi,
hrepenenja, iskanja ...*

Končno bodo le še zemlje kupi.

(1992)

KAPLJE

Nežno,
kot zmorejo to
le materini prsti,
kaplje dežja padle so
na okensko polico.
V majhen potoček zlite
tiho
spolzele so
proč
in spomin na nekoč
udaril je v noč.

(1987)

SREČANJE ZA UMAZANO ŠIPO

Okenska šipa res ni čista.
Že dolgo se je ni dotaknila roka.
Samo podnajemnik sem.

V cvetličnem koritu na okenski polici
sem izruval staro, mrtvo zel.
Zemlja je ostala.
Ona je mati življenja.

Gledam skozi umazano šipo,
gledam mestnega goloba,
ki sedi na robu korita.
Ključva po mrtvi zemlji.
Obrne glavo in me gleda.
Skozi umazano šipo me vidi.
Rjavo rdeč pogled,
žareč pogled je to.

Me res vidi?
Jaz ga vidim.

V mestu imava skupno pribežališče.
Jaz, osamljen, podnajemniško stanovanje,
On, prašen, bolhast, okensko polico,
tam pa korito z ostankom humovita.

(1998)

DOLGA SENCA

V mračnih nočeh sanjam
o svežih jutrih,
v kristalih rose iščem tvoj obraz.

Svoje nore misli utapljam,
utapljam v prah,
kjer ponižno lebdim.

Iz nič si vstala,
dvignila si se nad oblak
in dolga senca si,
ki jo sledim.

(1998)

ZAPRTE OČI

Z zaprtimi očmi
gledam blede, begajoče slike.
Težke veke
kot zavese pred ljudmi
se ne ganejo v temini.

In tu si ti.
In spet te ni.
Kot v norem ritmu se vse vrti,
nekam hiti,
nekam,
kjer me ni.

Sem s te strani zaprtih oči.
Sem s te strani,
kjer ničesar ni.

Drobna, hladna solza me utopi.

(1990)

Veronika Mravljak

Vsako jutro je potrebno razjasniti pogled

LEPOSLOVJE

Delavec moje hiše

*Ne verjame v ljubezen,
zgolj v ponos in človeško dostojanstvo.
Ne beži,
odide prvi
brez slabe vesti
in obžalovanja.
Ne čaka,
ve, kdaj je potrebno pospešiti
in kje ustaviti.
Ne kriči,
z ironičnim nasmehom
porogljivo gleda.
Zabava ga odziv ljudi
na t. i. težaven značaj
in za šalo postavlja neumna vprašanja.
Ima delavske roke
in zelene oči.*

Najin način je ljubezen

*Najin način je drugačen.
Prineseš mi belo omelo
in jaz poiščem ustrezen topol zanjo.
Podarim ti bršljan
in ti ga zasadiš ob javorju.
Najin način je strasten.
Povabiš me v vinograd,
kjer štejeva trse,
dokler vzhaja sonce na najinih ustnicah.
Povabim te v gozd,
kjer gledava gamse na skalah,
dokler veter ljubkuje najini telesi.
Najin način je nežen.
Ko te poljubim,
vzcveti v očeh polje sončnic.
Ko me poljubiš,
je razkrita skrivnost morskih globin.
Najin način je vznemirljivo poseben.
Slediva meglicam na poti do slapov.
Medtem ko božaš moje lase,
vidim rumenega metulja.
Najin način je ljubezen.*

Vsak obred je novo slovo

*Bel nagelj,
zasipan z zemljo,
na tvoji postelji.
V dlaneh dravska voda.
V očeh svetloba ognjemeta.
Bel nagelj bi moral cveteti
na balkonu gorske kmetije
in bela sveča stati
v kotu vaške trgovine.
Ritual se nadaljuje.
Nove maše.
Beli pesek.
Najin obred še traja
in solze obeh tečejo po mojem licu.*

Vsako jutro je potrebno razjasniti pogled

*Ne zri v jutranja debbla dreves
z žalostno praznim pogledom:
drevje ima korenine in krošnjo,
a ti stojiš na skalah.
Ne zri v večerno reko
z navidezno brezbrzišnim pogledom:
reka ima izvir in izliv,
a ti stojiš na obrežju,
razmočenem od dežja.
Ne zri na parkirišče
z odločnim pogledom:
parkirišče ni vedno prazno,
a ti stojiš na balkonu hiše
s preteklostjo in krivdo.
Razjasni pogled,
ne zri ...*

Mlada koroška poezija

LEPOSLOVJE

Po poletju se besede spet prebujajo. Druženja bratov in sester po besedi, kot se večkrat radi samookličemo, se počasi začnajo. Poletje je bilo divje in vroče – le redki so bruhalo verze in stavke in sintagme na papir, lističe, gostilniške servete, računalnik. Nekateri imamo pesniško sušo. A jesen vsako leto v nas prebudi vse, kar je prej zaspalo, zadremalo ali gledalo skoz priprte veke.

Nekateri prav veliko damo na besede, kljub temu da mora biti še toliko drugega prostora kot samo za pesnikovanje in literarno ustvarjanje. Vsak po svoje; a veliko nas je prav v Odsevanjih izgubilo svojo »izdajatelj-sko« nedolžnost, dobilo prve kritike in pogum za ustvarjanje naprej. Ko govorim o *bratih in sestrah po besedi*, govorim o mladih koroških literatih, večinoma pesnikih, ki se tako ali drugače vračamo in ostajamo na rodni grudi in v Odsevanjih. Želimo vračati in želimo dajati. Želimo si še novega podmladka, ki ga je sicer vsako leto manj. Želimo si še več zaljubljenecv v besede, literaturo, hecno in resno kramljanje o knjigah. Tudi zato se vsako leto še bolj aktivno vključujemo v literarno dogajanje, sodelujemo, pripravljamo.

Zato imamo tako radi jesen, ko se srečamo ob čaju in besedikovanju, saj je prav v tem času na Koroškem največ dogajanja na tem področju; potem, ko je v urbanem že vse potihnilo in šlo spat. Drznem si napovedati, da bo tukaj literarnega dogajanja v naslednjih letih še več!

OKTOBER – Festival mlade literature Urška

Tradicionalno finalno vseslovensko srečanje mladih literatov v Slovenj Gradcu. Gre za literarni natečaj revije *Mentor* v okviru *JSKD*. Korošci smo redno med finalisti, tudi nagrajenci. Pesnica Barbara Žvirč je letos med finalisti že tretjič zapored.

NOVEMBER – 10. pesniška olimpijada

V prijetni jesenski soboti, 14. novembra 2009, bomo v dvorani *Dvorca Bukovje* nad Dravogradom ustvarjalci *Pesniške olimpijade*, ki letos praznuje 10. obletnico, združili spomine z obeti, literarni večer z glasbo in prijetno s koristnim. Predstavili bomo našo pesniško zgod(b)ovino, njene snovalce in dosedanje udeležence ter začrtali njeno pot v prihodnost. Seveda bomo tudi praznovali in slavili naše izkušnje, klepetali in v svet pospremili knjižni prvenec olimpijade.

DECEMBER – Pesniška čajanka

Tretje leto zapored bomo mladi koroški pesniki in drugi umetniki (slikarji, glasbeniki idr.) v sodelovanju s *KD Kultura mladih Prevalje* pripravili čaroben večer.

Maja Visinski Andrejc

MLADI LJUDJE NA VLAKIH

*Ta trenutek
na toliko železniških postajah
v toliko zasoplih, pripravljenih vlakov
vstopa toliko potovalcev.
V Veroni, v Montpellieru, v Kielu, v Rimu, v Perpignanu,
v Lausani, v Bruslju-Midi, v Barceloni, v Nici, v Rigi, v Faru,
v Ljubljani, v Katowicach, v Knokkeju, v Berlinu ...
Poslovneži z aktovkami, stare mamce s košarami,
neopazneži, družine z malimi otroki, zbiralci, kuharji,
ljubitelski fotoreporterji, prostitutke na dopustu, reveži brez karte in
predvsem mladi ljudje radovednih oči v tevicah in kratkih hlačah.
Z nahrbtniki, polnimi razigranega upanja na pustolovščine,
naredijo brez težav izjemo → vstanejo navsezgodaj, ni jim težko,
spijejo kavo, pospravijo vsakdanjo pižamo nekam globoko na dno koša za perilo,
preverijo, če imajo v pasni torbici potni list, karto, mobitel in kaj drobiža,
zaklenejo vrata podnajemniške luknje v bloku in se ne ozrejo, ko opotekajoč hitijo po ulici.
V dvojicah, oprtanih z ljubeznijo, do zadnjega lasu naphani z zrakom svobode in milosti
počitnic, odpirajo težka vrata vagonov, črkujejo zmazane napise postaj na njih,
lovijo postajne načelnike za suknjiče ter jim v neznanih jezikih dopovedujejo
svoja vprašanja o smereh in prestopih. Pôtni so, plastenke vode v stranskih žepih jih žulijo,
po prahu s postaj dišijo, med prsti na nogah imajo sivo, malo so spali (sedeži vlakov so neudobni).
Vse to jih ne moti, ko drug drugemu pomagajo oprtati prtljago, ko prestopajo okorne železne stopnice,
ko odlagajo nahrbtnike ob prezasedene police in iščejo nerezervirane sedeže v kupejih za nekadilce.
Radi imajo odprta okna, radi sedajo obnja s pomečkanimi zvezki in obgrizenimi svinčniki, radi vlačijo
iz prtljage tuperware posodje s preperelimi sendviči in iz stranskega žepka na hlačah igralne karte ali
miniaturni magnetni šah. Radi govorijo na glas in se smejiijo, sezujejo čevlje in iztegnejo noge okoli
sopotnika nasproti, da vse zasmrdi. Radi zaspijo med enakomernim drdranjem vlaka, ki je potegnil in
pustil vse za seboj. Radi gledajo, kar brzi mimo. Radi navežejo pogovor. Radi posedajo v času in postajajo
zanj vedno nove pečene ure. Radi so drugje, radi so drugi. Resno so vzeli, da je pot cilj. Tako potujejo,
potujejo, potujejo.*

UNCLE BUM

Ko stojim v vrsti pred v turkizno oblečenim stolom na Adrii Airways, mi iz hlačnega žepa na preprogo pade posmrkan robček.

Izgleda kot velika bela ptica, ki je neslišno pristala na gladini zaspanega jezera in počiva.

Ko pridem na vrsto, kupim karto v Ameriko.

Čez 2 meseca se vkrcam na letalo, letim v Frankfurt, čakam 5 ur, presedem in letim v New York.

Tam vzamem taksi ter se peljem v banko, kjer odprem račun in za darilo prejmem pištolo Browning BDM 9 mm.

2 leti preživim med natararji, pomivalci posode, snažilkami sekretov, čefurji in prostitutami.

Delam z njimi, smejem se z njimi, fukam z njimi in zbiram drobiž, da si vsak dan kupim 1 topel obrok.

Noči preždim v najeti polkletni kamri, ki ima kopalnico na hodniku. Ne berem.

Vizo podaljšujem z izgovori, ki jim nihče ne verjame.

2x tedensko hodim zvečer na strelišče v sosednji ulici, učim se uporabljati svojo pištolo.

Po letu in pol zadovoljivo zadevam tarče.

Po dveh letih kupim karto in se vrnem.

Na letališču vzamem taksi.

Peljem se 3 ure in pol do vznožja hriba iz otroštva.

Vsebinsko kovčka izpraznim v zbiralnik obleke za Karitas, kovček odvržem,

pozvznem se na hrib in hodim do previsne stene pod vrhom.

Sedem,

prižgem si Lucky Strike,

z vžigalnikom zažgem vse papirje, na katerih je moje ime.

V miru in zbrano kadim ter uživam v razgledu.

Ko pokadim, stopim na rob previsne stene,

vzamem iz žepa pištolo ter se

ustrelim v glavo,

ob čemer vidim sliko popolnoma belega laboda na gladini mirnega jezera, ki počiva.

Odboj zaradi sile izstreljenega naboja

me katapultira dobra 2 metra nazaj, da padem v brezno.

*in se zjutraj zbuditi v svoji postelji,
 z olajšanjem vzdihniti, no, pa je,
 opravljeno še z eno tèmo dolgo,
 skrotovičeno v brazdah niča,
 po katerih postavajo prikazni
 premeščenih podob?
 Vsako pomlad pišem, veliko,
 in veliko tega je zanič.
 Ko veliko pišem, hkrati mnogo sanjam;
 zdi se, da je to povezano.
 Največ napišem zvečer, preden grem spat,
 in kadar mi uspe, da ni razmazano in patetično,
 je lahko celo sprejemljivo.
 Ampak jaz imam tudi dolg nož
 in vešče ga uporabljam.
 Predvsem v sanjah, tam
 nosim rdeče cote (pogosto sanjam v barvah),
 imam nož in psa, ki je hud,
 in taka letam naokoli,
 jahajoč Sveto pismo ali podkev,
 kar pač prej najdem.
 Zmeraj nekdo preži name, kak režiser
 ali bivša šefica ali kaka tajnica s fakultete,
 vedno kaj hočejo in jaz nimam, potem
 pa potegnejo pištole in se začne
 »obračun«, jaz sem z nožem,
 oni z vso mehanizacijo,
 sprva vselej kaže obetavno in sanje se odvijajo v mojo smer,
 toda oni imajo vedno vsaj tri življenja, jaz pa imam
 lenega psa, dolg nož in zanimiv občutek za modo,
 tako da se reč pogosto že kmalu zelo zaskrbljivoče obrne.
 Včasih se mi tudi sanja, da režiram komad, ki ga v realnosti nisem še
 nikoli videla (redkeje v njem igram in seveda ne znam besedila),
 da so prizori postavljeni in na prvi pogled vse štima, potem pa
 gre nekaj narobe, ampak to so v bistvu iste sanje, le da tu
 zdaj nimam noža - in tudi, če bi ga, itak ne bi bil pravi, ampak rekvizit
 iz zakladnice teatra z v ročaj skrito pumpico, polno razredčene rdeče tinte.
 Na vsak način me v sanjah vselej ubijejo, včasih večkrat zapovrstjo,
 kar me le redko navda s slastjo,
 pogosteje se mi gnusi gledati svoje mrtvo telo, kako leži v
 grmovju ali med koprivami, na stopnišču ali v zaodrju, napol pokrito s
 popackano kuliso iz prejšnjega prizora.
 Ne vem, kako naj pridem iz noči živa, preden zaspim, poskušam
 s sproščanjem in mislim lepe misli, a ne pomaga. Mogoče
 me zaradi njih včasih ne ubijejo, ampak »zgolj« pohabijo,
 toda to se mi res ne zdi dovolj sanjska izboljšava, da bi me nehala skrbeti.*

*Tako se zbujam, prav spomladi, ko vse naokrog cvet,
 vsako jutro znova v svojo smrt,
 in jo živim skozi dolge dneve
 proti solsticiju, proti kresu.*

Valovanje

*Razpon se veča. Brez zvedavosti opic
in omamnega vonja mesa ne bi obstajal.
Ostani tam, kjer si, in se ne gani!
Jaz sem od zemlje, je zemlja moja.
Nekoč bodo čevlji izginili in z njimi žebli,
bog se bo slekel, tudi spodnjice bo slekel, in bo Bog.
Grgrajoči mlin besede išče, v grabnu poskakuje
leseno kolo; vse so ene velike roke-rake.
Lina med smrečjem mi pot pokaže, beli pesek
razsut po travi. Na predvečer zime odprem vrata;
jezik prilepljen na nebo, duh mi noče oditi.
Ona slika v hladni sobi, odeta v svoj oljnjeni plašč,
pomlad na snežno platno. Samo njeno ime poznam.
Tomažev travnik je velik, tomažev travnik je velik.
Kdo je posadil rože brez vprašaja, brez ?-ja.
Potovanje, ki se ni nikoli začelo,
moja identiteta je krompirjev gomolj
surov, strupen in čeden.*

PRAZNIKI

1
zaprti konji

*Zaprti konji. Težke, mastne grive jim prekrivajo
lepše polovice glav. Čelna lisa stolpna
z umazano dlako telesa. Popolna simetrija
izpadajočih kocin, sprijetih repov in prhljaja.
Zaprti konji v sopari velikega kamnitega hleva.
Kultivirani tako, da sejejo v kot, varčujejo
s krmo in ne grizejo zapahov, ko nanje
od stropa kapljajo mlečne znojne kaplje, ko jih
v povešene trebuhe grizejo preživele muhe.
Pridušeni rezget prašnih gobcev vedno sklonjenih
glav, ponižnih s ponosno lokastimi vratovi.
Zelene duri se komaj odprejo. Počasi popustijo
zraščeni stalaktiti. Treba je močno opreti ramo
ob nabrekel vlažen les. Omahujoče konji prestopijo
prag; njihove velike zrcalne oči. Trepetave trepalnice
v smrtnem krču. Meča trzajoča pripravljena na skok,
ušesa pokonci, ponižnost megličasto hlapi iz hrbitišč.
V snegu puščajo vedno manj umazane siluete:
padajo, se obračajo, vstajajo, nič kaj simetrično norijo
in izginjajo zaprti konji v prižigajoče svečnično jutro.
Ko se topi vse krajša noč,
jim veter spet razčeše grive.*

Pino Poggi, AU environment 'Zemlja v letu 1999, Brez modrine neba je drugače, 1999

Primož Karnar

PESEM PO NAREKU

LEPOSLOVJE

Pesem po nareku I

*Moja mama je moralna avtoriteta družine,
jaz pa sem gumbec, ki piše pesmi.*

*Po dolžini in širini sem prehodil
vse moje domisljice -
kisle in neplodovite.
Gnil spomin na zorenje komposta.*

Sladostrastje

*Zakaj jem japke s koščicami vred?
Zato, ker je malo tako lepih
občutkov
v življenju,
kot je
biti sit.
Japka, ti si
moj najljubši člen v
prehranjevalni verigi;
jaz sem tvoj
najzvestejši prežvekovalec.*

Svojemejstvo

*Rad bi bil porno zvezda.
Vsak dan bi se lišpal spodaj, ne zgoraj.
Ko se samoironija obrne proti meni,
bi mi moralo biti vseeno za vse drugo.
Ampak ne, ni mi vseeno,
če krava nima napajalnika,
s katerim se lahko igra.
Lolita, sanjaj še zame,
ker jaz grem ukati s teleti.*

Ob zadnjem znaku je bila ura 15 in 30 minut

*Moja svetinja je
15-minutni popoldanski spanec.
Pobral sem jo v gimnazijskem času,
ko so me dopoldne grele gimnazijke,
popoldne pa je mrzlo pihalo v hribih.
Pol štiri, Dogodki in odmevi.
Slasten novičarski spanec.
Več je mrtvih, bolj me uspava.
Jočem samo takrat,
ko pozvoni budilka
in izvem, da je Majdičeva
zopet zmagala.*

Rad 'mam meso

*Ko sem se na mednarodni dan
brez mesa
sprehajal po Mariboru,
sem prejel poučni material
o drogi imenovano
meso.
Zgrozil sem se nad negativnimi posledicami
meni ljubih pišk in krač.
Bolezen modrega jezika.
Kihanje prehlajenih vran.
Obolevanje nervoznih kravic.
Tako sem mami poslal sms,
da za sina naredi dunajca.*

**Ker sem bral Voranca in Playboy
enega za drugim**

*Počasi se topeči
aprilski sneg
je gnoj siromaka.
Cedi se v zemna čreva,
napaja nov rod
požiralnikov,
ki bodo žrli
bavšiju rogove,
kot je moj pogled žrl
njeno obilno okovje.*

Skromnost

*Meni je zadosti ena sveta krava,
ki pred porodnim krčem
spije en kafe brez cukra,
in s pomočjo bledoličnega živinozdravika
povrže malega telička.
To malo tele postane zlato tele,
ki sedi v moji štalci
in ga vsak dan pitam
s purpurnimi bonbončki.*

Boben intimnosti

*Doživel sem intimni trenutek.
Srečo sem imel, da sva
v ključnih trenutkih
na radiu poslušala Boba Marleya,
No woman, no cry.
Če bi takrat igralo digi-digi-dagi,
gor pa dol po ritki nagi,
bi najina ljubezen postala plehka
- tako pa je ta prava.
Bob Marley ima lepe pesmi,
ona ima lepe obline.
Takrat se je vse ujemalo.
Danes sem slišal pesem,
No woman, no cry.
Dojel sem, da je res -
nimam poštene babe,
nimam poštenih problemov.*

Pino Poggi med razlago umetniške knjige

NEBO SEM PREREZALA NA POL

LEPOSLOVJE

*S tvojim glasom,
ki žametno neti besede,
in z dlanmi,
ki trosijo semena nežnih norenj.
Me kličeš k poljubu.
Postaneva inherentna,
čas se razprši nekje, nekako,
da zaustavljena bežanja dopuščajo brezčasje.
Lepa si in seksi, praviš.
Skozi nasmeh prodirajo misli,
kako bi s teboj
potovala, prebirala jutranje novice,
kupovala štedilnik in hladilnik.
Misli se smešno.
A ravno ta drzna nenavadnost
mi je prišla v navado,
ko se ob tebi počutim objeto
že tisoč in sto let.*

*Lahko da se bom
Skozi ples skozi zrak
Prežarčila vate
Te zaslužnjila s svojo ljubeznijo
Toda za to rabim čas
Ta pa mi te odžira
Zato namesto metinega čaja
Spijem liter poezije
Nato se nasmehnem
Kako sem mlada
In nora vate
In kako čudno mi svet prihaja pod noge
Na neuhojene poti
Kjer si cilj in želja in smisel*

*kakor aprilski dež
naletavaš na moja polja
in me pereš
ko izjočeš vse svoje kaplje
se ti vdam
polna tebe
lezem v sanje
skozi nosnice diši po maju*

*Le še srž neke zgodbe
nosi me k njemu.
Le skomina,
kar je koža že čutila in
megleni obrisi nekdanje dvojine.
Raztrgala sem naju na dvoje,
vsaksebi v svojo zgodbo sva šla.
Nebo sem prerezala na pol,
da si ga ne bova več delila.
Sedaj me ni strah sveta in korakov.
Ne pripadava si več.*

*Ni res, da se s časom vse pozabi,
skrha, rani in utruđi.
So ljubezni, ki ne ponehajo,
so dotiki, ki še vedno prepričajo.
Kar je vmes, med takrat in danes,
je vzrejanje moči,
je uhojanje poti in
odrašcanje uma.
Zato bolečine in spomine
nosimo s seboj v mnoge svetove,
da vase in v druge nalagamo bližine
ter kot takšni uspemo v nov korak.*

*Nekatere reminiscence
mi povzročajo bolečinske krče,
ko se mi vrisujejo podobe, pogledi, telesa.
Nočem biti torzo zaradi nedokončanih solz.
Zato se jim predajam in
venomer puščam odprte veke.
Nato se zgodi,
da sem premajhna za objem
in takrat se zdravim s tišino.
Pretekli čas mi ščemi v glavi
in ropa po srcu,
toda dlje ne more.
Ustavim ga.
Z upanjem, da bodo ljudje,
literatura in glasba vedno prihajali.
K meni in zame.
Ko se z razumom ne ujameva več,
z dražljivo turbolenco vskoči srce.
Po času navideznega miru*

gre poezija spet z orožjem name
in moji prsti tipkajo črke,
namesto dotikov in znamenj na koži.
Vsi nomadi ljubezni me s črno senco
prekrijejo in strah
razpolovi po telesu,
zgodijo se izgubljene bitke
in porazi metafizike ali tistega,
čemur se reče duša, ali zgolj
sedanje stanje srca.

Nekdo me kliče samo, ko je pijan.
Samo takrat si upa.
Nekdo utaplja srce ob mislih
na lebdeče profile in kakšen
srčni kolaps.
Nekdo se prav zdaj naglo ljubi
in brezbrizno misli samo nase.
Nekdo je ves za nekoga.
Nekdo pa misli, da bodo
izgubljena dotikanja morda
pustila vsaj kakšno pismo.
In tudi to je nekaj.

Bos plešeš valček
čez solze in mesene prsi,
da izsanjša peščene ure
in v kovčke stlačiš ves svoj spomin
za ogrlice smehljajev,
da lahko nanje pripneš
ljubezen in novo srečo.
Takrat misliš, kar se ni zgodilo, in
ti v očeh piše o soli, soli,
vetru in morju.
Takrat si daš več kot sebe
in samo še neslišno
vztrajaš, da v pesmih
poveš vse in je črnilo
tvoje ljubezensko orožje.

Če bi razumel dvakrat
podčrtane inicialke,
hojo po prstih,
ranjena stegna in zlomljene
trepalnice, bi živel skozi moje telo
in vedel, da po tvojem hrbtu
pišem samo ponoči.

Premagal si spolzke solze,
sprane debele metulje,
okus odsotnosti
in mlečen strah
pred urezninami iz maščevanja.
Si prvo telo iz mesa in
krvi, ki se ne boji
krilatih netopirjev in
zavedanja, da suha usta
rada trohneče bolijo.
Vem, med nama
bo vedno prasketalo.

Trpki zvoki mesta
padajo po tvojem imenu,
stara smrt prividov
in plamenov,
ki med kamni in blatom
izpuhtijo v stari vonj.
Pečati tujih ulic in novi
kraki meseca,
mrzel divan
in neslečen plašč,
medtem ko odpiráš vrata
in neobčutljivo izginjaš iz mojega sveta.

In pustim tam.
Za sabo, sredi noči,
sredi vetra,
po boju požrešnih volkov,
raztrgano srajco
in napete prsi.

Barbara Žvirc

NEKJE V DRUGEM ČASU

LEPOSLOVJE

NEKJE V DRUGEM ČASU

*Si vedel?
Si vedel to,
da se konci zasneženih njiv
razširijo po stopinjah v podrastje?
Da južni sneg ostanke trav in semen
tlakuje čez zimski mah,
da napravijo široko cesto,
po kateri vsakič pošiljam
druge, daljše korake?
Si vedel?
Si vedel to,
da se krtine razmočenih travnikov
skrčijo med razpoke v črnico?
Da ledeni dež grude in kamne
poskrije v zimske globine,
da rišejo pegaste zemljevide,
čez katere včasih vlečem
prste, ogrnjene v volno?
Si vedel?
Si vedel vse to,
ko si še pred svitom s polnimi žepi vžigalic
in z roko pred nemimi usti
zakotalil poslednji motek ognja
čez krivuljo belega neba?*

*Pajčevinasto
mi nekajkrat na dan
pretreseš spominsko škatlo
in hladno praviš
da iščeš potrditev
obstoja dvojine
jaz pa pravim nazaj
da če besede
napišeš res čisto počasi
se v temnih kotih
zdijo kot zvezde*

IZPOSOJAM BESEDE

*po robu okenske police
(doma
na delu
tudi na kavi pri sosedih
s konca hodnika)
izposojam besede*

*včasih jih poveznem v šope
ali pa jih s culo na rami
predrzne pošljem čez šir neba*

*s krili občutenj jo mahajo
včasih kot vojaki
ali pa kot raztepena gruča otrok*

spet drugič jih hranim

*polagam med papirnate stene
zaticam med špranje lesenih oblog
lepim med pore jezika*

izposojam besede

*Nekje
V drugem času
Je nekdo že bil
To kar sva midva
Bosih nog
Čez oprane trave
Roke v nasmeh
Čez sveže krtine
Poljubi v pozdrav
Čez razbolele kamne
Nekje
V drugem času
Je nekdo že
Zidal dvojino*

Janko Messner

Zgubljeni čarovni prstan

Bin gleich weg ... Bin gleich zurück

*Takoj moram proč, takoj bom nazaj!
(Pa nihče ni slutil, da moral sem v raj!)*

Jörg Haider

Nekoč je na vsem lepem zavladal nad čudežno deželo Kokoromándijo Lucifer, od Boga ustvarjeni hudobni angel, imenovan Knez Satan I. Sit pekla je godrnjal: »Uničil me bo ta smrdljivi dim po zasmojeni človeški koži, kaj naj storim?« In je stikal po peklenskih stenah za kakšno špranjo, dokler je ni obšlatal. In že jo je skožnjjo pobrisal – meni nič tebi nič – iz Pekla na Zemljo.

Tu pa ga je takoj prevzel nenasiten pohlep po premoženju kar celega sveta. Razganjala ga je ena sama zelena privoščljivost Prometejevemu duhu, da bi kar počil od nje. Tako mu je zadovoljnost človeštva s Prometejem žrla satanske živce.

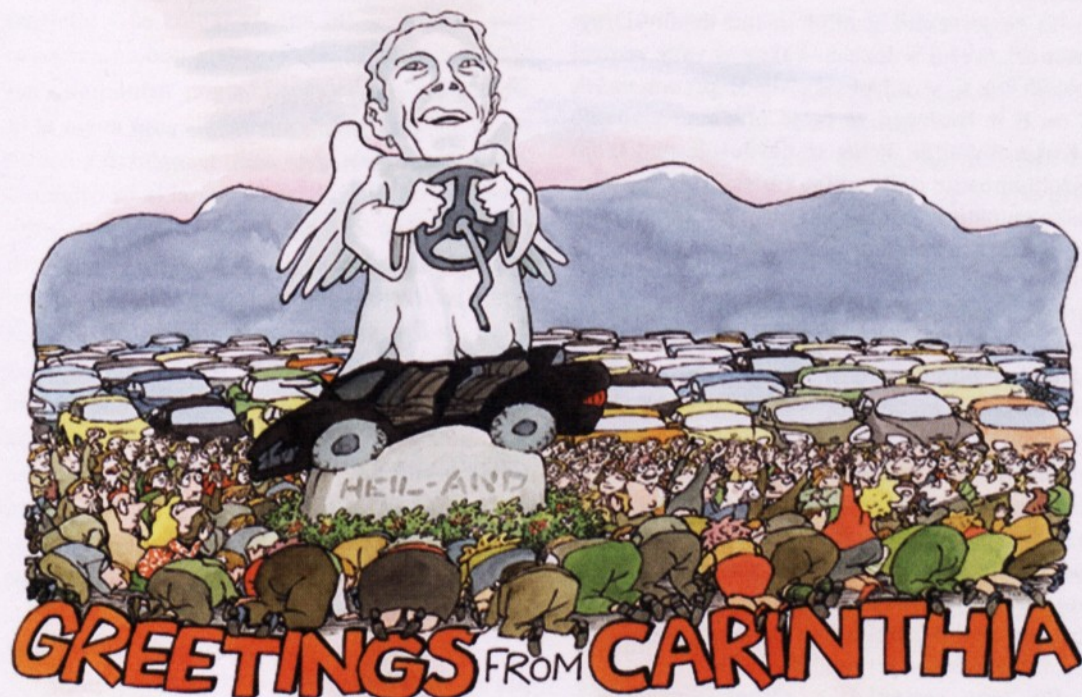
In se je začel spraševati, kako bi se polastil vsega tega mikavnega svetovnega premoženja in

postal končno že Knez ÜBER ALLES IN DER WELT.

Kmalu je ugotovil, da to brez orožja ne bo mogoče. Kakor blisk je tedaj švignil v Atene in iz Muzeja Stare Grčije pobral vse potrebno božansko zmagovalno orodje: Hefajstovo velikansko nakovalo z velikanskim kladivom vred za kovanje zmagovitega orožja vseh vrst: za pištole, puške in revolverje, za brzostrelke in topove, za havbice in kanone vojnih ladij, za ročne metalce granat in podnevnega fosforja, za patrone mitraljezom in za bombe bombnikom, in šrapnele za patele in za Stalinove orgle kot spremljavo milozvočno ... In je noč in dan vihtel grozotno velikansko kladivo na nadušno doneče nakovalo, da je kar tako grmelo in brizgalo plamene sovraštva izpod kladiva po vsem svetu. Ob kratkem, slavo-spevnost Kneza Satana je kar vidno zmagovala, dokler mu ni njegov vsemogočni Stvarnik dal izdatno po grabežljivih krempljih – in mu končno v žrelu zaval.

Je pa zapustil Knez Satan I. izredno živahnega prebrisanega sinčka edinčka Knežiča Satančka. Ta je po očetovi smrti ves radoveden brkljaril po očetovi zapuščini, in glej, ni se trudil

LEPOSLOVJE

zaman: na dnu očetove zlate skrinje je med spominki in spominčki njegovih vojnih pohodov po svetu ležala v svileno ruto zavita babuška.

S tresočimi prsti jo je začel previdno razstavlјati: najprej ta vrhnjo – največjo dol z manjše, potem le-to še z manjše pod njo in tako naprej – zmeraj niže dol do devete, čisto mičkene, ki pa je ni bilo – namesto nje, najmanjše punčkice, je zažarel iz svilene rutice zlat čarovni prstan. V njegov zlati obroč pa je bil vkovan dragocen kamen z vdelanim človeškim očesom.

Takoj ko si ga je Knežič Satanček nataknil na prst, je slišal za svojim hrptom človeške glasove: »Oh, ubogi Knežič, kaj bo, kako mu bo – revčku brez očeta?!«

Že je hotel zavpiti: »Mar ste slepi, da me ne vidite?« A si je premislil. Kaj če je v prstanu kak čar? Previdno je zavrtel zlati obroček, in glej – ljudstvo je osupnilo, ko ga je v tistem trenutku zagledalo pred seboj.

Knežič Satanček se je od takrat čutil rojenega pod srečno zvezdo. Nikomur v deželi Kokoromándiji o tej sreči še besede ni črnil, temveč je natančno skrbel, da nikoli več ni prišel s pametjo navzkriž. Vsakokrat, ko je odprl usta, je zanesljivo uganil kakšno pametno. Njegovi deželani so nenehno na ušesa vlekli, kdaj jim bo spet kaj zanimivega sporočil.

Da, poslušali so ga kar z odprtimi usti. Knežič Satanček pa je o čarovnem prstanu jasno da molčal ko riba. Edino Črnoknezoškofijski Svetosti je skrivnost zaupal s pogojem spovedne molčečnosti.

Ta se je veselil z njim in mu dejal: »Dragi Satanček, veruj v Jezusa, kakor si vanj veroval doslej! On ti je odprl oči, da si prstan našel, in on ti je hvaležen za tvoje pravično vladanje v Kokoromándiji! Jezus se navdušuje nad tvojo miroljubnostjo, nad tvojim smislom za medčloveško empatijo, za tvoje usmiljenje z zaničevanimi, brezpravnimi ljudmi, z nemaníči in brezposelnimi, s trpečimi pod apartheidom in tajkuni, zato te Jezus ljubi, ker ne trpiš ne hinavcev ne svetohlincev, ne grabežljivcev ne potuhnjenih lažnivcev, zato te LJUBI, ker hrepeniš dočakat dan, da koder sonce hodi – od Matjaža v Peci do Pastirice na Grossglocknerju – prepir jezikov bo pregnan in bojo vsi samo tvoj jezik govorili, jezik nedolžnega Knežiča Satančka. Ta tvoj jezik naj se razlega v en glas po Kokoromándiji od jutra v noč, spremljan z žvrgolenjem slavčkove kolorature v krošnjah hrastov; lipe pa posekat vse po vrsti, da ne bo zdrahe, me razumeš, Satanček, lipe vse posekat – pri moji duši ...!«

Po tem sestanku s Črnoknezoškofijsko Svetostjo v spovednici Stolnice po širnem

svetu znanega in slavljenega Zelouendorfa, o, groza, švignil je blisk po nebu in ga razcepil in razčesnil, razdróbil in razdril, da je ostal samo še njegov DUH in kot takšen švistnil v nebo – mimo blede Lune, ki je od žalosti sfrfotala na Zemljo, in mimo zvezd, ki močno so se razsolzele ... Tako je Vsemogočni Bog, ki vse vidi in vse ve, hudó kaznoval Knežiča Satančka. Kaj se to pravi – Hudič v katoliški spovednici!!

O, Marjetice nesrečne, ki žalujoča jutranja rosa vse vas je pokrila! In vi zvonovi, ki vas vest o Satančkovi smrti je vse potrla, da s stokajočimi glasovi jútranjico ste zapeli – jo navsezgodaj deželanom vsem na srca položili, jo v ušesa celi Kokoromándiji vlili, da so patridioti njeni s patridiotkami vsi iz postelj poskočili in tja pred Stolnico zdrveli, da tam se gledali so brez besed, kako jim patridiotske solze lijejo po licih in po bradah, dokler ne stopi prednje Črni Knezoškof in jih s križem pomiri in jim z zvočnikom zatrobi: »Dragi mi, moji verniki katoličani, bridke solze vsi pretakate za njim. Potolazite se, solze posušite! Naš dragi Knežič-Satanček pristal je ta trenutek v objemu Jezusovem v raju ...« In golobi pismonoši odnesli so besedo Njegove Škofovske Svetosti veselo frfotaje v vse smeri sveta.

In salva častne kompanije istočasno odrešujoče pretrese množice v pogrebni koračnici! Quel marche funebre!

A že teden dni po tem sakrosanktnem vnebovzetju se oglasi nov »Radio Satanček-Kokoromandijski« ob jutranji zarji in ob večerni – s pesmijo blagih dekliških sopranov in altov:

*Čaščeni Knežič Satanček,
ti, Jezusov navihan tič!
Oj, pros' ga, da nas vzame v raj,
brez tebe tu smo manj ko nič!*

*Je Helij kriv, da sta zbežljala
konja z vozom tja v tri dni:
je Dobrova že vsa zgorela
in Drava vsa že izpareva!*

*Čaščeni Knežič Satanček,
ti, Jezusov navihan tič!
Oj, pros' ga, da nas vzame v raj,
brez tebe tu smo manj ko nič!*

Sojnica, 10. oktobra 2009

FRIDA ali OPASNO PO ŽIVOTU

Gospa Frida stoji v temno rdeči obleki pet, šest korakov globoko v Jevšnikovem travniku. Ura je nekaj čez deveto in sonce se razkazuje že od najzgodnejšega jutra. Tretji dan v svoji drugi polovici julija je, nebeška pokrivalka je brez vsakega okruška, veter se je zalezal in še zdaj, sredi dopoldneva, je ves dremav in se mu komaj kdaj ljubi podrsati se čez svet ... Dan za živet.

Gospa Frida v svoji češnjavi opravi sredi ivanjščic zagotovo deluje tuje, kot da bi jo kdo v imenu lepote preračunljivosti na silo zvlekel v nenaraven bivanjski konstrukt. Vendar posvečeni v njeno zgodbo vedo, da je njena podoba zadnjih enajst let v svojih toriščih vsakega 18. julija enaka. Drugačna zna biti le dneva luč, vonji, oblaki nad njo ... njena obredna pot nikoli. Samo zaradi dogajalne naracije, poskusa mimitičnosti in vzpostavljanja čustvenega naboja je opisana slika videti in čutiti ekspozicijsko estetsko katastrofalna. Odslužena lepota v karminu sredi z belo prešpikane zelene.

Res je: če gospo Frido zagledaš z mesta, ki se ti odpre na travnik, ko se izviješ iz Venečnikove ride, se zdi uporaba takšne perspektive pogleda – rdeča starka na travniku genetsko povečanih marjetic – še komaj vredna biti v službi malarja naivca najbolj plehke sorte. Slikarska šminka pač. Banalnost pogleda rešujejo in oplemenitijo le njena leta – v oseminsedemdesetem je, na palico z držalom iz slonovine se opira in skoraj škatlasto se sklanja, ko skuša čim bližje zemlji odtrgati zelena dolginasta stebela, na katera so z rumenimi gumbki pritrjene bele vetrnice. Če bi ne bila v resnici starka, bi bilo vse skupaj nemaren kič. Rdeč flek sredi snežink. Če bi imela gospa Frida na našem gornjem mimesis 19 let, bi bila podoba njene krvave rane sredi slepeče nedolžnosti poden od podna, tako pa smo z njo in s podobarjem prizanesljivi prav zaradi njenih let, s katerimi ne more več igrati na karto vznemirljive lepote, pač pa je njihov adut samo suhoparna resnica.

Pisati resnico je pravzaprav strašno dolgočasno početje. A je treba, sicer se svet spridi.

Torej! Šopek iz 19 ivanjščic je odložila v pleteno košaro in se takšna, tiskani črki p v cirilski abecedi podobna, oklenila toplega pletenega

ročaja z levico, z desnico na palici si je potem pomagala vzravnati se. Stopila je s travnika nazaj na stezo. Kljub palici je odločno nadaljevala ob krompirjevi njivi, kjer so morali grobati šele pred dnevom, dvema, zakaj ozare so bile še polne prsti. Za krompiriščem je zavila desno in se potegnila skozi obrv jelš na Mrzelovo. Od tu je bilo le še nekaj korakov steze do makadamske ceste, na kateri je kažipot napovedoval cilj gospe Fride – STRELIŠČE NAŽÁNČI. Pod tablo visi kasneje dodani pripis na kartonu: ZADRŽANJE NA IN V OKOLICI SE STROGO ZABRANJUJE.

Sedla je v travo nad strmo odsekano cestno brežino, zato je lahko na drugi strani belega makadamskega traku na eni strani ozke dolinice videla strelska ležišča pod nadstreškom, na nasprotni strani ravnice pa tarče pred prešpikanim hribom, levo in desno od njih pa še betonski zavetji za pokazatelje zadetkov ...

Sem je hodila babica Frida obiskovat svoje starše. Letos ji je 78 let, mama jih je imela 42, ko so ji do smrti silo storili.

- Ne dajo vama miru. Kar naprej morata biti budna. Ni prav, a naj kar ostane tako. Če vidva ne spita, tudi oni nimajo miru. Ni bilo prav sem postaviti strelišče. Komaj kak korak od grobov. So hoteli prestrašiti spomin? Preglasiti svojo grozo? Pobitim kaliti mir? Nove žive v strah vzeti?

Potresla je z glavo, kot da želi pregnati vse njihove grdobije. Pa ni šlo. Tudi ne bi bilo prav, če bi bila spomin in resnica tako krhka.

- Naj le živi Šemasti Polda, čeprav je mrtev. Naj nikdar ne umre tako, da bi umrl. Zato mogoče še koga od onih, ki so bili tudi z njim, česa spomni. Po še živih pošlje svojo mrtvih pošto.

Gospa Frida je smela v Nažanče, kjer je bilo OPASNO PO ŽIVOTU, ker so jo šteli med velike otroke. Govorila je komaj s kom, slišala je tako, da jo je le najsrdečje pokanje zdramilo in takrat se je za toliko potuhnila, da je bilo najhujše mimo. Vedno se je znala držati gornjega cestnega roba in zadeti bi jo bilo mogoče samo z jasnim namenom, vse drugo ni bilo besed vredno.

Otrok v njej tudi danes ni miroval. Po riti se je potisnila do z resjem obraslega roba, da je

lahko potem po brežini zdrsnila na cesto, vmes zavrisnila, na dnu pa začuda okretno pristala, si otrcala obleko, postala še toliko, da je popravila rože v cajni, potem pa odškripala po belem makadamskem pesku. K njima.

Gospa Frida je vedela, da nad njo bedijo oči, ki vse vidijo. Pa se jih ni bala. Zdaj ne več. Se je naučila na izust odgovoriti na vsako vprašanje. Zakaj zdaj, ko je bila v svojih letih marsikdaj že pošteno trudna, je znalo biti v njej v pravem času začuda vse budno.

Ni se prav dolgo s palico v tričetrtinskem taktu (palica ... podplat, podplat; palica ... podplat, podplat) poganjala po belem cestnem traku, ko se ji je že oglasil zvonek, prelep tenor. Šemasti Polda? Nikoli je ne pozabi pričakati.

- Kam pa kam, rdeča babica?
- K mami.
- A spet jo greš obiskat?
- Kako spet? Rojstni dan ima.
- Kaj pa imaš v cajni?
- Darilo.
- Gotovo nosiš kaj lepega?
- Ivanjščic sem nabrala.
- Poln cekar?
- Pa zeleno bluzo in sivo janko ji nesem.
- In vse nosiš sama?
- Sama.
- Kje pa živi mama?
- Kar tu čez, trdo za cesto.
- Za obronkom?
- Pred njim še.
- Na tisti krčevini?
- Prav tam.
- A nima pravega doma?
- Ne takega kot jaz. Še takega kot ti ne.
- A je sama doma?
- Tisti, ki si jo je nazadnje videl, praviš, da so z njo tudi ata.

Zdaj je Polda vedel, da ga je prepoznala, in se je potuhnil nazaj na onostranskost.

Trdo ob cesti se je v gozd zajedal kos očedenege sveta. Komaj nekaj korakov v šir, kakšen manj po dolgem ga je bilo. Obstala je pred svojima. Nobenega znamenja ni bilo, samo šepetalo se je, da sta tu. In kaj se je tu zgodilo, komu in kdaj.

Ivanjščice je preložila iz košare na podrast. Na gornjo stran. H glavama. Potem jih je toliko popravila, da so bile bližje maminega srca.

Že dolgo je vedela, kako se je zgodilo. Dopovedala si je. Ker drugače ne bi mogla sama

s sabo in naprej. Ko se je naučila, kako je bilo, ni bila nič več betežna od dvomov, nejevere in iskanj. Zato je tako trdno prepričana, da se drugače ni moglo zgoditi. Spehali so ju s tovornjaka, potisnili toliko s čistine, da se kri ne bi razlezla in zasušila na utrjenih kolesnicah. Zadeta v hrbet sta zlezla na kolena in se z na hrbtu zvezanimi rokami prekucnila na obraz. Ko se je telo v zadnjem utripu razpotegnilo, ga je bilo treba le še z nogami prevaliti v plitev grob.

- Vse najboljše, mama, za 42. rojstni dan.

Potem je prisluhnila.

- Ja, vem, od majnika me ni bilo.

In tišina.

- Ne, ni mi zmeraj bolj od roke. Sem še kar pečna.

Z očmi si je oddihovala na drevju.

- Ne bom odjenjala, dokler ne bom zagotovo vedela. Znamenje hočem.

Še najbolje bi bilo, če bi delo opravili kopači. Vendar oblast dolgo po vojni tega ni dovolila. To o pobitih da so izmišljije, hudobije tistih, ki bi radi zmagovalcem namrsovali.

Potem, ko bi se smelo zakopati, tega naenkrat ni več dovolila ga. Frida. Ni pustila načeti njenega starševskega skoraj petdeset let dolgega miru. Ne premikajte kosti, naj ostanejo tako, kot so, je naročala. Ali pa jo je skrbelo, da je zemlja že vse vzela vase in da ne bi ničesar več našli. Potem bi vzeli tako težko najdeni mir njej. In z njim vero.

Naj bi potem začela vse znova? Kje? Kako? Šemasti Polda je mrtev. Tudi če je bil njegov spomin že malo okoren in se je za nekaj korakov zmotil, ko je odmerjal svet in kazal, kjer so ju potokli, ga ni več, ki bi vedel bolje. Pa se ni zmotil, Polda. Videla je gospa Frida, kako se je ognil grobu v strahu, da ga ne bi požrlo, če bi stopil nanj.

Leskovje na vzhodni strani krčevine je nezadržno sililo navzgor in postajalo vse manj priročno za namen, ki mu je zadnja leta s pridom služilo. A se gospa Frida zadel tega ni jezila – vsakega 18. julija je leskovje ovesila z zeleno bluzo, od pasu navzdol ji je dodala opeto sivo krilo, ki je segalo za kakšno ped čez kolena. Potem je le še ozaljšala vrat in prsi z belimi koraldami.

Prav tako opravljeno jo je videvala, svojo mamo, ves tisti dan, preden so jo pod noč odvlekli. Tako tudi danes. Samo oči je še morala zapreti in mama je smuknila v pripravljeno.

One mame v rdeči obleki, ko jo je videla čisto

nazadnje in v kateri so jo kar pred njo in sestro mrcvarili, preden so jo stiščali iz salona in zaloputnili vrata, ki so jima jih do jutra prepovedali odpirati, se ni hotela spominjati.

Zakaj se je tisti večer preoblekla v svojo najlepšo obleko, rdečo, iz angleškega kamgarna, ki ji je tudi najbolj pristajala?

Je vedela, da pridejo ponjo?

Je verjela, da jo bodo takšno lažje opazile morebitne priče, ko jo bodo po trgu v arest pehali?

Iz preračunljivosti, da bi si s poudarjeno ženskostjo pri mučiteljih izposlovala drobec milosti?

Je vedela, kaj prihaja, in je hotela biti tudi v smrti lepa?

Je z barvo molče kričala o krivici, ki ji jo delajo?

Se je hotela še zadnjič urediti za moža?

Prodati telo, če bi bilo treba?

Ni želela, da bi bilo videti krvaveče rane, ko bodo storili, kar so se namenili?

Se prikupiti oblastnikom z njihovo barvo?

Na marsikaj je pomislila in marsikaj jo je pobarala gospa Frida v teh letih, včasih tudi takšno zoprnijo, da je otepala z glavo levo in desno in se otresla grdih misli. Potem pa si je spet dovolila brkljati po vsem, zakaj vedela je, da se je v predsmrti dovoljeno oprjeti skoraj vsega, da bi ono drugo še trajalo, četudi le še hipec dalj.

Grobišče si je pred leti še z nitjo razmejila v štiri kvarte, a je nit po vsakem obisku vedno znova izginjala: potrgati bi jo sicer mogla divjad, a je hitro doumela, da je tako trmasto dosleden v svojem nagajanju lahko bil samo človek.

- Vidita, Šemasti Polda še v zasmrtju ne more najti miru, je pošepetala svojima in se odločila, da bo odslej svoje kvarte Nažančov nosila le še v glavi.

Tako je odtlej markirala vse štiri kvarte s spominom. In vsakega iz leta v leto obredno pretipala. Pozimi na severu, zgoraj levo. Spomladi še tudi zgoraj, vendar desno, to je proti zahodu. Poleti na jugu pod pomladnim kvartom in jeseni spodaj levo, na vzhodu.

Zimski kvart.

27. februar - mamin in očetov poročni dan.

Na kolenih je prebožala svet, ga po fingratih zbirala, ko se je pokazalo kaj preteklosti vrednega, medtem pa za mamo in očeta mrmraje obnovila kakšen njihov skupen dan, včasih tudi samo hipec, če je bil spomin uboren ali pa len ...

in ko je tako po dveh, treh urah brkljanja znotraj zimskega kvadranta samo sebe ustavila v obsedenosti, je otrpnila v obupu praznih rok. Tako je vedela, da je za tisti dan opravila.

Pomladanski kvart.

12. maj - mamo in očeta je videla zadnjič.

Palico je prislonila k najbližji smreki, potem pa začela s prsti nežno brodit med travo, nestrohnelim listjem, že lani odpadlimi iglicami, odlomljenimi vejami ... za kakšen centimeter globoko je tu pa tam, kjer je bil svet mehkejši, razgrnila podrast in zemljo, kajti znalo bi se zrahljati zato, ker bi zemlja skušala kaj iztisniti iz sebe ali pa se kakšna rastlinica v kaj zahakljati in s svojo rastjo povleči na plano. In če se ji je zdelo, da je natipano vsaj malo samosvoje, četudi samo v barvni niansi drugačno od običajnega, se je v križu poravnala, vzela iz žepa na obleki stekleničko s širokim vratom, jo odmašila in vanjo presula za naprstnik najdenega. Bila je tajna pošta. Od njiju. Zanj. S spodnjega sveta.

Poletni kvart.

Danes je 18. junij - mamin rojstni dan in Fridin god. Iz zimskega spomina in spomladanske reminiscence se vračamo v resničnost literarnega.

- Zagotovo se bo kaj pokazalo. Karkoli. Vsega tudi zemlja ne more prekriti. Še trpljenja ne vedno. No, enemu ga odvzame, ga pa zato komu drugemu odgrne.

Hiteli so, ko so vaju potolkli. So vama dali komaj kaj časa, ko sta pred zdajšnjim domovjem postala. So vama zmrcvarjeni telesi s smrečjem preložili, nanj pa so nametali komaj kaj zemlje. Na še gorkih truplih, zakaj hiteti je bilo treba, da bi odkrito postalo prikrito, so se potem pozibavali domačini, ki so jih naročili in jih prisilili za grobarje. Da nista globoko, so znali in upali po spominu šele dolgo po tistem tacanju povedati.

Samo s tako vero se je znala gospa Frida v vedno novem upanju držati. Tako je obljubo sebi in njima, da ju bo zagotovo našla, spreobrnila v radostno obsedenost.

Mama je imela zlato krono. Petico in šestico levo spodaj. Zaradi nje je bila lepša kot vse druge, ko se je smejala od srca. Zemlja zlato slej ko prej prinese na plano. Iz sebe ga iztisne. Sama. Ali pa se zgodi drugače. Repnikovega so tako našli, da so šli morilci leta po vojni zlato iskat, ki so ga potolčenemu pozabili opleniti. Prstan, verižico, nepopolje-

ne zlate krone ... A so jih sredi dela zalotili.

Zato je danes spet na kolenih in po metrih prečesavala kvart na jugu spodaj, pod pomladjo.

Poročni prstan bi se znal prikazati. Z vgraviranim imenom. Karel - 27. 2. 1932. Z mamine roke. Če bi bil očetov, pa Hilda - 27. 2. 1932.

Mogoče pa zemlja izstisne kos blaga. Tudi če bo samo nit, bo prav. Mamina rdeča obleka je morala biti v maju še iz debelega kamgarna. In včasih je bil material trpežnejši kot dandanašnji.

Z blazinico mezinca je zaslutila nekaj tršega. Potem je ob to še zahakljala z nohtom. Zagozdeno je bilo v prsti - očitno je zemlja nekaj tiščala na plano. Otrpnila je v grozi sladkih obetov. Tako dolgo si je že želela, da bi se zgodilo prav to, kar bi zdaj znalo biti. Vsem občutkom je naročala, naj zlezejo v desnico in za nič na svetu ne pozabijo nobene drobnarije.

Premaknila je dlan le toliko, da se je najdenega dotaknila s kazalcem. Ni ji bilo lahko. Za hip se je celo ustrašila vsega, kar se je obetalo in se bo zgodilo. Ne, lani osorej tega zagotovo še ni bilo tu. Preveč natančno je pretipala ta odmerjeni kvadratni meter, da bi se ji lahko kakršnakoli drobnarija izmuznila.

Z nohtom je rahljala zemljo okoli natipanege. Potem je okrog in okrog ocedila zemljo, da bi najdeno pošto lažje izbezala na svetlo. Se najdeno v resnici lesketa ali se je samo želela, da bi se? Je prstan? Ne, ni videti zlatega odbleska. Košček zoba? Po toliko letih ne bi bil več tako svetel. Noht? Koščica? Je ...? Ne, ni mogoče. Oko v zemlji umre najprej. Potem pa ...

Bil je kos skrila. Zemlja ga je iztislila. Hvaležna ga je položila v skodelico, ki jo je naredila iz leve dlani, potem pa z vajenim gibom desnice poiskala stekleničko, jo s prsti iste roke odmašila ter vanjo spustila najdeno. Ko je bila steklenička spet zamašena in v žepu, je na kolenih nadaljevala pot k svojima.

Eno samo čisto njuno drobnarijo, ljubi Bog, pa bom odrešena. Da mi ne bo treba koga od svojih za mano v mojo muko ureči in zavezati. Saj je radostno, kar sem si po tvoji volji naložila - toda naj se tvoja volja z mano izpolni. Na kolenih te prosim, saj vidiš, in ni mi težko.

Pozno popoldne se je zravnala sredi odmerjenega sveta, poprijela za palico, in ko se je že najmanj desetič ta dan prepričala, da je steklenička dobro zaprta, si je podrgnila dlan ob dlan, da si ju je ocedila, potem pa prestopila korak,

dva do leskovja in ... tako kot že kdo ve kolikokrat ... snela ogrlico ter jo odložila v šatuljo, v zraku z umetelno kretnjo preložila zeleno bluzo in sivo krilo po zlikanih robovih, da je bilo spet vse tako kot ob prihodu, ter vse spravila nazaj v cekar. Potem je utrgala še kakšno visoko travo, odlomila leskovo vejo, ki je bila že dolgo v pomuževnem, pobrala list, ki se je privrtinčil z leske ... in ročno naredila šopek.

Bilo ji je neizmerno dragoceno, zanjo že, zakaj vse je zraslo iz tistega, kjer ležita onadva. Korenine so zagotovo zmogle do njiju. In tako se bosta slej ko prej znašla v večnem krogu, če se že nista. Odrešila ju bo iz odmaknjenega sveta, v katerega nista verjela, in ju odložila na posvečeno zemljo ter ju tako vrnila nebu, ki sta si ga zaslužila. Gospe Fridi pa bo takrat odleglo in spet bo lahko dihala tako, da ji o sapi ne bo treba misliti in jo na silo vleči vase.

Za minuto mogoče še je postala.

Jesenski kvart.

- Zdaj me do 24. septembra ne bo - ko bojo pa ati praznovali, spet pridem. Če moreta, pustita do takrat kakšno znamenje.

In je šla.

Ko je priromala do družinskega groba v Novem trgu, je manjkalo še komaj kaj do šeste ure. Bila je podobna tihotapcu, ko je z očmi preletela grobove in okolico pokopališča. Prepričala se je, da si z njo nihče ne daje opravka, potem pa je z roko drsnila v žep. Potegnila je iz njega stekleničko, jo odmašila in presula prineseno na tisti del groba, kjer je vsa ta leta, odkar je smela, zbirala svojega očeta in mamo.

Vse se je moralo zgoditi na skrivaj, zakaj zemljo iz pogankega sveta je prenašala na blagoslovljen prostor. Nikomur ne bi bilo prav, če bi izvedeli, kaj počne. Iz neposvečene zemlje na posvečeno mrtve tihotapi.

Potem je sedla na klop, ki si jo je dala prineesti na pokopališče, in prepričana je bila, da bo zgodba iz Nažanč zagotovo končana do takrat, ko bodo lahko k vsem trem imenom na spomeniku zapisali še zadnjo manjkajočo letnico.

Drago Log 1896 † 1945

Hilda Log 1903 † 1945

Antonija 1955 † 197?

Frida Log Šmidt 1933 †

Odločil sem se, da se bom umaknil v kot. Na podstrešje in tam počakal, da gre jezična ujma mimo. V ugodnem trenutku sem se izmuznil iz dnevne sobe in se po lesenih stopnicah, ki so kljub moji pazljivosti nekajkrat glasno zaškripale, podal v zgornje nadstropje in od tam po lestvi na podstrešje.

Toda še preden sem se znašel med staro šaro, se je prepir že pošteno razvnel.

Kakor ogenj se je širil po hiši. Zgrabilo me je, da bi odkril nekaj strešnikov in pobegnil na streho.

Najbrž bi to tudi storil, če bi bila hiša na samem. Tako pa sem opustil možnost, saj bi me lahko kdo opazil in preden bi me vprašal, kaj tam počnem, bi poklical gasilce. Ti bi takoj sprožili reševalno akcijo. Prišli bi tudi novinarji. V rumenem tisku bi se znašel na prvih straneh, kjer bi z velikimi črkami pisalo:

»Moški rešen v zadnjem hipu. Z zadnjimi močmi se je obdržal na robu strehe. Rešil ga je ...«

Če bi le črhnili, da navedbe niso resnične, bi me takoj poslali na pregled v bolnico:

»Žal pa smo ga zaradi šoka morali odpeljati na intenzivno nego.«

Tam bi ostal na zaprtem oddelku, da obiski ne bi bili mogoči, in javnost bi kmalu pozabila na vse skupaj. Sam pa bi bil shranjen v kakem oddelku za psihiatrijo, saj kdor hodi po strehi brez razloga, je prav gotovo nor.

»Ne, ne grem gor,« sem sklenil in sedel nazaj v kot in si z dlanmi pokril ušesa. Že skoraj uro sem ždel in čakal, da se hrup poleže. Toda ta je postal vse glasnejši. Vdiral je od vsepovsod. Tudi z bližnje ceste, kjer se je že nekaj časa nekdo izživljal tako, da je bilo na daleč slišati cviljenje gum. Tam je stalo nekaj njegovih občudovalcev, ki sem jih malo prej opazil skozi lino. Zdaj pa je od nje posijalo sonce in mi zastrlo pogled.

Vstal sem in se previdno približal odprtini, iz katere je štrlela lestev. Pogledal sem navzdol. Nikogar nisem opazil. Že sem se prijel za lestev, ko je pod menoj nekdo odprl vrata.

Odkočil sem od odprtine in se tiho vrnil v kot. Ozrl sem se proti lini, iz katere ni več sijalo. Tudi voznik in njegovi občudovalci so izginili.

Videl sem le cesto in temen gozd za njo.

Kaj, ko bi odšel v Kot, me je na vsem lepem obšlo.

Jutri bom prosil za dopust in potem jo odkurim, sem sklenil.

Spet sem vstal in odšel do lestve. Počasi sem splezal navzdol in obstal pred stopniščem.

Toda kaj naj rečem? Moj odhod ne bo ostal prikrit. Nekaj si bom moral izmisliti, drugače bodo moje izginotje prav kmalu opazili in ga objavili po javnih občilih:

»Izgubil se je moški srednjih let, visok meter osemdeset, modrih oči, temnih las, oblečen je najbrž v kavbojke in zeleno vetrovko. Sliši na ime Tone. Če kdorkoli izve kaj o njem, naj to sporoči na najbližjo postajo policije ali pa njegovim svojcem na telefonsko številko 02 783 26 37.«

Naslednji dan sem dobil dopust.

Izgleda, da mi je Kot res namenjen, ko je šlo tako zlahka, in dobil sem ga kar ves teden, sem pomislil, ko sem stopil iz direktorjeve pisarne.

Imam dopust in grem v planine. Lahko, da bom ostal še kak dan in prespal na eni od koč, sem pojasnil radovednim pogledom, ko sem pričel polniti nahrbtnik.

Nobenega odgovora ni bilo. To me je vzpodbudilo, da sem s polnjenjem nahrbtnika še bolj pohitel, da bi lahko odšel še pred morebitnimi pripombami.

Sonce je bilo še visoko, ko sem sedel v avtobus, ki me je odpeljal do Brančurnika.

Ko sem izstopil, sem naglo prečkal zelo prometno cesto, pohitel mimo gostišča, pred katerim je sarkofag iz rimskih časov, nato pa upočasnil korak in se po ozki asfaltni cesti z enakomernim korakom napolnil proti Kotu.

Kaj je teh petdeset let, kar ga pomnim, proti tisočletjema njegovega obstoja!? Najbrž se v tem času sarkofag ni premaknil niti za milimeter, sem pomislil in nekoliko pospešil hojo.

Po nekaj ovinkih je asfalt zamenjal pesek, a kmalu sta se spet zamenjala. Videti je bilo, ko da se cestarji ne morejo odločiti, ali naj pustijo slab asfalt ali naj ga odstranijo in napravijo makadam.

Na mostu sem se ustavil in se zagledal v globlji tolmun, v katerega je švignila postrv.

Spomnil sem se, da je bila včasih voda v večjih tolmunih zelene barve. Stopil sem naprej in gledal za postrvmi, ki so bile manjše kakor včasih. Najbrž večje sproti polovijo, da ne požrejo manjših, sem sklepal in se ozrl proti križu na drugi strani ceste, potem pa v krošnje, za katerimi so se pričela odstirati skalnata pobočja Uršlje gore.

Kmalu zatem sem zagledal Kot. Obsega travnike in kmetije, nad njimi pa so strma gozdnata pobočja, ki se dvigajo proti vrhovom Jankovca in Pogorevca.

Na bližnjem križišču sem obstal. Zamikalo me je, da bi se podal po levi cesti proti smučarski koči in Uršlji gori.

Med potjo bi najbrž srečal mnogo ljudi. Med njimi kakega znanca, ki ga že dolgo nisem videl. Na Uršlji gori bi si našel družbo. V Kotu pa ne srečaš nikogar. Na vrhovih se še najde kdo, ki pride z leške ali mežiške smeri. Nad Ravnjakom, ki je zadnja kmetija, pa ob pohodih s sošolcem pred približno štiridesetimi leti nisem koga srečal. Nekajkrat sva sledila potoku prav do izvira, ki je pod razvalinami med drugo svetovno vojno požgane domačije Macigoj. Nad njo je Jankovec.

Brodil sem po spominu in se primaknil do mostu na levi strani ter se zazrl v plivkanje tolmuna pod njim ter v gmoti, ki je bila videti kot črn madež, prepoznal večjo postrv.

Odkod se je pa ta vzela? Le kaj jo je zaneslo sem gor? Je tudi ona ušla? sem se spraševal in se sklonil za kamenčkom, da bi jo z njim splašil in morda ob njenem premiku ugotovil, ali je to potočnica ali ameriška postrv.

Toda ko sem se dvignil, je že ni bilo več.

Najbrž je priplavala iz Meže, sem sklepal in se ozrl nazaj proti Kotu, ki je bil zdaj že manj obsijan in je ponekod skoraj mrakoben zapiral ta svet naokoli, da je bilo videti, kot da za njim ni ničesar več.

Vrnil sem se na križišče in nadaljeval pot. Kmalu se je cesta pričela vzpenjati. Od kmetije Lagoja je bila pot položnejša. Po kakih tristo metrih sem dosegel vznožje Ravnjaka.

Tu, malo nad cesto, je bil včasih cilj smuka, me je obšel spomin. Odgnal sem ga kakor nadležno muho.

Sem nisem prišel obujat spominov, saj bi se na vsakem bregu tu naokoli kakšen našel. Prekrili bi me ko roj čebel in ne bi več videl poti, sem potem pomislil ter pohitel po stezi ob travniku. S spodnje kmetije je zalajal pes. A še preden je lajež

potihnil, sem že bil v gozdu, ob potočku, ki ga je prečkal lesen most.

Snel sem nahrbtnik in sedel na enega od hloedov, ki so ležali ob cesti, in si privoščil sendvič in popil, kar je še ostalo v plastenki, da je bila pripravljena za studenčnico, ki naj bi jo kmalu dosegel.

Voda je najbrž pitna že tu, sem pomislil ter preveril, če nisem pozabil česa pomembnega, kakor so vžigalice, nož ali sol. Potem sem spalno vrečo privezal nazaj na nahrbtnik in se odpravil naprej.

Bujno rastje me je oddaljevalo od struge, ki sem se ji odločil slediti. Tako kot sva ji s sošolcem.

Poletje se še ni začelo, pa je že tako močno zaraslo, sem se čudil in si utiral pot pod vse bolj strmimi bregovi.

Kmalu sem dosegel manjši slap, ki so ga oklepala podrta debla. V spominu sta mi ostala dva slapova.

To je eden od teh dveh. Takrat ni bil ujet v te naplavine in za naju ni bil resna ovira, zdaj pa ga bom moral obiti, sem sklenil ter se zagrizel v strmino.

Po nekaj metrih mi je zdrsnilo na peščenih tleh. Zgrabil sem suhlico, ki je prej sploh nisem opazil, in se ozrl navzgor:

Malo še pa bom na vrhu tega brega, sem pomislil in spustil skoraj golo drevesce ter se še odločneje, oprijemajoč se zdaj tudi z rokama, zagnal naprej.

Malo pod vrhom sem se prijel za vejo, ki je štrlela iz tal. A sem pri tem sprožil drugo, daljšo in debelejšo, ki se je kot velikanski modras zagnala proti meni. Oplazila je le spalno vrečo in se še prej, preden sem se nevarnosti zavedal, skotalila v strugo.

Le zakaj nisem raje ostal spodaj? Saj bi našel pot mimo slapa. Po nepotrebnem se izpostavljam, sem si očital in potegnul iz žepa papirnat robec, si z njim obrisal hladno, a potno čelo, in se tipajoče prebil do roba strmine, nad katero sem presenečen zagledal lepo gozdno cesto.

Najbrž so jo napravili kje v sedemdesetih. Takrat so se gozdarji dokončno odločili, da je treba vse gozdove pocestiti; nobenih drč, golosekov, temveč ceste, sem se spomnil. Tisti čas sem bil zaposlen v svojem lesarskem poklicu. Na žagi. Opravka sem imel tudi z gozdarji, saj sem od njih sprejemal hloedovino.

Sredi šestdesetih, ko sva tu lazila s sošolcem,

te ceste še ni moglo biti, saj še veliko pomembnejših ni bilo. Niti tiste na Strojno, ki jo še danes nekateri imenujemo *nova cesta*, ne, sem sklepal in se z olajšanjem zaradi nepričakovano lažje poti podal naprej.

V gozdu se je že pričelo mračiti. Pohitel sem, da bi prišel ven, na plano, še preden bi me ujela tema.

Saj ne bom prenočil kar tu na cesti, sredi gozda, sem si rekel skoraj na glas, da bi odgnal tišino, ki se je nabirala z vseh strani.

Toda gozd me ni in ni izpustil. Že sem se sprizajnil z njim, ko se je z desne odprlo in sem na drugi strani črne grape zagledal travnik.

Moral bom naokoli, sem sprevidel in pospešil korak. Kmalu se je cesta razcepila. Podal sem se po spodnji, ki je vodila precej okoli do travnika.

Ko sem ga dosegel, se je že skoraj stemnilo. Iz nahrbtnika sem vzel svetilko. Kmalu sem našel primeren prostor in si namestil spalno vrečo. Po manjšem obroku sem se umil z vodo iz plastenke in kmalu zaspal.

Prebudilo me je šelestenje listja. Zdelo se mi je, kakor da kdo hodi. Še napol v snu sem se ozrl v tisto smer. V svetlobi prebujajočega jutra sem kakih dvajset metrov stran zagledal trop gamsov. Živali so bile zaverovane v pašo. Nobena se ni ozrla ali zaslutila mojo bližine. Že me je obšla misel, da so morda ograjene in navajene ljudi, ko se je najbližji ozrl proti meni. Nekaj trenutkov je stal ko pribit in me gledal. Potem pa je zapiskal s čudno hripavim, a ostrim in zategnjenim žvižgom. Drugi pa je zacepetal s prednjo nogo in se pognal v beg. Za njim, v vrstnem redu, še ostali. Kakih deset jih je bilo. Morda še več.

Od od jutranje zarje pordelih drevesnih krošenj se je oglasilo ptičje petje in utihnilo. Nad menoj se je speljala kanja in ko puščica švistnila med drevje, ki ga je ravno tedaj obsijalo sonce.

Pomel sem si oči in se skobacal iz spalne vreče. Bos sem stopil na rosno travo in se zagledal v nebo, kjer sta zdaj krožili dve ptici roparici.

Najbrž sem ju zmotil sredi lova, sem pomislil in spustil pogled niže, na nasprotni breg, ki je bil še v senci. Zazdelo se mi je, da se za robom nekaj premika. Stopil sem malo nižje in od tam zagledal gamsa. Najina pogleda sta se srečala. Obstal je in nekaj časa nepremično zrl vame. Potem pa, ko da bi uvidel, da mu nisem nevaren, počasi odkopitljal v gozd. Ko je izginil za drevesi, se je spet oglasilo ptičje petje.

Tudi on je zapustil trop, sem pomislil in stopil po bregu navzgor. Toliko da sem zagledal Macigojeve ruševine.

Nisem se zmotil, sem si oddahnil in se vrnil nazaj. Naglo sem se obul, vzel plastenko in se spustil dol k izviru. Umil sem se, napravil nekaj požirkov, potem pa se vrnil po ostalo prtljago in jo razmestil pod košatim drevesom blizu studenca.

Sedel sem na spalno vrečo in pozajtrkoval. To, da mi je ostalo le še nekaj hrane, me ni vznemirilo, saj sem si pred odhodom zadal nalogo, da si je bom skušal čim več najti v naravi. Tudi to, da sem doslej opazil le regrat, mi ni vzelo poguma.

Če ne bo druge možnosti, se bom oskrbel na kateri od koč. Saj imam nekaj denarja, sem razmišljal, ko sem pospravljajl odpadke v vrečko. Potem pa sem položil spalno vrečo v senco in se zleknil nanjo. Še preden sem se dodobra namestil, me je odneslo v spanec.

Ko sem se prebudil, je bilo sonce že visoko. Zdaj na obsijani rebri nisem zagledal nobene živali. Gozd je bil tih in tudi jasno modro nebo je bilo prazno.

Vse počiva. Z menoj vred, sem pomislil in vstal. Potem sem se spravil nad regrat. Vrtanje mi je šlo dobro od rok.

Iz kamenja sem si naredil ognjišče, tako kakor sva si ga s sošolcem. Lahko bi ga povabil zraven, saj najbrž še živi. Bo že nekaj let, odkar sem ga nazadnje videl. Srečala sva se v gostilni Pri Lipi. Bil je precej okajen in sem ga le bežno pozdravil ter se naglo izmuznil. Pravzaprav sva si bila tujca. Bolje je bilo, da me ni prepoznal. Tako me ima v spominu po svoji predstavi in mu ni treba česa spreminjati.

Pogosteje se srečujemo, bolj smo si tuji, ker se naše podobe v očeh drugih kar naprej spreminjajo. Sami pa smo ves čas isti. Še najmanj so nam tuji tisti, ki jih prvič srečamo, ker od njih še pričakujemo to, česar nam doslej znani bližnji niso dali. Podobno kakor pri loteriji. Nova srečka, novo upanje. Torej bi bilo bolje povabiti neznanca, sem sklenil in se s polno vrečko vrnil k ognjišču.

Naložil sem na ogenj in se lotil čiščenja regrata. Na koncu sem ga opral v majhni plastični posodi in ga pripravil s trdo kuhanimi jajci.

Narezal sem kruh in se spravil k jedi, ki mi je teknila kakor že dolgo ne. Z mislimi sem nadaljeval tam, kjer sem ostal.

Spomnil sem se, da je bila včasih voda v večjih tolmunih zelene barve. Stopil sem naprej in gledal za postrvmi, ki so bile manjše kakor včasih. Najbrž večje sproti polovijo, da ne požrejo manjših, sem sklepal in se ozrl proti križu na drugi strani ceste, potem pa v krošnje, za katerimi so se pričela odstirati skalnata pobočja Uršlje gore.

Kmalu zatem sem zagledal Kot. Obsega travnike in kmetije, nad njimi pa so strma gozdnata pobočja, ki se dvigajo proti vrhovom Jankovca in Pogorevca.

Na bližnjem križišču sem obstal. Zamikalo me je, da bi se podal po levi cesti proti smučarski koči in Uršlji gori.

Med potjo bi najbrž srečal mnogo ljudi. Med njimi kakega znanca, ki ga že dolgo nisem videl. Na Uršlji gori bi si našel družbo. V Kotu pa ne srečaš nikogar. Na vrhovih se še najde kdo, ki pride z leške ali mežiške smeri. Nad Ravnjakom, ki je zadnja kmetija, pa ob pohodih s sošolcem pred približno štiridesetimi leti nisem koga srečal. Nekajkrat sva sledila potoku prav do izvira, ki je pod razvalinami med drugo svetovno vojno požgane domačije Macigoj. Nad njo je Jankovec.

Brodil sem po spominu in se primaknil do mostu na levi strani ter se zazrl v plivkanje tolmuna pod njim ter v gmoti, ki je bila videti kot črn madež, prepoznal večjo postrv.

Odkod se je pa ta vzela? Le kaj jo je zaneslo sem gor? Je tudi ona ušla? sem se spraševal in se sklonil za kamenčkom, da bi jo z njim splašil in morda ob njenem premiku ugotovil, ali je to potočnica ali ameriška postrv.

Toda ko sem se dvignil, je že ni bilo več.

Najbrž je priplavala iz Meže, sem sklepal in se ozrl nazaj proti Kotu, ki je bil zdaj že manj obsijan in je ponekod skoraj mrakoben zapiral ta svet naokoli, da je bilo videti, kot da za njim ni ničesar več.

Vrnil sem se na križišče in nadaljeval pot. Kmalu se je cesta pričela vzpenjati. Od kmetije Lagoja je bila pot položnejša. Po kakih tristo metrih sem dosegel vznožje Ravnjaka.

Tu, malo nad cesto, je bil včasih cilj smuka, me je obšel spomin. Odgnal sem ga kakor nadležno muho.

Sem nisem prišel obujat spominov, saj bi se na vsakem bregu tu naokoli kakšen našel. Prekrili bi me ko roj čebel in ne bi več videl poti, sem potem pomislil ter pohitel po stezi ob travniku. S spodnje kmetije je zalajal pes. A še preden je lajež

potihnil, sem že bil v gozdu, ob potočku, ki ga je prečkal lesen most.

Snel sem nahrbtnik in sedel na enega od hlovdov, ki so ležali ob cesti, in si privoščil sendvič in popil, kar je še ostalo v plastenki, da je bila pripravljena za studenčnico, ki naj bi jo kmalu dosegel.

Voda je najbrž pitna že tu, sem pomislil ter preveril, če nisem pozabil česa pomembnega, kakor so vžigalice, nož ali sol. Potem sem spalno vrečo privezal nazaj na nahrbtnik in se odpravil naprej.

Bujno rastje me je oddaljevalo od struge, ki sem se ji odločil slediti. Tako kot sva ji s sošolcem.

Poletje se še ni začelo, pa je že tako močno zaraslo, sem se čudil in si utiral pot pod vse bolj strmimi bregovi.

Kmalu sem dosegel manjši slap, ki so ga oklepala podrta debla. V spominu sta mi ostala dva slapova.

To je eden od teh dveh. Takrat ni bil ujet v te naplavine in za naju ni bil resna ovira, zdaj pa ga bom moral obiti, sem sklenil ter se zagrizel v strmino.

Po nekaj metrih mi je zdrsnilo na peščenih tleh. Zgrabil sem suhlico, ki je prej sploh nisem opazil, in se ozrl navzgor:

Malo še pa bom na vrhu tega brega, sem pomislil in spustil skoraj golo drevesce ter se še odločneje, oprijemajoč se zdaj tudi z rokama, zagnal naprej.

Malo pod vrhom sem se prijel za vejo, ki je štrlela iz tal. A sem pri tem sprožil drugo, daljšo in debelejšo, ki se je kot velikanski modras zagnala proti meni. Oplazila je le spalno vrečo in se še prej, preden sem se nevarnosti zavedal, skotalila v strugo.

Le zakaj nisem raje ostal spodaj? Saj bi našel pot mimo slapa. Po nepotrebnem se izpostavljam, sem si očital in potegnul iz žepa papirnat robec, si z njim obrisal hladno, a potno čelo, in se tipajoče prebil do roba strmine, nad katero sem presenečen zagledal lepo gozdno cesto.

Najbrž so jo napravili kje v sedemdesetih. Takrat so se gozdarji dokončno odločili, da je treba vse gozdove pocestiti; nobenih drč, golosekov, temveč ceste, sem se spomnil. Tisti čas sem bil zaposlen v svojem lesarskem poklicu. Na žagi. Opravka sem imel tudi z gozdarji, saj sem od njih sprejemal hlo dovino.

Sredi šestdesetih, ko sva tu lazila s sošolcem,

te ceste še ni moglo biti, saj še veliko pomembnejših ni bilo. Niti tiste na Strojno, ki jo še danes nekateri imenujemo *nova cesta*, ne, sem sklepal in se z olajšanjem zaradi nepričakovano lažje poti podal naprej.

V gozdu se je že pričelo mračiti. Pohitel sem, da bi prišel ven, na plano, še preden bi me ujela tema.

Saj ne bom prenočil kar tu na cesti, sredi gozda, sem si rekel skoraj na glas, da bi odgnal tišino, ki se je nabirala z vseh strani.

Toda gozd me ni in ni izpustil. Že sem se sprizajnil z njim, ko se je z desne odprlo in sem na drugi strani črne grape zagledal travnik.

Moral bom naokoli, sem sprevidel in pospešil korak. Kmalu se je cesta razcepila. Podal sem se po spodnji, ki je vodila precej okoli do travnika.

Ko sem ga dosegel, se je že skoraj stemnilo. Iz nahrbtnika sem vzel svetilko. Kmalu sem našel primeren prostor in si namestil spalno vrečo. Po manjšem obroku sem se umil z vodo iz plastenke in kmalu zaspal.

Prebudilo me je šelestenje listja. Zdelo se mi je, kakor da kdo hodi. Še napol v snu sem se ozrl v tisto smer. V svetlobi prebujajočega jutra sem kakih dvajset metrov stran zagledal trop gamsov. Živali so bile zaverovane v pašo. Nobena se ni ozrla ali zaslutila mojo bližine. Že me je obšla misel, da so morda ograjene in navajene ljudi, ko se je najbližji ozrl proti meni. Nekaj trenutkov je stal ko pribit in me gledal. Potem pa je zapiskal s čudno hripavim, a ostrim in zategnjenim žvižgom. Drugi pa je zacepetal s prednjo nogo in se pognal v beg. Za njim, v vrstnem redu, še ostali. Kakih deset jih je bilo. Morda še več.

Od od jutranje zarje pordelih drevesnih krošenj se je oglasilo ptičje petje in utihnilo. Nad menoj se je speljala kanja in ko puščica švistnila med drevje, ki ga je ravno tedaj obsijalo sonce.

Pomel sem si oči in se skobacal iz spalne vreče. Bos sem stopil na rosno travo in se zagledal v nebo, kjer sta zdaj krožili dve ptici roparici.

Najbrž sem ju zmotil sredi lova, sem pomislil in spustil pogled niže, na nasprotni breg, ki je bil še v senci. Zazdelo se mi je, da se za robom nekaj premika. Stopil sem malo nižje in od tam zagledal gamsa. Najina pogleda sta se srečala. Obstal je in nekaj časa nepremično zrl vame. Potem pa, ko da bi uvidel, da mu nisem nevaren, počasi odkopitljal v gozd. Ko je izginil za drevesi, se je spet oglasilo ptičje petje.

Tudi on je zapustil trop, sem pomislil in stopil po bregu navzgor. Toliko da sem zagledal Macigojeve ruševine.

Nisem se zmotil, sem si oddahnil in se vrnil nazaj. Naglo sem se obul, vzel plastenko in se spustil dol k izviru. Umil sem se, napravil nekaj požirkov, potem pa se vrnil po ostalo prtljago in jo razmestil pod košatim drevesom blizu studenca.

Sedel sem na spalno vrečo in pozajtrkoval. To, da mi je ostalo le še nekaj hrane, me ni vznemirilo, saj sem si pred odhodom zadal nalogo, da si je bom skušal čim več najti v naravi. Tudi to, da sem doslej opazil le regrat, mi ni vzelo poguma.

Če ne bo druge možnosti, se bom oskrbel na kateri od koč. Saj imam nekaj denarja, sem razmišljal, ko sem pospravljajl odpadke v vrečko. Potem pa sem položil spalno vrečo v senco in se zleknil nanjo. Še preden sem se dodobra namestil, me je odneslo v spanec.

Ko sem se prebudil, je bilo sonce že visoko. Zdaj na obsijani rebri nisem zagledal nobene živali. Gozd je bil tih in tudi jasno modro nebo je bilo prazno.

Vse počiva. Z menoj vred, sem pomislil in vstal. Potem sem se spravil nad regrat. Vrtanje mi je šlo dobro od rok.

Iz kamenja sem si naredil ognjišče, tako kakor sva si ga s sošolcem. Lahko bi ga povabil zraven, saj najbrž še živi. Bo že nekaj let, odkar sem ga nazadnje videl. Srečala sva se v gostilni Pri Lipi. Bil je precej okajen in sem ga le bežno pozdravil ter se naglo izmuznil. Pravzaprav sva si bila tujca. Bolje je bilo, da me ni prepoznal. Tako me ima v spominu po svoji predstavi in mu ni treba česa spreminjati.

Pogosteje se srečujemo, bolj smo si tuji, ker se naše podobe v očeh drugih kar naprej spreminjajo. Sami pa smo ves čas isti. Še najmanj so nam tujci tisti, ki jih prvič srečamo, ker od njih še pričakujemo to, česar nam doslej znani bližnji niso dali. Podobno kakor pri loteriji. Nova srečka, novo upanje. Torej bi bilo bolje povabiti neznanca, sem sklenil in se s polno vrečko vrnil k ognjišču.

Naložil sem na ogenj in se lotil čiščenja regrata. Na koncu sem ga opral v majhni plastični posodi in ga pripravil s trdo kuhanimi jajci.

Narezal sem kruh in se spravil k jedi, ki mi je teknila kakor že dolgo ne. Z mislimi sem nadaljeval tam, kjer sem ostal.

Kaj bi s tujcem? Z njim bi si moral deliti. Ta skleda je komaj zame. Takoj ko koga povabiš, si dolžan zanj tudi skrbeti. Ko bi pojedla vso zalogo, bi se ta poslovil in nema- ra tudi zahvalil za prijazno postrežbo. To bi bilo najbrž vse. Sem v Kot nisem prišel oskrbovat ljudi, ampak se trdneje postavil na noge, da jih ne bi ob vsaki ihti odneslo na podstrešje, sem sklenil in se ozrl v bližnje krošnje, v katere so se kot strela z jasnega zapodile vreščee šoje. Vstal sem in stopil bližje. Bilo jih je pet ali šest. Takšnih kot sem se jih spomnil iz lovskih časov, ko sem si kot otrok natančno ogledal ustreljeno šojo.

S palico sem pomeril v krošnjo, toda ptice se niso zmenile zame. Še bolj so vreščale, ko da bi mi hotele kaj dopovedati. Potem pa, ko so najbrž uvidele, da ni nič z menoj, so odletele navzdol po gozdnatem pobočju in se izgubile za drevesi. Tudi vreščanje je kmalu potihnilo.

Le kako ločijo palico od puške? Ljudje smo prav nebogljani v primerjavi z njimi. Vsak pacl nam je v spotiko, sem pomislil in vrgeł palico na ogenj.

Sonce se je skrilo. Odhitel sem za njim. Skoraj uro sem rabil, da sem prisopihal na enega od obsijanih vrhov.

Stopil sem na skalno polico in skušal najti razgled. Drobcí sončnih žarkov so se iskrili v mladem listju, ki mi je zastiralo pogled. Povzpel sem se na vrh in od tam skozi bleščečo mračino zagledal del Žerjava.

Sivo staro topilnico, naslonjeno na skalnat hrib, tovarniška poslopja in nekaj lesenih hiš ob nasipu blizu topilnice. V eni od njih sem preživel prva tri leta na tem svetu. Od takrat mi je dobre pol stoletja na tem svetu minilo, kot bi pihnil.

Nasip in hiša sta mi od takrat precej blede ostala v spominu. Bolj siva zgradba, kamor so po žičnici vozili rudo. Tja v topilnico me je nekega dne s seboj vzela babica, toliko da sem videl, kje je, kadar sem sam.

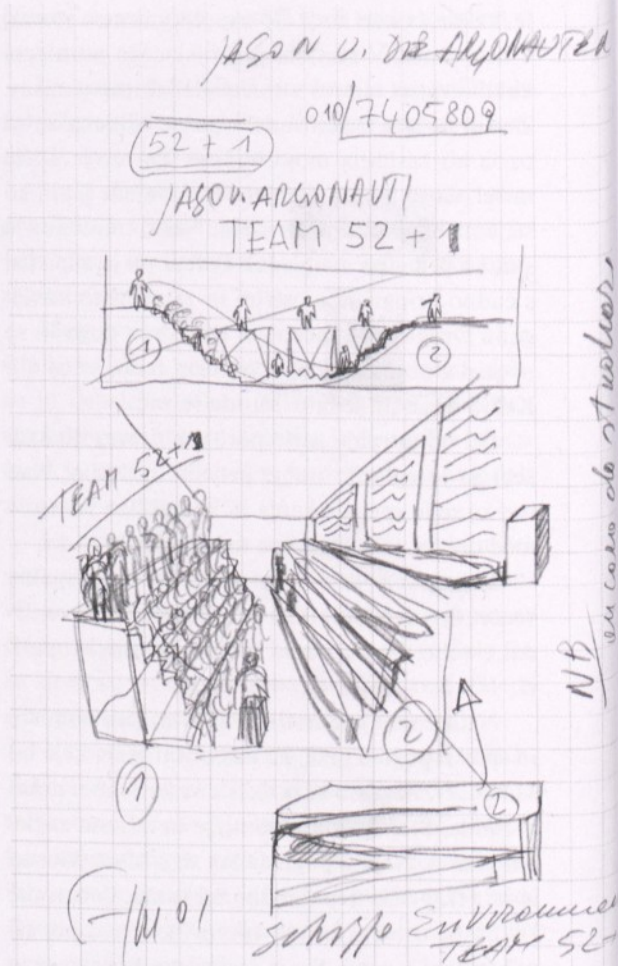
Bil pa sem veliko sam. Najbrž sem se v prvih letih navadil na samoto, zato sem tudi zdaj najraje sam, sem pomislil in se ozrl proti soncu, ki je tonilo za Peco.

Odhitel sem nazaj. Ko sem prispel do ceste, se je že pričelo temniti. Upočasníl sem hojo in se prepustil tišini. Pozabil sem na temo, na vse zunaj sebe. Nisem vedel,

kdaj sem obstal na robu Macigojevega travnika. Bila je že noč z neštetiimi zvezdami in veliko luno, ki je zdaj stopila na plano. Zdelo se mi je, da sem edino živo bitje v tem vesolju. Čez nekaj časa sem se počasi spustil po bregu. Ko sem zlezal v spalno vrečo, sem kmalu zaspal.

Sanjalo se mi je, da sem spodaj na kmetiji Lagoja, kjer imamo čebelnjak. Z Anzanom smo točili med. Bil je zelo suh. Pripovedoval je, kako je bilo na ruski fronti, kamor je bil mobiliziran kot nemški vojak. Zraven je bila še babica. Oče, mati in brat so odšli za rojem. Ni jih bilo nazaj, zato sem jih odšel iskat. Namesto njih sem na drevesu zagledal roj, ki se je vsul proti meni. Toda še preden me je dosegel, se je spremenil v snežinke. Zataval sem skozi njih in se znašel s kolegom na pustni zabavi.

Oba sva bila še golobrada. S seboj sva vzela smuči. Dogovorila sva se, da greva po zabavi, ki naj bi trajala vso noč, smučat v

Pino Poggi: Jazon in Argonavti, risba na papir, 2002

Kot.

Jutro je bilo jasno in mrzlo, ko sva se s smučmi na rami in palicami v rokah odpravila na pot. Ko sva prispela na vrh proge za smuk, ki je bila od zadnje tekme še sveže poteptana, je bilo sonce že visoko.

Odprla sva škatlo cigaret in stekleničko žganine. Naredila sva dolga požirka, potem pa zavijugala po progi. Zdelo se mi je, da kljub vijuganju vozim hitreje, kakor sem vozil na tekmi. Pred glavno strmino tik nad Ravnjakom sva se ustavila. Kolega se je pognal prvi. Bil je že mimo največje strmine, ko ga je zavrtelo na slabo steptani grbini. Ustrašil sem se, ker se mu smuči niso odpele. Toda še preden ga je do kraja odneslo, se je že pobral in se zapeljal nekoliko vstran. Smeje mi je pomahal s palico. Pognal sem se in se kmalu ustavil ob njem.

»Greva še enkrat!« me je vzpodbudil.

Prikimal sem. Spet sva pognala. Vožnjo sva nadaljevala mimo kmetije proti Lešam. Smučala sva po golih pobočjih, ki so se iskrla v soncu. Pršič se je kadil za nama. Iz ust se je kadilo. Mraz je pritisnil. Rdečih lic in prezebljih rok sva se vrnila v vas.

Vzdramili so me človeški glasovi. Odprl sem oči in v bližini na travniku zagledal moškega, ki je vlekel žico. Za njim se je prikazal še drugi. Najbrž jih je še več, sem pomislil in se naglo izmotal iz spalne vreče.

»Pride čreda! Biki!« se je prvi zdaj skoraj zdrl proti meni.

Naglo sem napolnil nahrbtnik in se umaknil v gozd. Zagrizel sem se v strmo pobočje, ki ga je kmalu prekinila širša pot. Tedaj sem zaslišal topot in takoj zatem zagledal prve bike, ki so drveli proti meni. Pognal sem se navkreber in dosegel gozdno cesto. Nanjo sem stopil ravno na mestu, od koder sem ob prihodu zagledal Macigojev travnik. Položil sem nahrbtnik na tla in kmalu ugotovil, da nisem ničesar pozabil. Oddahnil sem si in stopil naprej. Toda že po nekaj korakih je izza ovinka zagrmelo podobno kakor takrat, ko je nad vojaškim letališčem, kjer sem bil pri vojaki, mig prebil zvočni zid. Še preden sem se zavedel položaja, je bil prvi motorist že mimo. Za njim so tik mimo mene švignili še trije. Zdelo se mi je, da me sploh niso opazili. Obrnil sem se v drugo smer in pohitel do mesta, kjer sta se cesti odcepili, in odšel

po spodnji nazaj proti Macigoju. Obšel sem ga, potem pa nadaljeval pot po gozdu navzdol proti Ravnjaku.

Tu nekje je bila smuk proga, sem sklepal in pogledoval naokrog. Nobenih sledi nisem opazil. Že sem pomislil, da sem zgrešil pot, ko sem naenkrat zagledal kmetijo. Stopil sem iz gozda in pod seboj zagledal travnato strmino.

»Tu sem!« sem presenečen vzkliknil in se komaj zadržal, da se nisem kakor s smučmi pognal navzdol. Pravzaprav me je pred to namero ustavil električni pastir in z njim misel, da so lahko tudi na tem travniku biki. Res sem kmalu zagledal čredo. Bili so konji. Odločil sem se, da jih obidem. Kmalu sem se znašel na makadamski cesti, ki je vodila proti Lešam. Prašila se je izpod mojih stopal, še bolj pa izpod koles vozil, ki so hrumela z obeh strani. Umaknil sem se v gozd. Pazil sem, da se ne bi preveč odmaknil od ceste. Sedel sem na štor in odprl zadnjo pločevinko. Jed je teknila. Ko sem jo izpraznil, sem jo pustil na štoru in odšel naprej. Po kakem kilometru sem stopil na plano. Ceste ni bilo. Tudi Leš ne. Prepričan sem bil, da niso daleč, zato sem se smelo podal naprej, pričakujoč, da se bo zdaj zdaj pred mano prikazala vas.

Toda namesto vasi se je bohotil gozd, ki je postajal vse gostejši in temnejši. Skušal sem se preriniti skozenj, a me je pri tem trnje ujelo v svoje lovke. Odstranil sem ga in se previdno izvil iz njegovega objema. Spremenil sem smer in pohitel. Gozd se je razredčil. Nenadoma pa sem se ustavil in se osupel ozrl proti štoru, na katerem se je v soncu lesketala pločevinka. Ko sem se sklonil nadnjo, sem v njej za hip zagledal svojo podobo. Zgrabil sem jo in jo zalučal v globel, potem pa s trdnim korakom stopil naprej.

Kmalu sem spet zabrodil v trnje. Nisem se zmenil zanj. V nekaj minutah sem dosegel Leše. Od tam sem še naprej peš nadaljeval pot do svojega kraja. Bila je že noč, ko sem prispel. Stopil sem v hišo. Nisem se zmenil za radovedne poglede. Odvrigel sem nahrbtnik v kot, se umil, potem pa kmalu zaspal.

Ko sem se zjutraj zbudil, sem se pogovoril z Bogom in se lotil opravil. Jezična ujma, ki je razsajala po hiši, me ni dosegla. Po nekaj dneh pa je povsem utihnila.

Franc Vezela

Malo neobičajen običajen dan

LEPOSLOVJE

Je (že) bil.

Dan za uspešno izpolnitev časa & prostora. Vožnja s floydji in belim gumbom, podstavek za krokarja, nabava atributov dobre volje, obisk pri mami (jesti nedeljsko kosilo in si privoščiti tuš po jedi), obisk tiste ženske in z njo piti kavo – saj je rekla, da jo skuha. Norost je tisto, kar bi nas moralo zapolniti!

In – jutranja kava je običajno boljša od popoldanske ...

Veliko se življenje norčuje iz nas. Jaz, mi, vi iz njega. Vedno se konča dan. Kot se mora. Zmeraj pride večer. Včasih z njim krokar. Šum na srcu in tudi sicer ... V možganih.

Šum.

Šumi.

Šum pri šumu – šumenje.

V jajcih (mi) brni.

Zvoneč votel bron sem. S tistimi modi.

Sem frajer s hibo.

Imam eno samo hibo. A ta je ... za vse ostale.

Moja hiba – dasiravno edina – je: da ne fukam.

Sem frajer, ki ne fuka. Frajer s hibo. Drugih nimam.

Iščite drugje. Pri meni ne! Iščite pri sosedu. On jih ima.

Zjutraj, ko je morala biti nedelja, tista zadnja nedelja v novembru, saj veste ... je bila. Zadnja nedelja.

Dobro jutro stric ponedeljek,

boter torek je že vstal?

Prav zares, soseda sreda:

dobro se je nasmrčal.

Pa je prišel ponj četrtek,

k uju petku sta odšla.

Na križišču sredi pota,

pa ju sreča še sobota!

Ta pripelje še mesarja in zakoljejo komarja.

Naredijo krvavice,

klobasice pečenice,

saj je jutri dan veselja, v vas prispe – gospa nedelja!

1. stopnja: VE ge ta ci ja

Frajer se zbudi. Jasno.

Pogled – nihilistično otožen, v odtenku stare znanke arogance, mu pove splet okoliščin: megla, megla in še enkrat megla! Prekleta megla! Dež. Oboje. Vsakega malo ... Toliko, da te razdraži že misel, da moraš živeti (tistega 30. novembra). Ne ve, kaj naj gleda psiho, da bo pogled lepši, z več perspektive. Mrzlo seveda ni, ker dežuje. Pol stoletja tavanja & beganja po planetu mu pove, da ne more biti pod ničlo, če pada dež (v srce). Toliko boljše zanj – da dežuje!

Ritual: enostaven kot Mahabharata – vrže se v šlafrock,

ni več mladenič, zato ni prva poteza prižiganje cigarete.

Pripravi peč, broža & brska po njej, kot bi jo žgečkal,

zakuri,

pristavi vodo,

jo sladka,

si obriše nos, popravi v njem kocino ... rad ima svoj nos; iz njega bi zlahka izdelal dva manjša (a ne tudi majhna).

Voda se greje, hoče se nekaj dimiti, a – se ne dimi. To se šele bo.

Ko bo zrolal in skuhal dišečo črno ogabo ... omamo mislim. Kava mu oživi strune. Kofein se zaleti po žilah, v tandemu z nikotinom ga zdaj ugrizne v drobovju in tisto znano ščipanje po trebuhu mu naznani, da je čas za čiščenje. Srat! Prav je imel pater Ašič. Če ne kadiš, sploh ne moreš srati!

Nikotin na tešče – popolna prebava.

Potem si dobro, čeprav na hitro, ogleda klobaso. Je prave dimenzije?

Barve? O okusu se ne razpravlja ... Oblike? Trdote? Z vonjem po človeku?

Vse to mora ugotoviti v kratkem trenutku.

Pride nazaj, srkne kavo, potegne in puhne dim in se nasloni nazaj. Oči ne zapre. Ni v gledališču.

2. stopnja: ve GE ta ci ja

Ugotovi, da se je spet v redu usral. Vsaj nekaj, za kar se spleča živeti!

To in dobra kava & elegantno zviti tobak pa je bilo tudi vse, kar je storil v tem dnevu – poleg tega, da je zakuril, ne da bi se dimilo ...

Ura je, tako kaže: 9 in 17.26!

Res truda polno število. Osem.

Trud & napor & vztrajnost & marljivost & spet trud!

Drugič bo pogledal na uro minuto kasneje. Bo bolj srečen.

3. stopnja: ve ge TA ci ja

Misli v glavi niso kaj prida. Pride do spoznaja, da:

Prvič – nima več kot 62 centov! (Spet osmica, mimogrede!)

Drugič – nima ženske

Tretjič – nima dediščine

Četrtič – na lotu ne kaže kaj pride, sedmice ni na vidiku – zato lota ne igra

Petič – Kristus je bil križan zaman, vsaj kar se njega tiče ... ne bi mu bilo treba tega

Šestič – v peči mu hoče pogoreti

Sedmič – preveč tuhta

Osmič – tuhta tako, da iztuhta: zmanjkalo mi je inspiracije, morala na psu

Devetič – prekleto razmišljanje & tuhtanje v tej smeri: dan ali dva bo ostal brez zelenja? Kaj počne v tem bogu zahrbtnem kraju, kjer so še ptiči včeraj hodili peš, ljudje pa plezali po drevu!? Je biti asocialen prednost ali pot v pogubo? In pozabo

Megla, dež, urbana tišina s tistim počasnim (pri)hrumenjem avto rotorja, dizlaši posebej mehko božajo uho skozi okno. Enkrat bo eden peljal zadnji.

Desetič – deset je število, ki ponovno zažene stvari in jih vrne na začetek

On spodvije noge pri točki deset.

Živi tako na robu življenja (sede prekrizanih nog na robu fotelja) in nič se mu ne pripeti. Ni dogodka! Zato ne odmeva.

Vse gre v pizdo materino.

4. stopnja: ve ge ta CI ja

Peszamucosespustitasevpujskazaletipujsekseptelhzvalimuczdrevesaserežizajčeknapomočhitiinvsepiškepreplašinanjpetelinzakričizajčekkmiškkipribežimiškagroznosebojivkotumetlesedrži-metlapaserazjevsepometeinspodi.

Ci ci do. Cici fuj! Ne, laže pa ne ciciban!

Ciciban ga predrami. Nekoč je bil ciciban.

In niso nič rekli zakaj. Kaj je storil takega, da je postal ciciban. Samo: zdaj si ciciban. Potem boš mladinec! Kar tako. Nič ti ne bo treba narediti, samo rasteš. Kot trave & misli! Mladincu potem niso povedali, kaj bo kasneje. Ko ne bo več mlad in mladinec. Starinec? Starina? Samo postarati se moraš! Če se prej ne obesiš s pasom za hlače. Z onim dolgim. Da je nihajna amplituda potem drugačna (kot pri ostalih obešencih).

Tuhta seveda, pubec z abrahamom ovenčan, da nekaj v njegovem življenju ni, kot bi moralo biti! Frajer s hibo je. Res se afna & rola & gunca po neki tam sceni; igra, poje & čita, spi, kolikor si poželi, tudi kar ogabno dolgo sredi tedna ... zakuri si, če želi imeti toplo, vse to je res, a je – frajer s hibo.

To mu tako blokira in para obenem živčne končiče v malih možganih in v ovojnici, da ne more preživeti dneva priseben & trezen. Porog vsemu žive(če)mu je, če ni vsaj malo zadet! Da se pomakne na nivo ostalih bolnikov ali pa se še bolj oddalji ...

Mrzlično začne delovati. Druga kava je skuhana – Srbi rečejo pečena – srka, se dimi in poha ter: kar naenkrat računa! Aritmetika šala mala. Finance v zraku! Naenkrat je vse (spet) krasno! Pozitiva!

Finance v zraku so tiste finance, ki jih ima, čeprav jih še nima! Ve, da jih ima, a so tačas spravljene pri nekom drugem. Ne more iti na drugi svet z zavestjo, da so mu ljudje še kaj dolžni! Ne me jebat, no!

50 evrov za mentorstvo (predujem je že dobil), desetega je tistih sto – a kje je deseti! Od revije je že nakazano, kakih sto petdeset bo, kurva, si aktiven!, pa tisti nastop v kavarni ... aha: pa oni Boris – pes mu brado liza! Tam je bogastvo! Ampak pri njem ... Brado mu izpulim! Ha ... pa Igor? Igor!

1001 & ena misel mu zaroji po glavi! Čez pet minut izve, da mu Igor lahko danes da predujem.

On zdrkne v oblačila, ker jutri bo že december, pospravi pepelnik, pogleda v peč, izklopi vso elektriko in že se – vozi po deželi.

Potem se ni zgodilo nič (posebnega).

Noben pacek mu ni zatežil na cesti. Spoštovanja vredno. Razlog je preprost: ni jih bilo! In to – zadnjo nedeljo v novembru! Zunaj je seveda, kot bi te s svincem oblili. Čuden zračni

pritisak, čudna megla, čuden dež, čudna atmosfera, še enkrat neka megla in ... poskus megle ... Tudi megli se včasih ponesreči!

Dan je začel sloveti po tem, da se bo spremenil v dan brez prask & kataklizmičnih posledic. Bilo je tik na tem.

A ura šele: 12.30.

5. stopnja: ve ge ta ci JA

Vzame pod pazduho vrano ali krokarja, Igor mu bo pomagal narediti podstavek, da bo krokar bolj prizemljen, ko bo delal družbo Marti (saj tako ji je ime) in ji lajšal trpljenje, imenovano življenje.

Krokar je seveda shizofrenik - nekako vzvišeno, s kljunom proti gor katatonično.

Tudi Edgar & Alan nista imela veselega otroštva. Redko sta videla meso ...

Iskal je podstavek za skulpturo, ko je Igor s Heleno kuhal kavo. Kuhala je menda ona. In se sukala okoli tistega štedilnika. Zroč(a) v daljavo. Ali pa tudi ne. Pri kavi si previden, če nočeš nevspečnosti. Igor je imel po umetnikovem mnenju kdaj pa kdaj tudi pozitivne vrednote. Ravno danes recimo.

Je bil tak dan ...!

Ne morem biti prijatelj puncu, ki mi je všeč! Spomnil se je na žensko. Ko ne bo poznal nobene babnice več, bo moral uporabiti pas! V prazgodovini jih je imel. Na kile! Na ude! Na luknje! Na češplje! Ducat? Več kot ducat!

Žensk ali deklet.

Igor je prinesel kavo. Sedla sta.

Rad bi podstavek za tega ptiča!

Ha, danes sem malo len (prase, kot da je drugače priden ...)

Len? Zadet si!

Če se ti zdi ...

Kot žebelj! Kot žebelj v glavo! Režiš se v tri dni. Ampak ... ti se kar reži! Samo da mi pomagaš narediti tisti podstavek za Marto!

A ne za krokarja?

Za oba. Ne razočaraj me (spet)! Tako lep dan je ...

Malo prej mu je izročil petdeset evrov. Igor psihopatu z leseno vrano, ki bi rada - kar terja že - podstavek! Psiho ga je končno našel. Drug patovirtuoz pa se končno ojunaci, vzame zalet.

No, pa greva!

Če bi vedel, zakaj bo oni porabil denar, bi

mu ne bilo vseeno. Ukvarja se zdaj Igor virtuoz s pormašino. Ta mu dela preglavice. Noče delati!

Malo predraga je bila, da bi kar tako lahko nehala delati!

On temu ni imel kaj dodati. Igor že ve, koliko je plačal zanjo.

Potem jo je brezbrizno pospravil (še razpizditi se mu ni ljubilo na proizvajalca ali pa si samo ni vzel časa za popizditi) & od nekod privleče ročno. Vrtala sta potem oba v tistega krokarja, ki je želel podstavek, kar malo sadistično je bilo to videti pri Igorju, drugi psiho pa je držal les bolj nežno in si zraven mislil svoje.

Upehana sta namestila krokarja na žebelj, žebelj fiksirala v marmor in - to je to! Basta. Da mu ne bi bilo dolgčas, lesenemu ptiču, čeprav to ob Marti sploh ni moč pomisliti, sta (morda kar malce zlobno, da bi zamajala sanje o popolnosti) namestila en krajši in debelejši konec žeblja - s kapico, je zahteval on / je že vedel zakaj, pa še daljši tanjši kos žeblja brez kapice, je že vedel zakaj (za nameček ukrivljen), da pride do izraza nihilizem, ki se bo kmalu spoprijel z Martino nečimrnostjo ... da bo bolj zabavno.

Za konec pa še fedra! Gibalo vodilo iskalo ekspanzija ... Sorry: vzmet!

Spirala, ki razburka domišljijo ob že tako malo domišljavem vrano. Kot protiutež Martinemu neznanemu hrepenenju (ne bodi tako krut, pizda!).

Vzmet ostane. Vendar pa: da se jo tudi odstraniti.

Ne da bi komu ranila samoljubje. Bo že naredila, kar bo.

Kljun pa obleči v olagumi! S priloženo kapljico!

Ni kaj! Igor je duhovit!

Jasno, če je zadet! Sicer je duhovit malo manj. Ali vsaj drugače.

Silnice & sevanja tiste domačije tistega pisatelja ...

On se zdaj vozi. Kot psiho s tistim krokarjem na podstavku z žebljema, naravnost s križa odrešenika, in spiralo, ki je dajala ton tej sferi komuniciranja.

Ne vem, če je Marta kdaj obupala, da ne bo dobila svojega krokarja. On ni vedel. Še sanjalo se mu ni, kaj ji bo krokar!

Vozil ga je na zadnjem sedežu v avtu na kitarškem kovčku nad kupom svojih knjig. Menda so

mu že zmrznile ali kaj? Afiniteta duha se pojavi, če bereš zmrznjeno knjigo. Črke odmrznejo in se tajajo v tvojem čitanju, pronica duh pisateljave in ... uh! Mogoče pa to sploh ni res! Bodimo skeptiki! Kak poziv narodu ...

Ustavil je, stopil na verando in pozvonil. Pes se ni oglasil.

Pokukal je ven malo pomečkan, a ves sijoč, raztegnjenih ustnic z golo lobanjo / ustraši se tisti, ki ga ne pozna ... / izi pob.

Nekak s spomladanskega vrta pobegli E.T.

Včasih je poslušal pesmi a la Dizzy miss Lizzy (ali pa je Dissie miss Lissie?), skratka frik, ki mu je vse skupaj pustilo posledice.

Kot je rekla Marta TAKRAT: preteklost te dela.

Njega je res naredila. Samo če ni izjema, ki potrjuje nasprotno? Kdo bi vedel.

In z Marto se ne prepiraš, kot piše v tisti Bukvi o imenih F. Vezele.

Izmenjala sta blago, izmenjala besede, stavke tudi, enega spohala, rekla še kakšno butasto (ko je pa tko fajn bit but!), potem sta spohala še drugo sorto za degustacijo, igle nikjer niti gramofonske ...

Nenadoma je vse postalo malo lepše. Bolj smešno. Sočno, bi se reklo ...

On se spomni na krokarja in Marto. Je že manj smešno! Potegne dim.

Stabilizira tako tlak. Jebenti! In njena prijateljica je.

In jaz star zarjaveli frik, ki ni nič drugega kot frajer s hibo.

Vrana bo dal, potem pa spizdil!

Ne morem biti friend z žensko, ki mi je všeč. S tisto, ki mi pa ni, nočem biti. Je to greh? Enkrat ne morem, enkrat pa nočem. Trava je bila od sile. Usmeril je misli z Marte s krokarjem v realnost. Ali v tisto, kar je ostalo od realnosti ...ker trava je bila od sile. V stilu Lorce. Zeleno, ki te ljubim zeleno! Če je sploh res to napisal on!

Psiho s krokarjem ni spraševal frika brez psa, če kaj bere in če bere, kaj bere. Ni ga motilo, da je model visel ure & ure na računalniku (kmalu si bo na njem postlal) in ker ni imel gramofonske igle, tudi gramofona ni poslušal, pač pa digitalni surogat glasbe z računalnika. Jebenti!

Vsak psiho ima svojo psiho!

To je fajn, v resnici.

Je vsak,

ki ima psiho,
tudi psiho?

Odšel je inkognito, kot je inkognito prišel, na vratih je še visel psiho, se mu široko režal (močna trava pač) in nekaj mahal z roko.

Že dolgo ga ni več tam.

Potem je doma moral jesti.

Mama je spraševala in si odgovarjala, obnašala se je kot mama. Pod tušem si je prepeval v brado, umil si je glavo & hrbet, še kaj ... igral se je s prsti na nogah, jih zvijal levo in desno, potem pa se je obrisal in oblekel. Glasno je zapel: šumijo gozdovi domači ... in utihnil. Mama pogleda.

Danes sem jo slišala. Po dolgih dolgih letih! Odkar je umrla Liza, je nisem čula ...

Kaj?

Šumijo gozdovi domači!

Hecaš se! Danes si jo čula? Ravno danes!

Psiho, mamin sin se prime za glavo. Ravno je oblekel pulover in zapel šumijo ... Po radiu je ni mogel slišati, ga ne posluša, preveč asocialen ...

Namesto tega Bijelo dugme (... lagale su drugog, lagače i meneeeee ...) & Pink Floyd. Šumijo gozdovi? Kaj bi to pomenilo? Da niso nehali šumeti! To je dobro. Napredek za gobe. In verice. Med poslušanjem Bebeka je kdaj pa kdaj zatulil z njim. Zahropel! Tudi zakričal in se izdrrrrrrrl, če je tako narekovala interpretacija; zategnil je z glasom, se skoraj razjokal - vran se je od smeha moral držati za trebuh! - popadel je psihota kašelji, zakrakal je trikrat pa zopet lagodno zadihal. Vran si je moral misliti svoje. Naj si.

Drži se za glavo. Zakaj sem začel peti o gozdovih?

Freud mu ni bil dedek in Bob ne stric, odrekel se je skušnjavi, da se bo spustil v psihoanalizo. Pozdravil je samo mamo, rekel hvala in - izogibajoč se pastem in čerem življenja - prispel v Gradec. Juhu. Zdaj pa tisto naporno!

Gradec. Lep kraj. Tu stanujejo ljudje, ki jih nekaj pozna.

In otroka sta rojena tu.

Vse je tu.

Če se ne prestavi kam drugam ...

Dostaviti mora vrana, tisto skulpturo. Ravno se je navadil njegove bližine - shizofrenija v njem ga je delala dobre volje, če ne bi bila Marta Marta, bogve, kje bi končal tisti les! Morda bi ... Nič ne bi! Takoj ko je bil narejen presneti feliks, ji je bil usojen. Bi bilo sicer sploh smiselno žive-

ti? Če mi ne bi bila tako všeč (ali pa je pohota TISTO?), bi lahko bil tudi njen prijatelj. Tako pa ne morem. Ne verjamem, da bi hotel, da mi ni všeč. Čeprav bi potem lahko prijateljela. A ne bi.

6. stopnja: v e g e t a c i j a

Storim s tem kaj, ko hodim po stopnicah? Razen tistih hologramov ... Marsikaj! Prenesem svoje truplo, v resnici telo, iz žive pločevine v stanovanje, kjer bo bival in živel krokar brez imena (kasneje se izkaže, da bo El). Stopnic ni nešteto. Sicer ne bi hodil! Bil je res dan za vrskanje.

Marta je odprla - reklo bi se - na pol gola. Misterij ženske ... No, tako se je pač zableščalo pred očmi blodnemu večernemu obiskovalcu z lesom pod pazduho (skodelica kave ti pride naprej), bila je seveda normalno oblečena za tisti čas & trenutek, a on tega ni opazil - na glavi je imela zavito v turban ali figo brisačo. Psiho v trenutku asociira brisačo z golo Kleopatro in kačo in ... malo mu postane nerodno. Kar postrani je vstopil. Nerodno. Še bolj nerodno ji je podal skulpturo iz lesa s tistima žebljema. In fedro. Brez olagumija seveda. Za takšne šale nima posluha. So samo prebliski drugega psihopata z drugega konca deželice. Najbolj nerodno pa je sedel.

Že dolgo ni tako zelo nerodno sedel na stol. Mogoče celo nikdar!

Kavo sem si menda zaslužil?

Kavo!? Še kaj več!

Ni razmišljal o KAJ VEČ. Nikdar ne veš, kaj tumastega se potika po glavi s tako frizuro in brisačo na glavi.

Napisal bom utrinek iz svojega vegetiranja. En dan mojega življenja. Recimo današnji! Govoril je kot režiser in mahal z rokama.

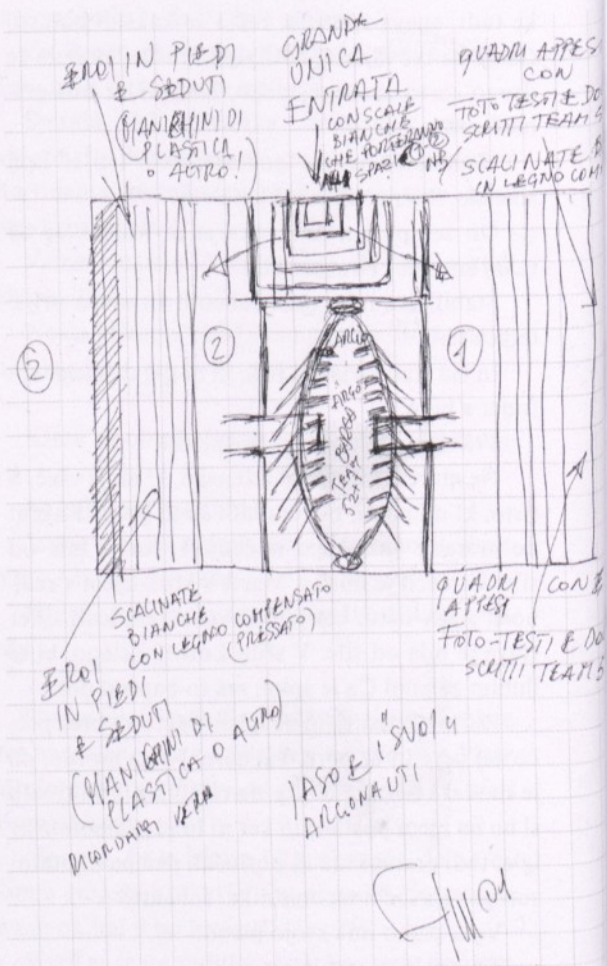
Tisto vegetacijo ... pa niti vrtnar nisem!

Marta je medtem odtavala nazaj v kopalnico. Ni razmišljal o brisači na njeni glavi, ne o Kleopatri, ne o kači, o Evi tudi ne - nebesa so bila tu! Na dosegu. Tri metre stran - z brisačo ovito kot turban, zrela Lola, spomnil se je tudi (vse na mah): da je tukaj preživel zimo z neko žensko. Iz drugega kataloga. Iz kataloga, posvečenega samo njej. Potem je zavonjal kavo pred sabo in - naprej čakal. Kdaj si je snela brisačo, kako, s kakšnimi gibi & kretnjami, ni zaznal. Ni zaznal niti, da je brez turbana. Ne pa tudi brez hlačk ...

Turkinja sedi pred njim in psiho ne ve, če naj

jo gleda ali pa ne gleda. Naporno je tako živeti z žensko v istem prostoru. Na srečo je Marta vstala in šla nameščat krokarjevo domovanje. Na glas je razmišljala o imenu svojega lesenega zupnika, on pa potihoma o njenem trebuhu. Razen toplote in povišanega pulza ni bilo hudega. Ni je mogel gledati v oči venomer.

Sedla je tako za mizo na tisti stol, da mu je pretrgalo nit! Kaže, da je mačka po horoskopu, ali kaj? Ni dovolj, da je kozoroginja? In to kar tako pove! Kdo še tako sedi? Razen turkinj in indijank? Je mogoče še vampirka?

Pino Poggi: Jazon in Argonauti, risba na papirju, 2002

Janko Čeru

MOJA MUZA

Odlomki iz dnevnika ali zakaj se druživa

..... ker ne nosim širokega usnjenega pasu z veliko srebrno svetlečo broško, okoli vratu in zapestja zlatih debelih verig, ne prstana na prstu in velikega uhana v uhlju, ne smrdim po poceni kolonjski vodi in ne nosim temnih očal, ko ne sije sonce, ne maham z avtomobilskimi ključi v ženski družbi, ne berem rumenega tiska in gledam solzavih latinskoameriških limonad, ne nosim črnih lakastih špičastih čevljev z belimi nogavicami, ker vem naslov zadnje knjige, ki jo je prebrala, in filma, ki ga je videla, ker ne tepem žensk, ker nisem mišičaste postave in nabit in ne zabit

..... zakaj ni moja ljubica

..... ker sva svobodna svobodnjaka, ker si ne kupujeva in se ne podkupujeva z dragimi darili, ker se ne vabiva na eksotična potovanja in letovanja, ker sva ekonomsko neodvisna, ker se ne izkoriščava in izsiljujeva, ker imava rada marsikaj, marsikdaj in marsikoga, midva pa se ljubi

..... ona

..... prvo videnje in srečanje, abstinenčne krize nevidenja in nesrečanja, nagajiva vznemirljiva fukapilna začaranost, črni lasje, dolge noge z enkratno razpočenima ritnicama in čudovito dolino med njima, zapeljiv veliki mačji pogled, simpatična odločna graciozna ženskost, nedolžni spogledljivi skrivnostni nasmehi, sanjava vroča strastna očaranost, glas, ki pomirja žalost in vzbuja veselje, občutki varnostnega zaupnega poslušanja, znan zvok avtomobila, zapiranje vrat in korakov, mala skrivanja in pozornost, tisoč ljubosumnih pogledov, znana tišina dihanja po telefonu, ko sem sam, si

jo želim, ko sem z njo, si želim biti sam, da bi mislil nanjo, svoboda in nezvestoba, zvestoba in nesvoboda, polno usmiljenja vrednih stereotipnih dušebrižnih obsojevalcev, sposobnih istočasno samo gospodarnega druženja, ki je za njih edina sposobnost, duhovno fukalna komunikacija je za njih prevarantsko nezvesta lažnivost, vzpodbujevalka vznemirljive, ponosne, veselo strastne, ustvarjalne, navdihujoče moškosti

..... Repnikova slika izpred dveh desetletij, v kravjih jaslih naslikan gol par leži na stelji; v mednožju ženske črno dlakava pokončna mačka, ki prede in mijavka, z živordečimi žnablami, moškega pa petelinja kikirikajoča glava z velikim stoječim rdečim grebenom

..... na hrbtni strani pa ..

..... MOJI MUZI ZA VEDNO

..... kdor mora, ne bo razumel, kdor more ..

..... bom pa vesel.....

Maribor, 8. februar 2008

KUHARSKE KURBIRSKÉ PRIPOVEDKE

(delčki kikirikajočih petelinov in mijavkajočih muc)

Prva

Kuhar, ki je svojim kurbam gobe nabiral

Z živalsko nagonsko strastjo divjega lovca, ki čaka mlado srnico, jo je čisto tiho čakal na visoki preži, kjer se stiskata, stikata gozd in travnik, kot velikokrat v jesenskih popoldnevih. Tisti čas, ko

LEPOSLOVJE

rastejo lisičke, jurčki in se jaga prične. Ni slišal korakov, ki so jo vodili po poti med poljem praprotja in črničevja, s smrekovimi iglicami posejani gozdni stezi. Iz tišine misli ga je prebudil zvok dežja. Pogledal je skozi malo okence na preži. Nobenega dežja. Na stezi, čisto blizu preže, je zagledal njo. Čepela je. Scala je. Spodnje hlačke, holahopke in kavbojke so bile spuščene na gojzerje. Močan curek scalnice se je odbijal od zemlje in šprical naokoli. Metal ji je posušene smrekove iglice po goli, sočni riti. Bil je čisto tiho. Vznemirjujoče je užival. Nagajiv je postajal, v zgonjenih mislih podoben jelenu med rukanjem, ruševcu pred ženjenjem, srnjaku pred prskanjem. Gledal je, kako si je pičko in rit z ostro praprotjo obrisala. Vedel je, kaj ga čaka. Takrat ga je šele poklicala in se povzpela po lestvi v njuno kurbirsko gnezdo, kjer jo je čakal fuk in polna košara gob. Pripoved se začne pravzaprav tako. Imel je kuhar ljubico, ki pa je imela moža, ki je rad gobe jedel, ni jih pa rad nabiral. Imel je pa ta mož ženo, kuharjevo ljubico, ki je pa gobe rada nabirala in se s tem kuharjem rada kurbala, pa ne samo z njim. Je pa ta kuhar tudi jager bil in je tak šiht imel, da je ljubici med šihtom gobe nabral. Pripoved se konča tako, da si kuharjeva ljubica, ko zvečer pred hišo, pod senco starega oreha, sama gobe čisti, zmeraj na drugo melodijo čisto tiho mrmra pesmico: »Za jurčka al' par lisičk, dala bi ti žnabile, usta, rit in pičko.«

Druga

Kako je najbolj kurbirski kuhar svojo hudo bolezen ozdravil

Živel je kuhar, najbolj sladkokurbirskih let, na obronkih Pohorja. Divje žilasto izrastlinasti pekoči velik hren med nogami mu nikakor ni uvenel. Stal mu je tako pokončno, da se mu je samo takrat, ko je na njega obesil dvoje nedolžnih ženskih spodnjih hlačk z modrčkom vred, malo nagnil. Kar naprej mu je stal, spet stal, stal, ni vedel ne kje, kdaj, od koga se je tega nalezel, odkod je prišlo. Kuhar kurbirski je tako hudo bolezen imel, da nobena ženska ni mogla je pozdraviti. Z vsemi kurbirskimi žavbami namazane so ga zdravile. Nič ni pomagalo. Kar stal mu je in stal. Saj je bil zaradi tega vesel, srečen in ponosen pred drugimi možmi, še bolj pa pred ženskami. Bledlo se mu je že od tega, ker ni mogel iti ne k maši, ne v gostilno. Nikamor. Največji umneži dežele, vedeži, celo slaboumneži, čisto preprosti ljudje so se srečevali, pogovarjali, pregledovali vse učeno večne knjige, pa nikjer o tej hudi bolezni nič. Preprosti ljudje so se spočetka o tem samo šepetaje spogledovali. Stare babe s cekarji, stari dedi s klobuki in palicami so v cerkvah, gostilnah govorili samo o tem. Govorice so šle od jezika do jezika, od ušes do ušes, od ust do ust, od pičk do pičk, od ritk do ritk. Moški so bili malo nečimrni, ženske pa ne. One so že vedele zakaj. Oboje je zanimalo, kako, od koga se ta huda bolezen, ki pravzaprav sploh ni huda, dobi. To jih je veliko bolj zanimalo, kot pa, bog ne daj, zdravilo za njo. Učeni ljudje so bolj razmišljali o tem, kako bi iznašli zdravilo za njo kot pa proti njej. Vsi so mu hoteli pomagati z vsemi mogočimi zdravili. Poskusili so celo

z grdimi moškimi in babami, ampak nič ni pomagalo.
 Potem so ga spomnili na eno grdo, tolsto, kosmato, smrdljivo, umazano, škrbasto, neumno, škodoželjno, maščevalno, nagravnjo babo. Ni bila ne zdravnica ne kuharica, ni zdravila ne z zdravili ne z zelišči ne s hrano. Saj s takšno kurjo pametjo kot jo je imela, tega verjetno sploh ne bi zmogla.
 Baba je bila bolj kosmata, ritasta kot vsi kočevski medvedi skupaj.
 Ritnice, hrbet, notranja stran beder, notranja stran dlani, nart na nogah, okoli bradavic na prsih je vse bilo v dlakah.
 Če bi si jih pa pod nosom pustila, z brado vred, pa nihče ne bi niti pomislil, da je baba. Bolj bi spominjala na Osamo Bin Ladna.
 Da bi baba lepše izgledala, si je dala prednja dva zoba narediti zlata.
 Ampak ni pomagalo. Ko se je zasmejala, je izgledalo, ko da ima v ustih dva škrbasta, svinjska čekana.
 Tudi če je niso videli, so jo celo dihurji, daleč stran v gozdu, ko je baba šla po mestnih ulicah, zavohali, saj je smrdela bolj kot kakšna stara dihurka.
 Govori se, da se je nekoč baba v bistrem pohorskem grabnu umivala in kopala. Ribiči so vedeli povedati, da nekaj časa ljudje rib niso jedli. Pa saj jih tudi niso mogli. Ni jih bilo. Vse so se zaradi smrdeče vode preselile v višje sosednje grabne.
 Neki dan so najbolj znanega mestnega klošarskega pijančka, velikega pofukeljna, ki je bolj slabo videl in vohal, pripravili do tega, da je babo, za liter hruškovega mošta, na sejmu pred vsemi na kosmato lice kušnil. Bil je prvi moški, ki je tej babi to naredil.
 V domišljavo grdi hudobnosti ga je baba prijavila prvemu žandarju, ki ga je dvojno oglobil.
 Ker denarja ni imel – z največjo možno kaznijo. Na prihodnjem sejmu je moral babo vpričo vseh trezen dvakrat kušniti.
 Vse življenje je vsakomur, ki ga je le hotel poslu-

šati, o babi pripovedoval, da tako drage kurbe še nikoli ni plačal, pa vse so bile boljše od nje. Vsi meščani po riži so mu prikimali.
 Baba je znala vabiti neznane ljudi na svoje čudne seanse, ampak nikoli ni povedala, kje in kdaj bodo.
 Nikoli je ni kdo po telefonu poklical, ogovoril, napisal pisma, pozdravil, ker ni imela prijateljev. Saj ni čudno. Zlobno škodljiva nevoščljiva hinavščina je vse življenje kar vrela iz nje.
 Življenje, ki ga je živela, jo je samo kaznovalo. Otroci so jo poznali po tem, da so jih starši, če niso bili pridni, z njo strašili. Kradla jim je sladkarije in igrače, ki jih je skrivala na najbolj nemogoča mesta.
 Kekčeva Pehta je bila prava lepota za babo, pa še dobrega srca povrhu.
 Samo spomin, opomin, omenek babinega imena je bil dovolj, da je kuhar najbolj sladkokurbirskih let s tako hudo boleznijo ozdravel, šel končno med ljudi, z malo bolj upogljivim, mehkim, čeprav še zmeraj divje žilasto izrastlinastim, velikim pekočim hrenom med nogami.
 In Pehta in vrači vseh narodov sveta so imeli, kot vedno, spet prav.
 Za vsako bolezen, tudi za tako hudo, nekje raste ali obstaja zdravilo.
 In tudi v tem primeru je pregovor držal in vedno bo tako.
 O tej grdi, tolsti, kosmati, smrdljivi, umazani, škrbasti, neumni, škodoželjni, maščevalni, nagravnji, ampak, ne boste verjeli, zdravilni babi, še danes:
 »Poetje pesmi pišejo, muzikantje jih igrajo, pripovedovalci pripovedujejo, lažnivci lažejo.«

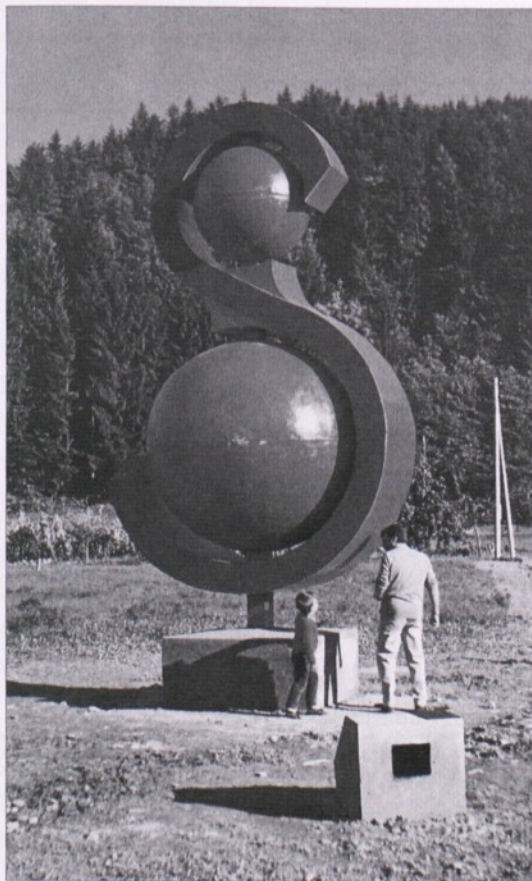
Tretja Metuzalemski kuhar

Stari kuhar, od kurbarije in starosti onemogel, je sedel vigredi na Kašči pod lesu. Pod mladim brezovjem in visokim brinom. Ko zacvetijo in zabrstijo mačice, zvončki in trobentice. Na pol okrogli borovi vejasti klopi. Star že skoraj devet desetletij. Ob njem v travi pa sta, ena čepela in druga klečala, dve mladi »dečvi«. S čopki v laseh, z naramnicami na ramah, s »štunfpanteljni« na bokih in bedrih, brez spodnjih hlačk, in se z njim igrali. Ena mu je vlekla frajtonarico, druga pa mlahav, ampak koreninast parigelj med nogami. Nekaj je brundal in si domišljjal, da poje.

Dolge cotaste jajce so mu zaradi nizkih klopi visele na volnene žoke nad coklami. Na eni jajci je sedel, druga je visela v travo polno rdečih mravelj, ki so ga pikale. Ničesar ni čutil. Vse živo si je zraven zamišljjal in domišljjal. Gledal je nekam daleč tja čez hribe in obujal spomine. Dečve so, kljub njegovi metuzalemski modri starosti starčka, bile rade z njim. Žalosten je bil, da z mlajšimi kurbirskimi in kuharskimi prijatelji teh radosti ni mogel več deliti. Vsem so že bivše ljubice in kurbe plele travo nad njimi, rože zalivale, jim kazale nage riti, pičke. On pa je še vedno lahko pritiskal na gumbе svoje frajtonarice, zraven se delal, kot da slabo vidi, vmes potipkal tudi kakšno bradavičko na prsih in sočne ritnice mladih dečev. Spominjal se je, kako so se včasih iz njega norca delali, da po bregu pod klopmi rastejo, cvetijo, zelo živo živijo samo take rože, ki potrebujejo moške in ženske fukalne sokove, da uspevajo. Niso se zmotili. Res se je zgodilo, kar se je in se še bo med ljudmi govorilo. Vesel je bil bujne rasti, živopisanih barv, prelepih

cvetov zaradi bogate setve v mlajših letih in še lepših spominov na te dni. Dečvi sta ga še zmeraj z zelo poželjivo potrebni mi očmi gledali, mu z roke dol jedli, lizali maline, jagode in borovnice. Največje zadovoljstvo v uživanju starega kurbirskega kuharja je bilo, da jih je z očmi še vedno živo požiral, pa karkoli mu je to že pomenilo. Vedel je, da zaradi uživanja mladih sadežev lahko dobi grižo. Ampak bilo mu je že čisto vseeno. Toliko lepega je z ženskami v svojem dolgem življenju doživel. Užitki so mu pomenili več in vse. Najbolj srečen pa je bil, ko so skupaj veselo zapeli ono staro pesem: »Nage ritke skup' tišimo, da se mal' segrejemo!«

Kašča, vigred in poletje 2009

Pino Poggi: S, 1969, železo (foto iz leta 1972)

Pregled literature sodobnih koroških avtorjev in avtoric (objave po letu 1960)¹

POVZETEK

V pričujočem prispevku predstavljam literaturo koroških avtorjev in avtoric v Republiki Sloveniji. Obravnava je razdeljena na štiri večja poglavja, Proza, Poezija, Esejстика in Dramatika. Vidnejše avtorje in avtorice znotraj literarnih vrst, ki služijo kot poglavja, predstavljam kronološko, v razdelku Poezija pa nekatere pesnike in pesnice obravnavam skupno zaradi podobnih motivno-tematskih sklopov. Ugotavljam, da je v obdobju 1960 – 2009 nastalo zelo veliko proznih in esejističnih besedih ter pesniških zbirk, manj je dramskih del.

1 UVOD

Namen pričujočega članka je predstaviti literaturo sodobnih koroških avtorjev in avtoric, ki so svoja literarna dela objavili od leta 1960 do 2009. Poudariti velja, da v pričujočem prispevku obravnavam koroško literaturo v Republiki Sloveniji, ki je, izvzemajoč nekaj diplomskih del o posameznih koroških ustvarjalcih (o Marjanu Kolarju, Hermanu Voglu, Barbari Simoniti, Ivanki Hergold, Andreju Makucu), pomembnih spremnih besedil (pri čemer bi izpostavila Silvijo Borovnik, Mirana Kodrina, Karlo Zajc Berzelak), razprav (Silvija Borovnik o literarnem delu Vinka Ošlaka, Andreja Makuca, Helga Glušič o Marjanu Kolarju, Mateja Bartol o poeziji Matjaža Pikala), besedil v koroški reviji *Odsevanja*, razmeroma slabo raziskana. Uvodoma moram opozoriti na veliko število pišočih na Koroškem v Sloveniji, saj seznam avtorjev in avtoric, ki sem ga pridobila s pomočjo koroške revije *Odsevanja* in bibliografskega sistema Cobiss, obsega več kot sto imen. Po letu 2007 oziroma po zaključenem pisanju diplomske naloge je nastalo veliko del koroških avtoric in avtorjev (na primer prozni deli Andreja Makuca *Šolniški kruh* (2008) in Zlatka Verzelaka oz. Franca Vezele *Tenorist/Sodobna guvernanta* (2008), zbirka esejev Vinka Ošlaka *Obe kraljestvi – eseji* (2007); delo je bilo nominirano za Rožančevo nagrado za leto 2008; pesniška zbir-

ka *Jesenske meglice* Marijane Vončina (2008), pesniška prvenca Polone Moličnik *S culico na rami korakam v svet* (2007) in Ane Pisar *Gnezdo besed na najini strani daljav* (2008), zbirka haikujev dijakov Srednje zdravstvene šole Slovenj Gradec *Na poljani neba* (2008) idr.).

Odločitvi za raziskovanje tovrstne literature je botrovala zavest, da prispevka o tem področju še ni, medtem ko o prekmurski književnosti obstaja pregled, ki ga je zapisal Vilko Novak, slavist in etnolog. Leta 1976 je namreč izdal delo *Izbor prekmurskega slovstva*, še prej pa *Izbor prekmurske književnosti* (1936), kar kaže na to, da je prekmurska književnost že bila obdelana.

Tudi o literaturi na avstrijskem Koroškem je nastalo veliko razprav (npr. razprave Silvije Borovnik o literaturi Janka Messnerja in Florjana Lipuša, o koroških pesnicah, Alojzije Zupan Sosič o prepletanju tradicionalnega in sodobnega v Lipuševem zadnjem delu *Boštjanov let*, razprave Matjaža Kmecla, Franca Zadravca, J. Strutza, Andreasa Lebna); navsezadnje je pred leti nastala antologija *Slovenska beseda na Koroškem: pismenstvo in slovstvo od začetkov do danes* (1985).

2 PROZA

Sodobno koroško prozo predstavlja osem vidnejših avtorjev, in sicer so to Janez Mrdavšič, Marjan Kolar, Ivanka Hergold, Vinko Ošlak, Andrej Makuc, Silvija Borovnik, Matjaž Pikalo in Barbara Simoniti. Dela naštetih tematizirajo spominsko (osebnoizpovedno) literarizirano prozo (J. Mrdavšič, T. Turičnik, A. Makuc, V. Ošlak, M. Kolar, M. Pikalo), motive vojne (J. Mrdavšič, M. Kolar, zlasti *Zvezde in križi*), socialno prozo (M. Kolar, I. Hergold), motiv pregljivskega tipa duhovnika (V. Ošlak: *Hagar*), motiv oddaljevanja (B. Simoniti), tema/motiv umetnika, umetnosti, umetniškosti (L. Suhodolčan, J. Mrdavšič, M. Kolar, T. Turičnik, V. Ošlak, A. Makuc, S. Borovnik, M. Pikalo, B. Simoniti).

Janez Mrdavšič je avtor, ki v delih *Utrujeno otroštvo* (1975) in *Skozi soteske* (1997) tematizira vojno. Zanimivo je opazovati, kako druga avtor-

¹ Besedilo z nekaterimi popravki in dodatki je nastalo na podlagi diplomskega dela avtorice tega članka pod mentorstvom red. prof. dr. Silvije Borovnik.

ja, na primer Marjan Kolar in Matjaž Pikalo, pišeta o vojni. Mrdavšičev jezik je v tem primeru zelo liričen, kljub tragičnosti vojne, mestoma realističen. Pripovedovalec ne moralizira, temveč popisuje tedanjo resničnost, ko je družina Matevža Lipnika morala zapustiti koroško vas. Marjan Kolar v romanesknem prvencu *Išči poldan* (1967) vojno predstavi kot mimobežni motiv ali celo motivni drobec. Gre za analitično spominjanje obrobne literarne osebe, ki je del svojega življenja preživela v koncentracijskem taborišču v Pforzheimu. Tudi Matjaž Pikalo vojno problematiko niza kot mimobežnico; vojna, ki je je literarna oseba deležna, tj. osamosvojitvena, je predstavljena zgolj z nekaterimi zgodovinskimi dejstvi, ne pa kot osrednja tema, kar je značilno za Mrdavšičevo prozno delo.

Marjan Kolar je drugi vidnejši prozaist koroške literature. Za roman *Išči poldan* (1967) je leta 1968 prejel nagrado *Prešernovega sklada*. V slovensko literarno dogajanje se je najprej vključil s kratko prozo, in sicer z deloma *Prazno nebo* (1961) in *Samomor v nebesih* (1964). Marjan Kolar je pisatelj, ki v delih obravnava vojno tematiko (*Samomor v nebesih*, *Išči poldan*, *Zvezde in križi*, *Sveto sivo življenje*, *Prekrstitve*, *Robinsonova zastava*; mnogokrat je tema vojne videna skozi otroške oči, kar je pogosto tudi v prozi drugih sodobnih slovenskih pisateljev – pri L. Kovačiču, J. Snoju, M. Rožancu, M. Tomšiču), pa tudi druge teme oziroma motive: smrt, komunizem, šolstvo, bolezen idr. V prozi Marjana Kolarja je opazno navdušenje proletariata nad socialistično ideologijo in zavračanje kapitalistične.

Pisatelj po letu 1973, ko je izšla povest *Snežne verige*, ki tematizira razpadajočo družino Glinikovih, nekaj časa ni izdal nobene knjige. Po letu 2003 so izšla štiri Kolarjeva literarna dela: kratkoprozna novelistična zbirka *Sveto sivo življenje* (2003), romana *Prekrstitve* (2004) in *Robinsonova zastava* (2005), v katerih se še globlje in intenzivneje obrača k avtobiografski prozi. Z vojno in njenimi posledicami obremenjeno literarno delo je Kolarjev zadnji roman *Čas hladnih zvezd* (2008), v katerem pisatelj predstavi Petra Jaša, upokojenega direktorja tovarne. Stavka strugarjev je le uvod v nasprotujoča si dokazovanja o (ne)pomembnosti postavitve spomenika žrtvam povojnih pobojev, življenje z ženo, s katero je poročen 40 let, opazovanje sosedov in druženje s sorodniki, pa nuja in neizbežnost v njegovem življenju. V besedilu opazimo

tudi motiva umetnika in umetništva (Jaš posluša Bacha, Mahlerja, navdušen je nad slikarstvom, prijatelj Tomaž je slikar ipd.), ki sta pogosto prisotna ne samo v Kolarjevem literarnem ustvarjanju (*Prazno nebo*, *Samomor v nebesih*, *Išči poldan*, *Prekrstitve*, *Robinsonova zastava*), temveč tudi pri ostalih koroških pisateljih in pisateljicah.

Tudi za Toneta Turičnika je značilna avtobiografska pripovedna perspektiva, ki je najbolj očitna v avtorjevi drugi knjigi *Tudi do roba in (včasih) čez* (2000). Marsikateremu sodobnemu slovenskemu avtorju ali avtorici (L. Kovačič, M. Rožanc, V. Zupan, B. Pahor, M. Novak ipd.) je blizu avtobiografska tematika; Lojze Kovačič v delu *Kristalni čas* (1990) med drugim popisuje svoje vzgojiteljske izkušnje iz otroških delavnic, kar lahko navežem na omenjeno delo. Avtor namreč tematizira šolske izkušnje, ki si jih je pridobil v profesorskem poklicu, in, podobno kot Kovačič, poudarja individualnost ter pomembnost vzgoje za nadaljnji razvoj posameznika. Na tem mestu omenjam delo s sorodno tematiko – *Šolniški kruh* Andreja Makuca, ki je izšlo v letu 2008.

V prvencu *Bili so* (1995) in v Turičnikovi zadnji knjigi *Obraslike* (2006) sta pogosti temi smrt in minevanja. V *Obraslikah* to temo še poglobi in razširi.

Ivanka Hergold je pisala kratko prozo (*Pasja radost ali karkoli* (1971), *Vse imaš od mene* (1974)), je tudi avtorica romanov *Nož in jabolko* (1980), *Pojóči oreh* (1983) ter povesti *Beli hrib* (1973), ki je objavljena tudi v romanu *Nož in jabolko*. Pisateljica se loteva socialne problematike (revščine, bede na kmetih), v prvem literarnem delu je mogoče zaznati tudi fantastične in mestoma pravljicne prvine. V ospredju njenih pripovedi je preprost, kmečki človek (na primer v *Pasji radosti*, *Belem hribu*). V slovenskih romanih po realizmu se kmečka tematika ne pojavlja velikokrat, in še to predvsem v zgodovinskem kontekstu (npr. pri Prežihovem Vorancu, Ivanu Preglju v *Tolmincih*, Vladimirju Kavičiču v *Pustoti* ipd.).

Vinko Ošlak je pisatelj, pesnik in esejist, ki že zaseda pomembno mesto v novejši literarni zgodovini. Leta 2003 je za svoje esejistično delo prejel *Rožančevo nagrado*. Veliko prevaja, predvsem v/iz esperanto/a. Njegov prvi roman je *Hagar* (1992), ki se z naslovom intertekstualno navezuje na biblijsko zgodbo; Hagar je bila namreč Sarina služkinja in zaradi Sarine neplodnosti priležnica Abrahamu. Prepletanju krščanstva, ateizma,

filozofije, esperanta (vse našete teme so stalnica v Ošlakovem literarnem in esejističnem opusu) Silvija Borovnik dodaja še opazne avtobiografske elemente (Borovnik 1998a: 40–48). V tem delu lahko opazujemo tudi simboliko, ki jo pripovedovalec niza, saj je nadrejena fabuli in/ali karakterizaciji literarnih oseb. Simbolni namig vidim v motivu kaplanovega padanja po gori. Naslednja pomembna posebnost, ki se kaže v Ošlakovem prvencu, je ljubezen med kaplanom in Katarino, kajti pripovedovalec je ne oriše trivialno, temveč predstavi duhovnika kot tragično literarno osebo, kakršno je prikazal že Ivan Pregelj v romanu *Plebanus Joannes*. Naslednje Ošlakovo delo, *Človeka nikar* (1995), se z naslovom medbesedilno nanaša na Gregorčičevo pesem z istoimenskim naslovom. Je delo z nekaterimi avtobiografskimi elementi. Spominska proza, kamor lahko uvrščamo delo *Človeka nikar*, je pogosta v literaturi koroških avtorjev in avtoric pa tudi v širšeslovenski sodobni literaturi. Zadnji roman Vinka Ošlaka *Obletnica mature* (1998) je satirični roman (Borovnik 1998b). Delo spominja na ozračje nesmisla, ki je prisotno v Jančarjevem *Velikem briljantnem valčku*. Tudi v tem delu ostaja avtor zvest kritičnemu tonu, ki v veliki meri pripada zatiranju lastne identitete.

Andrej Makuc vstopa v literaturo s kratkoprozno zbirko *Spominjam se ... A že?* (1995), ki ji sledi roman *Norci*, za katerega velja, da je v ospredju jezik in ne fabula. Ta roman je Matjaž Apat, ki je pisal diplomsko delo o Makučevem literarnem ustvarjanju, označil za generacijski (Apat 2004: 29). Da delo vsebuje elemente modernega romana, ugotavljata že omenjeni M. Apat in Helena Merkač (Apat 2004: 29, Merkač 2000: 50–52). Predzadnje Makučevo delo je zbirka šestih novel *Oči* (2001), ki je bila nominirana za večernico, nagrado za najboljše mladinsko literarno delo. Besedila, ki so bila pred knjižno izdajo natisnjena v leposlovnih revijah, ne sodijo v to literaturo, na kar opozarja tudi avtor. V Makučevih besedilih lahko zaznamo avtobiografske elemente, ki so najjasneje prikazani v prvencu, saj gre za spominsko prozo. Zadnje njegovo delo je kratkoprozna zbirka *Šolniški kruh* (2008), ki tematizira poučevanje slovenščine in vzgajanje učencev oziroma dijakov. Pripovedovalec v devetih novelah pripoveduje zgodbe, doživete v šoli, v katerih je opazno veselje do poučevanja (že pri Tonetu Turičniku), hkrati tudi odgovornost. Svojim dijakom daje možnost razpravljanja, kar se kaže npr.

pri *Akrostihu* in *Podmizniku*, v katerih je osrednja oseba nadarjen, a len dijak Simon. Pisatelj v novelah tematizira ure s starši, ki pridejo prvič k njemu šele proti koncu šolskega leta (*Opravičen izostanek*). Zgodbi, v kateri profesor načenja etično vprašanje, najprej v *Popravnem izpitu*, nato v *Primusu*, tematizirata bolezen, ki obema literarnima osebama onemogoča pridno in vztrajno učenje. V že omenjenih novelah *Akrostih* in *Podmiznik* je temeljna stalnica humor oziroma duhovitost. Pripovedovalec ob spominih na nekatere šolske ure slovenščine ne moralizira in ne graja dijakov, temveč ob spodrseljajih, nastalih zaradi besednih nesporazumov, pogosto krivdo pripiše sebi.

Tri zgodbe se posredno ne nanašajo na pripovedovalčevo učiteljevanje, saj je pisatelj v prvi (*Stara krava*) sam dijak, v zadnjih dveh (*Vlak*, *Katra*) pa se zgodba pleče okoli triletnega dečka Ivica. Na jezikovni ravni opažam koroško besedje (jižina), germanizme (trep, župa, špeh), vnos citatov iz *SSKJ* in Verbinčevega *Slovarja tujk*, naučene fraze, uporabne v gostinstvu, v več svetovnih jezikih (nemščina, angleščina, italijanščina).

Silvija Borovnik je z zbirko *Strašljivke* (1990) predstavila postmodernizma. Ob tem delu želim opozoriti na zanimiv avtoričin jezik in prisotno ironijo v sedmih kratkih zgodbah. Blanka Bošnjak o *Strašljivkah* zapiše, da je avtorica v njih »oživila in promovirala žanr grozljive zgodbe v obliki strašljivke, v katero je vključevala tudi ljubezensko tematiko« (Bošnjak 2005: 126). Takšno literaturo piše še Maja Novak. Avtoričini zapisi komunicirajo z bralcem in se igrajo z jezikom. Prvoosebna pripovedovalka pripoveduje nenavadno in napeto zgodbo ter s pogosto vsevednostjo bralcu ponuja vrsto razmišljanj.

Janko Kos ugotavlja, da v postmodernizmu prevladuje pripovedna proza, predvsem kratka oziroma srednjedolga, in na tem mestu dodaja, da je avtor, ki je obnovil novelo in kratko zgodbo, argentinski pesnik in pisatelj Jorge Luis Borges (J. Kos 1995: 106–108).

Matjaž Pikalo je zaradi romana *Modri e* (1998), ki je izjemno komunikativen, zabaven in mestoma ironičen, moral plačati denarno kazen, saj se je v eni od literarnih oseb prepoznal upokojeni policist. O tem, da je literatura fikcija in da je potrebno ločevati med realnim in fiktivnim dogajanjem v literaturi, je nastala (na primeru romana *Modri e*) zanimiva razprava Marka Juvana

(*Fikcija, resničnost in zakoni*, 2006). V omenjenem romanu je bolj od vsebine, ki tematizira brezskrbno življenje maturanta Alfreda, pomemben jezik, ki pisatelju mestoma predstavlja igro, vir humorja, ironijo. Roman *Evropa 2000 – igrivo bojišče narodov* (2001) je literarni potopis, saj je posvečeno svetovnemu nogometnemu prvenstvu v Parizu, Belgiji in Amsterdamu. O najnovejšem slovenskem potopisnem romanu je pisala Alojzija Zupan Sosič. K takšnemu tipu besedil prišteva Flisarjevo delo *Potovanje predaleč*, Blatnikovo *Tao ljubezni*, Ogorevčevo *Tropska melanholija*, delo *Črni angel, varuh moj* Sonje Porle, *Noč v Evropi* Polone Glavan in delo *Vladarka* Andreja Moroviča (Zupan Sosič 2006: 123). Naslanjajoč na Homerjevo *Odisejo*, Zupan Sosičeva piše o dolgi tradiciji potopisne književnosti. Avtorica loči med literarnim potopisom in potopisom, pri čemer se prvi ločuje od slednjega po fiktivnosti in literarnem zapisu (2006: 117–118). Nadalje avtorica ugotavlja tudi razliko v genološki pripadnosti; literarni potopis se namreč lahko pojavi kot ep, pesnitev, črtica, satira, potopisni roman, medtem ko je potopis polliterarna vrsta, temelječa na subjektivnem opisovanju prepotovane poti (2006: 118). Pikalovo besedilo prištevamo k literarnemu potopisu oz. k potopisnemu romanu, ki je »najpogostejši literarni žanr sodobnega literarnega potopisa« (2006: 120). »Lastnosti, ki določujejo potopisni roman, so gostota dogajalnosti, podrejena fiktivnosti in literarnemu zapisu, nanizanih po (tudi nelinearni) časovni in vzročno-posledični logiki ter osrednja vloga pripovedovalca-potopisca, ki obrača pozornost bolj nase kot na potovanje« (2006: 120). Avtor namreč ne tematizira objektivnega potovanja po omenjenih evropskih mestih, temveč mu mesta služijo za pisanje nogometne zgodbe, temelječe na osebnih doživetjih, in obdane z razmišljanji o umetnosti (obisk Van Goghovega muzeja) ter s pogovorom s slovensko pisateljico, živečo v francoski prestolnici, Brino Švigelj Merat.

Zanimivejše je Pikalovo naslednje romaneskno delo *Drevored ljubezni in vojne* (2001), ljubezenski roman epske širine. Napisan je v realističnem slogu.

Barbara Simoniti je avtorica kratkoprozne zbirke *Razdalje* (1998). Osemindvajset novel, zbranih v knjigi z metaforičnim naslovom, tematizira oddaljevanja med človeškimi odnosi. Osrednja literarna oseba je najpogosteje ženska. Naslednja zanimivost, ki jo opažam, je posebna

zgradba nekaterih novel – v noveli *Ofelija* se zgodba razpre, je skupek čustvenih pretresov; ima tri pripovedovalce. Opozoriti velja na liričnost. V literaturi omenjene avtorice opažam stereotipno obravnavanje ženske ali moškega; ženska je predstavljena kot oseba, ki gospodinji in se razdaja za otroke, moški je »glava« družine ipd.

Avtorji, ki jih predstavljam skupaj, največkrat pišejo avtobiografsko prozo; zelo veliko je literarnih del, ki tematizirajo spomine na preteklost (Ignac Kamenik, Aleš Tacer, Rudi Mlinar, Peter Petrovič, Milena Cigler, Heda Praprotnik idr.).

Omeniti velja še Urbana Klančnika kot predstavnika znanstvenofantastične proze.

S proznim prvencem vstopa v literaturo koroških avtorjev in avtoric tudi Zlatko Verzelak (oz. Franc Vezela), in sicer s »socialno biografičnostjo«, ki pripada delu *Sodobna guvernanta*, ter z »ludistično tenorističnoteroristično drugačnostjo« (Makuc 2008: 93), značilno za besedilo *Tenorist*. Zlatko Verzelak, ki objavlja v *Odsevanjih*, pred tem tudi v *Viharniku*, je avtor radijske igre *Obvezno letovanje* (1993), sicer pa je zelo dejaven še na glasbenem področju (*Božična zgodba z glasbo želja*, *Pod odejo sva skrita*: uglasbena poezija iz *Festivala mlade literature Urška* (2004), *Pesmi na sledi* (2006) idr.). Avtor obe zgodbi izpisuje sarkastično, ironično, humorno in groteskno, kar ugotavljata Helena Merkač in Andrej Makuc (Merkač 2008: 46; Makuc 2008: 94).

Zanimiva avtorja sta Franc Sušnik in Leopold Suhodolčan, pri obeh namreč ugotavljam realistični tip pisanja. Nekateri Sušnikove pripovedi iz *Šenturšeljce so že* kar jenkovske; takšna bi bila lahko črtica *Ženin v kadunjah*. Tudi Suhodolčanovo realistično držo lahko primerjamo z že omenjenim Jurčičem, s Kersnikom in seveda Sušnikom.

Ob koncu proznega poglavja želim opozoriti na možnosti nadaljnega raziskovanja obravnavane literature. Za zdaj so problemska izhodišča, ki so po mojem na prvem mestu, naslednja: predstaviti posameznega avtorja koroške literature (nekaj diplomskih del je že nastalo, gl. *Uvod*, tudi pregled sodobne mladinske literature v obliki diplomske naloge že imamo); predstaviti čim več literarnovednih pristopov k posameznemu avtorju, na primer naratološkega (o čemer sem sama razmišljala ob noveli *Dnevnik za Lenartom* Barbare Simoniti), stilističnega, pri čemer so pomembni sociolekti (npr. obrobni sociolekti podeželja), ki se kažejo v tej literaturi (kar sem raziskovala pri M. Kolarju, V. Ošlaku in A. Makucu na izbranih delih), vari-

antnost (kako posamezni avtorji ubesedujejo isti problem, na primer vojno), jezikovno večglasje (mešanje knjižnega jezika z narečnim ipd.), izločiti pomemben segment pri posameznem avtorju in ga primerjati s širšeslovensko sodobno literaturo, na primer stereotip ženske pri kratki prozi Barbare Simoniti, ipd.

3 POEZIJA

Glavni predstavniki poezije so Herman Vogel, Vinko Ošlak in Barbara Simoniti. Pomembni predstavniki so še Matjaž Hanžek ter Matjaž Pikalo in Blaž Prapotnik.

Voglov pesniški opus vsebuje pet pesniških zbirk z zanimivimi, metaforičnimi naslovi: *Razdalje rastejo* (1968), *Ko bom bog postal* (1970), *Romantika je iz groba vstala* (1974), *Osoje* (1977), *Pajčevina in sveder* (1986). Barbara Šegel, avtorica diplomskega dela o pesnikovem literarnem delu, v njegovih pesmih opazi pet prevladujočih motivov: motiv smrti in zavedanja minljivosti, motiv neiskanja smisla, ampak absolutnega zavedanja, da smisla ni, motiv danosti pesnjenja, motiv konfliktov med generacijami ter ljubezenski motiv (Šegel 1997: 64). Voglovega pesniškega opusa ni mogoče predstaviti zgolj z nekaj besedami, zato v nadaljevanju samo opozarjam na nekatere posebnosti. Pri pesniški zbirki *Romantika je iz groba vstala* je zelo zanimiv prvi cikel (skupno jih je pet), saj je nabit s personifikacijami. Pesnik se namreč obrača na ptico in skozi njo bodisi vprašuje »Vidiš (blaga žolta ptica, krivokljuna) (op. J. V.), naše prepolne domove, / kjer kraljujeta kemija in plastika« bodisi ji v usta položi odgovor »Vidim oglate celice iz kamina, / pa mi primerjava s čebelami ne sede v glavo«, ptica mu pomeni tudi sredstvo za izražanje kritike »Ko tožiš, tožiš zato, / ker so predolge razdalje, / ali zato, ker ti ni dana beseda?«. Ptičjo metaforiko v pesmih in tudi v prozi uporabi še Berta Bojetu. Prvi cikel *Folklorne zadrege* zbirke *Osoje* je zanimiv zato, ker pesnik vanjo vnaša citatnost – zlatorog (slovenska ljudska književnost, nanj se navezuje pesnik Strniša), roža mogota (Župančič), deseti brat (Jurčič), Romeo (Shakespeare). O pesniški zbirki *Pajčevina in sveder* zgovorno priča ocena Denisa Poniža; uvršča jo namreč med tiste, ki »so usodno zaznamovale drugo polovico osemdesetih« (Poniž 2001: 211).

Kot zanimivost dodajam, da Herman Vogel kot literarna oseba nastopa v romanu pisatelja Janeza Švajncerja *Bog je odšel* (Kodrin 1996:

25). Denis Poniž je v monografiji *Slovenska lirika 1950–2000* uvrstil pesnikovo mesto v slovenski poeziji zelo visoko; z njegovo poezijo je »slovenski modernizem v svoji deziluzionistični varianti dosegel enega pomembnih vrhuncev« (Poniž 2001: 211).

V najnovejši antologiji slovenske poezije *Nevihta sladkih rož* so zbrane tri Voglove pesmi, in sicer *Obiski* (iz pesniške zbirke *Ko bom bog postal*), *Kaj* (*Romantika je iz groba vstala*) in *Povabilo* (*Osoje*) (Kolšek 2006: 369–372).

Vinko Ošlak je naslednji vidnejši predstavnik poezije. Izšle so tri njegove pesniške zbirke. Prvo z naslovom *Pesmi* (1972) je izdal skupaj s slikami pokojnega koroškega slikarja Jožeta Tisnikarja. *Proletarska lirika* (1973) je naslednja Ošlakova pesniška zbirka, v kateri tematizira čedalje bolj siv, zabetoniran svet. V *Seizmografu čutov* (1977) pesnik objavi nekatere že objavljene pesmi. Mestoma nadaljuje s svojo skrbjo nad sivim okoljem in ohranja ironičen jezik, ki ga nadgradi še s samoironijo. Četrty cikel je zanimiv zaradi motiva vrana, ki je pogost v Tisnikarjevem likovnem opusu.

Barbara Simoniti se predstavlja z dvema pesniškima zbirkami, prva je *Zatišnost* (1997), druga *Zlati dež*, izdana tri leta kasneje (2000). Pesnica uporablja izvirne, lastne okrasne pridevke in liričen pesniški ton, ki ga je mogoče še bolj zaznati v njeni drugi zbirki. V pesmih lirski subjekt izžareva optimizem, ki ga najjasneje ponazarjajo okrasni pridevki, tudi poosebitve. Posebno mesto pesničine poezije zaznamuje ljubezenska lirika. Pesničine pesmi iz prve zbirke so kakor posnetki, poslikave, o čemer piše tudi Vladimira Rejc (Rejc 2003: 26). Glede pesničinih verzov Milan Vincetič zapiše, da so »enobesedni«, končne asonance pa »bolj pravilo kot izjema« (Vincetič 2000: 11).

Tudi v tej pesniški zbirki posebno mesto pripada ljubezenski liriki (zlasti v ciklu *Bisernice*). Zanimivo bi bilo opazovati zvočno metaforo v poeziji Barbare Simoniti in jo primerjati z zvočno metaforo iste avtorice v kratkoprozni zbirki *Razdalje*.

3. 1 Skupne motivno-tematske značilnosti nekaterih pesnikov in pesnic

Nekatere pesnike in pesnice predstavljam skupaj, in sicer zaradi skupnih motivno-tematskih lastnosti. V zbirkah prevladujejo ljubezenske, priložnostne, domoljubne/domovinske,

razpoložensjske, otroške, spominske pesmi ter naslednji motivi: motiv smrti, umiranja, bolezn, minevanja, odhoda, samote, osamljenosti, upanja, življenja. Avtorjev, ki sodijo v ta okvir, je izjemno veliko. Pri avtorjih (npr. Marjeta Vitrih, Marija Šol, Štefan Smolar, Jože Zlatar, Mihaela Mravljak, Malčka Kvasnik, Janez Repnik in mnogi drugi) se kaže ljudskost, preprostost, pri nekaterih je pogost motiv ljubeče matere (Berta Rupčič, Zlatko Golob, Terezija Jaser, Marjeta Vitrih), motiv vojne (epska pesnitev *Mati za sinom* Viktorije Grizold), prijateljstva (Marija Šol), pojavijo se erotične pesmi (Štefan Smolar, Branko Grögl), zanimive so pesmi, ki vsebujejo običaje (na primer koline pri Štefanu Smolarju). Posebej želim omeniti Marijana Mauka, ki je zanimiv zaradi pisanja haiku poezije.

V tej poeziji vidim možnosti poglobljene študije o prepletanju tradicionalnega (na primer ritem, rima) in sodobnega (prosti verz, rima), še posebej pa regionalnosti (besedje, koroški običaji idr.).

3. 2 Mlada koroška poezija

Naslednje veliko poglavje je mlada koroška poezija. V tovrstno poezijo Matevž Kos prištevava avtorje, »ki so v slovenski literarni prostor s svojimi knjižnimi prvenci vstopili v obdobju po letu 1990« (Kos 2004: 189). Večini pesnikom in pesnicam je izid pesniškega prvenca omogočila gimnazija oziroma srednja šola (*Gimnazija Slovenj Gradec*, *Gimnazija Ravne na Koroškem*, *Poklicna in srednja ekonomska šola Slovenj Gradec*, *Višja strokovna šola Slovenj Gradec*). Avtorji, ki sodijo v mlado koroško poezijo, so Cvetka Bevc, Aleksandra Stermec, Ksenija Zmagaj, Saša Fužir, Gregor Grošelj, Vesna Roger, Benjamin Fajmut, Jasmina Cigrovski, Robi Koziker, Petra Placet, Barbara Žvirč, Andrej Jus, Nina Bricman, Primož Karnar, Matjaž Štamulak, Primož Tušnik, Gašper Bivšek, Polona Moličnik, Anja Ramšak, Tjaša Razdevšek in Ana Pisar. Ta poezija preseneča z osebnoizpovednostjo, ljubezensko liriko (na primer Vesna Roger, Benjamin Fajmut, Tjaša Razdevšek, Jasmina Cigrovski in mnogi drugi), zanimivo metaforiko (Gregor Grošelj, Tjaša Razdevšek, Barbara Žvirč, Ana Pisar idr.), igrivimi naslovi (*Kdo te je ubil*, *Jože?* Andreja Jusa, *Diamantne besede* Nine Bricman, *Zgrešil ... toda strel je bil dober* Primoža Tušnika ipd.), pa tudi s »ponesrečenim« poskusom zbirke *Eros* Robija Kozikerja (klišeji, vulgariizmi,

besedje, slovnične napake – morda namerne (?), a nedopustne) idr.

V letu 2008 so dijaki *Srednje zdravstvene šole Slovenj Gradec* izdali zbriko haikujev z naslovom *Na poljani neba*, ki je izšla v okviru natečaja *Gimnazije Vič* (2001–2007).

V mladi koroški poeziji vidim možnosti raziskovanja zlasti v postmodernih elementih, ki so pri nekaterih avtorjih vidno izpostavljeni, osebnoizpovednosti kot prvini tovrstne poezije, in morebitni primerjavi s sodobno širšeslovensko mlado poezijo in besedju kot prvini stilističnih raziskav, metaforiki ipd. Pred kratkim je izšla antologija mlade mariborske poezije *Nova kolekcija*, v kateri se predstavlja trinajst pesnikov in pesnic; naj bo delo izziv mladim koroškim pesnikom in pesnicam, da se tudi sami predstavijo na podoben način.

3. 3 Ludizem in postmodernizem

V pesniški zbirki *61 tekstov* (1977) Matjaža Hanžka opazim ludizem, saj pesmi lahko razumemo kot igro, igranje. V prvi pesmi pesnik postreže z zelo velikim besednodružinskim drevsom, izhajajočim iz korena – gled – (ogledalo, ogled, gledalo, izgled, pogled, nadgled, razgled, pregled, vglad, vpogled, vpregled, ugled, razpogled, nadpogled, odogled, vdogled). Pesmim daje tudi konstruktivistično držo.

Za Matjaža Pikala, Blaža Prapotnika in Darjo Kniplič je značilna postmodernistična drža. Tomo Virk opozarja na eno temeljnih oblik metaforičnega pisanja, tj. metafikcijo, fikcijo o fikciji, pisanje, katerega tema je pesnjenje, literatura, ki se nanaša sama nase. Avtor lahko piše o tem, kar trenutno počne in svojo dejavnost komentira, se na način palimpsesta, imitacije ali parodije naveže na preteklo literarno tradicijo ali literarni žanr. Pisateljeva domišljija zajema iz literature oziroma medbesedilne mreže (Virk 1998: 17).

Kot predstavnik postmodernistične poezije Janko Kos navaja predvsem Milana Jesiha, Svetlano Makarovič, Borisa A. Novaka, Iva Svetino in Milana Kleča (Kos 1995: 91).

4 ESEJISTIKA

Pomemben prispevek literaturi sodobnih koroških avtorjev in avtoric predstavljata dva že v proznem (in pesniškem) delu omenjena avtorja, Vinko Ošlak in Silvija Borovnik, ki ju na tem mestu predstavljam kot esejista. Oba avtorja s svojimi jasnimi načeli, pogledi, razgledanostjo

predstavljata močan, trden esejistični opus. Eseji Silvije Borovnik (*Slovenija, moja Afrika: eseji in zapisi*, 1993; *Študije in drobiž*, 1998) so pomemben dokument literaturi, saj razpravlja o avtorjih, ki so zaznamovali literarno dogajanje na Slovenskem (Drago Jančar, Tomo Virk, Marjan Tomšič, Berta Bojetu, Florjan Lipuš, Zofka Kveder, Prežihov Voranc), piše o prevajalstvu, nezavidljivem položaju slovenskega lektorja na tuji univerzi, opominja na žensko-pisateljico (Alma Karlin, Nina Kokelj, Marguerite Duras), begunstvu ipd. Silvija Borovnik in Vinko Ošlak, slednji je dobil Rožančevo nagrado za esejistično zbirko *Spoštovanje in bit: eseji o naravi, človeku in kulturi* (za leto 2003), sta zanimiva esejista ne samo na vsebinski ravni, temveč tudi jezikovni; njun jezik je namreč prepoznaven, saj ga odlikuje samosvoja ironija in jasno argumentirana kritika.

Vinko Ošlak je ideološki esejist; veliko pozornosti namreč posveča kritiki krščanstva. Stalnice, ki so prisotne v njegovem esejističnem, pa tudi proznem opusu, so krščanstvo, esperanto, narod, jezik, narodne manjšine. Miran Štuhec v monografiji *Slovenska esejistika v drugi polovici dvajsetega stoletja* opozarja na dva velika tematska sklopa, ki predstavljata večino esejističnih besedil. Prvo je področje književnosti, bodisi refleksija aktualnega književnega dogajanja bodisi ponovni premisleki besedil. M. Štuhec ugotavlja, da je manj esejističnih besedil, ki se ukvarjajo s še neobravnavanimi književnimi deli ali avtorji, ki jih stroka ni posebej cenila (Štuhec 2003: 26). S t. i. »belimi lisami« (Borovnik 1998c) se v svojih esejih ukvarja Silvija Borovnik, saj piše o književnicah (ki so dolgo ostale prezrte, navsezadnje niso bile predstavljene niti v učbenikih), o katerih je napisala monografijo *Pišejo ženske drugače?* (1995), piše tudi o krivično prezrtih avtorjih.

Esejisti, ki razpravljajo o posameznih književnih delih ali literarnih opusih, kamor sodi Silvija Borovnik, so še Taras Kermauner, Andrej Inkret, Aleksander Zorn, Kajetan Kovič (razmišljali so o novih pomenih in smislih besedil); Matevž Kos (o aktualnih literarnih delih) (Štuhec 2003: 27).

Pomembni področji, prisotni med slovenskimi esejisti, sta narod in slovenstvo (2003: 27), ki ju predstavljata oba avtorja. Skupno jima je prizadevanje za slovenstvo, ki ga drugi bolj cenijo kakor mi sami (S. Borovnik ugotavlja, da se je Avstrijec naučil slovensko samo zato, da bi lahko prevajal, V. Ošlak pa, da se Avstrijec zanima za

slovenstvo in Prešerna). S tem vprašanjem so se uvarjali/se ukvarjajo Bojan Štuh, Drago Jančar, Ciril Zlobec, Juš Kozak, Marjan Rožanc, Alojz Rebula, Niko Grafenauer idr. (2003: 28).

Temeljna tema, ki jo izpostavlja M. Štuhec, je tudi bivanjska (2003: 28), ki jo piše Vinko Ošlak – to so vprašanja smrti, odnos človeka do boga, razmerje med končnostjo človeka in neskončnostjo kozmosa. Z bivanjskim vprašanjem so se ukvarjali/se ukvarjajo Marjan Rožanc, Jani Virk, Taras Kermauner, Alojz Rebula idr. (2003: 28).

Četrto tematsko področje so znane osebnosti (2003: 28), o katerih razpravlja tudi V. Ošlak. Poleg Jančarja, Koviča, Ocvirka, Kermaunerja, J. Kosa (2003: 28) se namreč tudi on loteva tega sklopa, saj v eseju *Tri usode s Koroškega* poseben prostor nameni trem bolj ali manj znanim Korošcem – slikarju Jožetu Tisnikarju, pisateljici Pavli Pudgar in kiparju Radetu Nikoliću.

5 DRAMATIKA

Dramatika ne predstavlja tako bogate in raznolike dediščine kakor proza, poezija in esejistika. Avtorji so le trije, in sicer Marjan Kolar z delom *Robinzonova zastava* (1999), Mitja Šipek z delom *Fužina*, delavska drama v šestih slikah (1980) in Ivanka Hergold *Suha leta* (1976) ter *Paraceles* (uprizorjena leta 1984 v *Slovenskem tržaškem gledališču* (Kulovec 2002: 75)), ki ni doživela knjižne objave. Pomemben prispevek dramskemu dogajanju na Koroškem gotovo dajejo gimnazijski igralci, ki dosegajo vidne rezultate. V mislih imamo gimnazijsko skupino *Spunk*, ki pod vodstvom profesorja Andreja Makuca polni gledališke dvorane, kulturne domove idr. Pred leti so na oder postavili in predstavili življenje in delo Ljube Prenner, na primer. O njihovem delu in umeščenostjo v širšekulturni prostor se je v svojem diplomskem delu ukvarjala Nina Vožič Makuc.

6 SKLEP

Sklepne misli zaključujem z dejstvom, da bogata sodobna literatura koroških avtorjev in avtoric v Sloveniji, ki sem jo skušala pregledno predstaviti najprej v diplomskem delu in sedaj izsledke poudariti še v tem članku, sledi literarni dediščini, ki so jo zapustili Korošci, na primer Blaž Mavrel, o katerem je v letu 2008 nastalo diplomsko delo, Prežihov Voranc kot predstavnik socialnega realizma in dobitnik *Prešernove nagrade* (1950) za zbirko črtic *Solzice*, Ljuba

Prenner kot avtorica »prvega kriminalnega romana« *Neznani storilec* (Borovnik 1994), poleg proze je pisala tudi dramska dela (*Veliki mož*, enodejaka *Vasovalci*, komedija *Nordijski voz*), preizkusila se je še kot libretistka za opero *Slovo od mladosti* idr.

7 LITERATURA

- Apat, Matjaž, 2004: *Literarno delo Andreja Makuca*. Diplomsko delo, Maribor: Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.
- Bartol, Mateja, 1998/1999: Pes in plesalka (ali Kako Pikalo laja in pleše). *Jezik in slovstvo* 6. 237–243.
- Borovnik, Silvija, 1994: Maja Novak in kriminalka oživiljena. *Sodobnost* 8/9. 745–752.
- Borovnik, Silvija, 1998a: Ne le vijaček v kolesju zgodovine. O funkciji avtobiografskega v literarnem delu Vinka Ošlaka. Borovnik, Silvija: *Študije in drobiž*. Ravne na Koroškem: Založba Voranc. 39–52.
- Borovnik, Silvija, 1998b: Beseda na ovitku. Vinko Ošlak: *Obletnica mature*. Ravne na Koroškem: Voranc.
- Borovnik, Silvija, 1998c: Vloga književnic v slovenski literarni zgodovini. Borovnik, Silvija: *Študije in drobiž*. Ravne na Koroškem: Založba Voranc. 80.
- Bošnjak, Blanka, 2005: *Premiki v sodobni slovenski kratki prozi*. Maribor: Slavistično društvo. 156–188.
- Glušič, Helga, 2003: Svetle pripovedi sivega življenja. Kolar, Marjan: *Svetlo sivo življenje*. Slovenj Gradec: Cerdonis. 82–85.
- Glušič, Helga, 2004: Prekrstitve, Kolarjev četrti roman. Kolar, Marjan: *Prekrstitve*. Slovenj Gradec: Cerdonis. 186–191.
- Glušič, Helga, 2005: Spremnna beseda. Kolar, Marjan: *Robinsonova zastava*. Slovenj Gradec: Cerdonis. 286–291.
- Juvan, Marko, 2006: Fikcija, resničnost, zakoni. Juvan, Marko: *Literarna veda v rekonstrukciji: uvod v sodobni studij literature*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Ljubljana. 206–233.
- Kodrin, Miran, 1996: Herman Vogel – pesniški Don Kihot ali »bridki sejalec ostrih in belečih besed« na poti iskanja svojih hodulj. *Koroški fužinar* 2. 24–25.
- Kolšek, Peter, 2006: *Nevihta sladkih rož: antologija slovenske poezije 20. stoletja*. Ljubljana: Študentska založba. 369–372.
- Kos, Janko, 1995: *Postmodernizem*. Literarni leksikon; zv. 43. Ljubljana: DZS. 91, 106–108.
- Kos, Matevž, 2004: Zadnji odcep za Parnas.
- Kos, Matevž: *Mi se vrnemo zvečer: antologija mlade slovenske poezije: 1990–2003*. Ljubljana: Študentska založba. 189.
- Kulovec, Nevenka, 2002: *Življenje in delo Ivanke Hergold*. Diplomsko delo. Maribor: Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta. 75.
- Makuc, Andrej, 2008: Zlatko Verzelak – Franc Verzela. Je eden ali sta dva? Zlatko Verzelak/ Franc Verzela: *Tenorist/Sodobna guvernanta*. Slovenj Gradec: Cerdonis. 92–94.

- Merkač, Helena, 2000: Norci Andreja Makuca. *Odsevanja* 37–38. 50–52.
- Merkač, Helena, 2008: Sprevrženost kot umetnikov in umetniški princip. *Odsevanja* 69/70. 45–46.
- Poniž, Denis, 2001: *Slovenska lirika 1950–2000*. Ljubljana: Slovenska matica. 211.
- Rejc, Vladimira, 2003: Barbara Simoniti – prevajalka, pesnica in pisateljica. *Nedelo*, 2. 3. 2001. 26.
- Šegel, Barbara, 1997: *Blaga žolta ptica, krivokljuna, kako nas vidiš z višin?: poezija Hermana Vogla*. Diplomsko delo. Maribor: Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta. 64.
- Štuhec, Miran, 2003: *Slovenska esejistika v drugi polovici dvajsetega stoletja*. Ljubljana: Slovenska matica. 26–28.
- Vincetič, Milan, 2000: Ostrunane tihote. *Večer* 122. 11.
- Virk, Tomo, 1998: *Premisleki o sodobni slovenski prozi*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. 8–17.
- Vollmaier, Janja, 2007: *Literatura sodobnih koroških avtorjev in avtoric (objave po letu 1960)*. Diplomsko delo. Maribor: Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta.
- Zupan Sosič, Alojzija, 2006: Potovati, potovati! Najnovejši slovenski potopisni roman. Alojzija Zupan Sosič: *Robovi mreže, robovi jaza. Sodobni slovenski roman*. Maribor: Litera. 117–144.

8 VIRI²

- Makuc, Andrej, 2008: *Šolniški kruh*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Merkač, Helena (ur.), 2008: *Na poljani neba: zbirka haikujev Srednje zdravstvene šole: izbrani haikui za natečaje Gimnazije Vič v letih 2001–2007*. Slovenj Gradec: Šolski center, Srednja zdravstvena šola, 2008.
- Moličnik, Polona, 2007: *S culico na rami korakam v svet*. Slovenj Gradec: Višja strokovna šola.
- Pisar, Ana, 2008: *Gnezdo besed na najini strani daljav*. Ravne na Koroškem: Gimnazija.
- Ošlak, Vinko, 2007: *Obe kraljestvi – eseji*. Maribor: Litera.
- Verzelak, Zlatko, 2008: *Tenorist/Sodobna guvernanta*. Slovenj Gradec: Cerdonis.

Janja Vollmaier

2 Na tem mestu omenjam samo tista literarna dela, ki so nastala ob koncu leta 2007 do danes.

GLAVNA OSEBA: PROFESOR KLASINC

ESEJISTIKA

Ob 110-letnici rojstva dr. Franca Sušnika v letu 2008 Marjan Kolar izdal roman, ki mu je skoraj pol stoletja ležal v predalu

Glavna oseba, prvič

Verjamem, da pojem glavna oseba marsikomu zbudí spomine na šolsko domače branje, komu dobre, večini najbrž slabe, ko je bilo treba potem, ko si že tako lepo napisal (prepisal?) vsebino knjige, navedel kraj in čas dogajanja, nekaj o avtorju in celo lastno mnenje o prebranem, še posebej izpostaviti osebe in jih označevati. Med vsemi nalogami se je ta zdela najtežja, saj je zahtevala analizo, posploševanje, sintezo.

Na srečo sodobni literarni teoretiki in didaktiki književnosti (npr. Vera Remic Jager, Denis Poniž, Boža Krakar Vogel) med prvimi notranje zgradbe literarnega dela pripovedne osebe in njene oznake ne postavlja več toliko v ospredje, kot so jo starejši (npr. Matjaž Kmecl).

Glavna oseba, drugič

Kljub temu sem se odločila, da roman Marjana Kolarja *Primer profesorja Klasinca*, ki je lani izšel pri Kulturnem društvu *Mohorjan Prevalje*, za založbo Jožko Kert, predstavim samo z glavno osebo dela oziroma junakom. Med drugim me je k temu spodbudila tudi Vera Remic Jager z besedami iz njene knjige *Razčlemba in vrednotenje literarnih del*, da je »pri velikih umetnikih besede osebna karakterizacija osnovna ubeseditvena prvina«, pomisleke proti tej metodi dela pa mi je zbudil Kolar sam, saj je v uvodu k romanu zapisal: »... da je Primer profesorja Klasinca žanrsko povsem nov roman, kjer je težišče pripovedi mnogo bolj na razpletu zgodbe kot na psihološki poglobitvi in utemeljitvi likov in njihovih dejanj«.

Glavna oseba, tretjič

Med osebami v Kolarjevem delu *Primer profesorja Klasinca* sem za glavno izbrala prav profesorja samega, čeprav so objekt preiskave oziroma obravnavani primeri, vsaj še

tri druge osebe. Ti so subjekti, ki profesorjev primer raziskujejo. To so učitelji Andrej Žagar, tudi honorarni novinar, Milan Slavič, pisatelj, in Stane Brodnik, tudi slikar.

Naj kar s Kolarjevimi besedami povem, zakaj sem se odločila tako.

»Povej mi, Stane, kaj bi storil, če bi ti kdo zrušil boga, v katerega veruješ?« (str. 46)

»Toda Klasinc kljub temu ni nepomemben. Visok položaj ima, ne? In ljudje radi gledajo vrhove in radi klepečejo o njih ...« (str. 54)

»Odkar sem se vrnil, se vse kot zmešano vrtili okoli profesorja Klasinca. Človek že ne more več narediti koraka, ne da bi zadel ob njegovo ime.« (str. 94, 95)

»Ostajal sem torej v krogu: Brodnik - Slavič - Polde - Franček - predsednik - jaz, središče tega kroga pa je bil Klasinc.« (str. 110)

»Odkrito priznam, da je zelo enostavno pridobivati za našo stvar preproste ljudi. Jaz pa bi rad »težje primere.« (str. 142)

Glavna oseba, petič

Če povzamem, je profesor Klasinc v dogajalni zgodbi središče kroga, vrh, bog, a tudi »težji primer«.

Za nadaljevanje je pomembno povedati, zakaj je Klasinčev primer težji. Naj govori Kolar.

»Tvoj največji vzornik, vodja mestnega muzeja, profesor zgodovine in umetnostne zgodovine, najbolj izobražen človek v mestu, profesor Klasinc, je navadna lakajska duša.« (str. 46)

»Zdaj imaš skrivnost: zakaj se človek z visoko osebno kulturo obnaša kot hlapec?« (str. 50)

»Ali so oni krivi, če ne zna več naravnost pogledati v oči in nenehno krivi hrbet ...« (str. 115)

»Toda obnašal se je kot pajac, ki se je ob najmanjšem dotiku globoko priklonil.« (str. 154)

Če povzamem. Andrej Žagar, politični aktivist v komunistični državi, se po dveh

letih zdravljenja vrne v domači kraj. Zanimati ga začne, zakaj tako velika osebnost, kot je Klasinc, klečeplazi. Zanima ga, ali ga je k temu pripravila takratna oblast ali kaj drugega. Nazadnje ugotovi, da je bil to strah zaradi ničevosti človeka, strah, ki se ga je Klasinc nalezal v taborišču in ga skrival v vprašanju: »Koliko je vreden človek? Kaj je človek.« (str. 169) Spoznal je, da ni človek v totalitarni državi vreden ničesar: »Posameznik nič, vredno je le njegovo delo za družbo.« (str. 175) Takoj pa Žagar obsodi tudi krivce: »Povsod je videl kače, ki so v resnici bile le zvite vrvi, naši prekleti malomeščani pa, ki so spremljali vsak njegov korak, videli, kako zahaja v cerkev in gobezdali o tem, so mu onemogočili, da bi spoznal zmoto in zravnal hrbet.« (str. 175)

Glavna oseba, šestič

V nadaljevanju preglejmo, kako je v romanu *Primer profesorja Klasinca* avtor Kolar označil glavno osebo. Pomagajmo si s petimi šolskimi kategorijami: zunanja, notranja, aktivna in pasivna oznaka ter odnos drugih likov do te glavne osebe.

Profesor Klasinc – zunanja oznaka

Ime: Rado

Priimek: Klasinc (po *Etimološkem slovarju* Marka Snoja iz leta 1997 izhaja beseda iz »nekaj bodečega«, mogoče tudi »vzoren«)

Naziv: profesor; druga poimenovanja tudi »stari« Klasinc (str. 69), tudi »tovariš profesor« (str. 85)

Starost: okoli 60 let

Rojstni kraj: na Primorskem

Poklic: profesor zgodovine in umetnostne zgodovine

Zaposlitev: ravnatelj mestnega muzeja in učitelj zgodovine na meščanski šoli

Status: poročen, ima sina

Politično prepričanje: klerikalec, a nikoli v nobeni stranki; hodi v cerkev

Videz: visok, gosti srebrni lasje, ozek obraz, olivna polt, dolge noge; »oblečen v staro dobro obleko tistega večnega kroja, v katerem vidi človek na starih in novih fotografijah diplomate vseh dežel« (str. 88)

Drugo: kadilec, pije radensko

Profesor Klasinc – notranja oznaka

- ljubezniv (» ... potem pa me bo sprejel v muzeju z dolgim o - o - o - o , mi stiskal roko in me zalil s tisto oljnato italijansko ljubeznivostjo, ki ji nikoli ne vidiš do dna, ki ob njej sploh ne vidiš človeka samega, temveč le tisti del, ki ti ga je pripravljen pokazati.« – str. 86)
- ponižen (»In Klasinc? Moj veliki vzornik Klasinc? On je vzklikal svoj: O - o - o - o! Stresal roke, se smehljaj vljudno in ponižno kot berač, ki prosi vbogajme za svoj muzej.« – str. 103)
- miren (»Kako drugačen je bil Klasinc od vas, ki ste govorili na sestankih. Vi ste žareli od zanosa in tolkli po mizah, Klasinc pa je bil star in miren.« – str. 100)
- prestrašen (»Danes se mi je poleg tega zdel še podoben šolarju, ki se je pregrešil proti šolskemu redu in se boji kazni.« – str. 16)
- nesebičen (»Klasinc nikoli ni delal zase in najbrž niti pomislil ni, da bi bilo lepo, če bi bila hiša, v kateri je stanoval, njegova last. Vselej je delal za mesto, nikdar zase.« – str. 115)
- uslužen (»Kadar hočete, kadar hočete, tovariš Žagar. Muzej je odprt od jutra do večera, neprekinjeno.« – str. 85)
- esteta (»Klasinc je molče užival tople barve in kovinski lesket.« – str. 85)

Profesor Klasinc – aktivna, posredna oznaka; oznaka z dejanji osebe

»Prišel je iz cerkve visok, gologlav, z gostimi srebrnimi lasmi, se ozrl levo in desno, mi bežno odzdravil, ne da bi me bil spoznal, in hitro odšel.« (str. 15)

»In vendar je Klasinc ob tem nenadnem obvestilu izgubil glavo. Zardel je kot devica in se silno razburil. Začel je jecljati nekaj o tem, da je premalo časa in ga nalašč niso obvestili prej. Potem je poslal moža, ki mu je prinesel novico, na vrat na nos z vozičkom v vrtnarijo in mu naročil, naj si v njegovem imenu izposodi najlepše lončnice ... Drvela sva med viteškimi oklepi, kolovrati in partizanskimi puškami iz stoletja v stoletje kot brzovlak ...« (str. 48)

»Lačni smo bili, kar naprej, vsak dan. Do sitega sem se najedel samo, kadar je kateri

od gospodov dobil paket od doma. Klasinc je urezal kar pol kile kruha in mi ga dal. Malo je bilo Slovencev v Forchheimu, pa smo si pomagali, kjer smo mogli.« (str. 124)

»Od Časa, ki je vsak dan skupaj s Klasincem v muzeju, sem izvedel, da se Klasinc še danes strese, če slučajno pride v muzej miličnik ali vojak.« (str. 174)

Profesor Klasinc - pasivna, direktna, neposredna oznaka

»... oni so bili turisti, on učenjak, ki so ga bili poklicali iz njegovega zatišja, da bi radovednim tujcem povedal kaj o svetu, ki ga oni vidijo samo na površini. Zbran, miren, neka-ko brezoseben, malo nestrpen, ker bi se rad že vrnil k svojemu delu.« (str. 88)

»Profesor je najbolj učen človek v našem mestu. Mi predstavljamo ljudsko oblast, politično in gospodarsko moč, on kulturne ustanove. On je vrh ...« (str. 89)

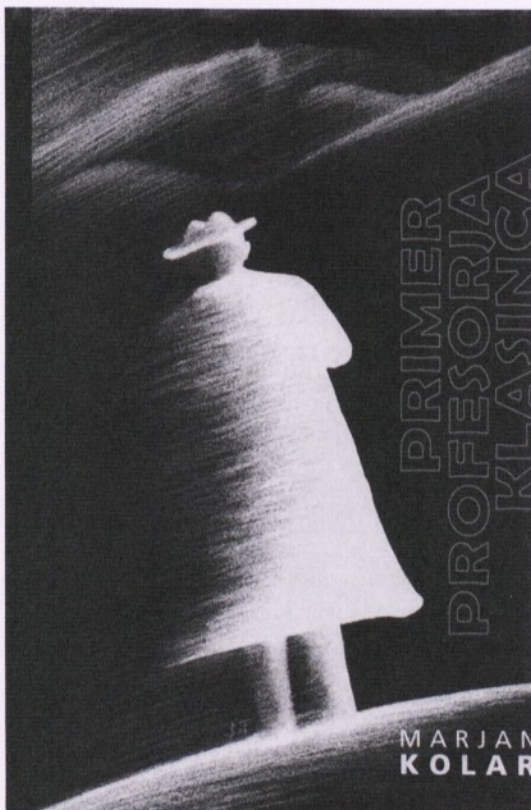
»Njegove besede so bile še bolj izbrane, so še bolj zadevale v črno kot predsednikove, a bodic nisem čutil nikjer.« (str. 89)

»Klasinc ni hinavec ... Sicer res hodi v cerkev, toda ni član partije, zakaj torej ne bi hodil k maši teh nekaj let pred smrtjo? Klasinc ni pedagog, torej s svojimi nazori ne more kvarno vplivati na mladino. Klasinc je strokovnjak in nihče si ne more predstavljati, kdo bo vodil muzej, ko njega ne bo več.« (str. 53)

»Klasinc je Slovenec, ki živi v Sloveniji, ne razumem, kako moreš reči o njem, da je emigrant?« (str. 172)

Klasinc - odnos drugih pripovednih oseb do njega

Andrej Žagar, partijski funkcionar:
»Profesorja Klasinca sem spoštoval, kot spoštujemo starodavne ustanove, čeprav jih ne obiskujemo radi, ker nas ob pogledu nanje navdaja zadrega in se vedno spomnimo lastne majhnosti in nevednosti. Profesor Klasinc je deloval name kot knjižnica neprebranih klasikov. Občutek, da jih poznam le po imenih in da vem le približno, kdaj so

Naslovnica Kolarjeve knjige, oblikovanje Igor Senekovič

živeli, o njihovem delu pa bore malo ali nič, me je delal negotovega ... Spet drugič se mi je ob srečanju z njim zazdelo, da je kamnita zgodovinska znamenitost kot kateri od starih kipov v njegovem mestnem muzeju, ki s svojimi vzvišenimi oblikami zberejo nasmejane in raztresene misli izletnikov in jim dajo v zameno zanje žarek preteklosti, brezbarvne, mirne, modre in bleščeče se kot diamant.« (str. 16)

»Jaz pa ti pravim, da ga cenim bolj kot katerega koli drugega človeka v mestu.« (str. 173)

Milan Slavič, pisatelj: »O Klasincu sicer res nikoli nisem imel posebno lepega mnenja ...« (str. 49)

»Zdel se mi je kot vitek kamnit kip, na katerega je desetletja sijalo sonce. Tudi ko sonce zaide, je kip še vedno razžarjen. Od kamna veje čudna toplota, ki omamlja borbost in sili k tehtanju besed. Klasinc je bil star in moder in topel kot kamen, na katerem

se peče kruh.« (str. 100)

»Še vedno sem ga imel rad, toda božanska glazura je izginila z njega.« (str. 102)

»Še vedno sem ga imel rad, toda cenil ga nisem več. Kot kmet se mi je zazdel. Star kmečki dedek, ki goji čebele – lepe misli, pa sam ne uživa njihovega medu.« (str. 103)

Stane Brodnik, slikar: »Ne vem, ali sem ti pravil o tem, da imam Klasinca resnično rad in da ga visoko cenim. Naj bo dovolj, če rečem, da mi je bilo tako, kot če bi mi kdo opsoval ženo.« (str. 47)

Polde, predsednik MLO: »Drugo je, da 'primer profesorja Klasinca' ni. Je dejstvo, da živimo v prelomnem času, kjer se stikata stari in novi svet ... Prav tako pa je res, da spada Klasinc k staremu svetu, in da jemljemo, kar nam daje dobrega.« (str. 144)

Franček, urednik lokalnega časopisa: »Zame 'primer profesorja Klasinca' ... sploh ne obstaja. Klasinc želi zavrteti zgodovino malo hitreje v korist kulture, to je ena stvar, druga pa, da ima obenem toliko masla na glavi, da se neprestano skriva v senco, in to je vse.« (str. 74)

Čas iz pisarne v muzeju: »Vidiš, lahko da imajo v mestu o profesorju slabo mnenje, in to ni prav. Malokdo dela toliko kot on, vsa čast ... Treba je samo biti z njim skupaj v službi, pa si kmalu na jasnem, da je tudi profesor samo človek, in še vražje siten in otročji povrh.« (str. 155)

Oznaka osebe, sedmič

Dragi avtor, gospod Kolar, in dragi drugi bralci, mogoče utrujeni in začudeni nad predstavitvijo nove knjige po sistemu, ki pretežno prepisuje iz obravnavane knjige!

Naj končno povem, zakaj sem si naložila to mukotržno delo, iskati v romanu poteze profesorja Klasinca in jih navajati dobesedno.

Prvič zato, ker se mi po prvem branju lik profesorja Klasinca nikakor ni hotel izrisati. V ozadje so mi ga potiskale druge pripovedne osebe, dogodki, Žagarjeve ljubezni ... Šele po

drugem branju z izpisovanjem podatkov o Klasincu je lik zaživel v meni.

In zakaj je to toliko pomembno, ko pa ima roman vendar toliko drugih možnih načinov predstavitev in toliko odlik, o katerih bi se splačalo pisati? Nekaj jih je navedel že Kolar sam, ko je po 48 letih s police svojega zasebnega arhiva potegnil delo v rokopisu in o njem ugotovil: »Besedilo deluje presenetljivo sveže in zgodba teče v napetem ritmu. Jezik je pogovorni, vendar knjižni, brez slengovskih banalnosti. Poustvarjena je ritmika govora, način pripovedi je dialoški, poln prekinitev, vrivkov, tudi zamolkov, tako da bralca priklene in ga miselno angažira. Osebe so prepričljive in ostanejo v spominu. Oblikovanost besedila je podobna detektivki, saj hlasta za zgodbo obeh glavnih junakov v stilu: 'Kaj se bo zgodilo potem?''«

Oznaka osebe, osmič

Primeru profesorja Klasinca sem se posebej posvetila zato, ker profesor Klasinc namreč ni kdorsibodi, je namreč, s Kolarjevimi besedami, njegova literarna upodobitev dr. Franca Sušnika: »Za literarni lik profesorja Klasinca sem našel motiv in literarno podstavo v osebnosti dr. Franca Sušnika ...« (str. 5) Na zavihku knjige pa je pomembno dopolnilo: »Spodbudo za roman je avtor našel v usodi dr. Franca Sušnika. Po njem ustvarjeni lik profesorja Klasinca nikakor ni identičen z njegovo osebnostjo in njegovim življenjem. Raziskovalno in literarno je skušal razumeti človeško držo klasično izobraženega intelektualca v času slovenskega totalitarizma.«

Oznaka osebe, devetič

Kakor koli, mene je *Primer profesorja Klasinca* živo prestavil v čas srednje šole, ko sem srečevala doktorja Sušnika. Mar me ni Klasinc povabil v svojo sobo v Študijski in me spoznal za hčer »Božankovega Lojzna«; mar ni bil Klasinc skupaj z nami na obletnici Poljane, ko smo recitirali njegove *Opomnje*, in mar ni Klasinc tisti, ki nam dijakom vsak dan prijazno odzdravlja med knjižnico in gimnazijo?

Meni je Klasinc Sušnik.

Helena Merkač

Prim. Drago Plešivčnik, dr. med., SUB MONTE JUNIPERI, Izpod Brinjeve gore v Slovenj Gradec WINDISCHGREZ

Z izjemo avtorjevega umetniško izoblikovanega podpisa sem prepisal celotno naslovno stran njegove knjige, za katero v katalognem zapisu na koncu knjige zveemo, da jo je v letu 2009 izdalo prevaljsko *Kulturno društvo Mohorjan*. Z *Mohorjanom* kraj pač hoče negovati spomin na delovanje *Mohorjeve družbe* na Prevaljah (1921–1927) po njenem žalostnem begu iz Celovca zaradi za Slovence izgubljenega koroškega plebiscita. Ob srednjeveški nemški obliki mestnega imena namesto mlajše Windischgraz pa lahko sklepamo, da med avtorjeve priljubljenosti sodi tudi zgodovina in ne le kraj, ki mu je posvetil vse svoje delovno življenje. Gre za pomembno obogatitev koroške knjižne bere, za katero ne bi mogel ravno trditi, da jo dodobra poznam, a vendarle menim, da na tej strani (nekdanje) meje prav obilna ni. Za letošnje leto imam poleg Plešivčnikove, bolj ko ne slučajno, pri roki le še tri: junijsko *Občina Mislinja – Pomembni dogodki in prve omembe krajev* Jožeta Potočnika, njen izdajatelj je začetnik naslova, zatem meseca julija Marka Košana *Slovenj Gradec ob 800-letnici rojstva sv. Elizabete Ogrske*, od leta 1251 krajevne zaščitnice, izdajatelj *MO SG* (na njen simpozijijski zbornik smo menda žal že pozabili, saj je že ta novotisk označen kot tak); obe sta skoraj enakega obsega okrog 35 strani velikosti A4, obe s številnimi slikami, odlično izdelanimi v naravnih barvah. Tretja knjiga, prav tako zbornik (183 strani), *Šola ob meji* je namenjena 200-letnici ustanove na Kapli, izdajatelj – kako pohvalno – spet pristojna občina, tokrat seveda Podvelka, je izšel avgusta; njen pisec je nekdanji ravnatelj Danilo Vranc, ravnatelj te šole pa je pred II. svetovno vojno bil tudi njegov oče Ernest.

Toliko ob že itak predolgem prvem odstavku pač mimogrede, da se spet izkaže: Kot ljudje tudi knjige ne morejo živeti same. Med tistimi, ki bodo v družbi številnih bralcev, je nedvomno Plešivčnikova. Natisnjena je v kvadratni obliki 22 cm in obsega uglednih 444 strani. Avtor jo pričinja z dvema uvodoma – s kratko *Zahvalo* spodbudnikom za

njen nastanek in tistim, ki so mu pri njenem nastajanju bili v pomoč. Drugi je vključen v začetni življenjepisni del pod naslovom *Pod Brinjevo goro* in nazorno uokvirja njegovo življenjsko pot od otroštva preko šolskih, vojnih in študijskih let do nastopa delovne dobe. Tu imamo poleg življenjepisa vrsto zgodb, polnih lepih opisov in številnih dogodkov, povzetih v povednih vmesnih naslovih. Toliko jih je, da bi si zaslužili lastno kazalo, kot bi tudi sicer kakšen osrednji pregled vsebine veliko prispeval k celostni preglednosti. Besedilo knjige vseskozi spet izredno smotno dopolnjujejo številni posnetki, največkrat s primernimi pripisi, ki le izjemoma kje vseeno manjkajo.

Naslednji poglavitni del knjige, naslovljen *Iz življenja in delovanja v Slovenj Gradcu*, na 80 straneh pripada razgovoru z vsestranskim kulturnikom Vinkom Ošlakom, prevaljskim sosedom in sodelavcem ob številnih priložnostih. Avtor mu je dal podnaslov *Intervju s prim. Dragom Plešivčnikom, dr. med. o njegovi poklicni in družbeno zavzeti poti*. Njun dosežek je odlični primer berljivosti, vseskozi bogat življenja in življenjskih modrosti.

Takšna je tudi naslovna misel 'Vsaka preteklost je bila nekoč sedanji trenutek in prihodnost ...', ki uvaja razdelek *Izbor besedil primarija Draga Plešivčnika*. Prvo je kar dobrodošla kronika *Bolnišnica Slovenj Gradec – Kratek zgodovinski pregled*. Prične jo letnica ustanovitve 1419 in konča *Srebrni častni znak Republike Slovenije* v avtorjevem zapisu iz leta 2006, vmes so seveda bistveni podatki o razvoju in rasti ustanove, ki jih pač krona obdobje več kot 50 Plešivčnikovih let. Sledijo njegovi govori na strokovnih srečanjih in kulturnih prireditvah in tudi ob osebnih praznikih sodelavcev in prijateljev – pravzaprav jih izbor zajema bolj malo, če upoštevamo, da gre za povsod cenjenega govornika tudi zaradi tega, ker vedno plemeniti slovensščino s svojo izbrano besedo. Med govore so vpleteni zapisi o srečanjih s papežem Janezom Pavlom II., Henryjem Moorom in Kurtom Waldheimom. Izbor se končuje z *Nagovorom ob odkritju spo-*

menika Jožetu Tisnikarju in zapisom Prijatelju Tonetu Turičniku v spomin. Marsikaj tega je fotografsko dopolnjeno v poglavju *Srečevanja*, s katerimi Plešivčnik sklene svoj ubesedeni avtorski delež. Na vrsti je razdelek *Sopotniki* z 21 prispevki drugih piscev, namenjenimi avtorju knjige in, kot se pač izkaže – tudi jubilantu osemdestletniku. Pričenjata jih njegova vnuka Tina in Andraž, s prevaljsko sosedskega vidika pa se spet vključuje Vinko Ošlak. Pridružujejo se jim sodelavci iz bolnišnice, med njimi Jurij Simoniti, Janez Gorjanc (2 x), Janez Lavre in Milan Razdevšek, in prijatelji, med njimi s priložnostnim kitičnim akrostihom Janko Messner (njegov prilastek je profesor, kar je ravenskemu poosvoboditvenemu dijaku in malo pred tem še mladoletnemu partizanu Plešivčniku tudi bil), Karel Pečko in someščan Jože Potočnik, pa še kdo od bolnikov ter župana, prevaljski dr. Matic Tasič in slovenjegraški Matjaž Zanoškar. Drugi so si za naziv izbrali kaj drugega, tako Mitja Šipek (koroški kulturni ustvarjalec), sorodnik Jože Lodrant (rojak), Mičo Mičovič (predsednik KUD SB).

Naslednji fotovstavek, vpeljan v pesniški obliki z verzom *Pride dragoceni čas upočasnitve*, je pisatelj namenil svoji družini in sebi. Najkasneje tu spoznavamo, da ima poleg strokovnega tudi nekaj ljubiteljskih delovnih področij, poklicno delo nadgrajuje z rezbarstvom, mozaiki in slikarstvom. Razdelek zaočkrožita skrajšana, a spoštovanje vzbujajoča rodovnika po očetovi (od leta 1530) in materini (od leta 1630) strani. Še najbolj sem sodi tudi njegova osebna kronika od rojstva 1929 do upokojitve 1998, a je postavljena v sklepno bibliografsko poglavje. Povzemimo kakšne najnujnejše mejnike: partizan 1944–45, brigadirski graditelj ravenske gimnazije 1948–49, kjer tudi maturira, diploma na medicinski fakulteti in prvi stik s slovenjegraško bolnišnico 1956, po vmesnih usposabljanjih specialist kirurgije 1963, in leto 1964, ko postane šef oddelka v Slovenjem Gradcu, kjer že leta 1969 dobi naziv primarij, leto zatem pa je imenovan za direktorja bolnišnice. Vmes so vseskozi obdobja kulturnega in družbenopolitičnega dela; bil je poslanec zvezne jugoslovanske in slovenske republiške skupščine ter zelo uspešen pobudnik in vodja velikih mednarodnih prireditev v našem mestu, pove-

zanih s čedalje prepoznavnejšo galerijsko dejavnostjo, ki tako poseže v vrh svetovne *Organizacije združenih narodov*, da ga ta leta 1989 počasti z nazivom *Mesto glasnik miru*.

Knjigo zaključuje že omenjena *Bibliografija prim. Draga Plešivčnika*. Marija Suhodolčan Dolenc jo je vzorno sestavila, kar velja toliko bolj, ker je vseh nič manj kakor 360 enot s tekočimi številkami razporedila v časovni okvir 60 let od 1948 do 2008 in znotraj tega v šest poglavij ter vsakega po abecednem redu. Takšno celoto je dodatno obogatila z zahtevno izbiro značilnih vsebinskih navedkov. Kako ji to uspeva, naj osvetlim z lastnim primerom pod številko 242, kjer vključuje moj spis v decembrskih *Odsevanjih* 1992 *Nova Pečkova monografija*: »Vodstvo večera je prevzel dr. Drago Plešivčnik ... V pesniškem jeziku je povzel občudovanje Uršlje gore, ki nam ga umetniško v sliki upodablja Karel Pečko«.

Prva tri poglavja zajemajo Plešivčnikove prispevke z njegovih delovnih področij zdravstva, kulture in družbenopolitične dejavnosti, četrto pa prinaša dvestoštevilčno množico sestavkov o njem oziroma skupnem delu od prvega v letu 1964, ki ga je napisal Ksaver Meško, do zadnjega v letu 2008 (Helena Vrunč). Največkrat gre za prispevke najbolj uveljavljenih koroških in splošno-slovenskih poročevalcev. Iz Plešivčnikove biografije je tudi razdelek *Priznanja in nagrade*, ki mu je treba prišteti še odlikovanja; vseh skupaj je 32 in večino jih sodi med najvišje v svojem razredu. Sklepno *Imensko kazalo* bi bilo že na prvi pogled razvidnejše s pojasnilom, da se številke nanašajo na bibliografsko razvrstitev, ne pa na običajno stran v knjigi.

Še kakšni nujni podatki s predzadnje strani: Uredniški odbor so sestavljali Marija Suhodolčan Dolenc, Margareta Jukič, Vinko Ošlak in Janez Gorjanc; prvi trije so opravili tudi izbor besedil in lektoriranje, za katerega velja, da skrbnega branja zlepa ne more biti preveč, kakor tudi, da skoraj ni mogoče odpraviti vseh napak. Fotografije so iz družinskega arhiva ali aparata Toma Jeseničnika. Vsem, ki so kar koli prispevali za lepo knjižno rojstvo, gre priznanje za njihov skupni dosežek.

Šmartno / SG, 1.–5. 10. 2009

Franček Lasbaher

STROKOVNO IZPOPOLNJEVANJE UČITELJSTVA V OKRAJNEM GLAVARSTVU SLOVENJ GRADEC

ESEJISTIKA

V zgodovini šolstva ima strokovno izpopolnjevanje samo navidez mlajšo tradicijo, saj je bilo zlasti preko stalnih oblik nadzora že vseskozi njen sestavni del. Pod naslovnim pojmom pa je v resnici zaživelo šele »po zaslugi« tretjega, torej zadnjega avstrijskega šolskega zakona iz leta 1869, ki je uvedel redno štiriletno poklicno izobraževanje na učiteljskih in spremljavo učiteljev na rednih strokovnih konferencah. Imeli so jih tako v domačem okolju (hišne oziroma šolske in občinske) kakor na okrajni in glavarski ravni. Zlasti slednje so navadno spremljale strokovne razstave, v katerih prav tako vidimo pomembne spodbude za šolsko delo, čeprav gre tu prvo mesto gotovo konferenčnemu usposabljanju. Prave dokumentacije o tem nimamo, vendar nedvomno še obstaja kje v odmaknjenih avstrijskih arhivih. Tako sem se moral opreti zlasti na drobce v sicer nepopolnih šolskih kronikah, še največ pa na protokol združene glavarske učiteljske konference leta 1903 v Slovenjem Gradcu.

Po upravnem zakonu iz leta 1848 je mestno okrajno glavarstvo imelo velik obseg treh političnih in šolskih okrajev: Radlje, Slovenj Gradec in Šoštanj. Z izjemo pripadajoče šolske občine Šentjanž pri Dravogradu v šolskem okraju Slovenj Gradec ni bilo posebnosti (Šentjanž je bil od Slovenjgradca ločen šele z ustanovitvijo velike občine Dravograd po II. svetovni vojni), radeljski šolski okraj pa je segal celo na Soboto na Golici (Sobot) in šoštanjski na Šentilj, Šmartno ob Paki in Vinsko Goro. Torej so bili, zlasti glede na takratne prometne razmere, posamezni kraji od glavarstva v Slovenjem Gradcu kar zelo oddaljeni.

Za strokovna srečanja v razmeroma majhnih šolskih občinah je v imenu glavarstva skrbelo okrajno učiteljsko društvo. V društvenem glasilu *Popotnik 1884* beremo, da je bilo tega leta takšno društvo ustanovljeno tudi v okraju Slovenj Gradec. Za predsednika je bil izvoljen Jožef Barle in za »denarničarja« Ivan Trobej, oba ugledna nadučitelja. Že na začetku so obravnavali izboljševanje pouka

oblikoslovja v zvezi z risanjem in naravoslovja ter domovinoslovja s pripadajočimi učnimi gradivi, med njimi tudi *Opis nekdanje provincije Windischgraz* starotrškega dekana Davorina Trstenjaka, ki se je v zgodovino slovenske kulture še najbolj zapisal leta 1872 kot ustanovitelj *Društva slovenskih pisateljev*. Isto učiteljsko društvo je konec stoletja učiteljem predlagalo študij novih »pedagogičnih knjig« in opozorilo na zahteve šolskega nadzorstva »z upeljavo absolventov učiteljsčnikov po nadučiteljih v šolsko praktičnost. Prisluhnilo so izkušnjam poklicnih tovarišev z novimi šolskim knjigami in bili povabljeni na prihodnje zborovanje, ki se bo vršilo s hospitacijo vred.«

Okrajnoglavarske konference so zborovale enkrat letno, običajno na prehodu iz starega v novo šolsko leto. Leta 1894 so obravnavali ocenjevanje učencev z vidika, kdaj njihovo znanje še zadošča za napredovanje in kako potegniti mejo z nezadostno oceno. Naslednje leto je spet bila glavna vsebina jezikovni pouk z vzporedno obravnavo besedila v nemščini in slovenščini. Slovenjegraška šola je pač bila utrakvistična (dvojezična) in takšna ali podobna snov je bila skoraj vsakoletno na dnevnem redu, tako tudi v letu 1900 skupaj s splošnim pomenom vaj in ponavljanja ter kako pri pouku računstva zagotoviti zadostno podlago za zahtevnejše računanje v višjih razredih in kako naj učitelj ravna, da bo dosegel lepo in čednostno obnašanje pri učencih tudi zunaj šole.

Vse to se bere kar primerljivo celo s šolsko današnjostjo. Takšen vtis nam bo še utrdilo leto 1903 z gradivom *Protokoll über die vereinigte Bezirkslehrerkonferenz der Schul-Bezirke Mahrenberg, Schönstein und Windischgraz am 29. August 1903, abgehalten zu Windischgraz* ali po slovensko *Zapisnik o združeni okrajni učiteljski konferenci šolskih okrajev Radlje (= Marenberg do 1952), Šoštanj in Slovenj Gradec, opravljene 29. 8. 1903*. Čeprav so v vseh treh okrajih prevladovali slovenski učitelji in še bolj učenci, je zapisnik samoumevno nemški, torej v obveznem prvem držav-

nem jeziku cesarstva. Napisan je izredno vestno in podrobno, saj je objavljen v knjižici na 36 straneh, natisnjeni v knjigotiskarni Slovenj Gradec. Pod naslovom je najprej napisan predsedujoči glavarski šolski nadzornik gospod Alois Schechel, za njim pa vsi prisotni. Že s tem dobimo dragocene podatke: koliko šol in učiteljev je v okraju in na posamezni šoli ter kakšna je njihova usposobljenost, glede katere so se delili na stalne in začasne, ki še niso opravili državnega izpita, ter učiteljice ročnih del (Arbeitslehrerin) kot manj izobražene učiteljice.

a) Šolski okraj Slovenj Gradec: V tem letu se je do takrat enotna mestna utrakvistična šola zaradi že dolgotrajnih zahtev mestnih Nemcev končno razdelila v nemško z nazivom *Slovenj Gradec Mesto* in v slovensko z nazivom *Slovenj Gradec Okolica*. Prva se je vselila v novozgrajeno mestno šolsko stavbo (v prenovljeni in povečani sedaj domuje gimnazija), druga je ostala v prejšnjih prostorih v graščini, ki so jo Slovenci morali odkupiti. Od vsega 23 učiteljev na 11 šolah jih je bilo 21 stalnih ter dva začasna; učiteljic je bilo samo 6.

b) Šolski okraj Radlje: Imeli so 14 šol in 32 učiteljev, med njimi 8 žensk. Stalnih je bilo 28 ter po dva nadomestna in začasna učitelja.

c) Šolski okraj Šoštanj: Na 10 šolah je delovalo 25 učiteljev, od teh 8 žensk; stalno nameščeni so bili vsi.

Povzetek nam pove, da je bilo v vsem glavarsstvu skupno 80 učnih moči; učiteljic so imeli 22 ali 27,5 % oziroma v tistem času kar zadovoljiva dobra četrtina. Če štejemo, da so bili vsi stalno nameščeni učitelji tudi ustrezno usposobljeni, jih imamo 74 ali celo za današnje čase visok delež 92,5 %. Od vsega učiteljstva so bili odsotni samo štirje, vsi upravičeno iz bolezenskih razlogov.

Dnevni red je vseboval sedem točk:

Otvoritev konference. Imenovanje predsednikovega namestnika. Izvolitev dveh zapisnikarjev

Seznanitev z dospelimi odloki

Sporočila in predlogi predsedujočega

Referat A): Kakšen naj bo pouk spisja na višji stopnji ljudske šole, da vodi učence k željeni samostojnosti in da bo zmožni izpol-

njevati zahteve vsakdanjega življenja? Pri obravnavi te točke sodeluje šest gospodov referentov.

Referat B): Kako naj šola vzgaja k varčnosti? Sodelujejo štirje gospodje referenti in dve gospodični referentki.

Referat C): Kako naj na podeželskih šolah poteka praktičen pouk v ženskih ročnih delih. Sodeluje šest gospodičen referentk.

Poročanje: a) O stanju in uporabi okrajne učiteljske knjižnice v prejšnjem šolskem letu in zahtevkih po novih knjigah. Referenti so gospodje načelniki posameznih knjižnic.

b) O stanju in velikosti šolskih vrtov v šolskem letu 1902/3. Sodelujejo 3 referenti. Vsa poročila je potrebno pripraviti v čistopisu.

6. Morebitne volitve

7. Samostojni predlogi, ki jih je predhodno prijaviti predsedniku

Konferenca je bila sklicana za točno ob 9. uri v učilnici okoljske, torej slovenske šole v graščini. Referenti so morali zasnove prispevkov oddati predsedniku še pred pričetkom konference. Sklepna pripomba: Velečastni gospodje veroučitelji ter pomožni učitelji in učiteljice ročnih del se za udeležbo odločajo sami, ker jih odredba ne zavezuje.

Predsednik ob 9. uri prične konferenco z naslednjim razmeroma kratkim nagovorom: »Spoštovani člani konference! Kakor vsako leto smo se tudi danes zbrali, da se posvetujemo o šolskih zadevah. Zatorej vas pristrčno pozdravljam in vam izrekam dobrodošlico. Preden preidemo k delu, mi najprej dovolite spregovoriti nekaj besed.« Pove še, da je za njimi spet eno šolsko leto naporenega dela in prizadevanj. Znano je, da je učiteljska služba trnja polna in težavna. Če že kateri stan potrebuje idealizem in navdušenost, je to v prvi vrsti učiteljski, a je njegovo življenje polno razočaranj in vsakojakih grenkob. Še vedno namreč ne uživa tistega ugleda in veljave, do katerih je s svojim poslanstvom resnično upravičen. Edino zagotovilo zanj je vedno in povsod vestno izpolnjevanje dolžnosti. Ne sme se pozabiti, da so vzgojitelji ljudstva, ki jim starši in država zaupata svoje najdražje bodoče državljane. Pred očmi naj bodo besede: »Bolj kot z besedo učitelj vzgaja s celotno svojo osebnostjo in

značajem«. Nagovor se končuje s počastitvi-
jo cesarja Franca Jožefa I., zaslužnega tudi
za vrsto šolskih zakonov, kar navzočič navdu-
šeno potrdijo s klici »Hoch« in »Živio«. Za
predsednikovega namestnika je bil imeno-
van Franz Vrečko, nadučitelj okoljske šole,
za dva zapisnikarja pa Martin Runovec in
Bartlmä (Jernej) Pavlič. Temu delu je prisot-
voval tudi okrajni glavar Anton Čapek in
bil počaščen za svojo naklonjenost šolstvu,
za kar se je predsedujočemu zahvalil in zbo-
rovanju zaželel najlepši uspeh ter z vidnim
zanimanjem še nekaj časa ostal med njimi.
Tu prvič opažamo upoštevanje slovenskega
pravopisa.

Seznanitev z različnimi odloki. Potekala
je z Vrečkovo pomočjo; obravnavati je bilo
potrebno množico 36 predpisov. Deželni
šolski svet Gradec - za Mežiško dolino
je bil pristojen celovški in za dravograjski
del tisti v Volšperku - jim jih je dostavil
celo 34 (le ostala dva Krajevni šolski svet
Slovenj Gradec), seveda jih bomo tu nave-
dli le nekaj: za ljudskošolske učitelje jeclja-
vih otrok bo tečaj na Dunaju, prepoveduje
se vpeljava šolskih apotek, izvedba ustre-
znih ukrepov proti širjenju jetike z opozori-
lom, da je spis na voljo tudi v slovenščini,
v učiteljski delovni list se vnese podatek o
zadržanju izven službe, priporočilo knjige
Mladina o varstvu rastlin, nakup higijenskih
pljuvalnikov, merila za dodelitev »ubožnih
knjig = Armenbücher«, torej brezplačnih
učbenikov revnim učencem, plačni dodatek
za prizadevno izvajanje cerkvene glasbe,
predpisane ocene za prehod v višji razred
na obveznih, to je ljudskih in meščanskih
šolah, čebelarska šola na osrednji avstrijski
čebelarski zvezi, tečaj za deški pouk ročnih
del, prepovedan šolski nakup nekaterih knjig
za knjižnico; od okrajnega šolskega sveta pa
navodilo učiteljem za vsakoletno predložitev
poročila o vseh dohodkih ter za obravnavo
neopravičenih izostankov učencev.

Sporočila in predlogi predsednika. Gre
za daleč najboljše del na 19 straneh;
prične se z zadovoljstvom, da je stanje šol
nasplošno zadovoljivo in da je skoraj na vseh
opazen znaten napredek v uspešnosti pouka.
Vsekakor nanj kakor tudi na šolski obisk
močno vplivajo nalezljive bolezni in vre-
menske neprilike. Vsi izostanki se naj spro-

ti obravnavajo in vpisujejo z upoštevanjem
mnenja krajnega šolskega sveta ter poro-
čanjem okrajnemu svetu najkasneje do 5. v
meseču.

Uradni spisi so na večini šol v redu,
vendar je pri vseh - dnevniku, tedniku in
redovalnici vključno z oceno o napredova-
nju dosledno upoštevati uradni rok glede na
posamezno četrtletje in jih pisati s črnilom v
določeni barvi. Datum izstopa ob izpolnitvi
osemletne šolske obveznosti se ravna točno
po rojstnem dnevu. Obravnavana učna snov
se piše v tednik točno po predmetih vklju-
čno z oceno uvežbanosti. Vpis vseh učencev
opravi šolski vodja pred vsakoletnim pri-
četkom pouka osebno z obiskom na domu.
Vsi učenci ob četrtletju prejmejo poročilo
za starše. Šolska kronika se prav tako piše
skladno z navodili v odloku deželnega sveta.
Urniki mora biti napisan pregledno in izobe-
šen ob tabli; med šolskim letom se ga lahko
spreminja le s soglasjem nadzornika.

Šolski red terja, da je učitelj v razredu
vsaj četrt ure pred poukom. Otroci naj pri-
hajajo pravočasno, snažno oblečeni, umiti in
počesani. Vsako tekanje in vpitje pred stav-
bo in v njej je prepovedano, za red je sood-
govoren vsak član učiteljskega zbora. Šiljenje
pisal in še manj uživanje hrane med poukom
ni dovoljeno. Učenci sedijo v klopih mirno
in rednih vrstah, podpiranje glave z rokami
ni dovoljeno. Klicani učenec takoj vstane
in mirno odgovarja oziroma izpolnjuje uči-
teljeve ukaze. Odgovarjajo glasno, prišepet-
avanje je strogo prepovedano. Kljubovanja
in podobnih nevednosti je otroke odvaditi,
nobeden svojega mesta ne sme zapustiti brez
dovoljenja. Zaradi nepravilnih odgovorov se
jih naj ne obravnava pretrdo, da ne postane-
jo preveč zmedeni ali celo uporni. Proti
odkriti hudobnosti, laganju, nerednosti in
nesramnosti se je boriti z vsemi zakonitimi
sredstvi, vendar se telesna kazen v nobenem
primeru ne sme uporabiti. Vsako poškodbo
prostorov in opreme morajo poravnati starši.
Pri vzdrževanju reda in čistoče učitelj sode-
luje z vsakotedenskim razrednim rediteljem.
Učitelji nadzorujejo učence tudi zunaj šole,
učenci pa so jih povsod dolžni spoštljivo
pozdravljati kakor tudi vse druge odrasle.
Veseljačenje, popivanje, kajenje in demon-
striranje je učencem najstrožje prepovedano.

Pouk se pričinja in končuje s skupno molitvijo. Vsi učenci so se pod nadzorom učiteljev dolžni udeleževati vseh verskih obveznosti in še zlasti obeh tedenskih šolskih maš.

Učitelj se naj odlikuje s pridnostjo, delavnostjo, varčnostjo in poštenjem. Svojo stroko je dolžan nenehno izpopolnjevati in se v ta namen posluževati tudi okrajne učiteljske knjižnice; pripravlja se tako snovno kot metodično, v razred nepripravljen sploh ne sme. – Nadzornik je podobnih opozoril in navodil torej imel celo množico, kar kaže, da jih z učiteljstvom že dolgo ni obravnaval, iz lastnih opažanj pa zaznava takšno nujnost. Sklepni del je namenil posameznim učnim predmetom, še največ jezikovnemu pouku s priporočilom za pogostejše glasno skupno branje. Za slovenščino svetuje knjižico = Büchlein »Pravopis von Levec« – ne pozabimo, da še vedno uradujemo v nemščini. Spisovni zvezki morajo biti čisti in urejeni – ravno ti so pravi obraz šole. Šolski vrt naj kaže skrbnega nadučitelja – plevela ne sme biti ne na gredah ne v sadovnjaku. In zaključek: »Vse naše delo naj služi resničnemu napredku mladih, prava vzgoja pa je v današnjih razmerah potrebnejša kot kdaj prej.«

Končno so bili na vrsti napovedani referati; obravnavani in sprejeti so bili s soglasnim odobravanjem. Za ocenjevalni spis s čistopisom se na višji stopnji določi tri učne ure. Ob domišljijem je gojiti tudi poslov-

no spisje. Z vso pozornostjo sta bila sprejeta tudi referata o vzgoji k varčnosti in o pouku ročnih del. Za glavarsko učiteljsko knjižnico je poročevalec povedal, da se je v minulem letu obogatila za 19 novih knjig (med njimi ni nobene slovenske), tako da jih je v njej že 245 in 46 brošur. Šolske knjižnice so prav tako v vseh treh okrajih, ki so se tudi povečale za okrog 10 nemških novosti. Poročila so tako natančna, da vsebujejo celo podatke o skupni izposoji s posameznih šol.

Iz vseh okrajev so izvolili po štiri nove člane stalnega šolskega odbora. Ugodili so predlogu šoštanjskega odbora, da z novim šolskim letom uvedejo Schreiner – Bezjakova Slovensko jezikovno vadnico za tesno združeni pouk v slovnici, pravopisju in spisju.

Ob koncu se je predsedujoči A. Schechel vsem zahvalil za odlično sodelovanje, ki bo nedvomno pripomoglo k temu, da bo konferenca v novem šolskem letu pomemben prispevek k uspešnosti šolstva v celem glavarstvu. Nadučitelj Franz Vrečko se je gospodu predsedniku v imenu vseh zahvalil za odlično in taktično popolno vodstvo konference, ki so jo sklenili ob 16. uri. Njen sestavni del je bilo še skupno kosilo v mestnem hotelu.

Prevajal in spisal, Šmartno / SG,
druga polovica septembra 2009

Franček Lasbafer

Pino Poggi, Poletna muzejska noč, 20. 6. 2009

Vladimir Wakounig: Der heimliche Lehrplan der Minderheitenbildung / Skrivni učni načrt manjšinskega izobraževanja. Podnaslov: Die zweisprachige Schule in Kärnten / Dvojezična šola na Koroškem. Založba Drava, Klagenfurt / Celovec 2008

Naslovni del (in še kaj) sem prevedel sam, saj je celotna knjiga z obsegom 380 strani velikosti 21 x 15 cm z izjemo nekaj slovenskih vrstic napisana v nemščini. Zanj sem zvedel po naključju in sem si jo šel kupit v *Dravino* knjigarno sredi Celovca, nenavadno pa je, da ji založba ni pripisala svojega urednika. Gre za veliko znanstveno delo, ki sem se ga lotil z zavestjo, naj se z njim vsekakor seznanijo tudi slovenska javnost, tako ali tako pa ga je nujno prevesti v naš jezik. Njen ustvarjalec je visokošolski učitelj na celovški univerzi, kjer je tudi sam diplomiral najprej s študijem bogoslovja in za tem nekaj let služboval kot duhovnik v krški (celovski) škofiji. Ob tem si je pridobil še diplomu iz zgodovine ter narodopisja in na tej osnovi v Celovcu doktoriral, kar ga je usposobilo tudi za sodelovanje z manjšinskimi znanstvenimi ustanovami, a nikakor ne samo z njihovimi. Teh nekaj podatkov sem nabral pod zadevnim geslom v ES 14, saj jih sam ni zapisal nič niti na platnicah svoje knjige, v enciklopediji pa preberemo še, da je vsestranski kulturniški in družbeni delavec. Knjiga me je pritegnila, ker sem za svoje *Slovensko-avstrijske šolske vzporednice* (2002), ki jih v veliki meri prav tako namenjam dvojezičnemu šolstvu, moral proučiti precej avstrijskošolskega zgodovinopisja, vsaj delno celo s pomočjo istih virov.

Naj takoj razkrijem nekoliko zagoneten glavni naslov *Skrivni* (ali *tajni*) *učni načrt ...*, ker nas z njim pisec takoj opozori na nedostojno ravnanje, najbrž niti ne zgolj po njenem prepričanju, visoko kulturne in vzorno demokratične avstrijske države, ki se v odnosu do svoje slovenske manjšine obnaša poniglavo in celo sramotno, saj ji preko svoje deželne in gotovo še bolj preko občinske oblasti nenehno vsiljuje takšno šolo, ki naj Slovence s poniževalnim brezobzirnim ponemčevanjem čimprej raz - narodi. Ker pač ni predstavljivo kaj takega objaviti v uradnem učnem načrtu, je treba zatiranje Slovencev bolj ali manj prikrito uveljavljati že takrat, ko so zaradi mladosti še najbolj občutljivi, torej v šoli, kjer ima »domovini zvesto« učiteljstvo s primernim ravnanjem za kaj takega več kot dovolj možnosti. To pač gre toliko lažje, ker dvojezična - Wakounig jo pogosto ustrezno enači s slovensko - šola tako ali tako največkrat deluje v Slovencem sovražnem večinskem krajevnem okolju, ki to manjvredno ljudstvo z »dobrohotnim« potujčevanjem vendarle hoče dvigniti na višjo raven.

Žal je takšnih zgodb na avstrijskem Koroškem še vedno v izobilju; enako dobro jih poznamo iz skorajda turobnih spisov Janka Messnerja in Franca Kukovico, ki pa ju v izjemno bogatem seznamu uporabljene književnosti (skoraj 340 virov!) žal ne najdemo. Ob tem ima Kukovica objavljene kar štiri knjige, ki se nekako ujemajo z Wakounigovim delom: učbenik za

4. razred *Moja dežela* (1994), *Vrednotenje naroda* (2000) (zbornik, v katerega je urednik prav tako uvrstil 7 preslikanih Wakounigovih člankov, poprej objavljenih v koroškem slovenskem tisku, sicer pa mora z njim dokazovati, da gre v največji meri za podcenjevalno ne/vrednotenje Slovencev in slovenstva), *Dvojezična ljudska šola na Koroškem od začetka do danes* (2002) ter *Pričevanja učiteljstva - Dvojezične ljudske šole na Koroškem po letu 1945* (2004). A ta dva avtorja se izhodiščno razlikujeta pač zaradi izrecno znanstvene naravnosti prvega in praktično učiteljske vsakdanjosti drugega, ki se je sicer v 80-tih letih neverjetno pokončno bojeval za uveljavitev dvojezičnosti na šoli v Žitari vasi in svoj boj nazadnje dobil s pravdo na avstrijskem zveznem ustavnem sodišču.

V uvodnem delu knjige Vladimir Wakounig s pomočjo osvetlitvenih vprašanj pojasni tudi, da koroška šolska politika ravno s skrivnim učnim načrtom pritiska na manjšino zlasti z namenom, da slovensko narodnost dokončno potisne na obrobje državljanske nepomembnosti, ki se je lahko reši edino z osvojitvijo nemškega jezika in z odpovedjo slovenski kulturi. V nadaljevanju utemelji zgradbo knjige s šestimi poglavji in gornjo misel v prvem poglavju podrobneje razčleni. V drugem poglavju išče pot za odpravo ustaljenih nasprotujočih narodnih front med večino in manjšino, vsiljenih prav z nerazumno politiko večinskega naroda, in z vzpostavitev družbenih razmer, ki naj vodijo v medsebojno pomiritev in priznavanje. Znanstveno utemeljitev predstavlja v tretjem poglavju z razlago teoretično analitičnega okvira ob sporu, ki se vleče vse od zakonske uvedbe dvojezične učne oblike leta 1867, to pa je tako prav zaradi težnje večine, da proti manjšini že v šoli prične uveljavljati oblastno moč. Sem sodi še utrjevanje slabšalne zavesti, da manjšinska pripadnost posamezniku itak prinaša zgolj škodo, ki jo neizogibno doživi že s tem, da te pripadnosti zunaj svojega najožjega izvornega okolja nikakor ne more več živeti. Kako pritlehni so nemškona-

cionalni »razlogi« proti dvojezičnemu šolstvu, prepričljivo kaže Wakounigov spisek trditev, od katerih tu vključujem navedke, da je takšna šola vsiljena od Britancev, ogroža enotnost Koroške, je partizanska, slovenizira Koroško, zapostavlja koroške nemške otroke, z manjšimi oddelki prilivigira slovenske učitelje, sploh ni prava šola, z dvojezičnostjo je stalno deželno jabolko spora.

V avtorjevem okvirnem razglabljanju smo tudi v četrtem poglavju z naslovom *Načini metodičnega pristopa*, kjer je razvidno, da si je največ podatkov pridobil s kakovostnimi raziskovalnimi intervjuji, med katerimi so tudi tisti s slovenskimi vodilnimi izobraženci in vodstvenimi delavci, kar pomeni, da je znanstveni dejavnik dopolnil še s političnim. Sistemsko si je pri tem delu pomagal z lastnim priročnim »raziskovalnim dnevnikom« (*»Forschungstagebuch«*).

S 175 stranmi je osrednji in poglavitni peti del študije, naslovljen *Prizorišča in tvorci manjšinske šolske zgodovine* in vsebuje vse potankosti tega pogosto tako žalostnega dogajanja. Soočamo se z vso neverjetno nasilnostjo nacionalistične večine z nedeljeno podporo deželne in krajevnih oblasti z viškom v »vojni za krajevne oznake« (*»Ortstafelkrieg«*) leta 1972, ki je z neizogibno vpletenostjo krajevnih ustanov nujno vplivala na vzdušje in delo v šoli – toliko bolj, ker je ponovno zasejala zavračanje nepristranskih odločb ustavnega sodišča. Wakounig tu svari pred poenostavljeno neposredno povezavo s šolstvom, saj slednje pomeni neprimerno več, ker veliko bolj sooblikuje življenjsko usodo kakor prostaški politični izbruh vladajoče večinske strani, pri kateri pač ni sledu o v svetu že zdavnaj prevladujoči večkulturnosti sobivanja. Nekoliko manj izdelani sklepni šesti del *Vizije in možnosti za dvo- in večjezično šolstvo* izenačuje odpravo zahtevane prijave za dvojezično šolo s pravico do izobraževanja vseh in se končuje s prizadevanjem za bodočo odpravo mitologizacije obstoječih jezikov tudi na Koroškem. Vsa poglavja odlikuje zelo pregledna členovitost, ki jo izkazuje zanimiv podatek, da je celotna vsebina razporejena v množico 61 posebej naslovljenih enot oziroma podpoglavij.

Stvarnih primerov s posameznih šol je v razpravi dejansko malo. Pri osnovnih šolah je izjema le Železna Kapla, še večja pa podrobneje obravnavana *Zvezna gimnazija za Slovence* z njeno posebno vlogo vse od ustanovitve v Celovcu leta 1957. Preprečila je namreč tudi marsikje že prevladujoče oviranje slovenskih dijakov na poti do mature in s tem do visokošolskega izobraževanja, po drugi strani pa v nemško nacionalističnih organizacijah še zaostri la protislovensko gonjo. Avgusta 1984 so na Koroškem celo izvedle izsiljeni referendum proti dvojezičnemu šolstvu, toda

udeležilo se ga je komaj 8,9 % volilnih upravičencev, kar je bil za njegove podpihovalce dejansko nepričakovano hud poraz. Hkrati pa je s pomočjo demokratičnih vseavstrijskih prizadevanj močno naraščala podpora šolski dvojezičnosti in koroškimi Slovencem – in ne le ta, marveč tudi vpis v dvojezično šolstvo tako na obvezni kakor srednješolski (podatek upošteva samo gimnazijo, žal pa ne tudi slovenskih strokovnih srednjih šol) izobraževalni stopnji. Wakounigova preglednica to dokazuje zlasti za natančno obravnavano obdobje od leta 1960 do 2007, ki za razredno stopnjo (to je ljudsko šolo) izkazuje zvišanje od 17,3 % na 40,5 %. Študija ta podatek raziskovalno potrjuje z že znanim dejstvom, da v dvojezične šole svoje otroke vpisuje čedalje več staršev, ki doma slovenščine sploh ne govorijo več. Škoda le, da preglednica ne vključuje tudi števila ukinjenih dvojezičnih šol, kar je pač neizogibna posledica zmanjševanja poseljenosti zlasti na višjih hribovitih in gorskih predelih ne le avstrijske Koroške, ker se to dogaja tudi na naši strani šengenske meje. V zvezi z gimnazijo omenimo še, da si je ugled in vpis dodatno povečala s Kugyjevim razredi, ki dijakom dajejo možnost učenja treh tujih jezikov, in s svojo evropsko usmerjenostjo celo pritegujejo dijake iz sosednjih dežel.

Dr. Vladimir Wakounig nas je oskrbel s pomembno knjigo, za katero bi lahko navedel samo še, da v njej pogrešam v takšnih delih skorajda običajna abecedna seznama vključenih krajev in oseb. No, pa še vlogo prekomejnega medšolskega sodelovanja, ki sva ga s Francem Kukovico prizadevno podpirala ravno za osnovne šole, saj imajo z izmenjavo učencev veliko možnosti, da učencem dvojezičnih šol utrjujejo govorne spretnosti v slovenščini. Morda bi bila dobrodošla vsaj malo večja naslonitev na veliko *Zgodovino avstrijskega šolstva* Helmuta Engelbrechta, v kateri nepristransko izraža prepričanje, da zatiralstvo vsiljevanje nemškega jezika na škodo materinega slovenskim učencem povzroča duševno škodo. Pa vendar Wakounigovo delo pomembno dokazuje, da so doslej spodleteli vsi poskusi povsem zatreti koroško slovenstvo, in nam daje dovolj upanja, da bo tako tudi ostalo.

Recenzija Wakounigovega dela je bila objavljena v avstrijskem pedagoškem glasilu *Erziehung und Unterricht / Vzgoja in poučevanje* 9-10/2008, str. 820–824; napisal jo je univerzitetni učitelj Richard Olechovski, ki knjigo ocenjuje izredno spodbudno.

Šmartno pri Slovenjem Gradcu,
prva polovica septembra 2009

Franček Lasbaher

»Zagledal sem se v svet, zapri oči, od sramu zadet.«

SEDEMDESET LET PINA POGGIJA

Ambiciozni mednarodni načrti vključitve v aktualne umetnostne tokove so *Koroško galerijo likovnih umetnosti* oziroma tedanji *Umetnostni paviljon* sredi šestdesetih let preteklega stoletja vizionarsko, bržkone pa tudi intuitivno, z neverjetno pronicljivim občutkom za stanje stvari, tako rekoč čez noč vpisali na zemljevid mednarodne likovne scene, kjer so se humanistične intelektualne elite tesno povezale z avantgardnim snovanjem na različnih umetnostnih področjih, duh pozitivne utopije pa je dve desetletji po somraku druge svetovne vojne znova našel vrednote, ki so zmogle mobilizirati ideje revolucionarnega spreminjanja družbe. Levičarska misel, ki je obvladovala razumniške krožke na zahodu Evrope, se je tedaj dokončno oddaljila od rigidne sovjetske doktrine in se obrnila k problemom lastnega okolja: k razbijanju malo-meščanskih predsodkov, kritiki potrošniške

družbe, k afirmiranju spolne enakosti in popularne kulture kot emblemu upora proti elitizmu. S težko železno zaveso razdeljena Evropa je mimo uradne politike strateških interesov velikih držav in groženj z jedrskim orožjem iskala alternativne poti medsebojnega zblíževanja, paradigmatičen most med obema pa je bila, bolj kot si to danes znamo predstavljati in priznati, Jugoslavija, v obeh obeh, tako ponižanega Vzhodnoevropejca, vpetega v prisilni jopič komunistične kolektivistične uravnalovke, kot tudi Zahodnjaka, utrujenega od (pre)hitrega tempa liberalnega kapitalizma, nekakšna romantična dežela z iskrenim projektom iskanja socialne pravičnosti. Prav nič nenavadno ni bilo torej, da so organizatorji na prvo veliko mednarodno razstavo *Mir, humanost in prijateljstvo med narodi* pod pokroviteljstvom generalnega sekretarja OZN U Thanta iz Burme leta 1966, v času,

PRILOGA

ko je tudi svetovna organizacija še uživala ustrezno spoštovanje, v majhni, neznani in provincialno odmaknjeni Slovenj Gradec, daleč od križišč evropskih kulturnih poti, privabili tolikšno število najiminitnejših umetnikov tiste dobe. In v naslednjih letih, vse do sredine osemdesetih, ko so začele nezaustavljivo plesneti kulise Potemkinovih vasi »socializma s človeškim obrazom«, z nepremišljenim terorističnim nasiljem Rdečih brigad in nemške RAF pa so si tudi zahodnjaške levičarske utopije oškropile lice z blatom in se zvrnile v obcestni jarek, od koder niso več našle poti, so angažirane teme likovnih manifestacij v mestece ob Mislinji še privabile velika imena avantgardne, družbeno angažirane umetnosti. Kdo denimo ve, da se je leta 1975 brez povabila organizatorjev, samoiniciativno in na svoje stroške, zgolj zaradi informacije o slovenjgraški manifestaciji, ki jo je prebral v neki mednarodni likovni reviji, v Pečkovi pisarni znašel Daniel Buren, eden izmed najbolj izpostavljenih akterjev evropske konceptualne umetnosti, in izpeljal provokativno intervencijo v javnem prostoru ter z zapisanim manifestom ob državne razstave na mestni Glavni trg na enakem drogu in v enakem formatu izobesil še svojo lastno, osebno zastavo? Vrsta mednarodno uveljavljenih umetnikov, ki so z Galerijo in Slovenj Gradcem povezani do današnjih dni, je zelo dolga, in vsaka od zgodb medsebojnega oplajanja je drugačna in posebna, a ena je morda še posebej dragocena: tista, ki jo z dejavno interakcijo več kot štirideset let izpisujeta Slovenj Gradec in italijanski umetniški samohodec Pino Poggi.

V obljubljeni deželi Jugoslaviji, natančneje Sloveniji, se je mladi družbeno angažirani kipar, ki je še kot najstnik v rodni Genovi prepeval kantavtorske protestne pesmi, znašel leta 1965. Edina prtljaga je bil list papirja z izpisanim manifestom ARTE UTILE, ki je postal temeljno izhodišče za njegovo značilno življenje na način umetnosti in umetniško prakso, tesno povezano z vsakdanjim življenjem.

MANIFEST ARTE UTILE I

V preteklosti je imela umetnost cilj: v gledalcu vzbuditi določene občutke.

V preteklosti je imela umetnost namen: publiki je hotela nekaj povedati, nagovoriti je hotela posameznika.

Umetnost je bila v preteklosti umetnost posameznika za posameznike.

AVANTGARDE UTILE (AU) hoče, nasprotno, pomagati povprečnemu človeku pri razumevanju resničnih problemov življenja.

AU razkriva nasprotja in pomaga pri njihovem reševanju.

AU se ukvarja s stvarnostjo tukaj in zdaj, saj ta povzroča probleme, ki nas vse zadevajo.

AU ni omejena na prostore univerz in akademij, kjer vedno enaki, majhni krogi intelektualcev s svojim govorčenjem krotovičijo celoto.

AU še posebej učinkovito deluje izven muzejev, galerij in gledališč, ki jih, kar vemo že dolgo, monopolizirajo izbrani deli družbe. Družba te vrste je utrujena in zastarela.

AU torej obstaja z ljudmi za ljudi na javnih mestih, v nakupovalnih centrih, kot ulično gledališče.

AU sama na sebi nima vrednosti. Dragocenost AU leži v njenem posebnem prispevku za oblikovanje nove družbe. AU bo dinamično iskala in razvijala nove dinamične oblike.

Za »utilista« to pomeni kontinuirano osvobajanje od zastarelega mišljenja in delovanja. Boj za materialno eksistenco je združen z bojem za nove pogoje družbene eksistence. V tem boju se »utilist« povezuje z vsemi, ki si prizadevajo za družbeni napredek.

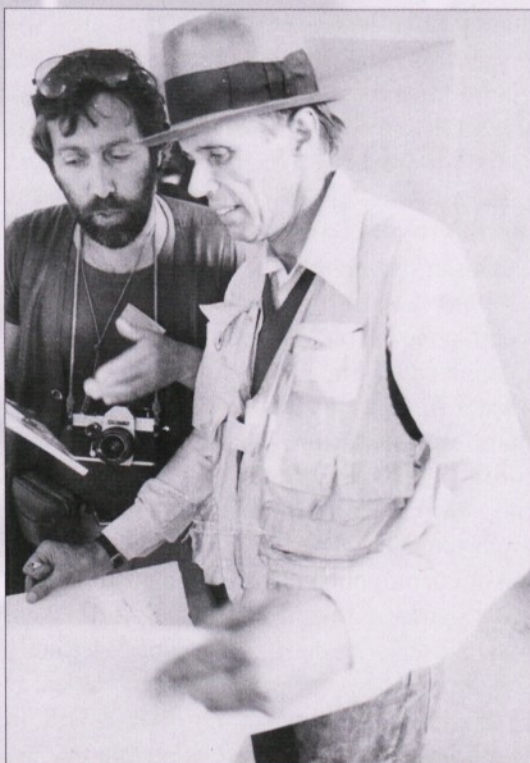
AU umetniško delo ohranja svoj družbeni pomen samo toliko časa, dokler ga družba prepozna kot možnost rešitve problema. Ko je problem rešen, AU delo nima več pravice obstajati. Ostane kot dokument.

AU umetniško delo je naprodaj. Ko postane objekt špekulacije in trženja, v celoti izgubi svojo »utilite« vrednost, ali drugače: postane komercialni produkt kot vsak drugi.

1965

S Slavkom Tihcem, kasnejšim imenitnim profesorjem na ljubljanski *Akademiji* in morda najbolj konsistentnim slovenskim modernističnim kiparjem, si je delil atelje v Mariboru, a intimna vez s Slovenjgradčanko Tanjo (poročila sta se 1966. leta) ga je prav v trenutku rojevanja slovenjgraške likovne manifestacije, ki je trasirala kasnejšo programsko usmeritev galerije, pripeljala na ženin dom v Meškovo ulico, ki je ostala družinski azil do današnjih dni. Vzdušje Pečkovega kroga je bilo dobesedno pisano na Poggijevo kožo, zato je tesne kontakte ohranil tudi po preselitvi celotne družine v Nemčijo, najprej v Frankfurt in nato v Regensburg, z umetniško bazo v krogu alternativne Münchenske likovne avantgarde, ki se je v povezavi s skupino naprednih likovnih kritikov navezala na koncepte razvijanja humanističnih nastavkov družbeno angažiranih umetniških praks, socialne filozofije in antropozofije ter z utemeljiteljem novega socialno kritičnega »razširjenega polja umetnosti« *Josephom Beuysom zagovarjala kreativno vlogo sodelovanja vseh segmentov družbe pri oblikovanju družbe in politike. Poggijeva kariera je zaznamovana s strastnimi, včasih provokativnimi in pikrimi javnimi debatami, bodisi z javnimi soočenji na javnih tribunah, okroglih mizah in celo neposredno na ulici, ali pa z manifesti, izjavami, angažirano poezijo. Predava o onesnaževanju okolja in ekologiji, leta 1971 izpelje odmevno akcijo v Münchenskih urbanih ambientih *Drevesa ne smemo posekati*, oblikuje strešne terase in vrtove v domači Genovi, izdeluje osnutke in načrte za otroška igrišča kot oaze neomadeževane, razprte in osvobodjene domišljije. Največje priznanje na mednarodni umetniški sceni doživi leta 1977, ko predstavijo njegovo delo v posebni sekciji najprestižnejše likovne prireditve *Documenta 6* v Kasslu.*

Za Slovenj Gradec je Poggi leta 1969 izdelal monumentalno skulpturo *S* ob severni mestni vpadnici, ki simbolizira povezanost majhnega provincialnega okolja s svetom, obenem pa kot začetnica italijanske besede »speranza« *(upanje) zaznamuje intimno družinsko zgodbo, saj se tega leta rodi hčerka*

Pino Poggi in Joseph Beuys na Documenti 6, Kassel, 1977

Brina, čeprav so zdravniki trdili, da z ženo Tanjo ne bosta mogla imeti otrok. Leta 1979 je z AU environmentom *Libri - AU proces* sodeloval na veliki razstavi *Za boljši svet*. Kot umetniški direktor je leta 1993 sodeloval pri filmu prijatelja režiserja Andreja Mlakarja. Koroška galerija likovnih umetnosti je leta 2000 pripravila retrospektivno razstavo *Brez modrine neba je drugače* in natisnila mnografiyo. Galeriji je poklonil celotni opus študijskega gradiva (skice, risbe, načrte, makete). Svojevrsten poklon angažirane prisotnosti v mednarodnih projektih galerije je prispeval z rekonstrukcijo ambientalne postavitve *Meduza* v okviru projekta *Histerija - nujen diskurz* jeseni 2008, ki ga je v sodelovanju s kustosom galerije Jernejem Kožarjem kuratorsko pripravil sin Rado Poggi, nadaljevalec očetove idejne zapuščine, saj je ob tej priložnosti na Meškovi v Slovenj Gradcu ustanovil društvo s pomenljivim imenom *AU - next generation*.

Leta 1996 sta Pino in Tanja Poggi v bližini Agrigenta na Siciliji kupila posestvo. Po

PRILOGA

LIKOVNA

ženini smrti leta 2000 večino časa preživi v restavrirani hiši sredi monumentalnega AU environmenta, kjer oblikuje različno velike terase s tremi conami: gozd (posadi 500 sadik različnih dreves), travnik (oblikuje sadovnjak s 350 sadikami hrušk, jabolk, breskev ter zelenjavni vrt z dišavnicami in rožami) in jezero za zbiranje deževnice.

Pino Poggi na odmaknjemem sicilijanskem podeželskem posestvu v zadnjih letih intenzivno kreira krajinsko življenjsko delo, s katerim bolj zgovorno kot v vseh zapisanih manifestih podčrtuje svojo umetniško filozofijo, a je z iskrivo, pronicljivo in temperamentno, še vedno neukročeno mislijo in besedo, kljub temu živo prisoten v vseh okoljih, kjer je kot kozmopolitski ustvarjalec pustil košček svojega srca: v rojstni Genovi, na Bavarskem in v Slovenj Gradcu, kjer je ob 70-letnici s sodelavci *Galerije* pripravil razstavo objektov iz zaključenega projekta *Libri* (iz 60-tih in 70-tih let), ki so bili v *Mali galeriji* na ogled v poletnih mesecih, na vpadnicah v mesto so s poetičnim, a angažiranim sporočilom na jubilej opozarjali veliki jumbo plakati, že v juniju pa so v okviru *Poletne muzejske noči* izvedli enega izmed gledaliških performansov, s katerimi je zaradi angažiranega sporočila zbujal

pozornost že v sedemdesetih letih, a niso nič manj aktualni še danes. Poudarjeno politični diskurz v odnosu do lokalnega okolja, ki vselej spremlja njegove akcije, je ob otvoritvi razstave podčrtal s peticijo za prestavitev skulpture *Venetskega konja* z neprimernege mesta v slovenjgraškem starem jedru na primernejši, manj izpostavljeni kraj, in kot že večkrat razburkal javno mnenje meščanov, s čimer je dosegel svoj namen: pri čim širšem krogu ljudi vzpodbuditi neprestani diskurz in nenehno reflektiranje pogojev neposrednega bivalnega okolja.

Pino Poggi je prepričan, da nas nezdružljivost vračanja k vzorcem preživelih konzervativnih vrednot na eni strani in bučno oglaševanje libertinskega potrošniškega napredka, podprto z agresivnostjo novih medijev na drugi strani, peha v občutje nelagodja in na začetku novega tisočletja v stanje otrplega dvoma, kako zakoračiti v novo ero. Dodatno skepto v sposobnost sodobnega človeka, da razreši probleme, pred katerimi se je znašel, vnašata na novo prebujena ekološka zavest o nujnosti obvarovanja okolja ter zlasti vse večja, skoraj že absurdna odvisnost vseh nas od elektronskih pripomočkov. Zlasti dovršena medijska sredstva so v zadnjem času korenito

Pino Poggi z obiskovalci na retrospektivni razstavi, Brez modrine neba je drugače, KGLU

spremenila način dojemanja sveta, v katerem sta estetika šoka in vsiljiva agresivnost vizualnih sporočil stvarnost zavrtinčila v kaotično sosledje podob, v katerem se tudi v preprostem vsakdanjem življenju izgublja občutek za mejo med realnim in namišljenim. Pino Poggi zato umetnikom pripisuje ključno vlogo intelektualnega katalizatorja stanj v družbi. Od njih zahteva, da zlezejo iz slonokoščениh stolpov in se s posvečeno močjo občutljivega zaznavanja pojavov dejavno spopadajo z izzivi prostora in časa. Nalogo umetnosti v prvi vrsti vidi v njeni zmožnosti poetično privzdignjenega sprevrčanja ustaljenih predstav, v njenem opozarjanju na dragocene detajle našega življenja, ki jih tolikokrat spregledamo. Poggijev umetnik mora biti graditelj novega sveta oziroma nove, boljše zavesti o svetu, bodisi v smislu razgaljanja temnih plati aktualnega trenutka bodisi kot nosilec svežih idej.

Vsako obdobje v zgodovini civilizacije se je soočalo s svojimi specifičnimi izzivi, in v času, ki ga živimo, je teh izzivov zelo veliko. Poggi umetniku izvoli le dve alternativni: po eni lahko zajame veter v jadra in se na čelu flote pionirskih raziskovalcev napoti v odkrivanje »novega hrabrega sveta« in doslej skritih možnosti, pa čeprav s tem stopi v polje

futurizma in navidez naivne utopije ... njegov prispevek bomo znali ceniti bržkone še le čez desetletja, po drugi pa je njegova dolžnost, da se loti brezkompromisnega razkrivanja najbolj sprevrženih in šokantnih pojavov sodobnega sveta in se s tem izpostavi kot najbolj občutljivo tipalo prebujene kolektivne vesti človeštva. Sam je v nagovoru ob otvoritvi razstave v mesecu juliju spregovoril naslednje besede:

*... vemo, kar nam ne bi bilo treba vedeti;
a kar bi morali vedeti, nikoli nismo hoteli vedeti!*

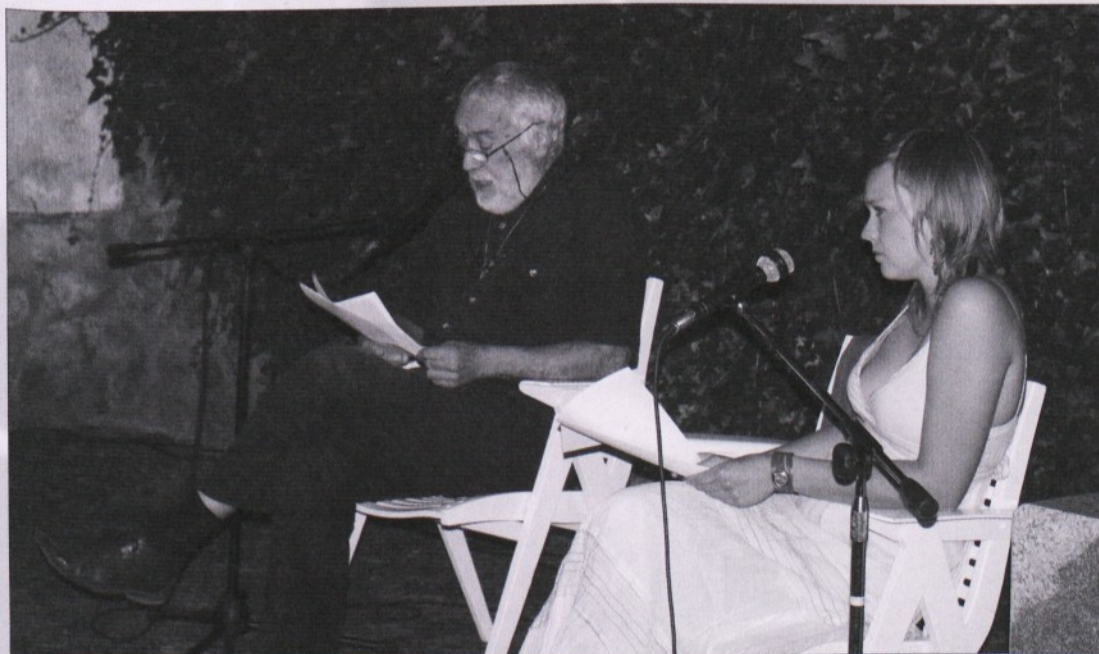
*trapasto pravzaprav,
a biti neumen ni danes nikakršna redkost,
saj smo si, tukaj kjer smo in prebivamo,
sami izbrali takšno življenje ...*

*... ceneno blagostanje
bi lahko poimenovali to stanje ...
... v katerem so dnevi
zaznamovani z odvečno potrošnjo,
večeri pa s preživljanjem
neskončnih ur pred televizorjem ...*

(in drugega nič!)

pinopoggi 09

Marko Košan

Poggi na otvoritvi razstave LIBRI, KGLU, 2009

Helena Horvat

Helena mama Pavla Slemenik, roj. 1916, z Vrh, Žumprova, in oče Slavko Gams, roj. 1915, iz Šmartnega, Lenartov, sta se poročila leta 1940. Poroka je bila pri nevestinem polbratu Urbanu Predniku v Starem trgu pri Slovenj Gradcu. Tu sta si mlada dva po poroki tudi uredila dom za skupno življenje, a z načrti o gradnji lastne hiše.

Žumprova Pavla in Lenartov Slavko na poročni dan

V hiši pri Predniku v Starem trgu se je 29. junija 1943 rodila tudi Alenka kot prvi in edini otrok Pavle in Slavka. A z novorojenkinim imenom so pa bile težave. Oče je hotel, da bi prvorojenka dobila ime Alenka, župnik pa o tem ni hotel nič slišati. Obveljala je (seveda) njegova in tako je Alenka v krstno knjigo vpisana kot Helena. Za vse najbližje pa je bila vedno Alenka in zapisala je, da naj bo to ime z njo tudi na nagrobniku!

Mama in oče s hčerko Alenko

Mama s svojo Alenčico

Mama in Alenka na jesen, ko še nista slutili težav, ki so se neusmiljeno hitro približevale. Oče je že intenzivno sodeloval z OF, žena pa mu je pri tem seveda pomagala. Ob hiši, kjer so stanovali, je bila tudi žaga in oče je tu naredil bunker, ki je postal pomembno shajališče partizanskih aktivistov. Vanj je prihajal tudi Pavle Žaucar - Matjaž. Očetu so prišli nemški vojaki na sled in moral je v ilegalo, mamo pa so sredi marca 1944 zaprli v mariborske gestapovske zapore. Za Alenko je skrbela Terezija Lampret iz Bukovske vasi. Do Alenkinih sorodnikov pa je prišla informacija, da bodo Alenko staršem odvzeli in jo poslali v Nemčijo. Hitro so reagirali in še ne enoletno Alenko dali kot ilegalko k dobrim znancem na domačijo Vinišnik na Legnu, kjer jo je v oskrbo prevzela Franja Marzel. Tja jo je odpeljala teta Marija Gams. Mamo Pavlo so po dveh mesecih izpustili iz zapore. Doma v Starem trgu jo je spet čakal gestapovski nadzor in pritiski zaradi iskanja moža in Alenkinega očeta. Zato se je umaknila v bližino Železne Kaple, kjer je bil že bil tudi njen polbrat Urban. Stanovala je na kmetiji, kjer je za hrano in stanovanje opravlja vsa kmečka dela. Tam je zdržala le dober mesec in se vrnila domov. Takrat se je lahko domov vrnila tudi Alenka.

Alenka pred spomenikom, blizu mesta, kjer so ubili očeta

Tri mesece pred koncem vojne je prišla do mame Pavle vest, da so ji moža in Alenkinega očeta nemški vojaki na Selah zverinsko ubili. Danes stoji pri Strčku na Selah granitni obelisk, v katerega so vpete štiri jeklene polkrožne plošče z imeni padlih partizanov na tem območju v različnih časovnih obdobjih. Med njimi je tudi plošča z napisom: Slavko Gams - Branko, 10. 2. 1945.

Alenka, po našem zdajšnjem sistemu izobraževanja osnovnošolka, po takratnem pa je začela obiskovati prvi razred nižje gimnazije v Slovenj Gradcu. Pred tem je v nižje razrede pešačila v šolo na Selah oz. v še precej bolj oddaljen Šentjanž. Že takrat ji ni bilo ničesar pretežko.

Alenka v prvem razredu nižje gimnazije (leta 1954)

Prvi razred nižje gimnazije. Razrednik profesor Karel Pečko bi danes gotovo dejal: »Čujte, čujte vi, to je pa že zelo daleč nazaj.«

Skoraj zagotovo v juniju 1955, ob koncu šolskega leta. Alenka v drugi vrsti, šesta z leve, profesor Pečko seveda na sredini.

» ... pa vendar ne tako zelo daleč, da bi šlo vse v pozabo,« bi najbrž pripomnil danes. Tako pač je: z leti se zdi preteklost celo vse bližje.

Ob neki priložnosti je prof. Karel Pečko Alenko presenetil z njeno risbo s tušem iz tistega časa, to je iz leta 1957: hranil jo je v svojem arhivu, na hrbtni strani je bila opremljena z vsemi podatki, ki jih je zabeležil ob njenem nastanku. Pa lepo uokvirjeno jo ji je izročil. Alenka je bila presenečena in zelo vesela.

Narisala Alenka, podoba iz Slovenj Gradca

Začetek šolanja na ravenski gimnaziji. Ura angleščine in prof. Marjan Čuden. Alenki je petnajst let, piše se leto 1958.

Alenka v drugi vrsti, druga z leve

Ravenska gimnazija leži v idealnem okolju. Sredi zelenja in omamnih trav. Sošolci.

Z leve: Olga Uranšek, Janez Klančnik, Alenka Gams in Albina Šaloven. Čas - leto 1959.

Ravenski gimnazijci so bili med poletnimi počitnicami leta 1959 v delovni brigadi na Verdu pri Vrhniki, kjer so opravljali zemeljska dela pri melioraciji ljubljanskega barja. Za nagrado so bili na enodnevnem izletu v Opatiji.

Tudi nadaljevanje zgodbe, ki smo jo zastavili tu, se je začelo že takrat.

Alenka in Mitja Horvat

Mitja Horvat in Alenka (od desne). Srečanje s prijatelji v Fiesi v poletnih počitnicah. Danica in Jože Potočnik in ... Alenka in Mitja.

Leto 1961

Kot pogoj za pristop k opravljanju mature je bilo maturantom tudi leta 1961 potrebno napisati seminarsko nalogo. Alenka se je odločila za študij slovenščine na Višji pedagoški šoli v Ljubljani. V skladu s svojimi interesi se je odločila za nalogo o Zofki Kvedrovi in profesor Janez Mrdavšič ji je svetoval, naj v Zagrebu najde in se poveže z njeno hčerko Miro ter tako pride do novih, zanimivih podatkov. Gospa Mira je bila takrat že v zrelih letih in bila je navdušena nad tem, da se mlada generacija še vedno zanima za literarna dela njene mame. Z Alenko sta prijateljevali in se obiskovali vse do njene smrti leta 2000.

Gospa Mira Škrinjarič

Alenka Gams po maturi, ki jo je opravila z odličnim uspehom.

Alenka in Mitja Horvat sta se poročila v Slovenj Gradcu 28. septembra 1963. Poročil ju je Bojan Debelak. Alenka se je takrat vpisala v drugi letnik VPS (smer slovenščina in srbohrvaščina), Mitja pa po končani I. stopnji v 3. letnik Filozofske fakultete, smer sociologija. Razmere so se takrat tudi v študentskih domovih že močno liberalizirale. Poročeni študentje s pogoji za bivanje v študentskem domu so lahko živeli skupaj.

Obvezna fotografija s pričama. Lojze Slemnik, Alenkin stric, in Franjo Horvat, Mitjev oče. Mitja je od svojega 2. leta živel pri svoji teti, očetovi sestri, na Ravnah na Koroškem, zaradi podobne zgodbe iz otroštva kot je bila Alenkina. Teta je bila brez svojih otrok in tako je Mitja ostal pri njej tudi po vojni.

Poroka je bila na domačiji Alenkine mame, pri Žumpru na Selah - Vrhah. Kmetijo sedaj upravlja Alenkina polsestra Marina s svojim možem Viktorjem. Tu sta imela svoj dom po poroki tudi Alenka in Mitja. Vse do leta 1965, ko sta dobila stanovanje na Partizanski cesti 11 v Slovenj Gradcu.

Razmere v času njune poroke seveda niso primerljive z današnjimi. Ampak poroka je poroka in brez dobre hrane in pijače ob takšnih dogodkih nikoli ne gre. Pa naj bodo časi takšni ali drugačni.

Kljub temu da je bilo Alenkino življenje razpeto med šolo, kulturo in družino, je bila slednja zanjo seveda prva in najdragocenejša stvar. Nekaj nedotakljivega. Kot da je v svoji podzavesti nosila manko družinske toplote, za katero so jo prikrajšale brezsrčne vojne razmere. Storila je vse, da bi bil njen dom čimbolj tople, prijazen in nasmejan.

Alenka s sinom Andrejem, roj. avgusta 1964, pred domačijo pri Žumpru, kjer je takrat imela mlada družina svoj dom. Materam je takrat pripadalo ob rojstvu otroka samo 3 mesece porodniškega dopusta, Andrej pa je tako imel varstvo zagotovljeno na domu pri babici.

Alenka s sinom Andrejem, ko je praznoval 4. rojstni dan, in z drugim sinom Davorinom v naročju. Ta se je rodil mesec dni pred bratovim rojstnim dnevom in en mesec prezgodaj.

Že v stanovanju v Slovenj Gradcu, na Partizanski cesti 11 leta 1968

Mitjeva teta Štefka Jamšek, pri kateri je živel na Ravnah na Koroškem vse od svojega drugega leta starosti. Z Alenko sta se izredno lepo in dobro razumeli.

Sin Andrej praznuje 9. rojstni dan in Davorin petega.

Kot velja za vse babice na svetu, sta bila tudi za Alenko vnuka čisto posebna zgodba. Da bi ja rada brala in bila prijateljica z dobro, njima primerno literaturo, se je trudila ves čas. Kar žalostna je bila, ko je opazovala, kako računalnik vse bolj in bolj zmaguje nad knjigo in njenim literarnim izborom.

Mitja, Andrejeva otroka Črt in Špela in Alenka na Legenski cesti 14 v Slovenj Gradcu, kjer je bil nov dom Horvatovih od leta 1975.

Sinovi so že zdavnaj odšli vsak po svoji lastni poti in kar težko je bilo sočasno zbrati vso družino. Alenka je bila ob takšnih trenutkih še posebej vesela. Zato je tudi ni na fotografiji. »Moram vas slikati, ko ste tako nasmejani in vsi skupaj,« je dejala malo pred tem.

Leto 1998

Čprav je mama Alenki za rojstni dan vedno čestitala ustno, je k skromnemu in simboličnemu darilu zmeraj priložila še lastnoročno napisano čestitko. Vse do konca je med njima trajala globoka čustvena vez.

Mamina čestitka za Alenkin zadnji rojstni dan

Moji plati Alenki
za rojstni dan.
mama ki jo
svojo hčerka
stara 192 1/2

Alenka, enako pa tudi vsi njeni, je vedno zelo rada prihajala k mami in seveda vsem drugim domačim. Zadnja fotografija, čeprav še ne zadnji obisk na domu njene mladosti.

Na domačiji pri Žumpru. Alenka, mama Pavla, ki je nekaj dni pred Alenkino smrtjo praznovala 93. rojstni dan, in polsestra Marina, Marinin mož Viktor, Mitja in Marinina sinova Matjaž in Tomo.

Alenka je rada potovala. Rada je spoznavala nove ljudi, njihovo življenje, običaje in kulturo. Več sveta je videla, bolj pa se ji je upirala vsiljiva globalizacija s svojim uničujočim vplivom na tradicionalni način življenja in kulture, zlasti majhnih in ekonomsko šibkih narodov. Večkrat je resignirano ugotavljala, da nas bodo »veliki« zaradi svojih kapitalskih interesov vse »utopili« v coca-coli.

Po treh indonezijskih otokih. Pred največjim budističnim svetiščem na svetu: Borobodur na otoku Java. Leto 1989.

Kuba 2002. Havana. Pred lokalom, v katerem je najraje posedal Ernest Hemingway.

Toscana

Apartma na turistični kmetiji.

»Če kam, potem bi se rada vrnila še v Toscano,« je zapisala v svojo popotniško beležko. »Pa ne zaradi odličnih vin, ampak zaradi zelo slikovite pokrajine in njenega enkratnega kolorita.«

Želja je ostala neizpolnjena.

Toscana. Apartma na turistični kmetiji. Leto 2003.

Srečanje v Šmartnem pri Slovenj Gradcu, na domu Marije Gams, ki je tudi počitniško domovanje za ljubljansko vejo Gamsovih.

Z desne: akademik dr. Ivan Gams, brat Alenkinega očeta, Ivanova soproga Vera, Alenka, Marija Gams, sestra Alenkinega očeta, in prof. dr. Matjaž Gams s soprogo Niko, profesorico in ravnateljico gimnazije v Mostah - Ljubljana, leto 1996.

Alenka je bila rada med ljudmi in je imela veliko prijateljev. Rojstni dnevi so bili še posebna priložnost za prijateljevanje, druženja in veselo razpoloženje. Dolgoletna huda bolezen je pri tem ni prav nič ovirala.

Del družbe med praznovanjem Alenkinega rojstnega dne v Gostilni Murko.

Dita in Lojze Kralj, Ida in Bogdan Borčič ter Alenka in Mitja. Leto 2002.

Predsednik Zveze kulturnih organizacij Slovenije Franček Rudolf izroča Heleni Horvat odličje svobode v Cankarjevem domu leta 1992.

Alenka je zavzeto in uspešno opravljala številne funkcije na področju kulturnega utripa v Občini in Mestni občini Slovenj Gradec. Bila je podpredsednica občinske kulturne skupnosti, članica izvršnega odbora Zveze kulturnih društev, dva mandata predsednica Kulturnega društva Slovenj Gradec, članica sveta za kulturo pri Socialistični zvezi delovnega ljudstva

Slovenije, članica Zveze kulturnih društev Slovenije, dve mandatni dobi predsednica sveta območne izpostave Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti itd. Za požrtvovalno in plodno delo je prejela mnoga priznanja in nagrade, med njimi Bernekerjevo nagrado (1996), odličje svobode (1992) in številne druge. Alenka je bila vseskozi vpeta v kulturni utrip: z organizacijskim delom ali kot spremljevalka številnih prireditelj ljubiteljske in profesionalne kulture.
 Z leve: Franjo Murko, Andreja Gologranc in Alenka.

Ljuba Prenner

S Heleno sva se našli leta 1994, ko sem iskala podatke o meščanih in njihovem načinu življenja v Slovenjgradcu med obema vojnoma. Uvedla me je v samosvoj svet dr. Ljube Prenner in mi predala najprej vso materialno zapuščino, ki jo je o njej uspela zbrati. Ob 15. obletnici smrti slavne osebe leta 1992 je z osnovnošolci na šoli pripravila sploh prvo razstavo o njej. Ob snovanju jubilejne razstave leta 1996 ob 90-letnici rojstva pisateljice je zavzeto sodelovala, predstavila mi je vse ključne osebe, ki so bili del Ljubine življenjske zgodbe. Ponosna je bila, da je kot predsednica v imenu Zveze kulturnih društev Slovenj Gradec na nekdanji Prennerjevi hiši v Meškovi ulici 20. 6. 1996 odkrila spominsko ploščo v čast Ljubi Prenner. Skupaj sva razstavo predstavili ljubljanski publiki na gostovanju v Gledališkem in filmskem muzeju leta 1997. Privlačnost Ljubine osebnosti je bila tako močna, da so si sledili dogodki: knjiga, besedila, članki, dokumentarni prispevki, odrska uprizoritev, saj je bila mnogim ustvarjalcev vir navdiha. Helena je spremljala vse in ostala odlična svetovalka tudi leta 2006, ko smo praznovali 100-letnico rojstva s postavitvijo Stričkove sobe, spominske sobe dr. Ljube Prenner pri Bučineku, odkrili spominsko ploščo na rojstni hiši Na fari pri Prevaljah, promovirali dokumentarno-igrani film o Ljubi. Ponosna je bila na opravljeno delo, ki naju je za vedno povežalo in s hvaležnostjo ga poklanjam njej v spomin. Vse je začela Helena Horvat. (Brigita Rajšter)

Odkritje spominske plošče dr. Ljube Prenner, 20. 6. 1996. Na fotografiji Helena Horvat in Marjan Pungartnik.

Alenka Horvat s kolegico Martino Korošec Kokal med pripravljanjem novic za šolski radio.

Helena se je po diplomu na Višji pedagoški šoli v Ljubljani vrnila v Slovenj Gradec. Krajši čas je bila v slovenjgraškem Muzeju NOB zaposlena kot dokumentaristka, nato pa je poučevala slovenski jezik in

angleščino v osnovni šoli v Mislinji. Od leta 1972 do upokojitve je poučevala na osnovni šoli na Štibuhu in bila pomočnica ravnateljice Viktorije Rubin (na fotografiji).

»Po prihodu v Slovenj Gradec sem se kmalu znašla sredi otroškega ustvarjalnega in poustvarjalnega živčava ter programov in krožkov: šolski radio, novinarski, raziskovalni in recitacijski krožek, šolsko glasilo. Sledile so še druge dolžnosti: šolske in druge proslave v šoli in mestu, članstvo v različnih žirijah in odborih, lektorsko delo itd. Prevzeli sta me mladostna neugnanost in pripravljenost krožkarjev doseči zastavljeni cilji.« (v Tone Turičnik: Pogovori, Cerdonis, Kulturno društvo Odsevanja, 2004)

Šolska kronika PIKUD (Pionirsko kulturno-umetniško društvo) z besedo in fotografijo potrjuje, da so učenci šolsko znanje bogatili z različnimi oblikami kulturnega delovanja. Mentorica društva je bila Alenka.

Med oblike kulturnega udejstvovanja je sodilo tudi razgledovanje po pomnikih ustvarjalcev. Alenka na obisku groba Franca Ksaverja Meša na Selah s svojimi učenci.

Srečanja z ustvarjalci knjige v živo so seveda presežek posebne vrste. Za mladega bralca je to gotovo doživetje, ki ne izgine prav kmalu iz glave.

Srečanje z ilustratorko Jelko Reichman in pisateljem Mihom Matetom so učenci spremljali v prostorih Mladinske knjige v Slovenj Gradcu. Pogovor je vodila Alenka Horvat.

Učitelji in učenci ter mentorji so s pesmijo in recitacijo bogatili program na šolskih, krajevnih in občinskih proslavah in prireditvah: kurirčkova pošta, dan mrtvih in druga spominjanja. Šola je bila delovno povezana tudi z družbenopolitičnimi organizacijami. Pogovor o športnem dnevu z obrambno vsebino. Z leve: Alenka Horvat, pomočnica ravnateljice, Vinko Pušnik (predsednik skupščine krajevne skupnosti Slovenj Gradec, Janez Špolad (komandir postaje milice v Slovenj Gradcu), Vikica Rubin, ravnateljica, in Ivan Pačnik (predsednik občinske Zveze borcev).

Skupina sodelavk 1. osnovne šole na »tradicionalnem« novoletnem praznovanju: 27. december 1985.

Z leve: Vikica Rubin in Alenka Horvat, zadaj: učiteljice Nanika Čeru, Milka Meh, Vida Planinšec, Francka Gornjec, Danica Potočnik, Mira Mlakar, Julka Logar in Klara Naglič (snažilka).

Ob zaključku šolskega leta na pikniku pri Proštu nad Slovenj Gradcem.

Razposajeni učiteljski kolektiv julija 1985.

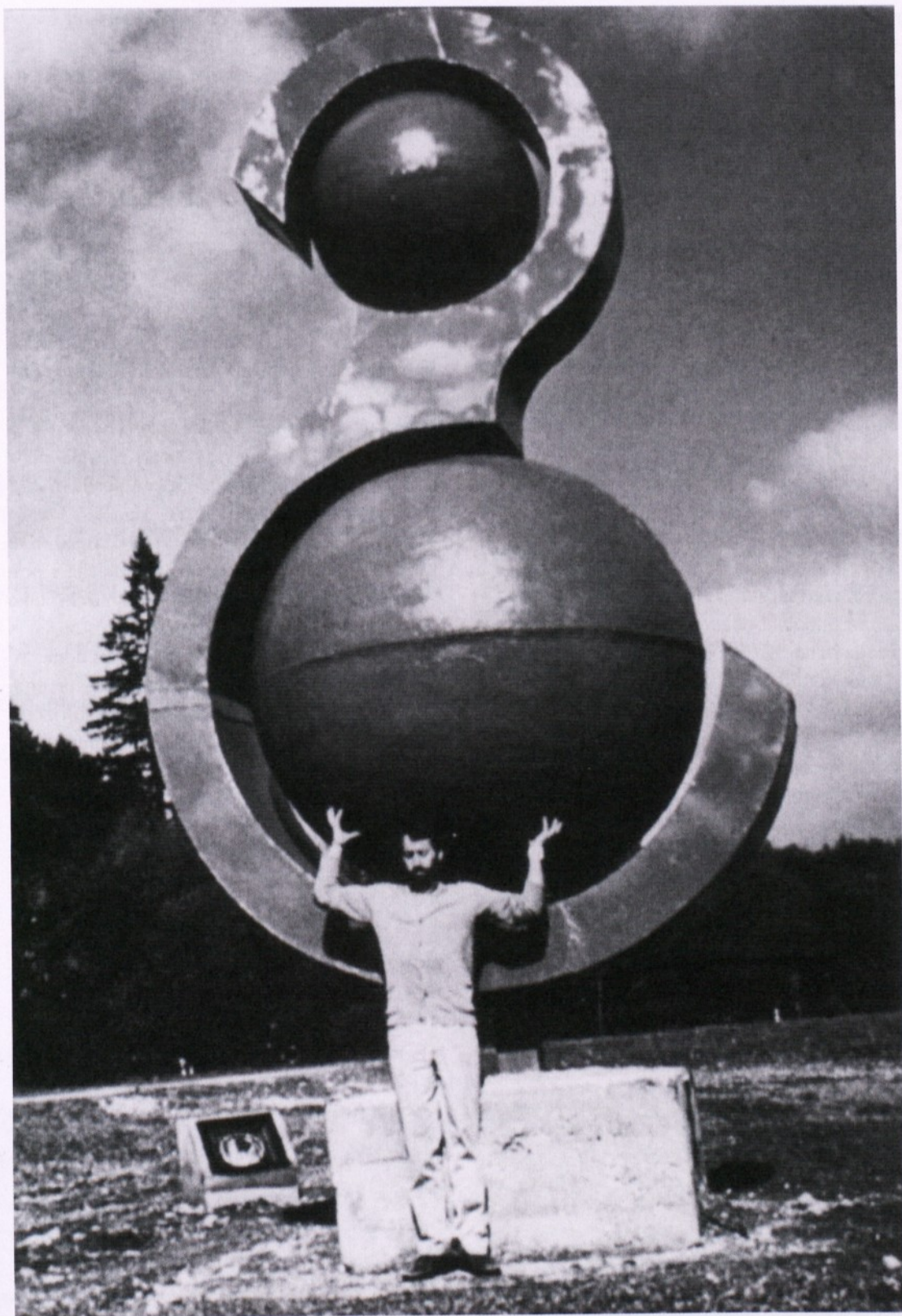

Alenka Horvat je bila preprosto rada učiteljica. »Njeno delo so odlikovale sodobne in učinkovite metode dela, pedagoško zaupanje med učenci, učiteljem in starši, občutljivo oblikovanje pedagoških načel in humane podobe notranjega življenja šole.« (Iz utemeljitve ob prejemu Vrunčeve nagrad, ki jo je prejela leta 1995).

Alenka Horvat je imela moč in energijo, ki jo je delila najprej svoji družini, nato pedagoškemu delu in ljubiteljski dejavnosti v kulturi, ob vsem tem pa ohranjala ljubezen in plemenito srce.

Boža Pirnat, ravnateljica Druge osnovne šole Slovenj Gradec, se je Alenki Horvat ob upokojitvi prisrčno zahvalila za njen velik pedagoški prispevek in za priloženo v rast izvenšolskih dejavnosti.

Andrej Makuc in Jože Potočnik

Pino Poggi: AU alphabet 'S', Slovenj Gradec, 1969

Nostalgija nekega poznega dne

O JAKOBU REJAKU IN NJEGOVIM SLIKAM

KULTURA

Nikakor se ne morem spomniti osebe, ki bi se za slikanje in risanje odločila tako pozno ali točno pri petinsedemdesetih letih. In kakor je tovrstno izražanje prišlo, tako je po simboličnih sedmih letih utihnilo, utihnilo tudi zato, ker slike govorijo s svojo vsebino, ker nagovarjajo in vabijo gledalca. Slike Jakoba Rejaka so domotožne, pojejo o hrepenjenju po domu in domačih, so neskončno klicanje tistega, kar mu je nekoč bilo pri srcu – doma, domače krajine, ljubljene osebe in ljubljenih ljudi.

Jakoba Rejaka ne poznam. Morda mi je tudi zato tako blizu. Podobo o njem si lahko ustvarjam le preko njegovih del ali ko se pogovarjam z njegovimi bližnjimi in ljudmi, ki ga poznajo. Zdi pa se, tako mi narekuje srce in morda duša, da imava podobna občutja, da sva si blizu, da sva hodila in hodiva isto pot. Skratka – (ob)čutim ga in morda tudi Jakob mene.

Jakob Rejak, gradbeni delavec in slikopleskar, rojen 30. 3. 1924 pri Obramu na Pernicah, se je v svojem življenju sprehodil po mnogih krajih, spoznal tujino in dom in se končno preko svojih slik ponovno podal po tej poti. In se tako prepoznal, se pobotal s sabo, s krajino in časom.

Njegova dela lahko delimo v štiri cikle – *Vedute domačije, Spomini, Letni časi, Sakralni motivi*.

Ko se spusti v svoja mladostna leta, leta vojaščine, se spomni daljne Palagruže, otoka v Dalmaciji. Pred gledalcem se oblikuje podoba otoka, tam nekje, tam daleč, kot tisto, kar sanjamo in tja nikoli ne prispemo. To je otok naših, mojih, avtorjevih sanj.

Kot da je tisto, kar je videl in spoznal, eksotična dežela, obljubljeni dežela, morda tudi dežela tisočerih sanj.

Avtor se kasneje sprehodi preko perniških domačij, kakor da je v vsaki preživel svoja rosna leta, da ga je v vsaki v svojih rokah nosila mati.

Domačije so pravzaprav slabost Jakoba Rejaka. V svojem pristopu vsako izmed njih jemlje kot svoj dom. Skrbno jih postavlja v prostor, obdaja jih z domačimi živalmi, ki tako postajajo del domačije. Pravzaprav tisto, kar s stavbami predstavlja, simbolno pomeni dom.

V večini svojih domačijskih slik avtor uporabi ptičjo perspektivo. Dviga se nad horizont, s katerega opazuje človek, dvigne se pravzaprav kot angel in pogleda domačijo iz nebesnih višav. Vidi jo od tam, od koder človeku ni dano, vidi jo, kot jo vidi lastovka, morda ujeta. Rekel bi, da jo opazuje iz nebes. Pa vendar ob vsem tem upošteva optične zakonitosti. Oblike ustrezno perspektivno določa, prav zato domačije bivajo v okolju, se z njim povezujejo. Domačije tako postajajo okoljska celota. Poslopja se vklaplajo v okolico in postajajo del narave in so tudi zato dom.

Kolorit slik Jakoba Rejaka določajo okrasni odtenki, ki se deloma prenašajo tudi v okolje. Slika dobiva enotni kolorit, ki ga le tu in tam preseka oranžna ali zelena pasaža. Celostno gledano vedutne kompozicije delujejo stabilno in tvorijo celovite prostorske tvorbe. V drugačnem, morda dokumentarnem in arhitekturno-zgodovinskem smislu pomenijo dragocen dokument o času, ki ga ni več, ali je, če drugače ne, kot spomin ali kot bolečina, kot nekaj, kar je bilo in česar ni več, ne obstaja in je ruševina. Presenečajo motivi arhitekture, obdane z divjimi ali domačimi živalmi. Nenadoma se pred gledalcem začne odvijati nova zgodba; stavbe tudi na ta način postanejo del narave, formira se neskončen cikel, zaključena celota, pred nami se oblikuje krog.

V tako imenovanem domačijskem ciklusu

avtor uporabi količinski koncept. Množica manjših oblik izravnava večje gmote. Če poskušam prejšnji stavek analizirati, to pomeni, da stavbo ali stavbe nekako odtehta cela množica živali. Poslopja so definirana v svoji prvobitni pristnosti, arhitektura in narava eksistirata s svojo danostjo in sta tudi zato celota.

V ciklusu, imenovanem *Letni časi*, avtor razdeli slikovno polje na štiri dele, štiri letne čase. Vsako polje robno dekorira s cvetlično ornamentiko, morda tudi kot nekakšno refleksijo svojega vsakdanjega dela, ko je siceršnjim obdelavam sten dodajal osebno noto.

Hkrati z letnimi časi gledalca seznanja tudi z ljudskimi običaji in raznimi opravili, npr. cvetna nedelja, oranje, košnja, velikonočno žegnanje, splavarjenje, delo v gozdu ...

Strukture posameznih površin so zadostna likovna komponenta in z uporabo ostalih prostorskih ključev (npr. prekrivanje oblik, barvna perspektiva, velikostne kategorije (...)) tvorijo zaključene likovne celote.

Čeprav ciklus del Jakoba Rejaka deluje tudi zaradi stalnih risarskih intervencij barvno enovito, nikakor ni dolgočasen in poleg likovnih kvalitiet tvori bogat etnografski roman. Njegove slike omogočijo gledalcu sprehod skozi čas, pomagajo mu, da se spusti v globino svojega srca in duše, porajajo že pozabljena čustva in zaradi vsega naštetega pomagajo pozabiti morda trpek vsakdan.

Pomenijo neprestano prepletanje nostalgicnih in sentimentalnih občutij, pomenijo obkladek za že otopelo dušo, že zdavnaj pozabljeno ljubezen.

Sakralni ciklus določajo motivi zadnje večerje, sv. družine.

V več smislih nenavadna je zadnja večerja, saj avtor uporabi predrenesančni način upodobitve. Judo Iškarjota namreč loči od ostalih apostolov in ga postavi pred omizje. Jezusu nameni dominantno vlogo tudi s stoječo pozo. Njegova avra se nekako poveže s stropno mandorlo, ki deluje kot odprtje v nebo, nebesa.

Leonardova metoda je bistveno drugačna zaradi umestitve Kristusa v arhitekturno odprtino – v nedorečeno ozadje – v neskončnost.

Prostor izgradi s centralno projekcijo, deloma pa ga potrjuje tudi s talno šahovnico.

Avtor je pogosto zelo čustven, zato ni čudno, da neredko upodablja Sv. Florijana kot zaščitnika domačij pred ognjem. Preprosto mu Sv. Florijan pomeni simbol doma.

Obstaja veliko upodobitev tega svetnika na okoliških kmetijah.

Motiv sv. družine se po koloritu razlikuje od ostalih del. Barve so namešane bolj kontrastno (celo komplementarno), figure so postavljene v prvi plan, ozadje pa zapolnjuje svetiščna arhitektura. Levo in desno na spodnjem robu postavi tihožitji in ju poveže z napisom »Jezus, Marija, Jožef prosijo za nas.«

Zdi se, da je Jakob Rejak prav s to sliko neka-ko zaključil svojo ustvarjalno pot.

Prav dotični zapis nas opozori na nedorečenost in majhnost človeškega življenja. Hkrati je sv. družina simbol doma, ljubezni in sreče, pa tudi slutnja minljivosti.

Jakob Rejak v svojih delih odpira in razgalja sebe, gledalce pa prosi, da to storijo tudi sami.

Benjamin Kumprej

Branje je potovanje na barkah prek tišine

(Brina Štampe Žmavc)

KULTURA

Potujemo že 60 let

60 LET KNJIŽNICE KSAVERJA MEŠKA SLOVENJ GRADEC

Znameniti ameriški pisatelj in nobelovec John Steinbeck je zapisal:

»Kulturo nekega naroda je mogoče izmeriti. Spoznaš jo po debelini prahu na knjigah v javnih knjižnicah.«

Iz tega nekoliko ciničnega citata lahko izpeljemo misel, da nobena še tako odlično založena knjižnica ne more dobro opravljati svojega poslanstva, če vanjo ne prihajajo uporabniki. Naša knjižnica se lahko pohvali z dejstvom, da je knjižno gradivo na naših policah vedno manj zaprašeno – torej so prebivalci Mislinjske doline po Steinbecku kar kulturni. Če bi sodili po številu uporabnikov, ki se stalno veča, to vsekakor drži. Tudi pokazatelj o uporabi gradiva govori temu v prid, saj se zaloga gradiva v poprečju obrne trikrat letno. Temeljna naloga javnih knjižnic – izposoja gradiva – se v zadnjih desetletjih ni kaj dosti spremenila, pot do »nezaprašnosti« pa je bila dolga.

Pred šestdesetimi leti, natančneje 25. 11. 1949, je bila ustanovljena *Centralna okrajna knjižnica* v Slovenj Gradcu. S 1.256 zvezki knjižničnega gradiva, abecedno imenskim katalogom in enim zaposlenim knjižničarjem je knjižnica postavila temelje strokovnemu razvoju knjižnične dejavnosti na območju *Mestne občine Slovenj Gradec* in *Občine Mislinja*.

Po triindvajsetih letih dela v zelo skromnih razmerah je knjižnica leta 1972 storila prve korake k posodobitvi poslovanja, ko je ukinila zastareli pultni sistem izposoje in kot prva na Koroškem postavila gradivo v prosti pristop ter ga s tem zelo približala uporabnikom. Prva namenska knjižnična oprema je po svoje prispevala k prijaznejši podobi in kakovostnejši ponudbi. Kljub vsemu pa so bili knjižnici namenjeni prostori še vedno zelo utesnjeni in knjižnica se je v naslednjih

triindvajsetih letih še dvakrat selila. Leto 1995 je bilo za našo ustanovo prelomno, saj je knjižnica začela izpolnjevati svoje plemenito poslanstvo v novih, svetlih in zadosti velikih prostorih. Iz zaprašene, temačne, majhne in revno opremljene knjižnice se je prelevila v gostoljubno ustanovo z lepim in modernim pohištvo in ustrezno komunikacijsko opremo.

Knjižnični prostori, kjer je gradivo na dosegu roke, že dolgo niso več le kraj posojanja in vračanja gradiva, ampak so predvsem prostori za branje in učenje, za posedanje in

Pravljična ura

druženje, poslušanje pravljič in predavanj, za srečevanje z ustvarjalci in drugimi zanimivimi osebami, za seznanjanje s svojim krajem, za deskanje po spletu, za intelektualno dejavnost in še kaj.

Knjižnico Ksaverja Meška sestavljajo štiri enote: Slovenj Gradec, Mislinja, Podgorje in Pameče-Troblje. V vseh delajo univerzitetno izobražene knjižničarke, ki se dnevno soočajo z novimi izzivi, ki pa jih uspešno premagujejo s svojo strokovnostjo in inovativnostjo s pomočjo sodobne računalniške podpore.

V zadnjih desetih letih smo bistveno povečali in popestrili knjižnični fond in s tem pritegnili tudi zahtevnejše bralce. Ti poleg knjižnega gradiva iščejo predvsem tudi možnosti uporabe knjižnice na daljavo.

Leta 2003 smo dali v uporabo e-knjižnico, ki še vedno dobro služi svojemu namenu. Elektronske vire smo skušali približati predvsem tudi starejšim uporabnikom, ki imajo do

računalnikov načeloma odpor. Organizirali smo začetne tečaje o računalniškem opismenjevanju, danes pa uporabnikom nudimo predvsem individualno pomoč.

Na knjižnih policah naših knjižnic je že več kot 90.000 enot gradiva, aktivnih uporabnikov pa preko 6.000. Populacija uporabnikov zajema vse prebivalce – od najmlajših (predšolskih) otrok do starejših občanov (upokojencev), od gospodinj do fakultetno izobraženih z najvišjimi akademskimi nazivi.

Knjižnična zaloga se vsako leto okrepi s prirastom okrog 3.700 izvodov knjižnega gradiva, 300 serijskimi publikacijami in 700 izvodi neknjižnega gradiva. V knjižnični zbirki se delež le-tega stalno povečuje, zato v prihodnosti načrtujemo samostojni oddelek

Literarni večer z Borisom A. Novakom

vsega neknjižnega gradiva. To bo sodoben multimedijски center z možnostjo poslušanja glasbe in gledanja video gradiva.

Pred nekaj leti je knjižnica dobila knjigomat, ki omogoča uporabnikom večjo samostojnost in diskretnost pri izposoji in vračanju gradiva. Uvajanje te novosti poteka nekoliko počasneje, saj se uporabniki s svojimi željami veliko raje obračajo na knjižničarke.

K prepoznavnosti v širšem krogu, tudi med nečlani knjižnice in velikemu obisku, so pomembno prispevale različne kulturno-izobraževalne prireditve, kot so predstavitve knjig, srečanja z ustvarjalci, potopisna predavanja, izobraževalne delavnice in številne dejavnosti za otroke in mladino. Knjižnica s svojimi enotami je pomembno kulturno žarišče, še posebej v Mislinji in Slovenj Gradcu.

Pri oblikovanju programa dejavno sodelujemo s krajevnimi društvi in inštitucijami ter

s številnimi založbami in posamezniki.

Strokovni sodelavci knjižnice pa so v zadnjih letih tudi sami pripravili nekaj odmevnih kulturnih dogodkov in s svojimi prispevki sodelovali v različnih edicijah.

Z rastjo fonda in s povečevanjem obsega dela se je knjižnica tudi kadrovsko krepila. Strokovne delavke uspešno izpolnjujejo svoje naloge, vsaka na svojem strokovnem področju.

Kot rezultat zaključka študija na *Filozofski fakulteti*, na oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, sta nastali dve diplomski nalogi, ki se vsebinsko navezujeta na našo knjižnico. Barbara Kamnik je uspešno zagovarjala diplomsko delo *Hramba knjižničnega gradiva v Knjižnici Ksaverja Meška Slovenj Gradec – problem svetlobe*, Doroteja

Odprije Meškove bukvarne aprila 2004

Vrance pa delo *Izgradnja knjižničnih zbirk v splošnih knjižnicah: študija primera Knjižnice Ksaverja Meška Slovenj Gradec*. Obe nalogi sta zelo kvalitetni in sta lahko v pomoč knjižničnim delavcem pri načrtovanju razvoja in izboljšav pri vsakdanjem delu.

Ob 60-letnici smo poskrbeli za posodobljeno celostno podobo knjižnice, prenovili smo knjižnične izkaznice, bralna znamenja, informativno zloženko itd.

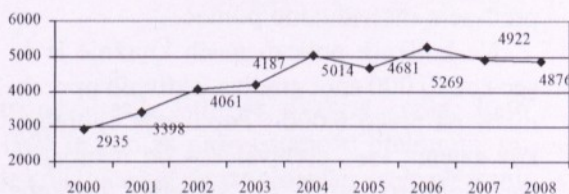
Ob vse večjih potrebah in zahtevah naših uporabnikov in ob takšni zavzetosti strokovnih sodelavcev se ni bati, da bi se na naših knjižnih policah nabrala debela plast prahu.

Prepričani smo, da bomo s svojim strokovnim pristopom in prijaznim odnosom tudi v prihodnje znali in zmogli ustreči željam naših uporabnikov. Še posebej zato, ker imamo svoje delo radi.

Alenka Walzl Prodnik

IZGRADNJA KNJIŽNIČNE ZBIRKE V KNJIŽNICI KSAVERJA MEŠKA SLOVENJ GRADEC

Slika 1: Prirast inventarnih enot knjižničnega gradiva v letih 2000–2008

Izgradnja knjižničnih zbirk in nabava gradiva sta eni temeljnih in najpomembnejših dejavnosti vsake knjižnice. Namreč, samo z ustrežno knjižnično zbirko lahko knjižnice prepričajo svoje uporabnike, da se bodo vanje vedno znova radi vračali. Tradicionalnim virom informacij so se pridružili novi informacijski viri in nove informacije v elektronski obliki, zato se morajo knjižničarji kot posredniki med viri informacij in uporabniki hitro prilagajati izzivom, ki jih prinašajo digitalizacija, hiter razvoj informacijske tehnologije ter vse bolj informacijsko izobraženi uporabniki s svojimi zahtevami in potrebami. Vse to pa zahteva od knjižničarjev še nova dodatna znanja in sposobnosti, ki jih morajo nenehno dopolnjevati in širiti.

V članku tako najprej prikažem in analiziram podatke o prirastu knjižničnega gradiva, sledi pa še analiza nekaterih pomembnejši vprašanj iz ankete, ki sem jo izvajala v Knjižnici Ksaverja Meška (v nadaljevanju *KKM*) v drugi polovici januarja letošnjega leta.

ANALIZA PODATKOV O PRIRASTU KNJIŽNIČNEGA GRADIVA

Številске podatke o prirastu gradiva za *KKM* sem pridobila iz letnih poslovnih poročil knjižnice, in sicer za obdobje zadnjih osmih let. Prikazala in analizirala sem podatke o prirastu inventarnih enot knjižničnega gradiva, podatke o prirastu izvodov knjižnega gradiva na 1.000 prebivalcev ter podatke o prirastu naslovov knjižničnega gradiva po UDK skupinah. Letni prirast je eden od pokazateljev aktualnosti knjižnične zaloge. To so podatki, ki nam dejansko ne povedo veliko, dokler jih ne primerjamo s predpisanimi standardi za splošne knjižnice.

Slika 1 nam prikazuje podatke o prirastu knjižničnega gradiva po inventarnih enotah. Kot se vidi, je v letih od 2000 do 2004 krivoljja strmo rasla, sledi obdobje nihanja, v katerem je *KKM* 2006 dosegla višek v prirastu enot knjižničnega gradiva (5.014 enot). V zadnjih dveh letih je opazen nekoliko manjši obseg nabave gradiva v *KKM*.

Ker ti skupni številski podatki o prirastu gradiva *KKM* ne povedo veliko, sem te podatke preoblikovala še v preglednico. Ta prikazuje letni prirast inventarnih enot knjig v *KKM* na 1.000 prebivalcev. *KKM*, kot že povedano, ima okoli 22.000 potencialnih uporabnikov. Te podatke lahko primerjam s priporočenimi standardi za splošne knjižnice, ki pravijo, da naj bi splošne knjižnice dosegale prirast 200 enot knjižnega gradiva na 1.000 prebivalcev. *KKM* je v zadnjih osmih letih dosegla 159 enot na 1.000 prebivalcev, kar pomeni, da je izpolnila priporočila v 80 %.

Preglednica 1: Prirast izvodov knjižnega gradiva na 1.000 prebivalcev v *KKM*

Leto	Prirast izvodov knjig	Prirast/1.000 prebivalcev
2000	2329	105
2001	2732	124
2002	3509	159
2003	3455	157
2004	4040	183
2005	3840	174
2006	4184	190
2007	3726	169
2008	3793	172

Če pogledamo še prirast naslovov knjižničnega gradiva po osnovnih skupinah UDK v preglednici 2, lahko vidimo zelo razgibano knjižnično zbirko. Največji del zbirke predstavlja leposlovje. Sledijo naslovi v skupinah 3 (družbene vede), skupini 6 (uporabne vede) ter skupini 7 (umetnost). Najmanj naslovov lahko vidimo v skupini 2 (verstvo, teologija), skupini 80/81 (jezikoslovje) ter skupini 82.01./09 (literarna teorija in literarna zgodovina).

Iz tabele razberemo, da *KKM* v zadnjih osmih letih skoraj 100% dosega priporočene standarde o oblikovanju knjižnične zbirke, saj je razmerje med leposlovjem in med strokovnim gradivom 40 : 60, kar je tudi priporočen standard.

UDK	0	1	2	3	5	6	7	80/81	82.01./09	82 (leposlovje)	9	skupaj
Leto												
2000	107	142	46	244	104	232	298	25	29	936	153	2316
2001	119	96	38	194	130	221	148	26	27	826	142	2067
2002	100	156	62	255	97	336	237	42	27	1029	197	2538
2003	96	128	51	249	87	270	278	71	30	1019	176	2455
2004	99	134	44	237	103	256	443	74	30	1219	146	2785
2005	106	104	33	269	155	284	381	97	46	958	156	2549
2006	114	115	45	245	105	287	491	54	35	1110	250	2851
2007	124	115	42	250	120	302	584	68	26	1002	168	2801
2008	203	142	48	273	129	364	454	46	39	1221	167	3086

NAMEN ANKETE IN VZOREC

Glavni namen ankete je bil ugotoviti, ali so uporabniki zadovoljni z nabavno politiko knjižnice ter stopnjo zadovoljstva odraslih uporabnikov knjižnice z izgradnjo knjižnične zbirke. Zanimalo me je tudi, kakšna so njihova pričakovanja v *KKM* ter katerih storitev se v knjižnici najpogosteje poslužujejo. Prav tako sem želela izvedeti, ali uporabniki obiskujejo še katere druge knjižnice, ali so že kdaj predlagali zaposlenim v *KKM*, da nabavijo kakšno gradivo, ter ali so te njihove želje upoštevali. Prosila sem jih tudi, da ocenijo stopnjo svojega zadovoljstva glede zastopanosti posameznih knjižničnih virov, da ocenijo posamezne sestavine knjižničnega gradiva ter da konkretno navedejo, ali je po njihovem mnenju kakšnega gradiva s posameznih strokovnih področja premalo. Zadnje vprašanje je bilo namenjeno temu, da ocenijo, ali bi jim lahko gradivo *KKM* pomagalo pri spoprijemanju z nekaterimi situacijami na profesionalnem in osebnem področju družbenega življenja.

Anketa je vsebovala 12 vprašanj. Enajst vprašanj je bilo takih, da so uporabniki nanje odgovarjali z obkroževanjem vnaprej predvidenih možnosti, eno vprašanje pa je bilo odprtega tipa, kar pomeni, da so lahko napisali svoje mnenje glede tega, katera strokovna področja se jim zdijo v *KKM* premalo oz. preslabo zastopana. Vprašanja v anketi so bila precej enostavna, saj sem želela dobiti čim več odgovor. Še najmanj odgovor sem pridobila pri vprašanju odprtega tipa.

ANALIZA ANKETE

Z analizo vseh obdelanih anket in odgovorov na vprašanja lahko zaključim, da:

- uporabniki radi zahajajo v *KKM* in da je to zanje pomembna ustanova, kjer lahko najdejo želeno knjižnično gradivo za razvedrilo in sprostitev ali na drugi strani potrebne informacije za šolo, študij ali druga dodatna strokovna izpopolnjevanja;
- velika večina, natančneje tri četrtine anketirancev, pričakuje vse navedene storitve v anketi (izposojajo gradiva, čitalnico, pregledno urejeno gradivo, medknjižnično izposojajo, informacije po telefonu in fotokopiranje knjižničnega gradiva);
- si anketiranci najpogosteje izposojajo knjige za razvedrilo in sprostitev ter nadalje za šolo, študij in dodatna izpopolnjevanja;
- anketiranci pogosto dobijo gradivo, ki ga potrebujejo, saj je kar 66 % anketiranih odgovorilo, da pogosto dobijo gradivo, ki ga potrebuje. 32 % anketirancev vedno dobi tisto gradivo, ki ga potrebuje in 2 % anketirancev je takšnih, ki redko dobijo gradivo, ki ga potrebujejo. Nihče izmed anketirancev ni izbral možnosti nikoli. Menim, da je za takšno knjižnico, kot je *KKM*, to dober rezultat;
- anketiranci (62 %) obiskujejo tudi druge knjižnice (48 % anketirancev obiskuje še *Koroško osrednjo knjižnico dr. Franca Sušnika Ravne* na Koroškem, 34 % anketirancev je izbralo šolsko oz. visokošolsko knjižnico, 6 % anketirancev je včlanjenih v *Knjižnico Dravograd*, 7 % jih obiskuje

še *Knjižnico Velenje*, en anketiranec pa je izbral *Knjižnico Dravograd*), in sicer predvsem zato, ker *KKM* nima na razpolago gradiva, ki ga potrebujejo za svoje delo, študij ali druga dodatna strokovna izpopolnjevanja;

- so anketiranci v povprečju zadovoljni tako s pestrostjo, kakovostjo kot aktualnostjo knjižnične ponudbe;
- so v povprečju najbolj zadovoljni s ponudbo časopisja; na drugem mestu sledi stopnja zadovoljstva z leposlovjem, sledi avdio-vizualno gradivo, najnižjo oceno zadovoljstva pa so v povprečju dodelili založenosti s strokovno literaturo;
- so anketiranci v povprečju zadovoljni tudi z dostopnostjo do gradiva in z možnostjo vplivanja na knjižnično zbirko;

Osrednja knjižnica Slovenj Gradec

- so anketiranci, če so knjižničnemu osebju posredovali svoje želje po gradivu, to gradivo tudi dobili, kar pomeni, da knjižnica upošteva želje svojih uporabnikov;
- so anketiranci v povprečju zadovoljni s knjižničnim gradivom ter da je knjižnična zbirka glede na velikost in tip knjižnice dobro zastopana;
- anketiranci menijo, da so naslednja strokovna področja preslabo zastopana: botanika, ekonomija, elektrotehnika, geografija, glasba, informacijska tehnologija, računalništvo, informatika, javna uprava, jezikovna področja, kuharstvo, strežba, literatura v tujih jezikih, nemščina za otroke in mladino, češka literatura, lutkarstvo, glasbena, likovna, gledališka umetnost, medicina, mikrobiologija, pravo, zakonodaja, pedagogika, sociologija, psihologija, vzgoja, izobraževanje, časopisi s področja

socialne (npr. Socialno delo), sodobni mednarodni odnosi, šport;

- anketiranci menijo, da ima knjižnica na voljo gradivo, ki bi jim lahko pomagalo pri reševanju najrazličnejših situacij na osebnem in profesionalnem področju družbenega življenja.

Uporabniki so torej zadovoljni z nabavno politiko *KKM* in z izborom gradiva. Ampak tukaj je potrebno dodati, da so to tisti uporabniki, ki knjižnice obiskujejo, navsezadnje sem izvajala anketo v knjižnici. In gre torej za tiste uporabnike, ki so obiskovalci in uporabniki knjižnice *KKM*. *KKM* pa se na drugi strani uspešno prilagaja tako družbenemu okolju kot tudi svojim uporabnikom. Skrbi tako za aktualnost zbirke kot tudi pestrost in kakovost fonda ter se tako prilagaja najrazličnejšim družbenim skupinam uporabnikov. V okviru svojih finančnih zmožnosti uspešno vodi in usmerja nabavno politiko ter si prizadeva za nadaljnje uspešno poslovanje.

SKLEP

Izgradnja knjižničnih zbirk je torej ena najbolj kreativnih in dinamičnih dejavnosti v knjižnici, saj od knjižničarjev zahteva celosten pogled na poslanstvo knjižnice in njeno mesto v družbi, natančno poznavanje delovnih postopkov, zgodovinskega razvoja knjižničnega fonda in ponudbe knjižničnega trga ter racionalno razpolaganje z denarjem. Največjo oviro pri tej dejavnosti predstavlja knjižnicam stalno pomanjkanje finančnih sredstev za nabavo knjižničnega gradiva in ta problem se vleče kot rdeča nit vse do današnjih dni. Zato mora biti knjižničar, ki dela na oddelku za nabavo, fleksibilen, poznati mora tako knjižnico in njeno knjižnično zbirko kot tudi uporabnike knjižnice, poznati mora knjižni trg, njegovo delovanje in zakonitosti ipd. Skratka, mora biti prilagodljiv na vse možne spremembe, ki se utegnejo zgoditi, ter pripravljen na nenehna izpopolnjevanja in pridobivanja novih znanj.

Doroteja Vrance

Članek je nastal na podlagi diplomske naloge Vrance, D.: *Izgradnja knjižničnih zbirk v splošnih knjižnicah: študija primera Knjižnice Ksaverja Meška Slovenj Gradec.*

DOMOZNANSKA ZBIRKA

Domoznanska zbirka je dogovorjena posebna zbirka splošnoizobraževalnih knjižnic, ki jo opredeljuje vsebina knjižničnega gradiva, vezana na določeno geografsko ali upravno področje, ki ga knjižnica pokriva s svojim celotnim delovanjem. Osnovni cilj domoznanske dejavnosti oz. zbirke je, da prebivalcem omogoča tekoče informiranje o aktualnih dogodkih in dogajanju na njihovem območju ter jih seznanja s podobo razvoja njihovega okolja. Gre za povezovalno predstavljanje določenega geografskega območja z gradivom iz različnih področij: geografskega, arheološkega, zgodovinskega, literarnega, etnološkega, biografskega ... Temelj lokalne domoznanske zbirke v splošnih knjižnicah

Domoznanski oddelek

tako povezuje in v sistemu dopolnjuje nacionalno domoznansko zbirko.

(Povzeto po: A. Waltl: *Posebna zbirka OZN* ...)

Domoznanstvo je omejeno na točno določeno geografsko področje in ga zanima vse v zvezi z njim in ljudmi ter njihovimi aktivnostmi v preteklosti in sedanjosti.

Osnovni namen domoznanske dejavnosti v knjižnici pa je omogočiti uporabnikom dostop do gradiva in informacij o domačem okolju.

Domoznanska dejavnost v naši knjižnici je posebna dejavnost, ki obsega evidentiranje, zbiranje, obdelovanje, hranjenje, prezentiranje in posredovanje knjižnega in neknjižnega gradiva, ki se kakorkoli nanaša na Slovenj Gradec in Mislinjsko dolino.

Domoznansko gradivo obsega vire, ki se nanašajo neposredno na teritorij Mislinjske doline: zgodovinske, geografske, kulturne,

sociološke, splošne značilnosti in aktualno dogajanje, prav tako tudi bibliografije, biografije znanih ljudi ter tiske, ki so posredno vezani na Mislinjsko dolino: izdajatelj, tiskarna, pisec, glasila delovnih organizacij, društev, šol ...

Tako zbiramo:

- **monografske publikacije** avtorjev s področja občine Slovenj Gradec in občine Mislinja;
- **monografske publikacije**, ki govorijo o Slovenj Gradcu, Mislinji in Mislinjski dolini ter ljudeh, ki tukaj so oziroma še ustvarjajo in delujejo;
- **serijske publikacije**: zbornike, glasila društev, glasila šol, glasila delovnih organizacij, poročila sej občinskih svetov ...;
- **članke iz dnevnik časopisov in revij, zbornikov**, ki se nanašajo na dogajanje v Mislinjski dolini;
- **biografije znanih Slovenjgradčanov**;
- **polpublicirano gradivo**: diplomske, magistrske, doktorske in raziskovalne naloge;
- **glasila delovnih organizacij, društev, šol, javnih ustanov** ...;
- **drobni tisk**: vabila, plakati, letaki, prospekti, koledarji ...;
- **kartografsko gradivo**;
- **slikovno gradivo**: fotografije, razglednice ...;
- **avdio in video gradivo, elektronske vire**.

Članke so sistematično, z vsakodnevnim pregledovanjem časopisov in revij, začeli zbirati že sredi 70 let prejšnjega stoletja, ko so le-te katalogizirali v klasični katalog, zbirka pa se takrat še ni imenovala *Domoznanska zbirka*. Načrtno pa se je tovrstno gradivo pričelo zbirati leta 1991 ob sprejetju dokumenta *Domoznanska dejavnost v knjižnično informacijskem sistemu Slovenije*.

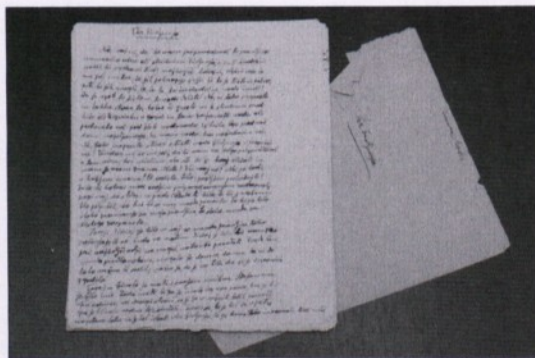
Od leta 1999, ko sem pridobila licenco za obdelavo člankov, pa le-te tudi sistematično obdelujem v bazi Cobiss, tako da lahko uporabniki tovrstno gradivo poiščejo tudi preko računalniškega kataloga. Starejši članki, razna glasila, drobni tiski pa v večjem delu predstavljajo neobdelano gradivo in ga tako hranimo v raznih mapah, urejenih bodisi po tematiki ali po letu objave oziroma izdaje.

Domoznanska zbirka hrani tudi tako imenovane **biografske mape** (članke, fotografije,

dokumenti) najbolj znanih osebnosti, ki so oz. še živijo in delujejo na našem območju:

Ksaverja Meška, Jakoba Sokliča, Ljube Prenner, Franca Tretjaka, Huga Wolfa, Jožeta Tisnikarja, Ernesta Golla, Davorina Trstenjaka, Alojza Mušiča, Karla Pečka, Franca Bernekerja, Jožeta Leskovarja, Andreja Makuca ...

Posebni domoznanski dragocenosti v naši knjižnici ne hranimo, saj je v preteklosti tovrstno gradivo načeloma romalo v »študijsko knjižnico na Ravne«, vendarle pa se lahko pohvalimo z **rokopisom Ksaverja Meška VIR ŽIVLJENJA**, ki smo ga dobili v dar in hrambo od profesorja Toneta Turičnika, **tipkopisom Ljube Prenner GORDIJSKI VOZEL**, ki nam ga je podarila gospa Alenka Horvat, in **rokopisom V SVETI NOČI**, ki pa je dar gospe Hilde

Meškovo rokopis

Vaupot.

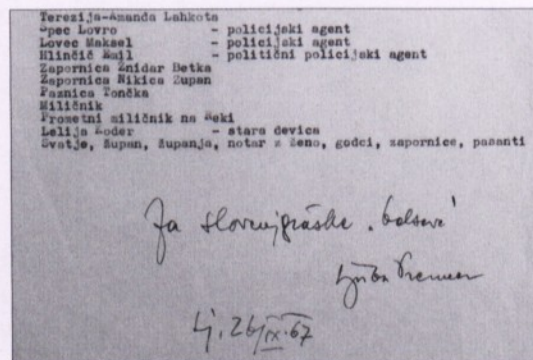
Lansko leto je *Mestna občina Slovenj Gradec* odkupila 1. natis v nemščini izdane knjige (1929) *Das Problem der Befahrung des Weltraums - der Raketen Motor* (Problem vožnje po Vesolju - Raketni motor), ki jo je napisal slovenski znanstvenik **Herman Potočnik Noordung**. Knjigo je *Mestna občina* dala v hrambo naši knjižnici in smo tako poleg NUK-a, ki v rokopisni zbirki hrani dva izvoda prve izdaje te knjige, edina knjižnica v Sloveniji z omenjenim izvidom.

Ponosni, ker Herman Potočnik izvira iz naših krajev, knjigo uvrščamo med svoje dragocene raritete in jo ob priložnostih predstavimo našim mladim uporabnikom z namenom, da bi pri njih vzpodbudili interes za inovativnost in raziskovalni duh.

Omeniti velja tudi arhiv *ODSEVANJ*, revije za leposlovje in kulturo, hranimo tudi celo-

tno letnike glasila *MISLINJSKA DOLINA*, koroškega časopisa *PREPIH*, revije *KOROŠKI TEDNIK*, *VIHARNIK*, *POPULIST*, *KOROŠKI FUŽINAR*, *KOROŠKI UTRIP*, *KURENT* kot tudi vsa glasila podjetij, šol in javnih ustanov, ki delujejo na področju Mislinjske doline.

V okviru domoznanske dejavnosti kot knjižnica, ki nosi njegovo ime, posebno pozornost namenjamo Francu Ksaverju Mešku kot zgledu širokosrčnega človeka in prepričljivega pisatelja, ki je na bližnjih Selah preživel doma 39 let in so spomini nanj še vedno živi in nepozabni. Sodelujemo s šolami, ki izvajajo *Meškovo bralno značko* in vzpodbujamo predvsem mlade, da segajo po njegovih delih, ob obletnicah rojstva in smrti pa se potrudimo v njegov spomin obeležiti in izvesti čim več prireditev. Pod okriljem naše knjižnice že

Tipkopis igre Gordijski voz Ljube Prenner s podpisom

peto leto deluje tudi *Društvo ljubiteljev knjig Meškova bukvarna*, ki ima svoje prostore na Glavnem trgu v Slovenj Gradcu. Omeniti pa velja tudi *Meškovo pot*, ki je nastala in bila postavljena s sodelovanjem *Turističnega društva Murn*.

Ker kot splošnoizobraževalna knjižnica, ki pač ni bila deležna obveznih izvodov, še vedno nimamo celotne zbirke Meškovega opusa, posvečamo posebno skrb tudi pridobivanju njegovih manjkajočih del in smo veseli vsake nove pridobitve, bodisi iz knjižnih bukvarn ali kot darov dobrih ljudi.

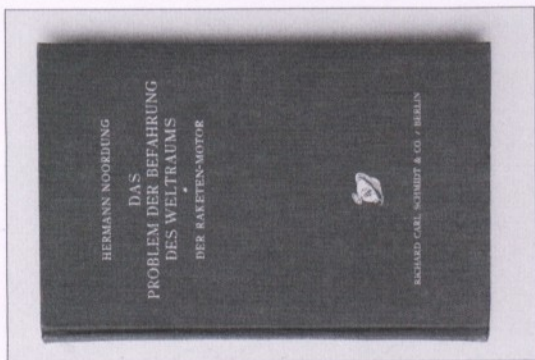
Domoznanska zbirka je v naši knjižnici postavljena na posebnem - domoznanskem oddelku z oznako do (domoznanstvo).

Do konca leta 2008 smo imeli v zbirki zajetih **934** naslovov (816 knjižnega in 118 neknjižnega gradiva) monografskih publikacij in **256** naslovov serijskih (255 knjižnih in 1

neknjižno) publikacij.

Od leta 1999 do 2008 smo obdelali 4.590 člankov lokalnega pomena v bazi Cobiss, ki je dostopna vsem uporabnikom.

Urejanje domoznanske zbirke zahteva veliko časa ter sistematično obdelavo gradiva, kar je v splošnih knjižnicah dostikrat težko. Največji problem predstavlja relevantnost zbirke, saj je težko zagotoviti popoln pregled nad dogodki in informacijami, ki bi bile pomembne za zbirko. Tako smo nemalokrat odvisni od naključij, saj na kakšen pomemben prispevek naletimo zgolj slučajno. Na količino podatkov, ki so za zbirko pomembni, vpliva tudi prihod novih medijev, kar zahteva nove pristope tako zbiranja kot hranjenja informacij. Vse bolj pa se bo uveljavila tudi digitalizacija dokumentov in posredovanje le-teh v elektronski obliki.

Herman Potočnik Noordung: Problem vožnje po vesolju

Domoznanska zbirka se v *Knjižnici Ksaverja Meška* še vedno najbolj bogati in dopolnjuje z nakupi in darovi organizacij ter posameznikov, ki se zavedajo, kako pomembno je tovrstno gradivo za ohranjanje lokalne zgodovine in kulturne dediščine. Veliko ljudi ima doma domoznansko gradivo, ki ga knjižnica še nima, zato se zelo razveselimo vsakega prispevka v obliki knjige, zemljevida, razglednice, fotografij ...

Želimo si, da bi nam tako posamezniki kot društva, podjetja, ustanove in drugi, ki izdajajo najrazličnejše brošure, zloženske, glasila ..., le-te poslali ali nas vsaj obvestili o njihovem izidu. Tako tovrstno gradivo ne bi šlo mimo nas in bi s posredovanjem knjižnice postalo znano in dostopno širši javnosti.

Draga Ropič

MLADINSKA DEJAVNOST

Dejavnosti za otroke in mladino v okviru prireditve *Knjižnice Ksaverja Meška* potekajo že od leta 1980, ko je knjižnica pridobila prostore na Glavnem trgu. Zaradi utesnenosti prejšnje lokacije so bila bibliopedagoška in pravljlična srečanja z najmlajšimi uporabniki omejena zgolj na občasne obiske knjižničarke v vrtcih in šolah. Leta 1984 pa je pridobitev zgornjih prostorov na prejšnji lokaciji prinesla nove možnosti na področju izvajanja mladinske dejavnosti.

Leta 1995 se je knjižnica preselila v sodobne prostore *PTC Katica*, tri leta kasneje pa smo odprli še mladinski oddelek. S tem je bil narejen velik korak za širše in kvalitetnejše izvajanje vseh dejavnosti, namenjenih otrokom in

Razstava otroških risbic na mladinskem oddelku

mladini. Otrokom in sebi smo dali možnost, da bi kar največ prispevali k vzgoji dobrega bralca in k razvijanju njegove bralne kulture.

Pravljlične ure

Vsa leta so pravljlične urice za predšolske otroke v popoldanskem času ena izmed naših najbolj obiskanih in najživahnejših dejavnosti in so tesno povezane s projektom *Knjižni moljček*, ki ga v knjižnici Slovenj Gradec in knjižnici Mislinja izvajamo že vrsto let. K sodelovanju večkrat povabimo tudi zunanje izvajalce in s tem omogočimo otrokom, da se srečajo tudi z drugimi izraznimi možnostmi (glineno, glasbena pravljilca, lutkovne predstave). S projektom želimo pri mladih bralcih vzbuditi zanimanje za kvalitetno leposlovje in utrditi bralne navade ter jim skozi različne likovne in glasbene tehnike približati knjigo.

KULTURA

Organizirani predstavitveni ogledi

V matični knjižnici in njenih enotah nas večkrat letno v dopoldanskem času obiše nad dvajset skupin predšolskih otrok iz vrtcev *Mestne občine Slovenj Gradec* in *Občine Mislinja*. Vzgoja za branje se začne v otrokovem najnežnejšem obdobju, zato je prav, da se posebni dnevi v letu (teden otroka, božično-novoletni čas, kulturni praznik ...) popestrijo tudi s pravljičico, ki je tematsko vezana na določeno vsebino v letu. V knjižnici Slovenj Gradec in v vseh njenih enotah izvajamo bibliopedagoške ure po predhodnem dogovoru z učitelji. Učence in dijake seznanjamo z delovanjem splošne knjižnice, razporeditvijo gradiva, iskanjem po računalniških katalogih (OPAC) ter jih povabimo k brezplačnemu vpisu.

Matjaž Pikalo na zaključni Moljčkovi prireditvi

PROJEKTI

Rastem s knjigo

Projekt *Rastem s knjigo: slovensko mladinsko leposlovno delo vsakemu sedmošolcu*, izvajamo skupaj z *Ministrstvom za kulturo* in *Ministrstvom za šolstvo in šport* vse splošne knjižnice. Gre za uspešno sodelovanje med šolo in splošno knjižnico z zelo pomembnim skupnim imenovalcem, to je knjigo, ki jo vsak učenec sedmega razreda dobi v dar. Sedmošolci pri nas preživijo dve šolski uri, ki ju razdelimo na uvod (predstavitve knjižnice in knjigomata), na osrednji del (pogovor o knjižnih novitetah na področju mladinske književnosti) ter na zaključek (knjižnično-informacijsko opismenjevanje). Tovrsten projekt je za učence v tem starostnem obdobju odlična motivacija in vzpodbuda, da ostanejo naši zvesti bralci, še bolj pomembno pa je, da ostanejo zvesti knjigi.

Moja najljubša knjiga

Moja najljubša knjiga, priznanje po izboru mladih bralcev, se podeljuje vsako leto od leta 1998, in sicer v dveh kategorijah: za najljubšo slovensko mladinsko knjigo in najljubšo v slovenščino prevedeno mladinsko delo. Cilj projekta je poleg sodelovanja med šolsko in splošno knjižnico predvsem v tem, da bi med mladimi spodbudili branje in zanimanje za mladinsko književnost. V naši knjižnici zberemo glasovnice vseh petih osnovnih šol iz obeh občin in priznati moramo, da je sodelovanje učencev v vseslovenski akciji izbiranja najljubše mladinske knjige po izboru mladih bralcev pri nas naletelo na zelo dober odziv. Vse glasove elektronsko pošljemo v skupno malho v *Mestno knjižnico Ljubljana*, kjer izberejo najljubšo knjigo domačega in tujega avtorja.

Moljčkova prireditev v knjižnici Mislinja

Moljkova bralna značka

Moljkova bralna značka je projekt *Knjižnice Mislinja* že od leta 2000, saj so se z njo nekateri otroci srečali že v predšolskem obdobju. Z vstopom v devetletno osnovno šolo se je ta projekt iz vrtca preselil v prvi razred. Predstavlja dober primer sodelovanja med šolo, šolsko in splošno knjižnico, saj na prijazen in nevsihljiv način približa učencem prozo in poezijo iz domače ter svetovne otroške književnosti. Moljčkov seznam predpisane literature sestavimo že v knjižnici in pripravimo knjige s seznama. Pomembna je tudi vloga staršev, saj doma knjigo skupaj z otroki preberejo, jo ob ilustracijah obnovijo in ustvarijo likovni izdelek, ki mora biti smiselno povezan s vsebino pravljičice ali pesmice. Opis nato pripovedujejo še učiteljici ali vzgojiteljici v šoli.

Na koncu šolskega leta pripravimo zaključno prireditev, na kateri vsem prvošolcem, ki so skozi vse šolsko leto skupaj s starši pridno

brali, podelimo *Moljčkova bralna priznanja* in jih obdarimo s simboličnimi nagradami.

Knjižnično-muzejski mega kviz

Osnovna vsebina in namen mega kviza je spoznavanje znamenitih Slovencev in njihovih spominskih hiš. Osrednja cilja pa sta poleg spodbujanja branja tudi spoznavanje kulturne dediščine in spodbujanje sodobne pismenosti.

Naša splošna knjižnica se vsako leto vključuje v reševanje knjižnično-muzejskega mega kviza, ki ga organizira *Mestna knjižnica Ljubljana*, in poteka od meseca oktobra do marca. Namenjen je učencem drugega in tretjega triletja, k sodelovanju pa povabimo vseh pet osnovnih šol občine Slovenj Gradec in občine Mislinja. Kviz je možno reševati na

Literarni večer domačih literarnih ustvarjalcev

dva različna načina, in sicer s pomočjo tiskane vprašalnika ali pa vsak mesec sproti na spletu.

Glede na to, da je reševanje namenjeno učencem osnovnih šol, se vsako leto povežemo s šolskimi knjižničarkami, ki poskrbijo, da se le-ta izvaja v širokem obsegu in je zato uspešnejši in učinkovitejši.

Srečanja z ustvarjalci

Ob zaključku projektov za naše mlade uporabnike organiziramo srečanja z znanimi mladinskimi literarnimi, likovnimi in drugimi ustvarjalci. Lahko se pohvalimo kar z nekaj znanimi imeni, ki smo jih v zadnjih letih gostili (Marjan Manček, Urška Stropnik, Zmaga Glogovec, Tone Partljič, Ivan Sivec, Matjaž Pikalo, Iztok Vrhovec ...). Vsako tovrstno srečanje predstavlja nepozabno doživetje in je hkrati nagrada za prizadev-

no sodelovanje pri različnih projektih naše knjižnice.

Kvizko in uganka meseca

Kvizka in uganko meseca sestavljamo na mladinskem oddelku na začetku meseca skozi vse šolsko leto. Naši mladi obiskovalci se imajo tako možnost na različne načine poigrati z besedami, ugankami in rebusi. S pravilno rešitvijo si lahko, če so izžrebani, prislužijo knjižno nagrado.

Razstave

Na mladinskem oddelku naše knjižnice in v vseh njenih enotah se otroci vrtcev in osnovnih šol skozi vse leto predstavljajo pod strokovnim mentorstvom vzgojiteljic in učiteljic s tematskimi razstavami izvornih

Andrej Golob predstavlja knjigo *Toneta Turčnika*

otroških likovnih del. S svojo ustvarjalnostjo tako pripomorejo k polepšanju in popestritvi mladinskega oddelka naše knjižnice in njenih enot. Izvirnost in sproščenost likovnega izražanja otrok vselej naletita na zelo dober odziv pri vseh uporabnikih in obiskovalcih *Knjižnice Ksaverja Meška Slovenj Gradec*.

Mladinska dejavnost v knjižnici predstavlja pisano paleto različnih jezikovnih, likovnih, govornih in drugih oblik, ki nam na prijeten in nevsiljiv način omogočajo vzpostaviti tesen stik med otrokom, knjigo in knjižnico.

Knjižna ponudba na mladinskem trgu je zelo pestra in bogata, ni pa nujno, da je tudi kvalitetna, zato je vzgoja mladega bralca, ki bo moral v vsej tej raznolikosti izbrati literarno zahtevnejše branje, zelo odgovorno in dolgotrajno delo. In tu je vloga knjižnice ključnega pomena. O tem spregovori avtor

številnih otroških knjig Roald Dahl v enem izmed svojih najuspešnejših del o bistri in vedoželjni deklici Matildi.

»Gospod Hemingway pove marsikaj, česar ne razumem,« je rekla Matilda gospe Felčevi.

»Posebej o moških in ženskah. A mi je kljub temu všeč. Pripoveduje pa tako, da se počutim, kot da sem zraven in gledam, kako se vse tisto dogaja.«

»Dober pisatelj ti bo zmerom dal ta občutek,« je rekla Felčeva.

»Ne meni se za drobce, ki jih ne moreš dojeti. Sprosti se in pusti, da te besede oblivajo kakor glasba.«

In tako nas knjige že v otroštvu odnašajo v nove svetove, med čudovite ljudi, v vrtinec najbolj razburljivih doživetij in kar naenkrat nismo nikoli več sami.

Pravljčna ura v knjižnici Slovenj Gradec

Glinena pravljica

**Alenka Obretan Mestek
in Darja Hribernik**

DRUŽENJE OB KNJIGAH V KNJIŽNICI DOMA STAROSTNIKOV SLOVENJ GRADEC

Ob dnevu starejših, 30. septembra, so v *Domu starostnikov Slovenj Gradec* slovesno odprli svojo knjižnico, ki trenutno obsega približno 2500 enot monografskega gradiva ter nekaj naslovov periodičnega tiska. Zbirka pridno raste in se sprotno dopolnjuje.

Strokovno sta jo uredili bibliotekarki *Knjižnice Ksaverja Meška*. Kolegici sta izvedli tudi prvo srečanje in druženje ob knjigah, ki se bo odslej ponovilo vsak mesec. Program bosta sproti prilagajali potrebam in željam sodelujočih, tako da bo druženje vsebinsko zajemalo tako bralne urice kot tudi pogovore na določeno temo ali predstavitev del domačih in tujih avtorjev.

Vsak teden ob določenem dnevu bo varovancem doma na voljo naša sodelavka, ki jim bo v pomoč pri svetovanju in izbiri gradiva.

Verjamemo, da se bodo tudi srečanja in druženja ob knjigah v *Domu starostnikov* »prijela« in nadaljevala ter postala ena izmed ustaljenih dejavnosti, ki jih izvaja *Knjižnica Ksaverja Meška*.

MEŠKOVA BUKVARNA

Pod okriljem *Knjižnice Ksaverja Meška* že peto leto deluje tudi *Društvo ljubiteljev knjig Meškova bukvarna*. Svoje prostore ima na Glavnem trgu 28, v atriju *Andeškega hrama*, odprta pa je vsak torek od 17. do 19. ure. Ustanovljena je bila z namenom, da lahko občani tja prinesejo knjige, ki so jim odveč, hkrati pa lahko tam zase tudi najdejo knjigo, ki jih zanima in jo kupijo po simbolični ceni.

»Knjige ne sodijo na odpad, rešimo jih skupaj« – s tem sloganom želimo naše občane vzpodbuditi, da knjig, ki bi jih želeli izločiti iz svoje domače zbirke, ne zavržejo, pač pa jih prinesejo v našo bukvarno, kjer bodo morda prišle v roke hvaležnih kupcev.

Članstvo v *Društvu ljubiteljev knjig Meškova bukvarna* si zagotovite s plačano letno članarino 5 EUR, s katero si pridobite člansko izkaznico in si ob prvem obisku brezplačno izberete 5 knjig.

Draga Ropič

JESEN LETA 1964

Pred župniščem v Slovenj Gradcu sem zagledala kup knjig – Meškove zapuščine, pripeljane s Sel z lojtrskim vozom. Urejevat me jo je poslal dr. Sušnik iz *Študijske knjižnice*, kjer sem takrat delala. Občutek je bil nenavaden. Šariti po zapuščini tako velikega moža, ni kar tako. Z gospodom Sokličem sva gradivo s pismi vred toliko uredila, da je bila Meškova soba nared za obiskovalce.

Leta 1972 nov začetek v Slovenj Gradcu. Tokrat v knjižnici imenovani *Matična knjižnica Slovenj Gradec*. Selitev knjig in postavitvev po prostem pristopu in prvo srečanje z bralci, drugačnimi od mojih prejšnjih na Ravnah v takratni *Strokovni knjižnici Železarne*. Kmalu me je starejši bralec podučil, da so lahko knjige »lažnive« in takih ni

Razgovori o knjigah v prostorih doma starejših občanov

mogoče brati. Izbiral je le potopisne romane. Zavedla sem se, da bo treba knjižni fond temeljito spoznavati. V spominu mi je ostala tudi bralka, ki je želela knjige, da jih bo doma glasno brala svojim. Želela je razumljiv roman, ki se bo lahko bral s prekinitvami, povesti pa morajo biti dovolj prepričljive. Navduševali pa so me mladi bralci, nekateri so bili pravi knjižni molji. Za njih je bilo vedno premalo knjig. Nekaj najbolj posebnega je bila deklica, ki je prihajala v knjižnico z mlajšo sestrico skoraj vsak dan. Ko sva se nekoč pogovarjali, je rekla, da se pri nas počuti zelo lepo, ker se lahko z nami tudi kaj pogovori. Ob tem sem se spomnila profesorice, ki nas je učila dela z bralci in poudarjala, da je lahko knjižnica za ljudi tudi pribežališče in prostor za pomiritev.

Knjižnica in njen fond sta z leti rasla, dobili smo nove prostore in zaposlitve. Kar

trikrat sem selila slovenjgraško knjižnico, nazadnje na sedanjo lokacijo. Nakup knjig je bil odvisen od denarja, ki nam ga je družba odmerjala, in seveda od razumevanja »trenutne oblasti«. To je bilo večkrat kruto in za nas knjižničarke žalostno. Kljub temu me je delo s knjigami in z bralci osrečevalo, saj so mi bili le ti prva skrb. Že pri obdelavi knjig sem knjigam v mislih določala bralce ali vsaj slutila, koga bo določena knjiga razveselila.

Z uporabo računalniške obdelave in izposoje se je marsikaj spremenilo. Abeceda in UDK pa sta ostala kot osnovna menija. Knjižnica je danes bolj »glasna«, tudi bralci. Me, starejše »predračunalniške knjižničarke«, se z nostalgijo spominjamo naših dni, ko je bilo vse bolj umirjeno in so bralci imeli

Predstavitve knjige *Anice Meh*, z avtorico Alenka Horvat

Knjigomat

res spoštljiv odnos do knjig. S knjigami in bralci sem preživela 35 let in še danes ne morem brez knjig in knjižnice.

Mojca Močilnik

Mojca Močilnik se je v Knjižnici *Ksaverja Meška* zaposlila leta 1972 in je svojemu delu ostala zvesta vseh 27 let, do upokojitve leta 1999.

Zaposleni v knjižnici Ksaverja Meška Slovenj Gradec v letu 2009, ob šestdesetletnici ustanove.

OŽIVLJEN SPOMIN

Teče že devetnajsto leto mojega novega staža. Upokojenka sem, kot da nikoli ne bi imela poklica. Pa sem ga imela in spomin na moje preteklo delo še živi. Malo drugačen je po preteku že tolikih let, pa vendar je marsikaj bistvenega ostalo.

Časi so bili takrat drugačni, vse je bilo bolj skromno, posebno moji začetki v Slovenj Gradcu. Prevzela sem vodenje majhne, neurejene knjižnice, ki je bila ob muzeju in galeriji prava pepelka. Začetek je bil težak, saj sem prišla iz *Študijske knjižnice Ravne*, ki je bila že takrat velika in lepa.

Z dobro voljo in predanostjo poklicu se je počasi vse začelo razvijati na bolje. Prvi na Koroškem smo uredili knjižnico po novih sodobnih načelih, namreč po prostem pristopu do knjig, kar je bilo takrat še redkost. Vzor so mi bile ljubljanske knjižnice, kjer sem bila na praksi med šolanjem, in tudi znanja sem pridobila toliko, da sem lahko začela po novem. Po odhodu g. Hilde Vaupot, ki mi je bila zelo prijazna sodelavka, se je v knjižnici zaposlila že tudi s knjižničarskim znanjem podprta Mojca Močilnik in nadaljevali sva z delom, ki je bilo usmerjeno v razvoj. Ko sta prišli še mladi sodelavki, Sonja in Alenka, ki je končala *Pedagoško akademijo*, je delo napredovalo.

Prostori so bili že zdavnaj premajhni in z veseljem smo pograbile možnost preselitve v večje prostore na Glavni trg 1. Uredile smo prijazno, a še vedno premajhno knjižnico, kjer so se začele razvijati tudi druge dejavnosti, predvsem za mlade. Posebno pozornost smo začeli posvečati zbiranju in obdelavi domoznanskega gradiva.

Rada sem imela to novo, svetlo knjižnico, od koder je bil lep razgled po mestu. Bile smo majhen, usklajen kolektiv. Vse smo bile predane delu.

Po tolikih letih še vedno rada pogledam na stavbo naše stare knjižnice sredi mesta. Imam pa rada tudi novo, ki je pridobila vse kvalifikacije moderne računalniško podprte knjižnice. Vsem mojim naslednicam čestitam za pridno delo in prijaznost ob jubileju – šestdesetletnici knjižnice. Tudi pred dvajsetimi leti smo podobno praznovale, vendar takrat samo štiri.

Meni je delo s knjigami zapustilo zelo dobro podlago za sedanje večstransko ljubiteljsko delo.

Ljubezen do knjig mi je ostala kot dediščina, ki jo pridno izkoriščam za lastno ustvarjanje. Tako snujem pesmi, že z dvema knjigama se lahko pohvalim. Še nadaljujem, za vsako številko *Odsevanj* napišem nekaj novih pesmi. Pri *Društvu upokojencev* že petnajsto leto vodim literarno sekcijo. Dvajset let pa sodelujem pri šaljivem pustnem časopisu *Kurent*, ki ga še vedno urejam.

Knjižnici Ksaverja Meška se moram zahvaliti za plodno sodelovanje pri oblikovanju in vodenju literarnih večerov naše literarne sekcije, posebno pa bibliotekarki Dragi Ropič, ki nam popestri vsako prireditvev.

Še to: Zelo rada sem bila knjižničarka. A lepa so lahko tudi aktivna upokojenka leta.

Marijana Vončina

Marjana Vončina je po enajstih letih dela v študijski knjižnici na Ravnah leta 1967 prevzela mesto upravnice v slovenjgraški knjižnici in jo uspešno vodila 23 let, vse do upokojitve leta 1990.

ZDRAVILNA ENERGIJA DREVES

*Drevo je tišina,
beseda je ptica,
človek je uho ...*

(Edvard Kocbek)

Človek in drevo sta od nekdaj povezana. Drevesa človeka privlačijo z močjo, ki jo je težko ubesediti. V njih je skrivnost, ki nas vabi in se nas dotakne. Drevesa nas umirjajo, pomirijo, navdihujejo ... zdravijo. Stik z njimi nas spreminja v dobro in to je čudovita novica v času, ko postaja vse bolj odtujeno, neprijazno človeku, njegovim resničnim željam in potrebam. En sam sprehod po gozdu nam odvzame tisto, kar nas obreme-

Udeleženske delavnice Zdravilna energija dreves

njuje, in doda nekaj dobrega za nas.

V Knjižnici Franca Ksaverja Meška v Slovenj Gradcu se dobivamo vsak prvi četrtek v mesecu (razen v juliju in avgustu) v skupini od 8 do 15 udeležencev, bolj udeleženk. Ta srečanja nas vsa ta leta bogatijo z mnogimi novimi znanji in spoznanji, med nami se tkejo vezi prijateljstva, razumevanj in zaupanja. Izmenjava izkušenj, druženje, spoznavanje, pridobivanje novih informacij, navdih iz knjig in narave, to je samo nekaj iskric, ki vedno znova svetijo na naše poti – včasih tudi takrat, ko komu ni lahko. Drevesa nam vedno znova govorijo o tem, kako se ukoreniniti, ostati povezan z zemljo in kako razširiti veje in sprejemati bogastvo darov iz narave. Spodbujajo nas k sobivanju v prostoru različnosti, sprejemanju drugačnosti in osebni rasti. So nam navdih za iskanje dobrega v sebi, v soljudih in v naravi.

Veselimo se z vsemi, ki na naša družena prihajate ter s svojo prisotnostjo in idejami sooblikujete in bogatite sebe in druge. Veselimo pa se tudi vsakega, ki se nam pridruži na novo.

Cilj naših srečanj je seveda tudi ohranitev velikega bogastva, ki ga imamo: gozdov in dreves, z vsem, kar tam biva. In ne pozabimo:

*»Ko so podrli prvo drevo,
se je začela civilizacija,
in če bo padlo tudi zadnje drevo,
bo konec civilizacije.«*

(dr. Anton Trstenjak)

Torej, v gozdu je polno bajk, poezije in glasbe in vse to nam je na voljo prav vsak trenutek dneva in noči. Odpravimo se v gozd, naslonimo se na drevo ... in prisluhnimo tišini.

Mnogo je še darov, ki jih prejemo na naših druženjih iz meseca v mesec že sedmo leto. Zelo smo hvaležni vodstvu in vsem zaposlenim v naši knjižnici. Vedno nas toplo in prijazno sprejmejo, se z velikim razumevanjem odzovejo na naše predloge in nas imajo preprosto radi, kar velja tudi obratno.

Marinka Lampreht

Marinka Lampreht je upokojena socialna delavka, ki je po upokojitvi našla več časa za stvari, ki so jo od nekdaj zanimale. Ljudje, medsebojni odnosi ter povezanost med njimi in naravo. Njena delavnica Zdravilna energija dreves v naši knjižnici poteka že 6. leto, izvaja pa tudi druge delavnice, ki se dotikajo omenjenih odnosov.

Poleg naših ustaljenih dejavnosti (predstavitev knjižnih novosti, literarnih večerov, potopisnih predavanj, informacijskega opismenjevanja uporabnikov, pravljčnih ur za otroke ...), ki jih izvajamo znotraj ustanove, imamo tudi zunanje sodelavce, in sicer glasbeno pravljico izvaja Marjeta Lužnik, pri glineni pravljici pa nam je v pomoč Nataša Šilih. Omeniti velja tudi četrtkova *Bralna srečanja* z Andrejo Martinc, ki potekajo v knjižnici Mislinja in prav tako četrtkove delavnice *Zdravilna energija dreves*.

A P O KALIPSA

KULTURA

Spoštovani!

Iz svojega zatohlega bohemskega razmišljajočega študijskega stanja anarhistično dadaističnega, vegetaciji podobnega, se vas drznem dotakniti & spoštljivo, z velikim veseljem povabiti k čitvu o ... o človeškem dostojanstvu - bodimo konkretni: človeštvu v nas. Kratko - človeštvu.

V Tillu Eulenspieglu vznikli & skrivnostno izginuli, znova prebujen in potem prekopan v Bolfenku - škratu & seksualnem manijaku s Pohorja - ponovno vznikel kot Franc Ferenc ali

Ferenc F.

Naročen, da vam prenesem & prinesem dogodke & odmeve

Dogodka na smetišču.

Ker kaj drugega ni bilo. A na smetišču!

V lastnem dreku ... pardon: v plastiki in ... gumi & kartonih & plastiki & ... pla ... stika ... glej! ogledalce (razbito), svežnji propagandnega materiala, ki še niso utegnili biti sežgani (niso jih še kremirali), blato, steklo, plas ... tika ja ... skupina *Franc & Roses* (zdaj že legendarna po svoji usekani naravnosti) se je sprdaval, plaval, tonila, zvirala, kričala, molila, bila zaljubljena, skregana, uglašena, v pravi disharmoniji, proizvajala je zvike & zvoke, da je bilo groza & veselje ... najbolj pa se je uštimala pri Apokalipsi - neznanem hitu skupine (neodkritem v resnici) ... na koncu se spremenijo v smeti! A bojo že vidli!

Smet uniči smet!!!

Torej:

Vzhodno od ra ... ne,

Duh časa - Zeitgeist je film, ki bi ga moral videti vsak zemljan!

Obvezno. Kar brez licence. Da bi ugotovili, kako brezčutne kreature & toga goveda smo postali. V filmu je stavek: ves svet je oder!

V pehanju za svojo ničevost serjemo drug

drugemu po glavi (z zakoni & prepovedmi) ... ne, to ni esej!

To je Till Eulenspiegel!

Ne razvajam. Ne uspavam. Ne mazilim ... pečem!

Rečem bobu bob. V tisoč stavkih, če želiš!

Predstavitev Kosovela & Bora & sodobnikov & drugih pokojnikov je namestitev v prostor & čas, ko je zlato gnoj & gnoj zlato, prepletaje se na bizaren, tudi morbiden način - v dnevnu tednu mesecu letu stoletju planeta - na smetišču!

Misliš, da vejo, da stojijo na lastnem dreku? je vprašal Makuc perforirani eksformator & eksekutor Vezelo Franca dadaista anarhista XXI. stoletja. Tudi Makuc je živel v istem.

Vezela pa veselo: moja teta bi rekla: to pa že ni moj!

Ampak - res: ves svet je oder. Tudi smetišče. Zdaj pa poglej!

Publika: šokirana prizadeta rahlo živčna - mega scena, nerazumevajoči in nerazumljeni v vsem tem nerazumljivem, a realnem ... monstrumi na štirih, šestih, tudi na osmih kolesih srhljivo in - kar je pomenljivo: grozljivo akustično prepletajo nastop zloglasne skupine spunkovcev (alternativa Monty Pythonu), a ne kaže na paniko ...

Zdaj sredi dneva (dobesedno) pojejo & recitirajo Menarta Kosovela Bora Shakespearea in še avtorjev ...

Nekdo hoče nekaj bruhati, da bo lahko rekel, da je bruhal ... A ni. Ne tako.

Potem doma (iz)bruhne: kaj si pa misli ta prfoks! Na smetišče!

Tudi če ni hotel Makuc (frdamani prfoks), dosegel je, da so se otroci »odprli«.

Kažejo nemoč svojih staršev?

Kažejo strah?

Svojo pobožnost?

La Bigoteeeee ...

Slišalo se je: vsakih pet sekund od lakote umre otrok! To je bilo iz zvočnika.

Med publiko pa se je čulo (kot):
jebe se mi
ka me briga
kdaj bo pogreb
fajn
super
naj crkne

Nisem kak filantrop, altruist ali kmečko človekoljub, ampak nekje je – čeravno v daljavi – točka, ko se pojavi gnus. Imajo me za hipija! Ali najraje za klošarja, eni za umeтника, eni za underground, studljivo ličinko, anarhista celo!

Eni zdaj hočejo nekaj težiti & tožiti & se pritoževati (a to je vse skupaj drek na paliči) da so njihovi otročički – tako subtilni – poslušali srhljivo resnico kar na smetišču! Sredi lastnega dreka, ki mu tako & tako ne moremo ulti. Dokler smo taki.

Ne pravi pogovor: prej bi se utopil v lastnem dreku, kot pa naredil kaj sam zase?!

S tem pa za druge.

Zadruga so bile zadruga, ker so delali za druge!

Ali pa je to samo motnja v moji glavi?

To je bilo prvi dan. Tisto: kdaj bo pogreb ... super ...

Naslednji dan so prišli »starejši«. Bilo je več ali manj vse mirno. Čeravno s poskusi aplavza ...

Je to znak, da so divjaki že napravili transgenitalno performanso in postajajo otopeni, resignirani in podobni prednikom živečim in onim, ki so spomin,

v agoniji časa & prostora,
s pritklinami & izumi ter s svojim napredkom z dolgim nosom, ki ga je ustvaril prednik. Zdaj se mu pa jebe.

Prednikom se je be, a ni panike. Deca so mirna.

Reče se tudi mirna bosna. Reče.

Na koncu pa krivijo boga! Prava pobalinska potegavščina ...

Bog je že zdavnaj obupal nad tem, da ne bi verjeli vanj ...

Nekdo pa medtem ko pišem, zunaj pili & žaga & brusi ...

Ne ve, da vsakih pet sekund od lakote umre otrok!

Apokalipse ne čakamo – je že tu.

Dannny je dokaz.

S sicer dolžnim spoštovanjem
vaš Franc F. – Ferenc Franc!

F. Vezela (foto: Tomo Jeseničnik)

KULTURA

Nagovor

ob slovenskem kulturnem prazniku

KULTURA

Županova prošnja, da bi na predvečer imenitnega praznika kulture, kakršnega na ravni vseljidskega in kajpada političnega konsenza menda ne zmore nobena država daleč naokrog, tudi še letos spregovoril nekaj primernih besed – s tega mesta že tretjič v zadnjih nekaj letih – me je spravila v zadrego, saj se, verjemite, zavedam, da smo vam tisti, ki tudi po službeni dolžnosti venomer pridigamo o pomenu kulture, prejkone že v nadlego, a sem ponujeno – časa za premislek itak nisem imel na razpolago – vendarle sprejel. Najprej kot priložnost za vnovični poklon lansnemu nagrajencu, katerega popularne viže je moje uho, na veliko presenečenje ali pa tudi ne, pred leti ujelo celo v pivnici sredi poslovnega središča v japonskem Tokiju, kar govori samo zase, nato pa tudi zato, ker v časih, ko imajo vsi na ustih besedi recesija in varčevanje, preprosto ne moremo prepustiti besede kakšnemu politiku, denimo, ki bi nam obetal zgolj hude čase in kulturi pripisoval vzvišeno poslanstvo tudi pri projektih zategovanja pasu. Svetovna kriza, kakršni smo ob vsej medijsko pretirani paniki vendarle priča, ima ta hip še neslutene razsežnosti gospodarskega zloma, a je najpoprej posledica potrošniške mentalitete sodobnega človeka, ki se je vpregel v neusmiljeno spiralo izkoriščanja potencialov preko vseh meja razumnega trošenja, novo družbeno okolje pa v mnogih pogledih nastaja v velikih sortirnih centrih, veleblagovnicah, kjer brezkompromisno vlada ta duh brezglavega porabništva. Ne samo velika moderna mesta, temveč tudi manjši zaselki, kakršni so značilni za urbano podobo Slovenije, se v današnjem času vzpostavljajo kot dejanske in v sebi zaključene celote, ki skušajo v času po spremembi političnega sistema in prodoru liberalistične logike omogočiti umišljeni standard relativnega blagostanja v zadovoljevanju vsakdanjih potreb. Ti megacentri so tudi v odmaknjena zakotja dežele umestili nekakšen navidezen urbani prostor, ki je postal multifunkcionalno prebivališče današnjega človeka – potrošnika in svetišče porabniškega

načina življenja, tokrat izven pravih mestnih središč, na obrobjih urbanih konglomeratov, kjer je »na praznem prostoru« lažje zasnovati okolje z usmerjenim in natančno predpisanim režimom. Veleblagovnice označuje skrajno poenostavljena funkcionalistična arhitekturna oblika preprostega kontejnerja, ki ga pred vhodom markira ogromen parkirni prostor, v notranjščini pa modularna razdelitev na posamezne lokale ter centralno avlo (hodnik), ki je vselej zamišljen na način, da omogoča učinkovito preglednost. Obiskovalci trgovskih centrov se v njem zaradi prehodnosti in prostega dostopa do vseh njegovih koticov in polic z blagom počutijo kot gospodarji situacije, saj se z njim identificirajo ne le kot »z najboljšim sosedom«, temveč brez njega ne morejo več živeti, v njem izginevajo, se konformistično zapredajo v njegove nevidne niti in skupaj z njim oblikujejo iluzijo simbioze, celo navidezne varnosti v hipertrofiranim ritmu vsakdanjega življenja. »Shopping centri« ponujajo vsebinski koncept popolne ponudbe, ki naj bi poleg osnovne funkcije nakupovanja zadovoljevala tudi druge potrebe obiskovalcev s koncerti, razstavami, zabavo za mlade in stare, kulnaričnimi užitki ... Oglašujejo jih s slogani, ki obetajo vsakodnevno aktivno preživljanje časa za vso družino, zbrano na enem mestu, kjer je moč množice usmerjena in nezavedno nadzorovana. V teh ambientih ni reliefa ne perspektive ne nepredvidenih točk, kamor bi se pogled lahko izgubil, temveč le popolni zaslon, na katerem se reklamni panoji in sami proizvodi v svoji neprenehni razstavljenosti umeščajo v celotno vidno polje naše zavesti, in kar je še huje, naše podzavesti. V teh veleblagovnicah obstajajo uslužbenci, ki so zaposleni samo s tem, da urejajo sprednji del scene, fronto polic, kjer bi lahko potrošniki z odvzemom artiklov ustvarili luknjo, vrzel in tako zrušili popolnost samopodobe. Samopostrežni način še prida nekaj k tej odsotnosti globine ter dokončno izoblikuje prostor neposredne manipulacije in posledično prostor neizbežne akulturacije.

Resnični problem sodobnega sveta je razpad celotnega sistema vrednot, kot jih povzema pojem kultura v najširšem pomenu in se, nenazadnje, kaže tudi v splošnem nezaupanju do bazičnih znanosti in njihovega poslanstva, predvsem do družboslovja in humanistike, ter celo do resnega in zavzetega umetniškega ustvarjanja in poustvarjanja, saj si morata svoj prostor z velikimi napori izboriti v tekmi z medijsko veliko bolj izpostavljenim poflom popularne oz. populistične kulture in nereflektiranim, velikokrat le trivialnim ljubiteljskim dušebrižništvom. Kriza, ki jo tako kričavo obetajo, je morda celo dobrodošel trenutek, da zaustavimo drveče vozove, si vzamemo nekaj časa za trezen premislek, kaj so lahko resnične vrednote življenja za naš čas in našo prihodnost, kateri so tisti kulturni vzorci, ki nas lahko popeljejo v prijaznejši svet toplejših medsebojnih odnosov v družini, v soseski, v našem in vašem mestu, v regiji, državi in širše. Le kultura je po mojem mnenju tista, ki lahko ponudi rešitve, ki se včasih skrivajo v čisto mičkenih, drobnih stvareh. Včasih je dovolj, da hitečemu in breobzirnemu vsakdanjemu hlastanju utrgamo droben trenutek in se s široko razprtim pogledom oči in duha pozorno ozremo k le navidez nepomembnim migljajem stvarstva, denimo na način, kot jih v tretje oko svoje kamere zna ujeti fotograf Tomo Jeseničnik, ta imenitni prisluškovalec skrivnostnega utripanja narave, saj zna prebrati in prepoznati lirični značaj najbolj neprisiljenih in nepretencioznih potez njenih brezštevilnih obrazov, ko z redko videno dobrotljivostjo objema svet in skozi njega nemara ves kozmos.

Ker pa je človeški način razmišljanja običajno takšen, da vsemu, kar je majceno in nebogljeno, praviloma ne namenja nikakršne pozornosti, je tudi slavnost za jutrišnji praznik vselej v prvi vrsti priložnost za vznesene, visoko leteče misli in besede kot so Narod, Kultura, Identiteta, in v našem posebnem primeru še Jezik in Knjiga kot vogalna kamna slovenske nacionalne zavesti in države, države Slovencev, v kateri se le s težavo uveljavlja sodobnejši koncept kulture, ki se napaja iz prepoznanja civilizacijskih tokov na odprti globalizirani sceni sodobnega sveta, v mešanju kultur in medsebojnega oplajanja, ter je mnogo širši od ozkih spon rigidne nacional-

ne identitete. Sodobno življenje na pragu 21. stoletja nacionalno identiteto ne pojmuje več kot skrepenelo koreniko narodove samoljubne samobitnosti, temveč kot način življenja, kakršnega vzpostavlja nacionalna kultura s civilnimi mehanizmi možnosti participacije vseh in vsakogar, ki živi v tej državi, stalno ali začasno, ter brez nenehnega jadikovanja o resnični ali namišljeni ogroženosti nacionalne substance. Od tod je nato le še korak do izrazito samozavestne države, porojene v ozračju strpnosti in priznavanju drugačnosti, ki državno identiteto vzpostavlja kot združbo državljanov in nič več kot ekskluzivni izraz nečimrne vasezagledanosti čistega narodovega telesa. Koncept narodne države na temeljih avtohtone nacionalne kulture je v pogojih sodobnega sveta v resnici bržkone preživet, saj se z ukinitvijo fizičnih državnih meja ter prostim pretokom ljudi in blaga vsaj tukaj v naši Evropi odpirajo nove možnosti sodelovanja, zato se v takšni perspektivi tudi prepir za oslovo senco na obalah čudovitega Jadranskega morja, kakršnega uprizarjata dva v zgodovini vselej dobrososedska naroda, zdi absurden in v očeh bruseljskih Evropejcev popolnoma nesmiseln. Ali si je res tako zelo nemogoče zamisliti, da bi Slovenci in Hrvatje kot alternativo nerešljivemu gordijskemu vozlu zarisovanja meje sprejeli zgodovinski sporazum in za zgled celemu svetu tisti mali košček morja in obale v Piranskem zalivu razglasili za skupni akvatorij obeh držav, kulturno dediščino sečoveljskih solin in savudrijske obale pa razglasili za skupni, ali če hočete, evropski naravni park, v katerem bi obe državi s skupnim vlaganjem zgradili primerno infrastrukturo za naravi prijazen kulturni turizem?

Povezava slovenske nacionalne identitete in kulture je tako samoumevna, da sta v našo zavest vsajeni kot popoln stereotip, ki se glasi nekako takole: slovenstvo je v zadnjih tisoč letih preživelo prav zaradi naslonitve na kulturo in ne spričo politične, ekonomske ali vojaške moči; in prav kultura je bila vselej tista, ki je dajala sok in smisel političnim in ekonomskim programom, ki so davno utopijo narodove državniške samostojnosti prelili v sodobno resničnost. A pretirano vznesenost, ki meji na nacionalni oz. nacionalistični afekt, bi vsaj mi, ki smo iz neposredne bližine

opazovali zavrelo nestrpnost v Balkanskem kotlu narodov, morali prepoznati kot pretečo nevarnost. Napihnjeni nacionalni sentiment, podložen s poudarjanjem avtohtonosti narodno zavedne kulture, je vselej zrno za razraščanje strasti, ki lahko, resnici na ljubo, prinaša tudi stimulatивно navdušenje in polet, a žal – in tako je velikokrat – tudi sovraštvo, revanšizem in poziv k obračunavanju, zato je toliko bolj pomembno, da samozavestno iščemo tisto razprto držo, ki seže preko plotov zaplankane domačijskosti; ki z radovedno strpnostjo upošteva drugačnost in jo sprejema kot obogatitev in ne kot grožnjo. Čas, ko je bilo potrebno strniti narodove vrste, je pogreznjen globoko v zgodovinsko preteklost 19. stoletja in v obdobje uveljavljanja prebujenih narodov, vkovanih v spone velikih imperijev včerajšnjega sveta. Sodobni globalizirani svet predpostavlja prepletanje in mreženje kultur, navsezadnje je iz teh postulatov izšel tudi nedokončani projekt združene Evrope. V takšnih pogojih pa sta celo dokument z donečim naslovom *Slovenski nacionalni kulturni program*, ki ga že dvajset let krotoviči razumniška elita slovenskih kulturnikov in kulturnih politikov, in vsakršna ideja nacionalnega konsenza kulturne politike odveč in prejkone morda celo škodljiva, saj je nemogoče, da bi komurkoli uspelo napraviti takšen program, v katerem bi se lahko prepoznala večina in ga vzela za svojega. Bodisi bi bil papir dovolj vsebinsko prazen, da bi bil za vse sprejemljiv in nezavezujoč, se pravi da bi se mu izmuznila prav kultura sama, bodisi bi se opredelil za določeno usmeritev in deloval kot nekaj izključujočega v razmerju do velikega števila drugačnih idej. Ali kot je nekje zapisal filozof Mladen Dolar, ob Slavoju Žižku brez dvoma najbolj mednarodno uveljavljeni slovenski intelektualec: »Ukrepi kulturne politike bodo tem bolj učinkoviti, čim manj se bodo zapletali v fantazme o nacionalni identiteti.« Kulturno politiko je vsaj po mojem mnenju potrebno voditi predvsem s pomočjo ukrepov, ki pospešujejo in lajšajo kulturno produkcijo, zavedajoč se pri tem celo dejstva, da so nesoglasja, navzkrižja in protislovja tudi v kulturi nekaj, česar ni mogoče odpraviti, temveč so v ozračju strpnega dialoga pravzaprav generatorji kulture, slovenstva kot nosilca državnosti, in identite-

te, ki je lahko v razmerju do države mnogo širši pojem od naroda samega.

Strategijo, ki omogoča kulturni razvoj, pa je nujno potrebno razvijati tudi na nivoju lokalne skupnosti, zlasti tam, kjer je prepoznavno vtkana v regionalno kulturno zgodovino in njene sodobne izraze. Slovenj Gradec je mesto z veliko kulturnozgodovinsko dediščino, ki je že pred desetletji, zlasti po zaslugi vizionarskih posameznikov, kakršen je Karel Pečko, znalo vzpostaviti vez z najbolj žlahtnimi nastavki preteklosti, ki so preživeli vse preizkušnje časa in političnih ureditev, ter uspešno utrdilo vsebine, ki so mu v duhu pričakovanj modernega časa podelile nesporni primat vitalnega kulturnega središča v nacionalnih okvirih, z mnogimi aktivnostmi pa tudi v mednarodnem prostoru. A vendarle je potrebno, ako seveda zmoremo dovoljšnjo mero kritične samorefleksije, v isti sapi poudariti, da se je vzpon in razmah slovenjgraških potencialov v smislu smelih investicijskih vlaganj in širitve oz. krepitve dejavnosti začel in takorekoč končal v nekem drugem času, v obdobju neke druge države. V zadnjih osemnajstih letih smo profesionalni in ljubiteljski delavci v kulturi, to si že upam reči, sicer veliko in dobro delali ter v dobršni meri nadgradili in dopolnili dosežke predhodnikov, a v pogojih za ustvarjalno delo, ki so v etabliranih in uglednih osrednjih kulturnih institucijah v mestu skoraj enaki kot pred dvajsetimi leti oz. so iz leta v leto slabši. *Koroški pokrajinski muzej* je razširil svojo dejavnost na vsa področja premične kulturne dediščine, a s statusom regionalne institucije kljub temu obvisel v popolnoma nemogočih razmerah pretesnih in zastarelih prostorov v drugem nadstropju stare mestne hiše. *Koroška galerija likovnih umetnosti* je korenitejše investicijsko vlaganje v razstavnih prostorih doživela davnega leta 1975, v novejšem času pa le nerazumno za vselej izgubila spodnjo etažo paviljona in s tem možnost postavitve stalne razstave in del pomembnih donacij slikarjev Bogdana Borčiča, Štefana Planinca in drugih. Dvorana *Kulturnega doma* je že zdavnaj preživela svoje najboljše čase, saj ne zadošča sodobnim uprizoritvenim in akustičnim zahtevam in nam kot taka ne more biti v ponos, obenem pa ne zmore ponuditi primerne-

zavetja razvejani dejavnosti številnih kulturnih skupin in društev. Glasbeni šoli je po vseh letih prepričevanja, tudi mojega in s tega mesta, o nemogočih razmerah za delo v edino tolažbo dejstvo, da domujejo v prostorih, kjer še odmevata mladostni korak in ubiranje tipk Huga Wolfa, akoravno je rojstna hiša svetovno znanega skladatelja vrhunski potencial slovenjgraškega kulturnega turizma, a ga pred izgradnjo nove glasbene šole bržkone ni mogoče uresničiti. Če ob naštevanju omenim še vrhunsko zbirko *Sokličevega muzeja*, ki z neopredeljenim statusom kliče po ustrezni rešitvi, je jasno, da smo morda le preveč zaverovani vase, ko se še vedno prav nič sramežljivo razglušamo za slovenske kulturniške Atene. Resnici na ljubo se je v nove prostore leta 1995 preselila le *Knjižnica Ksaverja Meška*, a so tudi ti že pretesni in prenapolnjeni.

Vendarle pa ne kaže jadikovati, čeprav je trezna analiza stanja vselej prvi korak na poti smejšega načrtovanja v, upam vsaj, bližnji prihodnosti. Zato so tolikanj večja pričakovanja, ki jih obeta partnerstvo našega mesta pri mariborskem projektu *Evropske kulturne prestolnice* leta 2012, ko bomo imeli priložnost, da v sodelovanju s preostalimi mesti – ob Mariboru so to še Ptuj, Murska Sobota, Novo Mesto in Velenje – na vrhunskem evropskem nivoju z ambicioznimi programi pokažemo in dokažemo kaj zmoremo in se z vložkom Čiste energije, kot se glasi moto in

slogan pomembnega projekta, še bolj prepričljivo umestimo na zemljevid evropskih središč kulture in se ob ustrezni promociji vpišemo v itinerarje poti kulturnega turizma v prostoru med Benetkami in Dunajem. Z realnim investicijskim načrtom izgradnje novega multimedijskega centra in vzpostavitve spominskega muzeja Huga Wolfa, ureditvijo starega mestnega jedra ter nujno posodobitvijo obstoječih kulturnih institucij ter glasbenimi, umetniškimi in drugimi kulturnimi projekti, ki se zgolj navezujejo na tradicionalne in uveljavljene vsebine v mestu, bomo skušali pognati nov veter v jadra kulturnega razvoja, a za uresničitev smelih, a smiselno uravnoteženih idej, potrebujemo poleg dobre volje in načelnega prikimavanja še jasno strateško odločitev o prioritetah v mestu v naslednjih treh letih, najprej v mestnem svetu in v mestni upravi, nato pa pri vseh nas, kolikor nas je nocoj tukaj v dvorani, in tudi pri tistih, ki jih ni tukaj, a bodo zagotovo prispevali k pozitivnemu utripu mesta v vsem obdobju do slavnostnega leta, ki se zdi daleč, a je v resnici zelo blizu.

Spoštovani, na koncu mi dovolite, da vam zaželim prijeten praznični dan in morda na svidenje v kateri od naših kulturnih institucij, ki v nedeljo brez vstopnine odpirajo svoja vrata; spoštljive čestitke pa seveda namenjam tudi vsem nocojšnjim nagrajencem.

Marko Košan

Pino Poggi (jumbo plakat, Slovenj Gradec)

Bernekerjeva odličja za leto 2008

KULTURA

Na podlagi 19. člena *Odloka o priznanjih Mestne občine Slovenj Gradec* je *Komisija za podelitev Bernekerjevih priznanj pri Občinskem svetu Mestne občine Slovenj Gradec*, objavila javni razpis za leto 2009 za podelitev Bernekerjevih plaket.

Bernekerjevo plaketo se podeli posameznikom ali skupini, ki deluje na območju *Mestne občine Slovenj Gradec*, kot priznanje za uspešno in izvirno kreacijo oziroma enkratno neponovljiv dosežek za varovanje kulturne dediščine in za stvaritve, ki so pomemben neponovljiv prispevek v zakladnico kulture občine, ki pomeni prispevek h kulturni rasti ljubiteljske in profesionalne kulture.

Bernekerjevo plaketo lahko prejmejo društva in skupine za uspešno delovanje na področju ljubiteljske kulture in profesionalne kulture.

Komisija za podelitev Bernekerjevih priznanj v sestavi Andrej Makuc – predsednik in člani Valerija Grabner, Karli Pruš, Draga Ropič, Bernard Rutnik, Sonja Simetinger in Milena Zlatar se je odločila, da *Bernekerjeve plakete* za leto 2009 prejmejo:

- Franja in Matjaž Marzel, Tomaška vas 14, 2383 Šmartno pri Slovenj Gradcu (predlagatelj: *Kulturno društvo Šmartno*);

- Vinko Mlinšek, Mislinjska Dobrava 1, 2383 Šmartno pri Slovenj Gradcu (predlagatelj: *Vaška skupnost Šmartno, Vaška skupnost Turiška vas*) in

- Zlatko Verzelak, Glavni trg 40, 2366 Muta (predlagatelj: *SPUNK, gimnazijsko kulturno društvo*).

Franja Marzel, rojena v Slovenj Gradcu, je osnovno šolo obiskovala v Šoštanju, srednjo pedagoško šolo v Celju, v tem času pa je v dramski sekciji *Kulturnega društva Razbor* sodelovala kot igralka in režiserka. Po končani srednji šoli je nadaljevala študij na *Pedagoški fakulteti* v Mariboru. Že na fakulteti se je vključila v folklorni krožek. Po končanem študiju se je leta 1990 zaposlila v *Osnovi šoli Mislinja* kot učiteljica razrednega pouka in tam poučuje še danes.

Leta 1989 se je vključila v *Folklorno skupino REJ Kulturnega društva Šmartno*. Leta 1990 je režirala in igrala v igrici *Zamenjana nevesta* v Tomaški vasi. V *Osnovni šoli Mislinja* pa že od leta 2000 vodi otroško folklorno skupino. Z njo se udeležuje vsakoletnih srečanj otroških folklornih skupin in sodeluje na različnih prireditvah v šoli in kraju.

Matjaž Marzel se je rodil leta 1965 v Slovenj Gradcu. Osnovno šolo je obiskoval v Šmartnem pri Slovenj Gradcu. Prepeval je v otroškem in pozneje v mladinskem pevskem zboru. Po končani osnovni šoli se je vpisal na srednjo strojno tehnično šolo v Velenje. Študij je nadaljeval na *Univerzi v Mariboru – smer strojništvo*. Po opravljeni diplomji se je zaposlil v podjetju *Nieros Metal*, sedaj pa je zaposlen na *Zavarovalnici Triglav* kot cenilec avtomobilski škod. Od leta 1991 do 1992 je prepeval v gasilskem pevskem zboru Šmartno, od leta 2001 do 2007 pa v *Oktetu Triglav*. Bil je tudi njegov ustanovni član. Tudi Matjaž je čutil posebno nagnjenje do ohranjanja ljudskih običajev, pesmi, plesov, šeg, navad, zato se je leta 1984 vključil v folklorno skupino *Rej*, v kateri neprekinjeno deluje še danes. Tam je spoznal tudi Franjo, s katero sta se leta 1991, dve leti po njenem prihodu v skupino, tudi poročila. Od leta 2004 dalje zakonca Marzel kot mentorja poglobljata svoje znanje z izobraževanjem na seminarjih, oba pa sta pridobila tudi ustrezno licenco za vodenje folklornih skupin. Franja in Matjaž sta tudi dobitnika srebrne Maroltove značke, Matjaž pa je kot dolgoletni pevec prejel tudi že srebrno Gallusovo značko. Leta 2008 je bil izvoljen v izvršni odbor *Zveze ljudskih in tradicijskih skupin Slovenije* kot predstavnik za Koroško in zahodno Štajersko.

V folklorni skupini *Rej* zakonca Marzel predano skrbita za plesne koreografije in spoznavanje folklornih plesov tudi iz ostalih delov Slovenije, kot so koroški iz Ziljske doline, štajerski, belokranjski, gorenjski, prekmurski in drugi. Niso pa samo plesi tisti, za kar skrbita. Njuna stalna naloga in skrb sta tudi dopolnjevanje in dokupovanje noš.

Pod njunim mentorstvom se folklorna skupi-

na *Rej* na vsakoletnih območnih srečanjih predstavi z novo, izvirno odrsko predstavitevijo. Že več let zapovrstjo se po njuni zaslugi skupina uvršča na medobčinska srečanja folklornih skupin, za njimi pa je v več kot tridesetih letih delovanja več kot 400 nastopov doma in v tujini.

Zavedata se bogastva, ki so nam ga zapustili naši predniki in nam vdahnili samobitnost, avtohtonost in izvirnost. Strokovno in predano ga posredujeta mlajšim rodovom, še posebej pa plesalkam in plesalcem uspešne folklorne skupine *Rej*. Zato naj jima bo Bernekerjeva plaketa za leto 2009 priznanje za njuno dosedanje in prihodnje izjemno delo v folklorni skupini. Iskrene čestitke.

Vinko Mlinšek se je rodil 10. 1. 1956 v Vitanju. Iz Vitanja ga je službena pot zanesla na Koroško, v Slovenj Gradec, kamor je bil premeščen kot miličnik. Od leta 1989 pa vse do upokojitve leta 2004 je opravljal naloge komandirja *Policijske postaje Slovenj Gradec*.

Kljub mnogim obveznostim in odgovornostim, ki jih je imel na svojem delovnem mestu, pa je Vinko Mlinšek večino svojega prostega časa namenil zborovskemu petju. Leta 1982 se je pridružil *Moškemu pevskemu zboru gasilskega društva Šmartno*, ki ga je leta 1980 ustanovil zborovodja Janez Kolerič, ki ga vodi še danes. V letu 1990 se je zbor na željo pevcev preimenoval v *Moški pevski zbor Šmartno*. S 14 pevci je zbor pričel vadbo v glasbeni učilnici OŠ Šmartno, njegov predsednik pa je tedaj postal Vinko Mlinšek. Zbor je pod vodstvom zborovodje Janeza Koleriča in pod strokovnim vodstvom profesorice Dragice Žvar bistveno napredoval in v letu 1994 dosegel mnoge uspehe na pevskih revijah. Leta 1993 je glasbeno popestril *12. kongres Gasilske zveze Slovenije*, nadaljevali pa so tudi tradicijo vsakoletnih koncertov, nastopov na občinskih pevskih revijah, sodelovali so na zahtevnejših pevskih srečanjih zborov, kot je na primer *Koroška poje*, na koncertih *Karitasa* in mnogih drugih. Gostovali so tudi v tujini (v Avstriji, na Hrvaškem, Češkem in Slovaškem, posebej v mestu Bardejov na Slovaškem so jih izjemno lepo sprejeli in prav njihovi nastopi so botrovali k vzpostavitvi pristnih kulturnih stikov s tem slovaškim mestom). Postali so nepogrešljivi na kulturnih prireditvah v domačem okolju in soseščini, na občnih zborih, na pogrebnih slovesnostih in na mnogih drugih svečanostih. V

svojem 27-letnem delovanju je zbor prejel številne pohvale in priznanja, pevci pa se ponašajo s prejetimi srebrnimi in zlatimi Gallusovimi značkami. Dobitnik slednje, torej zlate Gallusove značke je tudi gospod Vinko Mlinšek.

Leta 2007 je zbor izdal zgoščenko z naslovom *S pesmijo ohranjamo spomine*, kar je izjemen projekt *MPZ Šmartno*. Na njej so zbrane skladbe, ki jih je zbor prepeval v vseh letih svojega delovanja. V decembru 2007 pa je zbor predstavil še svoj drugi CD z naslovom *Nocoj je sveta noč* – na njem pa najdemo pesmi z božično vsebino. To kulturno poslanstvo je zbor nadgradil s samostojnimi koncerti v Šmartnem pa tudi v ostalih krajih Slovenije ter v tujini.

Izjemna zasluga pri izvedbi teh projektov in izidu zgoščenk gre seveda predsedniku zbora Vinku Mlinšku, ki je vseh letih svojega predsedovanja zboru v opravljanje te funkcije vložil ogromno svojega prostega časa, truda in energije. Prirejanje nastopov, skrb za pridobivanje in urejanje financ ter iskanje donatorjev, brez katerih finančnih prispevkov zbor ne bi mogel kakovostno delovati in izpeljati vseh prej omenjenih projektov, vsemu temu je Vinko Mlinšek zadnjih 19 let posvečal svoj čas, skrb in trud.

Ker menimo, da je za prepoznavnost *MPZ Šmartno* tako v *Mestni občini Slovenj Gradec* kot tudi širše v Sloveniji in prav tako tudi v tujini poleg zborovodje Janeza Koleriča, strokovne mentorice Dragice Žvar ter seveda pevcev še posebej zaslužen predsednik zbora gospod Vinko Mlinšek, mu podeljujemo Bernekerjevo plaketo za leto 2009 z željo, da bi ga še naprej vzpodbujala in bodrila pri predanosti vlogi predsednika zbora. Iskrene čestitke.

Zlatko Verzelak, rojen leta 1958 v Mariboru, je odličen glasbeni mentor pevcem in instrumentalistom, mladim in odraslim, pevovodja, skladatelj, pisatelj in pesnik. Študij glasbe je zaključil na *Pedagoški akademiji v Mariboru*, glasbo pa je poučeval na osnovnih šolah, nazadnje, od leta 1998 dalje, v Mislinji, kjer je tudi zasnoval svoj (po)ustvarjalni cikel zadnje deka-de. Ustanovitev ženske vokalne skupine *Kaplja čez rob* je začetek njegovega tvornega skladateljskega in mentorskega delovanja, ki je kmalu svoj odziv našlo tudi v *SPUNKU, gimnazijskem kulturnem društvu*, oboje pa pomeni Zlatkovo prepoznavno in kvalitetno zasidranost mnogih segmentov kulturnega ljubiteljskega življenja v

Mislinjski dolini.

Verzelakova glasbena ustvarjalnost je razdeljena na več dejavnosti: kantavtorstvo, instrumentalno-vokalno (po)ustvarjalnost, skladateljstvo ter dirigentsko-zborovsko dejavnost. V mislinjsko-slovenjgraškem obdobju Verzelak vodi, zanje pa tudi prireja skladbe ter skrbi za zvočno in na sploh kakovostno pevsko podobo ženske vokalne skupine *Kaplja čez rob*, ki je postala ena izmed prepoznavnih skupin ljubiteljskega petja in je s svojim specifičnim repertoarjem pogosto popestrila marsikatero prireditev.

Kot kantavtor in interpret uglasbene poezije drugih avtorjev (recimo Frana Milčinskega Ježka, Jasquesa Brella, Edith Piaf in mnogih drugih) je doslej sodeloval s priložnostnimi nastopi na mnogih prireditvah in obeležitvah različnih kulturnih dogodkov, literarnih večerih v dolini in izven nje.

Predvsem pa je Zlatko Verzelak, alias Franc Vezela, skladatelj, ki je postal s svojimi uglasbitvami spunkovski hišni avtor in mentor ter učitelj številnih vokalno-instrumentalnih sestavov gimnazijskega gledališkega pogona.

Kot skladatelj, korepetitor in mentor oz. učitelj ter sodelujoči glasbenik je sodeloval pri mnogih odmevnih *Spunkovih* projektih. Verzelakovo pisateljsko ustvarjanje pa je dobilo svojo prvo potrditev leta 1994, ko je bila nagrajena njegova vseslovenska natečajna radijska igra *Obvezno letovanje* (hkrati sta bila takrat nagrajena še Franček Rudolf in Svetlana Makarovič), kratko prozo in poezijo pa je objavljala v *Viharniku* in *Odsevanjih*. Vrh je zagotovo knjižni prvenec z dvema prozima besediloma: *Tenorist* in *Sodobna gubernanta*, izšel leta 2008 pri domači založbi *Cerdonis*. Zadnji roman *Tenorist* je dogajalno umeščen v dolino in tako še na nekem drugem nivoju prispeva pomemben element k upodobitvam mesta, krajev in ljudi.

Zlatko Verzelak - Franc Vezela je s svojo (po)ustvarjalno, skladateljsko, mentorsko in zborovodsko ter literarno dejavnostjo v zadnjem desetletju tako zaznamoval pomemben segment mladega in tudi odraslega ljubiteljskega delovanja v mestu in dolini, da zagotovo zasluži uradno javno potrditev in priznanje: Bernekerjevo plaketo za opravljeno delo, ki jo podeljuje *Mestna občina Slovenj Gradec* kot priznanje najbolj prepoznavnim osebnostim s kulturnega področja. Iskrene čestitke!

Bernekerjeva nagrada

Na podlagi 19. člena *Odloka o priznanjih Mestne občine Slovenj Gradec* je *Komisija za podelitev Bernekerjevih priznanj pri Občinskem svetu Mestne občine Slovenj Gradec* objavila javni razpis za leto 2009 za podelitev *Bernekerjeve nagrade*.

Bernekerjevo nagrado se podeli za izjemne uspehe in dosežke večletnega dela, ki jih doseže posameznik ali skupina s profesionalnim ali ljubiteljskim kulturnim delovanjem oziroma ustvarjalnostjo v književnosti, dramski umetnosti, glasbi in plesu, upodabljanju umetnosti, filmu in radiu, arhitekturi in oblikovanju, varovanju kulturne dediščine, in za stvaritve, ki so pomemben prispevek v zakladnico kulture občine.

Bernekerjevo nagrado lahko prejmejo posamezniki za pomembno življenjsko delo v kulturi in izjemno uveljavitev na svojem ustvarjalnem področju, tudi če so dobili že druga priznanja.

Komisija za podelitev Bernekerjevih priznanj v sestavi Andrej Makuc - predsednik in člani Valerija Grabner, Karli Pruš, Draga Ropič, Bernard Rutnik, Sonja Simetinger in Milena Zlatar se je odločila, da *Bernekerjevo nagrado* za leto 2009 prejme Tomo Jeseničnik.

Predlagatelj: *Koroška galerija likovnih umetnosti*

V vseh obdobjih kratke zgodovine fotografske umetnosti je bilo med Korošci malo pravih mojstrov s kamero, zato smo lahko na letošnjega Bernekerjevega nagrajenca, umetniškega fotografa Toma Jeseničnika, še toliko bolj ponosni.

Tomo Jeseničnik se je rodil 14. 2. 1964 v Črni na Koroškem. Pri osmih letih si je v poletnih počitnicah z nabiranjem in prodajo borovnic v okoliških gozdovih prislužil dovolj denarja, da si je kupil svoj prvi fotoaparatus. Takrat mu je fotografski aparat služil za občasno dokumentiranje dogodkov, ljudi in okolja, v katerem je preživel svojo mladost, pred približno dvajsetimi leti pa se je s fotografijo pričel ukvarjati intenzivneje. Izkušnje in znanje je sprva nabiral v domačem okolju, v gorah, gozdovih in dolinah Koroške. Kasneje pa ga je pot večkrat vodila v visoke gore v Karakorumu in Himalaji ter v prostranstva Pakistana, Afganistana, Turčije in Kamčatke. Od leta 1996, ko je pridobil status svobodnega

fotografa, se s fotografijo ukvarja profesionalno. Njegove fotografije so bile doslej objavljene v več kot šestdesetih slovenskih in tujih revijah ter časopisih. Danes sodeluje z nekaterimi največjimi slovenskimi oglaševalskimi agencijami, založbami, časopisnimi hišami in oblikovalskimi studiji. Je avtor ali soavtor številnih fotomnogografij, knjig in raznih turističnih publikacij v Sloveniji in tujini. Njegovo delo obsega več področij fotografije od klasičnih pokrajin, still life fotografije, naravoslovne fotografije, kreativne studijske fotografije, do portretov in reportaž. Svoje fotografije je doslej razstavljal na 35 samostojnih razstavah v Sloveniji in tujini, sodeloval je na preko 30 skupinskih razstavah širom sveta, za svoje fotografije pa je prejel več domačih in mednarodnih nagrad.

Tomo Jeseničnik je odraščal med gorami, zato je prve ambicioznejše fotografske poskuse navezal na planinsko in hribovalniško motiviko. Kot vsak gornik se je zaljubil v prvinsko pojavnost neukročene in mogočne narave. Tomo Jeseničnik slika naravo v vseh letnih časih, vendarle pa prevladujejo zimski motivi ... morda je to zaradi tega, ker kot nekdanji aktivni gornik ljubi avanturo, pot do vrha koroških planin pa je pozimi nekaj povsem drugega kot lagodni sprehod po mehkem zelenem tepihu še tako strmih bregov poleti.

Nenehno stremenje k tehnični popolnosti posnetka in dokončna profesionalizacija fotografskega dela pa sta Tomu Jeseničniku razširila polje delovanja. Danes se pretežno ukvarja z oglaševalsko in vrhunsko profesionalno komercialno fotografijo, nepogrešljiv je njegov prispevek v vizualnem gradivu, ki ga posredujejo koroške kulturne institucije, njegovi izdelki pa so tudi izhodišče za izdelavo tiskanega gradiva turistične promocije Koroške regije.

Prav tako je nepogrešljiv prispevek Toma Jeseničnika pri nastanku vseh temeljnih ilustriranih založniških projektov *MO Slovenj Gradec*, zlasti zadnje izdaje *Vodnika po Mislinjski dolini*, v katerem je nosilec pripovedi prav izjemno in obširno vizualno gradivo, saj nadvse mikavno podčrtuje vablivo starosvetnost naše krajine in ji nadeva vrhunsko promocijsko dimenzijo in neverjetno avro, ki jo zna izkoristiti le malokater slovenska regija. Tomo Jeseničnik je s svojim fotografskim delom torej intenzivno soudeležen v vizualno promocijo Slovenj Gradca in Mislinjske doline.

Njegovi posnetki so vtankani v prepoznavnost naših krajev, brez njegovega občutljivega fotografskega očesa pa si ne znamo predstavljati ilustrirane podobe Slovenj Gradca, njegovih zakladov in podrobnosti našega vsakdanjika: utrinkov iz neokrnjene narave ali urbanega sodobnega življenja, ki mu Tomova kamera vsakič znova vdahne žlahtnost in fotogenično privlačnost.

V zadnjem času v slovenskem merilu izjemnem projektu, v knjigi kot je o Sloveniji še ni bilo, je zbran 101 presežnik, s katerim se lahko ponaša naša dežela: najvišje drevo, najstarejša trta, najmogočnejši slap, najdaljši cestni predor, največje naravno okno, najjužnejša vas ... Ti biseri narave in dela človeških rok so v knjižni obliki zaživel popolnoma na novo, ohranili v preblistku časa ujeto življenje. Knjiga je bila izjemna uspešnica v letu 2008, avtorju Tomu Jeseničniku pa je prinesla zasluženo priznanje, z njo pa je posredno promoviral tudi Slovenj Gradec in celotno Koroško.

Tomo je vrhunski mojster fotografije. Perfekcionistično obvladuje principe likovne kompozicije, vsak še tako naključen motiv pa je sposoben v delčku sekunde uokviriti v prepričljiv, sugestivni izdelek. Predvsem pa je neizpodbitno dejstvo, da je Tomo Jeseničnik človek, ki zna prisluhniti skrivnostnemu dihanju narave, zato pa mu slednja tudi tako hvaležno razpira svoje skrivnosti.

Kadarkoli gledamo Tomove fotografije, vsakokrat začutimo njegovo pristno dobrohotnost, s katero objema svet in nemara ves kozmos. Najboljši pa je bržkone še vedno takrat, kadar svojim izjemnim fotografijam vdahne lirični značaj neprisiljene in nepretenciozne prostodušnosti, kar je tudi sicer značilnost njegove osebnosti.

Tomo Jeseničnik se je kot odlični in eden izmed najbolj prepoznavnih in upoštevanih umetniških fotografov na Slovenskem že vpisal v plejado najuspešnejših in najpomembnejših ustvarjalcev na področju vizualnih umetnosti in kulture v Slovenj Gradcu in na Koroškem, nepogrešljiv pa je njegov avtorski prispevek pri oblikovanju vizualnega gradiva, ki odlično služi promociji Slovenj Gradca in Mislinjske doline. Zato smo, zaradi vsega naštetega, globoko prepričani, da gre Bernekerjeva nagrada *Mesne občine Slovenj Gradec* za leto 2009 v prave roke. Iskrene čestitke in obilo uspehov tudi v prihodnje.

Druškoviči in Slovenj Gradec

(Nekaj paberkov iz prve polovice 20. stoletja)

KULTURA

Znana slovenjgraška družina Druškovič je domovala na Glavnem trgu v stavbi, kjer je danes poslovni prostor *Nove ljubljanske banke*. *Kmetijska zadruga Slovenj Gradec*, ki je tedaj uradovala v prostorih *Rotenturna*, je od medičarja in posestnika Avgusta Güntherja, prijatelja Slovencev, kupila lepo gostilno v najlepšem delu mesta (na Glavnem trgu), v kateri so ustanovili *Narodni dom* leta 1904. Zgodovinarica Katja Koletnik je v diplomski nalogi Slovenj Gradec od 1900 do 1910 zapisala, da je v tem času slovensko društveno življenje močno zaživelo: »Nemško usmerjenim meščanom so pristigli greben.« Poudariti velja, da je po ljudskem štetju leta 1910 uporabljalo nemščino kot občevalni jezik 76 % prebivalstva v Slovenj Gradcu. Časopis *Slovenski gospodar* je v oglasu vabil vsakega, ki pride v mesto, naj obiše slovenski dom. Leta 1905 so v *Narodnem domu* slovesno predali namenu narodno čitalnico. Poleg prireditev, koncertov in druženj so v *Narodnem domu* organizirali tudi tombole. Zbrani denar so namenili »ubogim učencem slovenske ljudske šole«.

Narodni dom je torej imel ob svojem času pomembno vlogo pri utrjevanju in krepitvi narodne in politične zavesti meščanov in domačinov iz bližnje in malo manj bližnje okolice mesta. (Jože Potočnik: Ustanovitev Narodnega doma v Slovenj Gradcu, *Odsevanja št. 53/54*, pomlad - poletje 2004)

Josip Druškovič, gostilničar, veleposestnik in lesni trgovec, je bil poročen z Rozo, dekleško Vrečko, hčerjo Jakoba Vrečka iz Šmiklavža, ki je bil velik narodnjak. Drago Druškovič - Rok Arih mi je v priložnostni korespondenci poslal fotokopije dokumentov, ki pričajo o slovenski držbi strica Jakoba in svojega očeta. Namreč, dopisnik je v *Štajercu* (pronemško usmerjenem časniku) leta 1912 iz Slovenj Gradca poročal: »Vsakdo ve, da sta Vrečko in Druškovič nesreči za naše mesto. Sporazumljenje med obema narodnostima je šlo rakom žvižgat in polžem pet, odkar sta ta dva šuntarja semkaj privandrala. Moža grizeta okoli sebe, a počasi se bosta sama sebe

zgrizla, pustimo ju, naj se v svoji lastni masti pečeta.«

Po razpadu Avstro-Ogrske in nastankom prve Jugoslavije se je formiral tudi mestni občinski urad Slovenj Gradec. Kot prvi predsednik ga je vodil (gerent) dr. Alojzij Bratkovič 2. februarja (svečana) 1919, njegov član (prisednik) je bil med drugimi tudi Josip Druškovič, in je ugotavljal, da so nekateri meščani pisali uradne vloge v nemškem jeziku. V mestnem uradu so jih zavrnil, saj je bilo na vidnem mestu občinske pisarne zapisano: »Uraduje in občuje se slovenski!«

Tudi pozneje, na seji mestnega občinskega odbora leta 1924, je odbornik dr. Hans Harpf (direktor bolnišnice 1896-1919) zahteval od župana Franca Cajnka (župan 1924-1927), naj govori nemško. Ker ga ne razume. Župan mu je odgovoril, da je uradni jezik slovenščina, in dodal: »Znano mi je, da Nemci razumejo slovensko, imeli so priložnost, da so se lahko naučili slovenščine, saj že 30 do 60 let uživajo slovenski kruh.« Nato je apotekar Karel Rebul po mizi udaril in rekel: »Tukaj se je in se bo nemško govorilo!« Nato ga je g. Druškovič čez mizo za lase prijel in potegnil in odborniki so se vseprek začeli prepirati in tepsti. Poklicati je bilo treba mestnega redarja, da jih je pomiril, župan je sejo zaključil in dogodek javil sreskemu načelniku dr. Ipavcu. (Iz rokopisnih spominov Franja Cajnka)

Razprava o uporabi nemščine na sejah mestnega občinskega odbora je bila ponovno na dnevnem redu na izredni občinski seji 9. maja 1932. Župan dr. Alojzij Bratkovič je v prvi točki dnevnega reda pojasnil:

»Ker se v prvi točki ovadbe predbaciva občinskemu odboru, da razpravlja v občinskih sejah v nemškem jeziku, poda župan kot vodja občinskih sej sledeče pojasnilo. Z največjim ogorčenjem se zavrača trditev ovaditelja v pritožbi, da se kljub ponovnim opozoritvam ter kljub vidnemu napisu v občinski pisarni »Uraduje in občuje se slovenski« ne drži niti na sejah, kjer se naj bi na ljubo dvema odbornikoma razpravljalo v nemškem jeziku. Ko je bil župan pokojni Franc Vrečko (1927-1929),

je pač toleriral, da sta dva člana občinskega odbora (Schuller in Dr. Harpf) govorila tudi v nemškem jeziku, a razpravljalo se je pa takrat le v slovenskem jeziku. Ovaditelj je bil tudi takrat občinski odbornik, vendar ni imel nobenega povoda tega grajati. Meseca januarja 1931 obiskal je Slovenjgradec gospod ban Dr. Maružič Drago in se je pri tej priliki tudi pri županu informiral o uradovanju, pri kateri priložnosti je dal strogo naročilo, da se pri občinskih sejah smejo občinski odborniki posluževati izključno le državnega jezika ter je župan v seji dne 25. februarja 1931 to zapoved g. bana navzočim odbornikom objavil. Gospod Dr. Železnikar pri tej seji sicer ni bil navzoč, vendar pa je vzel to na znanje pri naslednji seji dne 27. marca 1931, ko se je prečital zapisnik prejšnje seje. Potem sta se tudi Schuller in Dr. Harpf posluževala slovenskega jezika, pač pa se je prigodilo, da eden ali drugi ni kaj razumel in je vprašal sosednega odbornika za kaka pojasnila.

Še enkrat se poudarja z vso odločnostjo, da je trditev, da bi se razpravljalo v nemškem jeziku, zlobna izmišljotina. Dr. Železnikar že radi tega ne more trditi, da se je pri vsaki seji razpravljalo v nemškem jeziku, ker se je v času, kar je on občinski odbornik oziroma

svetovalec, to je od 1. 1. 1928 do danes, vršilo 50 občinskih sej, on pa je manjkal nič manj kot 26 krat.

Koliko pa sta Dr. Harpf in Schuller name-noma pačila slovenski jezik, ne moremo pred-soditi, lahko pa se trdi toliko, da slovenskega jezika nista popolnoma zmožna.

Ta zagovor je bil od navzočih odbornikov soglasno sprejet.«

15. oktobra so bile volitve v občinske odbore v Dravski banovini. Iz šolske kronike Slovenj Gradca zvemo: »Prav sijajno se je pri volitvah izkazalo tudi mesto Slovenj Gradec. V mestni občinski odbor ni bil izvoljen niti eden Nемец; tako je postal Slovenj Gradec prvič izključno slovenski.«

Družina Druškovič

Druškoviči so bili ugledna slovenjgraška družina. Oče Josip Druškovič je bil gostiničar in lesni trgovec. V zakonu z ženo Rozo so se rodili štiri otroci: Adela, Milka, Jože in Drago. Posedovali so bogate gozdove pod Uršljo goro, žago pri mestni elektrarni v Pamečah in še kaj. Druškovič je bil med obema vojnama dolgoletni član mestnega občinskega odbora Slovenj Gradec, sodeloval je tudi v ubožnem in socialnem odseku in v kmetijskem odboru. Bil je drugi predsednik *Planinskega društva* od 1920 do 1934, za njim je društvo vodil njegov zet, zdravnik Maks Pohar (1897–1974), kirurg, dejaven tudi v gradbenem in zdravstvenem odseku v mestni upravi. Poročen je bil z Milko Druškovič, rojeno 1909, mag. ph., farmacevtski študij je končala v Zagrebu, službovala po raznih krajih v Sloveniji.

Med drugo vojno je bila med mnogimi Slovenjgradčani v Srbijo izgnana tudi družina Druškovič. Josipov prvi sin Jože (rojstna letnica 1912) se je pridružil osvobodilnemu boju v Užiški republiki leta 1941. Bil je borec v Slovenski četi 1. Proletarske brigade in padel 23. januarja 1942 v Bosni. Danes je na pročelju nekdanje Druškovičeve hiše na bronasti plošči reliefna podoba skojevca in borca Jožeta Druškoviča, delo akademskega kiparja Andreja Grošlja.

Hči Adela, rojena 1908, in Drago Druškovič sta tudi doživela usodo izgnancev. Druškoviči so bili jugoslovanski državljani in poudarjeno slovenske narodnosti.

Rojstna hiša Draga Druškoviča v Slovenj Gradcu

Drago Druškovič – Rok Arih
(30. 9. 1920–11. 5. 2009)

Drago Druškovič je bil drugi, mlajši sin, rojen v: »... imenitni hiši, na kateri je še ob mojem rojstvu pisalo (zbledele črke) Narodni dom, kajti v ponemčenem mestnem središču je bil moj dom v prvem desetletju stoletja tudi eno prvih zbirališč okoliškega slovenskega prebivalstva.« (D. Druškovič: *Besede ob 60-letnici*, pogovor s T. Turičnikom, Odsevanja št. 8/9, maj 1981)

Vasja Predan, gledališki in literarni kritik, publicist in urednik, je osemdesetletniku D. Druškoviču zapisal: »Ko je naš jubilar, sicer že nad petdeset let Ljubljčan, a po srcu in privrženosti še zmeraj v svoje domače kraje zaljubljen koroški rojak Drago Druškovič, jeseni 1941 v času znane partizanske Užiške republike kot študent, a tudi sam izgnanec, prišel na obisk v kolonijo slovenskih izgnancev v Vrnjački Banji in dal nekaterim starejšim šepetaje vedeti, da se odpravlja v Slovenijo med upornike proti nacističnim trinogom – smo se zlasti najstniki vanj zazirali kot v nekakšnega kralja Matjaža, ki nam bo osvobodil domovino, iz katere smo bili izgnani. Res je odšel med koroške partizane in postal osvobodilni bojevnik ...« (Delo, 29. 9. 2000)

Drago Druškovič je kot partizanski aktivist na Koroškem po naključju preživel tragedijo svojih osmih soborcev pod Arihovo pečjo. Leta 1944 je bil sekretar OK KPS za okraj Beljak (Karel Prušnik – Gašper: *Gamsi na plazu*, 1981). V neenakem boju so nemški napadalci 9. februarja 1954 pobili osem partizank in partizanov: to so bili Mira Kmet – Andreja, Franja Markl – Breda, Cirila Kržišnik – Tona, Marija Živalič – Mira, Ivan Kordež – Ivan, Ivan Bohinc – John, Franc Bogataj – Rok in komaj 16-letni kurir Rudi. Strašni dogodek so preživel Bogdan Mohor – Ston, Drago Druškovič – Dragec, Jože Košir in Milan Primožič. Padli imajo skupen grob na pokopališču v Šentjakobu v Rožu. Drago Druškovič je po tem dogodku postal literarni Rok Arih.

Rok Arih je v knjigi *Pomnenje* (MK, 1970, str. 130) o krvavem spopadu zapisal: »Brž ko so bili partizani v sredi planje, je zadrdrala vanje strojnica, nato še ena od zadaj; začel se je naskok. Obkoljeni so popadali v sneg,

nekateri zadeti od prvih rafalov, drugi pa so streljali in se umikali v globokem snegu.

Rafali, streljanje in eksplozije bomb, ki so si jih pritiskale na prsi partizanke; te so ravnale s starim premislekom in davno odločitvijo. (Že premnogokrat so se o tem razgovarjale. Če pride do tega, so takrat zagotavljale – tedaj bom ...).

Tedaj so kmalu postrelile, kar so imele nabojev. Zatem so se jim nekako same od sebe odvile bombe, hruške, narezljane, pritisnile so jih k prsim, kakor bi pritisnile k sebi na prsi otroka, ki ga nikoli ne bodo rodile, ali ki so ga nekoč že.

Ob eksploziji so vzplavale poševno v zrak, zavite v bel oblak, pomešane s snegom, ognjem in krvjo.«

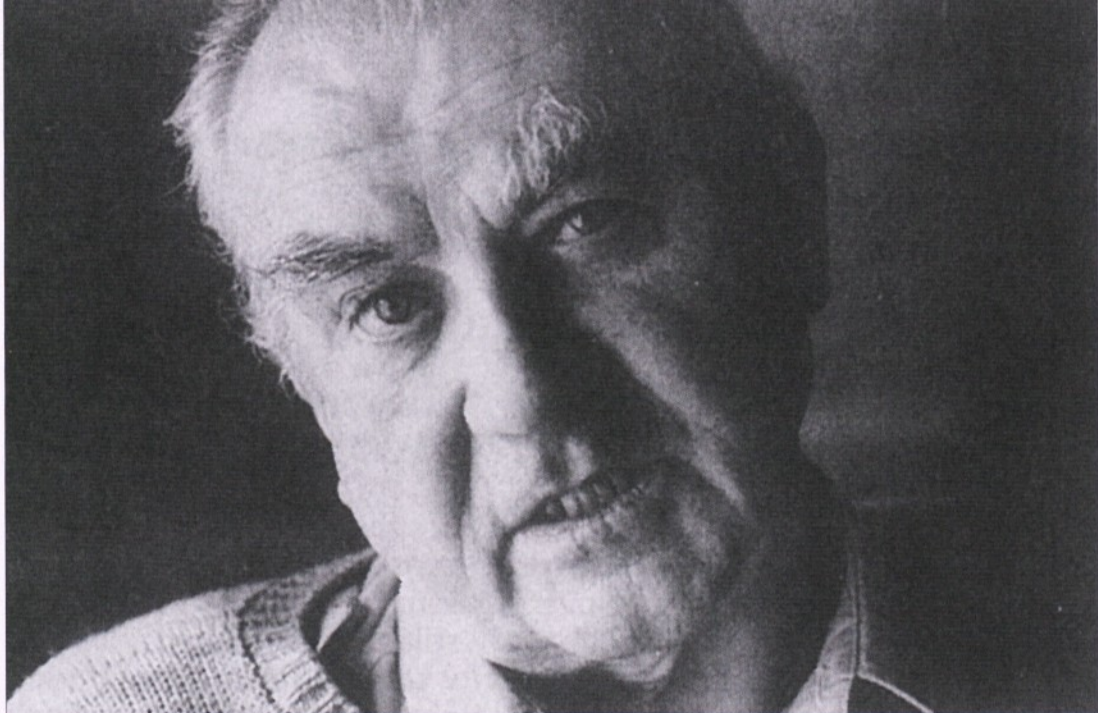
Partizanski spomenik na pokopališču v Šentjakobu, spominski plošči v koči slovenskega planinskega društva iz Celovca na Bleščici in spominsko obeležje na kraju tragedije blizu nekdanjega bunkerja spominjajo na vojni dogodek pod Arihovo pečjo.

V spomin na to februarско vojno dramo *Slovenska športna zveza, Slovensko planinsko društvo Celovec in Slovensko prosvetno društvo Rož* iz Šenjacobu od leta 1979 vsako leto prirejajo zimski pohod. Udeleženci tega pohoda so bili tudi planinci iz Mislinjske doline (Mirko Tovšak: *Bili smo na Arihovi peči*, Viharnik, marec, 2007).

Drago Druškovič je bil med »vstajniki« že med obema vojnama. V jeseni leta 2001 sem ga prosil, naj zapiše nekaj več o delovanju mladih v Slovenj Gradcu.

»Sam sem sodeloval v dijaško-študentski skupini pod okriljem *Rdečega križa*. Nekaj let zapored smo pripravili igro v dvorani *Sokolskega doma*: Kreftove *Malomeščane* ali *Kreature* in zatem igro s petjem *Pesem s ceste*. Pošiljam Vam fotografijo, kjer je v središču Ljuba Prennerjeva ...«

Ob odkritju spomenika skojevcem (*SKOJ – Zveza komunistične mladine Jugoslavije*) na Legnu leta 1984, delo kiparja Janka Dolenca, je osrednji govorec Druškovič med drugim poudaril: »Od leta 1937 je mesto kdaj kdaj doživelo, da so bile ulice čez noč posute s hudo prepovedanimi komunističnimi in narodnoobrambnimi letaki. Majhna skupina mladcev je skrbela nekaj časa tudi za skri-

Drago Druškovič - Rok Arih (30. 9. 1920-11. 5. 2009)

(vir: fotodokumentacija dela, foto: Tihomir Pinter)

ven prenos prepovedane literature in agitacijskega gradiva po Mislinjski dolini in tudi sporočil med organizacijo v mestu in dogovorjenim srečanjem v Hudi luknji ... V tem času je v našem mestu prišlo do uredniškega snidenja urednikov neodvisnega levo usmerjenega časopisa, dijaškega glasila Slovenske mladine, ki se ga je udeležil tudi pesnik Karel Destovnik Kajuh.«

»Tik pred vojno smo študentje pripravljali srečanje študirajočih iz treh sosednjih dolin in nameravali ustvariti z javnim nastopom sklad za postavitev spomenika našemu najimenitnejšemu pesniku Prešernu in tako v tej zvezi obiskali pisatelja Franca Ksaverja zgoraj v njegovi hribovski fari. Tistikrat smo govorili tudi o nevarnosti s severa. Dobro se pomnim, da je gospod župnik, s svojo pojava kar mili poduhovljeni pisatelj, nekajkrat vzdihnil med našim pogovorom: ... Bog se usmili, ta fašizem ...« (*Vračanje v rojstni kraj*, *Odsevanja* št. 25, oktober 1995)

Drago Druškovič je kar nekaj svojih besedil namenil za objavo v naših *Odsevanjih*. Ob že naštetem in citiranem še: nekaj spominov na deška leta je orisal v zapisu *Rotenturn* (*Odsevanja* št. 19, avgust 1990). *Ustvarjalci obrobne pokrajine* je besedilo, objavljeno v *Odsevanjih* št. 4, marca 1980. Na povabilo prof. Toneta Turičnika je Rok Arih svoj zadnji prispevek za *Odsevanja Sprotni zapiski v dnevnik* objavil v št. 39/40 v jeseni 2000.

Drago Druškovič je odraščal v družinskem

krogu, ki je bil globoko slovensko narodno zaveden. Preživeli so grenkobo izgnanstva. Tudi zato so Roka Ariha ves čas še posebej vznemirjala narodnostna vprašanja. Postal je sodelavec in nato dolgoletni ravnatelj *Inštituta za narodnostna vprašanja* v Ljubljani, tam je bil tudi dolga leta nepoklicni glavni urednik *Naših razgledov* (1959-1974).

Pisal je leposlovno prozo, predvsem novele, črtice in krokije: *Zbelka* (črtice), 1953, *In minila so leta* (zbornik z drugimi), 1957, *Krokiji* (skice in novele), 1964, *Pomnenje* (izbor), 1970, *Telemahova iskanja in drugi krokiji*, 1979.

Ob njegovi smrti smo v *Delu*, 12. 5. 2009, med drugim prebrali: »Bil je zagnan literarnozgodovinski poznavalec in raziskovalec, ki je (deloma s sodelovanjem prof. J. Koruze) uredil in komentiral zbrano delo njemu zelo ljubega Prežihovega Voranca. Publiciral je delo *Prežihov Voranc. Pisatelj in politik*. Uredil je tudi Prežihovo *Zbrano delo I. - XII*. Drago Druškovič je bil bodisi kot intelektualec in premišljevalec bodisi kot raziskovalec in pisatelj - vedno pokončen mož, zvest svojim nazorskim prepričanjem.«

Drago Druškovič je rad prihajal v svoji rodni Slovenj Gradec, z radovednostjo in pozornostjo je spremljal, kaj se tu novega dogaja. Slovenjgradčani in Koroška smo ponosni na njegovo kulturno dediščino.

Jože Potočnik

KRONIKA KULTURNIH DOGODKOV

JANUAR–OKTOBER 2009

KRONIKA

JANUAR

Po končanem veselem decembru je v januarju nekaj zatišja v posredovanju kulturnih dogodkov, pa vendar – v rednem programu *Kulturnega doma slovenj Gradec* je bila na ogled predstava *Lutkovnega gledališča Maribor Čebelica maja*, v knjižnici Radlje ob Dravi so odprli 4. *fotografsko razstavo ljubiteljskih fotografov Koroške*, strokovni spremljevalec je bil svobodni fotograf Tomo Jeseničnik. V kulturnem domu stari trg je bila na ogled *Spiritistična komedija*, na *Wolfovem koncertnem abonmaju* pa sta se v duetu predstavila Jure Tori in Ewald Oberleitner s koncertom *Odsev spomina*.

FEBRUAR

Ob slovenskem kulturnem prazniku so v *Knjižnici Ksaverja Meška* potekale pravljíčne ure, v avli *Splošne bolnišnice Slovenj Gradec* so odprli razstavo *Janka Čeruja – Janča*, v telovadnici *OŠ Pameče* je potekala proslava z govornico Mišo Molk in klovneso Evo Škoflič, v *Kulturnem domu Slovenj Gradec* pa osrednja občinska proslava s 35. podelitvijo Bernekerjevih priznanj in koncertom skupine

Jazoo

Jazoo. V *Kulturnem domu Stari trg* je izvajal koncert *Slovenski oktet* in v *Knjižnici Ksaverja Meška* je bil literarni večer s pisateljem Ferijem Lainščkom. V *Koroški galeriji likovnih umetnosti* so odprli razstavo fotografij Toma Križnarja *Umetniki za Darfur*, v *Domu upokojencev* so predstavili glasilo literarne sekcije društva upokojencev *Naša beseda*.

Na pustni karneval nas je povabilo *Kulturno društvo Stari trg*. Koncert *Mešanega komornega zbora Carinthia cantat* je potekal v okviru koncertnega ciklusa *Wolf in sodobniki*.

MAREC

Mesec se je začel s premiero predstave v izvedbi gledališke skupine *Studia A* in režiji Aleksandra Čaminskega *Ženske štorije* (Aldo Nicolai). V *Koroški galeriji likovnih umetnosti* so odprli fotografsko razstavo Stojana Kerblerja z naslovom *Dvorišča*.

Srečanje folklornih skupin, Šmartno 18. 3. 2009

V *Mladinskem kulturnem centru* so odprli razstavo Pie Rihterič *Industrijska krajina vs. narava*. V telovadnici *OŠ Šmartno* je potekalo *Srečanje otroških folklornih skupin Mislinjske doline*, v kulturnem domu pa podelitev priznanj in plaket *Turističnega društva Slovenj Gradec*.

Na *Drugi OŠ* so se na dvodnevem *Srečanju odraslih pevskih zborov Mislinjske doline* predstavili vsi zbori, ki delujejo na območju občin Slovenj Gradec in Mislinja. V *Koroški galeriji likovnih umetnosti* so odpr-

Srečanje odraslih pevskih zborov Mislinjske doline

li zvočno-likovno razstavo Dušana Zidarja *Balada*, v Mladinskem kulturnem centru pa pregledno študijsko razstavo Katjuše Bricman. V Koroškem pokrajinskem muzeju so odprli razstavo *Partizanska saniteta na Koroškem*.

APRIL

6. Anderličevi gledališki dnevi

Na 6. Anderličevih gledaliških dnevih so se predstavili: gledališka skupina *KD Stari trg* s predstavo *Denar z neba*, Gledališka skupina *Anka* iz Šmartna s predstavo *Zaigrala bom smrt*, predstava gledališke skupine *Studia A Ženske storije*, gledališka skupina s predstavo *Kdo je ubil Mici* in gledališka skupina *KD Šmiklavž Grob rezerviran za Pepa*.

V Kulturnem domu Slovenj Gradec so na Območnem srečanju odraslih skupin Koroške zaplesale folklorne skupine. V Koroškem pokrajinskem muzeju so odprli arheološko razstavo *Mrtvaška postelja iz Kolacione*. V Kulturnem domu Slovenj Gradec je bila občinska proslava ob dnevu boja proti okupatorju s kulturnim programom Jureta Torija in gosti.

V Knjižnici Ksaverja Meška pa je Kulturno društvo *Odsevanja* pripravilo ob 30-letnici izhajanja revije *Odsevanja* literarni večer.

Urednika *Odsevanj* Andrej Makuc in Blaž Prapotnik

MAJ

Na Trgu svobode v Slovenj Gradcu so učenci osnovnih šol iz devetih središč v Sloveniji predstavili projekt *Evropska vas*. V Koroški likovni galeriji je bil mednarodni koncert združenih pihalnih orkestrrov glasbenih šol Slovenj Gradec in Češki Krumlov. V Kulturnem domu Stari trg se je z letnim koncertom predstavil *Moški pevski zbor Fran Berneker Stari trg*. V Kulturnem domu Slovenj Gradec so se predstavili študentje *Akademije za glasbo v Ljubljani* z umetniškim vodjem Dušanom Kranjcem. V športni dvorani *OŠ Šmartno* pri Slovenj Gradcu je potekalo 25. srečanje gasilskih pevskih zborov Slovenije.

Mešani pevski zbor *Mismomi* se je predstavil na letnem koncertu na *Šolskem centru* v Slovenj Gradcu pod vodstvom Almir Rogina. V *Koroški galeriji likovnih umetnosti* odprte razstave sodobne češke keramike. V *Kulturnem domu Stari trg* je potekalo regijsko *Linhartovo srečanje* gledaliških skupin Koroške.

Vabilo na odprte razstave sodobne češke keramike

JUNIJ

V atriju graščine *Rotenturn* je sta se predstavila godalna orkestra *Glasbene šole Slovenj Gradec* in *Glasbene šole Fran Korun Koželjski Velenje*. Na Trgu svobode je potekal že 6.

Srednjeveški dan na Trgu svobode v Slovenj Gradcu

tradicionalni srednjeveški dan. V cerkvi sv. Elizabete se je s koncertom predstavil gostujoči *Mešani pevski zbor Angelo Capelo* iz Italije. V *Mladinskem kulturnem centru* so odprli razstavo Klemena Globočnika *Masaker povprečja*. *Moški pevski zbor Adoramus* je ob svojem desetletnem jubileju pripravil koncert v avli *Druge OŠ Slovenj Gradec* in izdal zgoščenko.

Z junijem so se začele tudi prireditve v

sklopu *Koroškega kulturnega poletja*, osrednja občinska prireditev ob dnevu državnosti, muzikal *Abbamija* v izvedbi *Ženke vokalne skupine Nova*, lutkovno predstavo Jane Stržinar *Velinka*, koncerta zasedbe *Franc & Roses* in ogled kino predstave na prostem.

JULIJ - AVGUST

V nadaljevanju prireditev *Koroškega kulturnega poletja* so se predstavili v atriju graščine *Rotenturn* s koncertom *Danski pihalni orkester KKso* iz Kopenhagna, *Folklorna skupina Carmen Lopez* iz Kolumbije. V *Koroški galeriji likovnih umetnosti* je potekal 2. kongres humanitarnih organizacij, v atriju je bil tudi koncert orkestra *Slovenske filharmonije*, film na prostem, koncert *Orkestra slovenske policije*, Bernekerjeve poletne likovne delavnice, sprostitvena zvočna kopel z gongi in

Bernekerjeva poletna likovna delavnica v atriju galerije

Dušanom Osojnikom, koncert avstralske pianistke Vivian Choi, večer filmske glasbe z Aljo Primožič in Bojano Jordan, koncert *Šavrinskih godcev* iz Istre, lutkovna skupina iz Švedske, koncert mednarodne zasedbe *Etho in transit*, koncert ruskih balad in romanc in koncert *Jabe* s posebnimi gosti iz Madžarke in Velike Britanije. Na Podvajski ravni v Razborju je potekalo tradicionalno srečanje godcev samoukov.

SEPTEMBER

Ob praznovanju *Mestne občine Slovenj Gradec* se je zgodilo nekaj kulturnih dogodkov, ki so potekali na različnih prizoriščih, v dvorani *OŠ Pameče* je bilo 30. srečanje harmonirajev za pokal Mislinjske doline, v *Koroškem pokrajinskem muzeju Slovenj Gradec* je potekala ustvarjalna delavnica *Mrtvaška postelja iz Kolacione*, v dvorani

Razstava Mrtvaška postelja iz Kolacione

Vezela kvatro, Urška 2009

društva upokojencev so odprli razstavo del ob 60-letnici delovanja *Društva upokojencev Slovenj Gradec*, v prireditvenem šotoru prireditve *Abamija*, na *Festivalu drugačnosti* so svoje delovanje predstavili člani društva paraplegikov, v *Koroški galeriji likovnih umetnosti Slovenj Gradec* je bila odprta razstava fotografij Mislinjske doline in podelitev nagrad najboljšim.

Na 48. *Linhartovem srečanju* odraslih gledaliških skupin Slovenije je sodelovala gledališka skupina *Studia A Slovenj Gradec*, svoje noše pa je v Kamniku na vseslovenskem festivalu noš predstavila otroška folklorna skupina Šmartno pri Slovenj Gradcu.

OKTOBER

Na dnevu prosvetnih delavcev v *Kulturnem domu Slovenj Gradec* so podelili *Vrunčeva odličja* za leto 2009. V cerkvi sv. Duha v Slovenj Gradcu odprtje razstave abstraktnih sakralnih skulptur in fotografij z nabožno vsebino kiparke Urše Heller in fotografa Dušana Ježa.

V *Koroški galeriji likovnih umetnosti* pa odprtje razstave del mednarodnega srečanja likovnih umetnikov *Ars avitel Legen 2009*.

Ob praznovanju dneva OZN - 20-letnici podelitve naziva *Glasnik miru* so v *Koroški galeriji likovnih umetnosti Slovenj Gradec* odprli razstavo izbranih otroških likovnih del ter razglasili nagrajence natečaja, na 10. mirovniškem festivalu so na prireditvenem prostoru potekale predstavitve nevladnih in humanitarnih organizacij in šol ter različne ustvarjalne delavnice.

Na *Festivalu mlade literature Urška 2009* so se na različnih prizoriščih odvijale *Uršljanske matineeje* z dijaki srednje zdravstvene šole in

gimnazije Slovenj Gradec ter njihovimi profesorji, z nagrajencem lanske *Urške 2008* in avtorjem prvenke Gregorjem Rozmanom se je v kavarni pogovarjal Jožko Štucin, v

Udeleženci literarnega festivala Urška 2009

Kulturnem domu Slovenj Gradec, na osrednji prireditvi, ki jo je pripravilo *kulturno društvo SPUNK Slovenj Gradec*, v režiji Andreja Makuca, pa je bil izbran uršljan 2009, to je Sergej Učakar, o nagrajencu je spregovorila selektorica, pesnica Meta Kušar.

Dragica Breskvar in Peter Rezman, Urška 2009

Andreja Gologranc

Mestna občina Slovenj Gradec

TISKARSTVO IN KNJIGOVEŠTVO

Brda 10a, 2383 Šmartno,
telefon: (02) 88 53 198

**Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti
Območna izpostava Slovenj Gradec**

Francetova 5, 2380 Slovenj Gradec, Slovenija
tel.: + 386 (0)2 88 12 460 / fax: + 386 (0)2 88 12 461
e-pošta: oi.slovenj.gradec@slkd.si

**Zveza kulturnih društev
Slovenj Gradec**

Francetova 5
2380 Slovenj Gradec
Slovenija

Mercator

najboljši sosed 60 let

SOPOKROVITELJ

Nova KBM

Epigraf

zasnova in izvedba
kreativnih projektov
Blaž Prapótnik, s. p.

*Kultura komuniciranja je intelektualni, estetski in
tehnični izziv, ki spremlja človeka ustvarjalnega
duha od najstarejših civilizacij do danes.*

(Blaž Prapótnik)

041 512 758
info@epigraf.si
www.epigraf.si

CerDonis

O B L I K O V A L N I C A

STARI TRG 278, SLOVENJ GRADEC

02 88 56 703, 031 674 997

studio@cerdonis.si

www.cerdonis.si • info@km-z.si

CerDonis

T I S K A L N I C A

GLAVNI TRG 26, SLOVENJ GRADEC

09 90 10 575, 031 627 496

tiskalnica@cerdonis.si

www.cerdonis.si • info@km-z.si

CerDonis

Z A L O Ž B A

STARI TRG 278, SLOVENJ GRADEC

02 88 56 702, 041 627 496

info@cerdonis.si

www.cerdonis.si-info@cerdonis.si

Pino Poggi, razstava LIBRI, KGLU, 2009

ODSEVANJA - revija za leposlovje in kulturo

Izdajatelja in založnika: Kulturno društvo Odsevanja Slovenj Gradec in Zveza kulturnih društev Slovenj Gradec

Uredniški odbor: Andrej Makuc (glavni in odgovorni urednik), Blaž Prapótnik (oblikovalec in tehnični urednik), Maja Visinski Andreje (urednica poezije), Urška Stani (urednica proze), dr. Silvija Borovnik, Milena Zlatař

Lektoriranje: Nina Vožič Makuc

Izdajateljski svet: Peter Petrovič, Jože Potočnik, Franjo Murko, Andrej Makuc, Niko R. Kolar, Alenka Waltl

Nadzorni odbor: Franček Lasbaħer - predsednik, Andreja Gologranc, Liza Krpač

Častno razsodišče: Niko R. Kolar, Marijana Vončina, Janez Žmavec

Naslov: Kulturno društvo Odsevanja Slovenj Gradec, Ronkova 4 (knjižnica), 2380 Slovenj Gradec, telefon: 031 324 020 - tajnica Cilka Sedar

Grafično oblikovanje: Epigraf, Blaž Prapótnik, s. p., tel.: 03 759 34 23, info@epigraf.si, http://www.epigraf.si

Distribucija: CERDONIS, d. o. o., Stari trg 278, Slovenj Gradec, tel.: 059 010 576, faks: (02) 88 56 707, info@cerdonis.si

Fotografije: Tomo Jeseničnik, Jože Repas, Primož Podjavoršek (stalni sodelavci) in arhiva Odsevanj ter JSKD

Tisk: Tiskarna Grešovnik, 400 izvodov, november 2009. **Cena:** 6,5 EUR - naročniki 6 EUR.

NA PLATNICAH

*Pino Poggi,
razstava LIBRI,
del postavitve,
KGLU, 2009*

Pino Poggi bere svojo poezijo na razstavi Brez modrine neba je drugače, 1999

Matthaeus Cerdonis de Windischgretz – Matevž Cerdonis iz Slovenj Gradca je prvi dokumentirani tiskar iz slovenskih krajev. Študiral je na Dunaju, postal baccalaureus in magister ter predaval na univerzi. V letih od 1482 do 1487 je imel svojo tiskarno v Padovi, kot zadnji samostojni tiskar inkunabul. Izdal okoli 60 poljudnoznanstvenih knjig, prevsem za potrebe tamkajšnje univerze, med njimi nekaj izrazito humanističnih. Cerdonis je tiskal le z eno vrsto črk – z malo gotico – in namesto listov paginiral le polovične tiskovne pole. V NUK hranijo nekaj njegovih originalnih tiskov.

